

ESTUDIS SOBRE CONFLICTES SOCIALS

1719. La Guerra de la Quàdruple Aliança i l'origen dels Mossos d'Esquadra

David Hidalgo Cela

ESTUDIS SOBRE CONFLICTES SOCIALS

Direcció

Alberto Reig Tapia
Josep Sánchez Cervelló

Consell de redacció

Mario Arias Oliva, Jordi Àngel Carbonell Pallarés,
Santiago Castellà Surribas, Manuel Fuentes Vázquez

Consell assessor

Manuel Alcántara Sáez (Universidad de Salamanca),
Enrique Gil Calvo (Universidad Complutense de Madrid),
Carlos Imaz Gispert (Universidad Nacional Autónoma
de México), María Rosa Lojo (Consejo Nacional de
Investigaciones Científicas y Técnicas, Argentina), Paul
Preston (London School of Economics and Political
Science), Francesc M. Quílez Corella (Museu Nacional
d'Art de Catalunya), Àngel Viñas Martín (Universidad
Complutense de Madrid)

1719. LA GUERRA
DE LA QUÀDRUPLE ALIANÇA
I L'ORIGEN DELS MOSSOS D'ESQUADRA

David Hidalgo Cela

Tarragona, 2021

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI
Av. Catalunya, 35 · 43002 Tarragona
Tel. 977 558 474 · publicacions@urv.cat
www.publicacions.urv.cat

1.ª edición: març de 2021
ISBN (papel): 978-84-8424-915-3
ISBN (PDF): 978-84-8424-916-0

DOI: 10.17345/9788484249153
Depósito legal: T 251-2021

Cita el libro.

Consulta el libro en nostra web.

Libro bajo una licencia Creative Commons BY-NC-SA.

Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili es miembro de la Unión de Editoriales Universitarias Españolas y de la Xarxa Vives, hecho que garantiza la difusión y comercialización de sus publicaciones a nivel nacional e internacional.

*Amor odium et proprium
Commodum faciunt saepe iudicem
non cognocere verum*

*L'amor, el odio y la propia
conveniència llevan al saber
superficial, no a conocer la verdad*

(AHC.B. Registre de persones que entren diàriament
de guàrdia als portals de la ciutat. 1720-1723)

TAULA DE CONTINGUTS

Relació d'abreviatures i sigles	9
Pròleg	11
I. Introducció metodològica i estat de la qüestió	17
II. El fals debat sobre l'origen dels mossos d'esquadra	25
III. Un conflicte internacional: la guerra de la Quàdruple Aliança.	53
IV. L'origen de les esquadres de paisans armats	63
V. Estudi sociodemogràfic i ideològic dels esquadristes: del moviment gorreta al felipisme.	179
VI. Les esquadres de paisans armats i la guerra de la Quàdruple Aliança	209
VII. Esquadres de paisans armats a la postguerra (1720-1736)	303
VIII. Conclusions	351
IX. Annex documental	361
X. Fonts documentals	375
Índex	395

RELACIÓ D'ABREVIATURES I SIGLES

(a):	Àlies
ACA:	Achivo de la Corona de Aragón
ACAC:	Arxiu Comarcal de l'Alt Camp
ACAU:	Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell
ACBC:	Arxiu Comarcal del Baix Camp
ACBR:	Arxiu Comarcal del Berguedà
ACGAX:	Arxiu Comarcal de la Garrotxa
ACM:	Arxiu Comarcal del Maresme
ACOS:	Arxiu Comarcal d'Osona
ACPE:	Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany
ACS:	Arxiu de la Ciutat de Solsona
ACSG:	Arxiu Comarcal de la Segarra
ACUR:	Arxiu Comarcal de l'Urgell
ACVOC:	Arxiu Comarcal del Vallès Occidental
AFCS:	Arxiu de la Família Comalrena de Sobregrau
AGS:	Archivo General de Simancas
AHCB:	Arxiu Històric Ciutat de Barcelona
AHCME:	Arxiu Històric del Cos de Mossos d'Esquadra
AHG:	Arxiu Històric de Girona
AHL:	Arxiu Històric de Lleida
AHMSBLL:	Arxiu Històric Municipal de Sant Boi de Llobregat
AHSCP:	Arxiu Històric Hospital de la Santa Creu i Sant Pau
AHT:	Arxiu Històric de Tarragona
AMC:	Arxiu Municipal de Caldes de Montbui
AMCV:	Arxiu Municipal de la Ciutat de Vic
AMDHG:	Arxiu Municipal del Districte d'Horta-Guinardó
AMGi:	Arxiu Municipal de Girona
AMGR:	Arxiu Municipal de Granollers
AMHS:	Arxiu Municipal Històric de Sabadell
AMLLN:	Arxiu Municipal de Llançà
art. cit.:	Article citat

ASM:	Archivio di Stato di Milano
BN:	Biblioteca Nacional de España
BNC:	Biblioteca Nacional de Catalunya
BNF:	Bibliothèque Nationale de France
Comte.:	<i>Comandante</i>
Cornl.:	Coronel
D. – Dn.:	<i>Don</i>
Dir.:	Director
Doc.:	Document
Ed.:	Editorial
<i>et alii:</i>	<i>Et alii</i>
Excmo. – Exc.:	<i>Excelentísimo</i>
Exp.:	Expedient
Hab.:	Habitants
Ibid.:	<i>Ibidem</i>
Mgt ^a – Mgt ^d :	<i>Magestad</i>
N.:	<i>Nuestro</i>
Núm. – n ^o :	Número
<i>op. cit.:</i>	<i>Opus citatum</i>
p. – pp.:	Pàgina – pàgines
R. A.:	<i>Reial Audiència</i>
Ref.:	Referència
Reg.:	Registre
Regt ^o - Rgt ^o :	Regiment
Rl.:	<i>Real</i>
S ^a :	Santa
SHD:	Service Historique de la Défense
Sign.:	Signatura
S. M.:	<i>Su Majestad</i>
ss.:	Següents
Thet. Gl.:	Tinent General
Ud.:	Unitat
UPF:	Universitat Pompeu Fabra
V. E.:	<i>Vuestra Excelencia</i>
Vol.:	Volum
V. S.:	<i>Su Señoría</i>
VV.AA.:	<i>Varios Autores</i>
Xtma:	<i>Excelentísima</i>

PRÒLEG

Per fi apareix la versió definitiva (oportunament revisada i alleugerada dels materials tangencials) de la tesi doctoral de David Hidalgo, un investigador que es desenvolupa professionalment com a integrant del Cos de Mossos d'Esquadra, la institució que estudia en la seva obra. El controvertit naixement d'aquesta institució va ser el detonant que el va impulsar l'autor a emprendre la recerca que avui s'ofereix al públic. La tesi, dirigida pel professor Josep Sánchez Cervelló, va ser defensada a la Universitat Rovira i Virgili al febrer de 2019, justament quan es complia el tercer centenari de la fundació del cos que amb el temps (i després de no poques vicissituds) originaria l'actual policia autonòmica de Catalunya. En paral·lel, l'autor ha lliurat un altre llibre que analitza amb detall el marc bèl·lic en què es va crear el cos policial al segle XVIII, és a dir, la guerra coneguda com la de la Quàdruple Aliança (1717-1720). Així doncs, aquesta publicació permet complementar el context de l'aparició de la institució per als lectors interessats, mentre que alleugera d'informació marginal el nucli central de l'obra que ens ocupa per a una comprensió més exacte dels seus continguts essencials.

En qualsevol cas, les exigències de la guerra de la Quàdruple Aliança és el marc en què apareixen els Mossos d'Esquadra, tot i que sota el nom de Escuadras de Paisanos Armados. El cos va quedar constituït no per una iniciativa privada, sinó fruit d'un projecte elaborat pel conegut magistrat Josep d'Alòs i Ferrer, presentat al monarca pel marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, aprovat per Felip V i convertit en llei mitjançant la Reial ordre del 21 de gener de 1719, que s'estableix com a data constitutiva d'aquest cos policial, sense gènere de dubtes i silenciant així una dilatada controvèrsia, fet que esdevé una de les aportacions capitals de l'obra.

I perquè consti de forma taxant, l'autor analitza, en el seu complet estat de la qüestió, el conjunt d'obres que havien contribuït a sembrar d'ombres la data i el procés de constitució del cos. D'aquesta forma es rebutja la interessada tergiversació expressada en l'obra de Josep Ortega i Espinós

(de l'any 1859, però difosa per successives edicions que arriben almenys fins al 1968), al mateix temps que es desqualifica amb arguments irrefutables el més recent llibre d'Eusebi Mas (de 2014), on es realitzen unes infundades asseveracions que no fan més que pervertir un debat que no admet més terreny que el dels fets comprovats documentalment, com es fa en els estudis més ponderats de Núria Sales (1959), Ramon Massaguer (1961), Anna Borruel (1983) o Joan Papell (1999).

Per assentar amb total seguretat les seves afirmacions, l'autor ha recorregut a una exhaustiva informació, que ha localitzat en una nòmina aclaparadorament extensa d'arxius comarcals (Alt Camp, Baix Camp, Ma-resme, Osona, Pla de l'Estany, Segarra, Vallès Oriental, Vall d'Aran) i municipals de Catalunya, en diversos dipòsits espanyols (Corona de Aragón, General de Simancas, Histórico Nacional), en arxius militars (Madrid, Segovia) i en destacades biblioteques (Nacional de Espanya, Nacional de França, Nacional de Catalunya), així com en distintes fonts editades i en les cròniques clàssiques del període, sense oblidar la documentació familiar dels personatges que van dirigir la institució. Tot aquest abundant bagatge documental li permet dialogar, en una excel·lent introducció, amb una àmplia i selecta bibliografia que coneix bé. Si hi afegim la correcta metodologia emprada, la perfecta ordenació del material i la contundència de les seves convinents conclusions, podem estar segurs de la qualitat científica de la investigació i de la fermesa dels resultats obtinguts.

Passant, després d'aquesta detallada i necessària introducció (que avala el rigor de la investigació) al nucli central de l'obra, l'autor s'endinsa en l'elucidació de les qüestions principals. I, en primer lloc, assenta les dades bàsiques de la constitució del cos de Mossos d'Esquadra (Escuadras de Paisanos Armados), oferint la data de la seva fundació i la de la publicació mes i mig més tard (8 de juny), del seu reglament, que es desglossa en un conjunt de setze normes o regles, oportunament comentades. L'anàlisi de la gènesi i la promulgació del text fundacional segueix un precís estudi sobre el desenvolupament de la Reial ordre, sobre la laboriosa organització del cos, sobre el seu desplegament pel territori de Catalunya i sobre la component social i política de les esquadres. Així, sabem que la proposta inicial de crear cinquanta Escuadras de Paisanos Armados es veuria ràpidament superada, fins que se'n van assolir un total de 91 esquadres, distribuïdes pels diferents corregiments, precisament la divisió territorial d'encuny castellà introduïda per les autoritats borbòniques. I aquesta és una altre de les grans novetats del llibre: el disseny (després d'un costós

esforç de consulta de fons) del quadre complet de les esquadres (que van arribar a comptar amb més de cinc mil efectius), i la seva distribució pels diferents enclavaments dels dotze corregiments, expressat en una sèrie de mapes i en un resum general que realment no tenen preu.

I a continuació entrem en una exploració d'altres temàtiques fonamentals que permeten desallotjar del discurs històric (o polític) tot un conjunt de tòpics repetits per inèrcia o per un *parti pris* anquilosat. Primer, sabem ara que les esquadres es van constituir en part a partir d'elements d'adscripció borbònica rigorosament contrastada (vells *botiflers* rurals), però que aquests individus procedien en moltes ocasions de poblacions de majoritària connotació austriacista. Segon, podem establir una línia de continuïtat entre els protagonistes de l'aixecament dels *gorretes* o *barretines* de 1687-1689 (estudiada per Jaume Dantí) i molts dels voluntaris que es van integrar a les noves esquadres, fet que indica que aquella revolta, motivada per la crisi econòmica i la reacció senyorial, va assenyalar com a principals enemics el caduc sistema virreinal de finals del segle XVII i el règim austriacista, considerat com el seu hereu. Això va provocar l'aparició del protofilipisme, que va poder canalitzar mitjançant l'ingrés a les esquadres destinades, entre altres coses, a combatre els grups residuals que, a l'escalfor de la guerra de la Quàdruple Aliança, van aixecar a Catalunya les armes contra els Borbons. I tercer, podem constatar una vegada més (per si fos escaient) la diversitat de les respostes donades a Catalunya al conflicte dirimit durant la guerra de Successió, de tal manera que l'autor pot tornar a pronunciar amb rotunditat un fet ja conegut i proclamat pels estudis imparcials, que la imatge mítica i romàntica, fomentada per la historiografia catalanista, d'una Catalunya vinculada totalment a la causa austriacista és absolutament falsa.

D'aquesta forma, el cos de Mossos d'Esquadra es va caracteritzar en els orígens com una força policial destinada a fer front a la delinqüència i al bandolerisme, que havia quedat com a últim precipitat de la guerra de Successió. I durant la següent confrontació internacional, la guerra de la Quàdruple Aliança, es va assemblar, com ja hem apuntat, a una brigada militar destinada a combatre els arcabussers francesos introduïts en el territori català i als seus aliats austriacistes, que van seguir alimentant la resistència al règim borbònic després de la signatura del tractat d'Utrecht (1713) i de la implantació dels decrets de Nova Planta (1716). Només posteriorment, ja al segle XIX, després del llarg període de tranquil·litat que va caracteritzar bona part de la resta del set-cents, les funcions van anar

transformant-se fins a convertir-se en les pròpies d'un cos repressiu contra qualsevol moviment insurreccional d'ordre polític o social, com les Bullangues de 1837, la Jamància de 1843, l'aixecament de 1856, les accions dels grups demòcrates o republicans, i així successivament. Però aquesta és una altra història, que l'autor menciona però que no considera dintre dels objectius del seu llibre.

Finalment, a l'últim capítol, dedicat a la postguerra a Catalunya, lluny de ser un simple epíleg després del desenllaç de la contesa i la signatura de la pau de la Haia (1720), senyala, per un costat, les raons de la pervivència de la resistència austriacista i, per l'altre, la continuació del procés d'institucionalització de les Escuadras de Paisanos Armados. En el primer cas, es relaten els moviments del més famós dels guerrillers, Pere Joan Barceló, anomenat Carrasclat, un veritable símbol per als seus correligionaris, la sèrie d'indults concedits per acabar amb els últims combatents austriacistes (molts ja convertits en autèntics bandolers) i, sobretot, l'oportunitat de la pesta de Marsella (1720-1722), que va servir per tancar les fronteres de Catalunya (agost de 1720-juliol de 1723) i per l'erecció d'una duana sanitària servida per grups de voluntaris al marge de les esquadres, on es van integrar alguns destacats austriacistes, entre ells (paradoxes de la història!) ni més ni menys que Rafael de Casanova, l'heroi de la defensa de Barcelona enfront l'exèrcit borbònic l'any 1714. Finalment, encara es va constatar una mena de cant de cigne de la guerra de Successió de Polònia (1733-1735), que va portar a la presó Carrasclat i a l'últim aixecament austriacista, el d'Andrés García, capturat al juny de 1735, quan estaven a punt de firmar-se els preliminars de la pau de Viena (octubre d'aquell mateix any).

Les Escuadras de Paisanos Armados van superar un intent de supressió l'any 1720 a la conclusió de la guerra i es van organitzar en unitat supramunicipal a partir de 1721, quan van acabar dividint-se en dues comandàncies, al capdavant de les quals es van situar respectivament Francesc Estruch i Pere Anton Veciana i Rabassa, abans que aquest últim es convertís en el comandant únic de totes les formacions, des de 1729 fins a la seva mort l'any 1736. En el que podem considerar una insòlita successió dinàstica, la comandància va passar a les mans del seu fill, Pere Màrtir Veciana i Civit, que no seria l'últim de la nissaga a exercir la comandància del cos, ja que la mateixa família es consolidarà en el lloc fins a la llunyana data de 1834.

I així acaba aquest llibre imprescindible per conèixer un dels episodis més notables de la història de la Catalunya setcentista. Un llibre que

constitueix un estudi igualment complet de la gènesi d'una institució bàsica per comprendre la trajectòria de la instauració borbònica a Catalunya al llarg del primer terç del segle XVIII i per establir de forma fefaent la vinculació de les Escuadras de Paisanos Armados amb el principal cos policial específicament català, el Cos de Mossos d'Esquadra, fundat amb el nom primitiu per una Reial ordre de Felip V i no per la voluntat d'un grup de partidaris dels Borbons. D'aquesta forma, l'obra, que posa punt i final a una nebulosa i interminable discussió, resulta ser una aportació fonamental (i ben fonamentada) a la història de les forces d'ordre públic de l'Espanya i de la Catalunya de l'Antic Règim.

Carlos MARTÍNEZ SHAW
Universidad Nacional de Educación a Distancia
Real Academia de la Historia

I. INTRODUCCIÓ METODOLÒGICA I ESTAT DE LA QÜESTIÓ

El primer estudi sobre l'origen i la història dels mossos d'esquadra el va realitzar Josep Ortega i Espinós l'any 1859. La seva obra, titulada *Historia de las Escuadras de Cataluña*, estableix l'any 1690 com la data fundacional, i atribueix la seva creació a Pere Anton Veciana i Rabassa. L'autor manifestava que havia consultat els documents originals dipositats a l'arxiu de la Capitania General de Catalunya i a l'arxiu de la família Veciana. L'alteració voluntària de la data fundacional respon a una manipulació històrica que es justifica davant de la imminent arribada de la Primera República Espanyola, fet que anunciava la dissolució d'un cos policial anacrònic per l'època. Es tracta, doncs, d'una tesi absolutament tergiversada sobre l'origen i creació dels mossos d'esquadra, com demostraran anys després diversos estudis sobre la matèria.¹

L'obra *Las Escuadras de Cataluña. Historia de esta célebre institución intercalada con la vida de los bandoleros más célebres exterminados por la misma*, escrita per Folguera i Barbosa, va aparèixer els anys vint del segle passat. Aquesta obra continua la línia marcada per Ortega i es presenta com una còpia de la primera, sense aportar cap novetat rellevant respecte a la història dels mossos d'esquadra.²

El primer canvi significatiu en la historiografia dels Mossos d'Esquadra el trobem amb la publicació d'un treball anònim presentat als Jocs Florals celebrats a Valls l'any 1921, amb motiu de les Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela. L'autor desmuntava la teoria orteguiana sobre la seva creació, en defensar que les Esquadres s'havien constituït l'any 1719 per una reial ordre del rei Felip V. Però, malgrat aquesta afirmació, l'autor no fa esment de les fonts consultades per a l'elaboració del seu treball.³

1 ORTEGA ESPINÓS, J. *Historia de las Escuadras de Cataluña: su origen, sus proezas, sus vicisitudes, intercalada con la vida y hechos de los más célebres ladrones y bandoleros*. Barcelona: Euro-liber, 1968.

2 FOLGUERA BARBOSO, M. *Las Escuadras de Cataluña. Historia de esta célebre institución, intercalada con la vida de los bandidos más célebres exterminados por la misma*. Barcelona: Ediciones Populares, 1920 (?).

3 Dividit en tres articles, també anònims. El primer, *Feina bona pel temps d'ara*, publicat el 18 d'octubre de 1924. El segon i el tercer, *De les Esquadres*, es van publicar el 31 d'octubre i el

L'any 1925, el tinent coronel Joan Oller Piñol, cap dels Mossos d'Esquadra en aquelles dates, va publicar una obra titulada *Resumen Histórico de las Escuadras de Cataluña*. L'obra tornava a recollir la teoria orteguiana sobre l'origen (any 1690) i la fundació per Pere Anton Veciana d'aquest cos policial. L'única aportació fou la presentació de la biografia dels diferents comandaments que van tenir els Mossos d'Esquadra. És evident que uns dels errors comesos pel tinent coronel va ser obviar els articles que havien aparegut anteriorment i que desmuntaven la teoria orteguiana, com per exemple el fet de no emprar obres militars com l'*Estado Militar de España*, on es recull l'any 1719 com a data fundacional.⁴

Posteriorment, entre els anys 1928 i 1930, van ser publicats al diari *La Publicitat* cinc articles signats per Francesc Alentorn Ballester on es desmitificava la figura de Pere Anton Veciana. La seva importància radica en el fet que, molt possiblement, es fonamentaven en la consulta de la documentació existent a l'arxiu de la família Veciana. Es tracta, doncs, de la primera aportació que desvincula la figura de Pere Anton Veciana com a creador dels mossos d'esquadra. No tenim constància que Francesc Alentorn hagués consultat cap altre arxiu ni obra bibliogràfica.⁵

L'any 1930 l'escriptor Indaleci Castells Oller va publicar un article titulat «Las Escuadras del baile de Valls», on, gràcies a la consulta de l'arxiu de la família Veciana, estableix com a data fundacional l'any 1719, malgrat puntualitzar que, sota el seu criteri, les Esquadres no naixeran com a força policial fins a l'any 1721. Una afirmació que no queda corroborada mitjançant la consulta de cap arxiu o obra bibliogràfica que fonamenti la seva tesi.⁶

L'any 1959, Núria Sales Folch va presentar el treball final de llicenciatura d'història titulat *La polémica sobre Pedro Antonio Veciana y el origen de las Escuadras del Baile de Valls*, que va ser publicada l'any 1962 com

8 de novembre de 1924.

4 OLLER PINYOL, J. *Resumen Histórico de las Escuadras de Cataluña*. Barcelona: Ed. Imprenta de Eugenio Subirana, 1925.

5 «Història o novel·la?» (16 de juny de 1928 a *Acció Comarcal*, publicat amb el pseudònim F. de Vilaclosa); «Per la veritat històrica» i «Hipertrofia de la fantasia» (31 d'agost de 1929 a *La Crònica de Valls*); «Cap a la fi d'una mentida històrica» (8 d'abril de 1930 a *La Publicitat*); «L'origen dels Mossos d'Esquadra, contribució a la història», dividit en dos articles (14 de maig i 12 de juny de 1930 a *La Publicitat*).

6 Publicat l'any 1930 a *La Crònica de Valls* (núm. 1.296, 1.301, 1.302, 1.304, 1.306, 1.307, 1.308, 1.310 i 1.317) i, el mateix any, a *La Publicitat* —traduït al català per Pere Mialet— (núm. 17.573, 17.575, 17.577, 17.579, 17.581, 17.582, 17.583, 17.585 i 17.600).

a *Història dels Mossos d'Esquadra*. Es tracta del primer treball amb rigor científic sobre l'origen d'aquest cos policial. L'autora va fonamentar-se en tres arxius: l'arxiu de la família Veciana, l'Arxiu de la Corona d'Aragó i l'Archivo Histórico Nacional de Madrid. Amb tot, no va consultar la informació conservada a l'Archivo General de Simancas, documentació que li hauria permès disposar, per exemple, del reglament de les Esquadres de Paisans Armats de 8 de juny de 1719, on es recull que les Esquadres es constituïen com un institut armat amb plenes funcions de policia, ja des del seu origen. Igualment no va investigar els arxius municipals d'aquelles poblacions on hi havia constància que al segle XVIII disposaven d'esquadres, com tampoc va emprar la bibliografia contemporània del segle XIX i XX.⁷

Al mes de desembre de 1961, Ramon Massaguer Mir va defensar la seva tesi doctoral titulada *Origen y relieve histórico de las Escuadras de Cataluña*. L'autor hi fa un estudi en profunditat dels fons procedents de la família Veciana i de la Corona d'Aragó, examinant la documentació existent, així com les obres precedents i articles publicats sobre aquesta qüestió. Va desmuntar la tesi sostinguda per Ortega i Espinós, definint correctament el cos de Mossos d'Esquadra com una institució armada de caràcter policial nascuda arran de la Reial ordre de 21 d'abril de 1719. Però, com els altres autors analitzats prèviament, destaca la manca de recerca documental en arxius com l'Archivo Histórico Nacional (Madrid), l'Archivo General de Simancas (Valladolid) o altres arxius d'àmbit comarcal o municipal, que va obviar, així com la manca de consulta a la bibliografia de l'època.⁸

L'any 1983 la historiadora Anna Borrueu Llovera va publicar *Les esquadres de Catalunya a finals del segle XVIII: de la prosperitat a la decadència*. L'autora fa un estudi en profunditat de la nissaga dels comandants Veciana, analitzant la documentació existent a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC), l'Archivo Histórico Militar de Madrid (AHMM), l'Archivo de la Corona d'Aragó (ACA) i l'arxiu particular de Pau González Castells. L'autora estableix la creació de les Esquadres l'any 1719, alhora que desmi-

7 SALES FOLCH, N. *Historia dels mossos d'esquadra. La dinastia Veciana i la policia catalana al segle xviii*. Barcelona: Aedos, 1962.

8 MASSAGUER MIR, R. *Origen y relieve histórico de las Escuadras de Cataluña*. Tesi doctoral inèdita, Facultat de Ciencias Políticas y Económicas, Universidad Complutense de Madrid, Madrid, 1961.

tifica la família Veciana com a fundadors d'aquest cos policial.⁹ L'any 1998 aparegué una nova obra d'aquesta autora: *Els Mossos d'Esquadra. Aportació documental a la seva història (1741-1821)*,¹⁰ on mantingué com a data fundacional l'any 1719. Però, en aquest cas, tampoc realitzà la consulta a l'Archivo General de Simancas (AGS), fet li que li feu perdre una important font d'informació sobre l'origen de la institució. Destaca la manca de bibliografia referent a temàtica militar del segle XVIII, com el *Estado Militar de España*, així com la recerca en els arxius locals i comarcals on es van ubicar les primeres esquadres.

L'any 1999, l'historiador Joan Papell i Tardiu, antic director de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC), va presentar l'obra titulada *L'origen dels Mossos d'Esquadra (Guerra de Successió i postguerra a Valls: Pere Anton Veciana)*. L'autor realitza un estudi complex i exhaustiu de l'arxiu Veciana que li permet desmitificar completament la teoria orteguiana sobre la seva fundació, datant la seva gènesi el 21 d'abril de 1719.¹¹

L'any 2014, l'historiador Eusebi Mas i Vilaseca va defensar la seva tesi doctoral a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) sota el títol *Catalans en armes (1704-1723). L'origen dels Mossos d'Esquadra*, amb la qual obtingué la qualificació d'excel·lent. El seu estudi fonamenta l'origen del cos de Mossos d'Esquadra en dos pilars: la Guerra de Successió, en concret durant la revolta de les Quinzenades (1714), i un arrencament de minyons redactat a Manresa al setembre d'aquell mateix any. Discrepem respecte a aquestes dues afirmacions i al llarg de la present tesi es farà una anàlisi crítica sobre el treball del Dr. Mas. Respecte a l'estudi documental realitzat destaca sorprenentment que, després de consultar l'Archivo General de Simancas (AGS), l'autor només cités una insignificant recerca dels fons de la Guerra de la Quàdruple Aliança, limitant-se únicament a fer esment del reglament del 8 de juny de 1719, quan el volum documental conservat és notable. La consulta d'arxius de caràcter municipal i comarcal és summament reduïda: només se'ns consulten sis. Amb relació a la documentació de la família Veciana conservada a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC), destaca la «selecció» de documents realitzada, però

9 BORRUEL LLOVERA, A. *Les Esquadres de Catalunya a finals del segle XVIII*. Valls: Consell Comarcal de l'Alt Camp, 1993.

10 BORRUEL LLOVERA, A. *Els Mossos d'Esquadra. Aportació documental a la seva història (1741-1821)*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, 1998.

11 PABELL TARDIU, J., *L'origen dels Mossos d'Esquadra (Guerra de Successió i postguerra a Valls: Pere Anton Veciana)*. Lleida: Pagès Editors, 1999.

omet tot el que contradiu la seva tesi i descarta qualsevol documentació que justifiqui que els mossos d'esquadra havien estat fundats l'any 1719. La manca de consulta de la bibliografia essencial militar queda palesa en el profund desconeixement de la terminologia emprada per l'autor, en afirmar en les seves conclusions que, per exemple, el terme *esquadra* no té correspondència amb el món militar. Per últim, destaquem la manca de coneixements a l'hora de saber distingir entre les funcions d'un cos de policia, que per la seva pròpia naturalesa exerceix funcions de policia judicial, i les realitzades per una unitat militar auxiliar, que no depèn dels tribunals de justícia ordinaris.¹²

En resum, creiem que el present treball dona una visió global de la qüestió que estudiem. La cerca documental realitzada en l'àmbit autonòmic, estatal i internacional és la que ha donat una visió més complexa, més ample i més concloent sobre l'objecte del nostre estudi.

¹² MAS VILASECA, E. *Catalans en armes (1704-1723). L'origen dels Mossos d'Esquadra*. Edició pròpia, 2014.

II. EL FALS DEBAT SOBRE L'ORIGEN DELS MOSSOS D'ESQUADRA

L'origen del cos de Mossos d'Esquadra, institució armada de naturalesa civil amb funcions policials i judicials, s'estableix el 21 d'abril de 1719 arran de la Reial ordre del rei Felip V, promoguda a instància del marquès de Castel-Rodrigo,¹³ capità general de Catalunya. La creació d'aquestes primigènies esquadres, que reberen el nom de *Escuadras de Paisanos Armados*, naixeren dotades d'un reglament propi, que veié la llum a la Reial ordre de 8 de juny de 1719. Per tant, ens troben davant d'un fet històric determinant a l'hora d'establir el naixement d'aquesta força armada: un reglament on s'estableix com un institut armat de naturalesa civil amb una doble dependència civil i militar (civil respecte als tribunals de justícia, i en els afers militars, depenent de les autoritats militars), així com el seu armament, la jerarquia, el sosteniment, les missions encomanades tant en l'àmbit civil com militar, etc.

El naixement d'aquesta institució ha estat durant molt temps amagat i sotmès a polèmiques historiogràfiques, així com als avatars polítics de Catalunya. Diferents historiadors i estudiosos estableixen la creació d'aquest institut armat en dates tan dispars com les de 1690, 1713-1714, 1719 i 1721. L'origen d'aquesta nebulosa, que ha impedit datar de forma feaent la creació d'aquest cos, l'hem de localitzar arran de la publicació de l'obra

13 Francesco Pio di Savoia Moura Corterreal i Moncada, marquès de Castel-Rodrigo, príncep Pio i de Sant Gregori, va néixer a Milà l'any 1675. Tinent general, membre del Consell de Guerra i gran d'Espanya, disposava de grans propietats al nord d'Itàlia. Va ingressar a l'exèrcit amb el rang de soldat. Va ser designat per Felip V per acompanyar la futura reina Maria Lluïsa Gabriela de Savoia en el seu viatge des de Niça fins a Espanya per contraure matrimoni. Va prestar servei durant la Guerra de Successió. Va rebre el Toisó d'Or l'any 1707. Aquell mateix any va ascendir a tinent general. A Itàlia va ser governador del regne de Sicília. Després de la caiguda de Barcelona va ser nomenat governador de Madrid l'any 1714. Aquell mateix any va ser nomenat membre del Consell de Guerra, al qual va pertànyer fins el 1717. Va ser nomenat capità general de Catalunya l'any 1715, càrrec que va exercir fins al 1719. Posteriorment va tornar a exercir el càrrec de capità general de Catalunya entre els anys 1720 i 1722. Sota el seu mandat es va construir, a Barcelona, la fortalesa de la Ciutadella i el Fort Pius, que va rebre el seu nom. Va morir a Madrid el 15 de setembre de 1723. ASM. Reg. cart., cc. I, 32, I (1716-1719); Reg. cart., cc. III, 260, II (1716 gen. 2 – 1719 dic. 30); Reg. cart., cc. II, 358 (1720-1723); Reg. cart., cc. II, 346, II (1716-1719).

de Josep Ortega i Espinós titulada *Historia de las Escuadras de Cataluña*¹⁴ i en la política de la família Veciana d'intentar apropiar-se del mèrit de la creació de les Esquadres.

La solució per trobar definitivament la data l'hem de cercar en primer lloc a la documentació arxivística,¹⁵ en obres bibliogràfiques i oficials de caire civil i militar publicades entre el segle XVIII i principis XIX, període absent de polèmiques polítiques o historiogràfiques que poguessin afectar aquesta institució i desvirtuar l'origen del cos de Mossos d'Esquadra.

Ens referim a documents com el memorial de 1720 que recull el lliurament de pa a l'esquadra de la vila de Valls, on s'especifica clarament que aquesta força es va instaurar per ordre del capità general de Catalunya l'any 1719;¹⁶ la documentació personal de Felip Veciana i Dosset, on es reflecteix que la data fundacional del cos dels Mossos d'Esquadra es remunta a l'any 1719,¹⁷ o la documentació conservada a l'arxiu de la família Veciana, on es conserva un document cabdal per entendre la història i l'origen dels mossos d'esquadra que respon al títol «Notas, supuestos y preliminares que necesitan tener presentes para el fundamento y principios del Monte de Piedad que se solicita para las Escuadras de Fusileros de Cataluña», datat el 14 de març de 1765, on es fa referència a les Regles de les Esquadres de 1719 i a la seva creació aquell mateix any.¹⁸

14 ORTEGA ESPINÓS, J. *Historia de las Escuadras de Cataluña: su origen, sus proezas, sus vicisitudes, intercalada con la vida y hechos de los más célebres ladrones y bandoleros*. Barcelona: Euro-liber, 1968.

15 El volum de documentació arxivística més destacable sobre l'origen d'aquesta institució resta concentrat i custodiat a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (fons família Veciana), a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i a l'Archivo General de Simancas. La resta de documentació es troba descentralitzada en infinitat d'arxius nacionals, comarcals i municipals, així com en mans privades.

16 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra-família Veciana. Trasllet notarial del memorial del cos de pa que la vila de Valls va distribuir a l'esquadra de paisans armats de Valls des de el 29 de juny de 1719 al 24 de maig de 1720.

17 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra-família Veciana. Nota feta per el comandant Felip Veciana, cap de les Esquadres, sobre la data de creació de les Esquadres i el nomenament del caps de les mateixes del seu avi, en Pere Anton Veciana, i el seu pare en Pere Màrtir Veciana.

18 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra-família Veciana. *Notas, supuestos y preliminares que e necesitan tener presentes para el fundamento y principios del Monte de Piedad que se solicita para las Escuadras de Fusileros de Cataluña* (14 de març de 1765).

Taula 1: Relació d'obres literàries, estudis, informes i publicacions (1825-1854) on consta la data de creació del cos dels Mossos d'Esquadra (elaboració pròpia)

Títol obra/document	Autor	Data de publicació	Data de creació segons l'obra
<i>Juzgados militares de España y de sus Indias</i> ¹⁹	Félix Colón de Larriategui	1788	21/04/1719
<i>Memòria del mèrits de la família Veciana i dels caporals caporal Josep Martí, Jaime Figueres i Josep Roig</i> ²⁰	Memorial Veciana / Caporals	15/04/1794	1719
<i>Notas preliminares relativas a la formación de las Esquadras del Principado</i> ²¹	Felip Veciana	1796 - 1799	1719
<i>Memoria</i> ²²	Pere Màrtir de Veciana i de Miró	1802	1719
<i>Felip de Baldrich i Vallgornera. Pla d'augment de sou de les Esquadres</i> ²³	Desconegut	1804	21/04/1719
<i>Noticia circunstanciada de la formación de las escuadras de este Principado, su actual estado</i> ²⁴	Desconegut	01/09/1808	21/04/1719

19 COLÓN DE LARRIATEGUI, F. *Juzgados militares de España y sus India*, vol. II. Madrid: Ed. Viuda de Ibarra e Hijos, 1785, p. 609-610.

20 ACAC. Fons Mercadé. Col·lecció documents: Mossos d'Esquadra. Família Veciana, ud. 3565. Memòria del mèrits de la família Veciana i dels caporals caporal Josep Martí, Jaime Figueres i Josep Roig (15 d'abril de 1794).

21 ACGAX. Esquadres de Catalunya. Fons 14: Felip de Baldrich i Vallgornera. Notas preliminares relativas a la formación de las Esquadras del Principado

22 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra-família Veciana. Memorial de mèrits de Pere Màrtir de Veciana i de Miró (setembre de 1802).

23 ACGAX. Esquadres de Catalunya. Fons 14: Felip de Baldrich i Vallgornera. Pla d'augment de sou de les Esquadres (1804).

24 *El Estado Militar de España* es va començar a publicar en Madrid l'any 1768. La publicació tenia caràcter anual. El primer impressor fou Antonio Sanz, que gaudia d'un privilegi reial per poder publicar-ho perquè era impressor del rei i del seu consell; després va ser publicat a la Reial Impremta de la Gazeta i a la Impremta Reial i a la Nacional. En aquesta obra s'inclou l'estructura organitzativa dels exèrcits i de l'armada de la Monarquia Espanyola i la relació dels que exercien els seus òrgans, institucions i llocs de comandament: Consell Suprem de Guerra, Secretaria d'Estat de Guerra d'Espanya i de les Índies, tinents generals, mariscals de camp, brigadiers, inspectors, intendants, comissaris de guerra, auditors, tropes de la Casa Reial, milícies urbanes quan aquestes van ser creades, estat militar de l'Armada, encomanes dels quatre ordes militars, regiments i corps del exèrcit, estat militar d'Amèrica, així com normes i reglaments específics. Es tracta, doncs, d'una publicació amb informació bàsica per al

Títol obra/document	Autor	Data de publicació	Data de creació segons l'obra
<i>Estado Militar de España</i>	Publicació oficial	1825	21/04/1719
<i>Calendario manual y guía de forasteros en Madrid</i> ²⁵	Desconegut	1825	21/04/1719
<i>Diccionario Geográfico – Estadístico – Histórico de España y sus posesiones en Ultramar</i> ²⁶	Pascual Madoz Ibáñez	1830	29/04/1719
<i>Diccionario Histórico Enciclopédico</i> ²⁷	Joaquim Bastús	1833	21/04/1719
<i>Estadística de España</i> ²⁸	Moreau de Jonnes	1835	21/04/1719
<i>Étapes Maritimes sur les Côtes d'Espagne. De la Catalogne a l'Andalousie souvenir d'un voyage exécuté en 1847</i> ²⁹	Anatole M. de Demidoff	1858	21/04/1719
<i>Pregunta a les Corts Espanyoles sobre el sosteniment de les Esquadres. Discurs</i> ³⁰		1847	1719
<i>Diccionario Universal de Historia y Geografía</i> ³¹	Francisco de Paula Mellado	1848	21/04/1719

coneixement de les estructures organitzatives de l'exèrcit i l'armada espanyola a l'Antic Règim i la seva evolució cap a l'estat liberal que va iniciar-se el 1812. La publicació serà continuada sota el títol d'*Anuario Militar de España* entre els anys 1890 i 1936.

25 ANÒNIM, *Calendario manual y guía de forasteros de Madrid*. Madrid: Imprenta Real, 1825, p. 85.

26 MADDOZ IBAÑEZ, P. *Diccionario Geográfico-Estadístico-Histórico de España y sus posesiones en Ultramar*, vol. 3. Madrid: Imprenta Diccionario Geográfico-Estadístico-Histórico de D. Pascual Madoz, 1830, p. 420.

27 BASTÚS, J. *Diccionario Histórico Enciclopédico*, vol. 4. Barcelona: Imprenta de Roca, 1833, p. 132.

28 MOREAU DE JONNES, A. C. *Estadística de España: territorio, población, agricultura, minas, industria, comercio, navegación, colonias, hacienda, ejército, justicia, e instrucción pública*. Barcelona: Imprenta Rivadeneyra, 1835, p. 295. Aquesta obra va ser escrita en francès por Moreau de Jonnés i traduïda i addicionada per Pascual Madoz e Ibáñez.

29 DE DEMIDOFF, A. M. *Étapes Maritimes sur les Côtes d'Espagne. De la Catalogne a l'Andalousie souvenir d'un voyage exécuté en 1847*. Florència: Ed. Imprimerie de Félix Le Monnier, 1858, p. 39.

30 Diario de las sesiones de las Cortes. Congreso de los Diputados. Sessió del 26 de març de 1847. Apèndix núm. 69. Dictàmens de la comissió de peticions.

31 DE PAULA MELLADO, F.; PÉREZ COMOTO, J.; VILLABRILLE, F. F.; DIEZ CANSECO, V.; ITURRALDE, C., *Diccionario universal de Historia y Geografía*, vol. VII. Madrid: Establecimiento tipográfico de Francisco de Paula Mellado, 1848, p. 327.

Títol obra/document	Autor	Data de publicació	Data de creació segons l'obra
<i>Spanien und seine fortschreitende entwicklung mit besondererberücksichtigung des jahres 1851</i> ³²	Julius Freyherrn Von Minutoli	1852	21/04/1719
<i>Le Spectateur militaire: Recueil de science, d'art et d'histoire militaires</i> ³³	Jean Maximilien Lamarque – François Nicolas Baron Fririon	1852	1719
<i>Barcelona Antigua y Moderna</i> ³⁴	Andrés Avelino Pi Arimón	1854	21/04/1719

Però aquesta línia marcada inalterablement per l'any 1719 es veurà trencada arran de la publicació l'any 1859 de l'obra de Josep Ortega i Espinós titulada *Historia de las Escuadras de Cataluña*.³⁵ Amb aquest llibre s'inicià l'interès per amagar l'origen de les esquadres i allunyar-lo de l'any 1719, amb l'objectiu únic de protegir i salvaguardar un cos policial que, davant un previsible canvi de règim polític que finalment es materialitzà l'any 1868, s'abocava irremeiablement a la seva dissolució.

L'obra d'Ortega ens presenta un estudi novel·lat i romàntic d'una selecció d'actuacions reals³⁶ que al llarg d'un segle i mig d'existència aquest cos policial havia realitzat. Una obra que tractarà superficialment i erròniament la creació de les Esquadres de Paisans Armats, alhora que donarà unes breus pinzellades sobre la vida i obra dels diferents comandants Veciana.

32 FREYHERRN VON MINUTOLI, J. *Spanien und seine fortschreitende entwicklung mit besondererberücksichtigung des jahres 1851*. Berlín: Verlang Von Alexander Duncker, 1852, p. 266.

33 LAMARQUE, J.; MAXIMILIEN BARON FRIRION, J.; NICOLAS, F., *Le Spectateur militaire: Recueil de science, d'art et d'histoire militaires. Recueil de science, d'art et d'histoire militaire*, vol. 3. París: La direction du Spectateur militaire, 1852, p. 53-54.

34 PI ARIMÓN, A. A. *Barcelona Antigua y Moderna*, vol. 1. Barcelona: Imprenta i Librería Politécnica de Tomás Gorchs, 1854, p. 652.

35 ORTEGA ESPINÓS, J., *op. cit.*

36 Els casos descrits a *Historia de las Escuadras de Cataluña. Su origen, sus proezas, sus vicisitudes, intercalada con la vida y hechos de los más célebres ladrones y bandoleros*, així com els diferents documents transcrits literalment per Josep Ortega en aquesta obra, van ser proporcionats pel comandant de les Esquadres de Catalunya (1835-1877) Josep Vidal i Pujades, que li encarregà l'elaboració del llibre basant-se en la documentació oficial del cos conservada per aquest comandant. AHCME. Fons Josep Vidal i Pujades (I-02-0003-2014).

L'autor manipula la data de creació de les Esquadres de Catalunya traslladant-la fins a l'any 1690 i atribuint falsament el mèrit d'aquesta fundació a Pere Anton Veciana i Rabassa. Unes afirmacions que no seran rebutjades fins a mitjans del segle xx, quan, de mans d'autors com Francesc Alentorn o Núria Sales, es deixarà de vanagloriar la figura dels Veciana dins de la historiografia dels Mossos d'Esquadra.³⁷

Malgrat que els esforços emprats per amagar-ne l'origen borbònic no assolirien el seu objectiu, sí que aconseguirien maquillar la història real, establir-ne un origen previ a la Guerra de Successió i beneficiar directament la família Veciana atribuint-los una fundació que no els corresponia.³⁸

El que va exposar Josep Ortega i Espinós sobre l'origen dels mossos d'esquadra és d'una falsedat manifesta pels motius següents:

- 1r. Una acta notarial de data 29 de juny de 1769, legitimada a Valls el dia 4 de juliol del mateix any, estableix que Pere Anton Veciana i Rabassa fou batejat el 9 d'abril de 1682. Per tant, si les Esquadres s'haguessin creat el 1690, Pere Anton Veciana no les hauria pogut comandar perquè sols tenia vuit anys.³⁹
- 2n. Quan el marquès de Castel-Rodrigo va crear les Esquadres de Paisans Armats el 21 d'abril de 1719, Pere Anton Veciana no era batlle de Valls, ni tan sols sotsbatlle, ja que no ocupà aquest càrrec fins a l'11 de desembre de 1714.⁴⁰
- 3r. És evident que la decisió d'Ortega i Espinós d'ometre a la seva obra el Reglament de les Esquadres de Paisans Armats, aprovat pel Reial ordre de 8 de juny de 1719, fou un acte premeditat. Aquest document posava en evidència la hipotètica fundació de les Esquadres per part de Pere Anton Veciana en atribuir aquest mèrit al capità general de Catalunya i situar-les exclusivament a les ordres de les autoritats militars i de la Reial Audiència.
- 4t. Davant de la impossibilitat de poder fer desaparèixer la Reial ordre del marquès de Castell-Rodrigo del 21 d'abril de 1719, la qual figurava al *Estado Militar de España* des de l'any 1825, Ortega i

³⁷ *Ibid.*, p. 17-19.

³⁸ *Ibid.*, p. 22-23.

³⁹ PAPELL TARDIU, J. *L'origen dels Mossos d'Esquadra (Guerra de Successió i postguerra a Valls: Pere Anton Veciana)*. Lleida: Pagès Editors, 1999, p. 182-183.

⁴⁰ *Ibid.*, p. 167.

Espinós va decidir «maquillar» aquesta data dient que es tractava de la creació d'una companyia de fusellers aliens a les Esquadres de Paisans Armats que s'havien d'establir al Principat.

Però per què fins aquell moment no havia aparegut mai en escena la data de 1690? Per què es produeix sobtadament aquest ball de dates? Per quin motiu Ortega i Espinós falsifica la història de l'origen del cos dels Mossos d'Esquadra?⁴¹

Durant els anys precedents a la publicació de l'obra, les Esquadres foren durament criticades pels partits demòcrates, republicans i liberals progressistes exaltats que en demanaven la dissolució. La institució era considerada com una representació de l'Antic Règim, un cos policial anacrònic que era sufragat pels ajuntaments de Catalunya amb una contribució especial, mentre que altres cossos de seguretat existents, especialment la Guàrdia Civil, eren pagats per l'Estat, la qual cosa provocava un greuge comparatiu. Se'n criticava l'origen filipista, la persecució dels austriacistes i la seva utilització com a eina de repressió política durant el segle XIX.

La utilització de les Esquadres com a eina de repressió política s'inicià de mans del capità general de Catalunya, el comte d'Espanya,⁴² contra els sectors liberals i els ultraabsolutistes. Aquesta tendència s'estendrà amb la resta de capitans generals que van utilitzar el cos en la repressió de la dissidència política durant el segle XIX, ja fossin d'ideologia liberal moderada o progressista. Tot indicava doncs que el destí del cos de Mossos d'Esquadra estava íntimament lligat a la continuació de la monarquia borbònica. Així quedà palès quan a la matinada del 30 de setembre de 1868, arran de l'aixecament revolucionari conegut amb el nom de *la Gloriosa*, es va posar fi al regnat de la reina Isabel II. Una de les primeres decisions preses per la Junta Revolucionària de Barcelona va ser decretar la immediata dissolució de les Esquadres de Catalunya, en part com a resposta a la voluntat republicana d'aconseguir una uniformització nacional, on desapareguessin les diferències socials i fiscals existents fins aquell moment. Però també com a reacció a les activitats policials de repressió i persecució dutes a terme per

41 SALES FOLCH, N. *La polémica sobre Pedro Antonio Veciana y el origen de las Escuadras del Baile de Valls*. Tesi doctoral inèdita, Universitat de Barcelona, Facultat de Filosofia i Lletres, Barcelona, 1959, p. 12.

42 Charles d'Espagnac de Cousserans de Cominges o d'Espagne, conegut a Catalunya com a *comte d'Espanya* i a Espanya com a *Carlos de España* (Castell de Ramefort, Foix, Llenguadoc, 15 d'agost del 1775 - Organyà, Alt Urgell, 2 de novembre del 1839), fou un noble i militar francès al servei de la monarquia del Regne d'Espanya.

les Esquadres de Catalunya contra el moviment republicà durant els anys previs a la Revolució de 1868.⁴³

La pregunta que ens hem de formular és si la tergiversació de la data de creació de les Esquadres va ser una iniciativa personal d'Ortega i Espinós o bé si fou contractat amb aquest objectiu. Al nostre parer seria aquesta segona opció la que s'imposaria, ja que l'autor estava dirigit i finançat pel coronel Josep Antoni Vidal i Pujadas,⁴⁴ cap de les Esquadres de Catalunya en aquells moments, el qual va voler capgirar la visió negativa que contra la imatge de la institució feien alguns sectors polítics de l'època. L'objectiu del coronel Vidal i Pujadas era bàsicament realitzar una acció propagandística i presentar a l'opinió pública la imatge d'un cos policial sense cap tipus d'ideologia, destinat únicament a la persecució de malfactors i delinqüents, i un fidel servidor de tots els governs sota els quals havia prestat servei sense importar-ne la ideologia. Per aquest motiu s'escollí una data «còmoda» com la de 1690 que permetés establir la gènesi del cos en una data desvinculada de la dinastia borbònica.

Per dur a terme aquest estratagema, el coronel Vidal Pujadas va encarregar a Ortega i Espinós la realització d'una obra sobre la història de les Esquadres que recollís clarament el missatge pretès.⁴⁵ Una vegada finalitzada, van ser els mateixos efectius dels mossos d'esquadra els que es van

43 RUBIO, C. *Historia filosófica de la Revolución Española de 1868*, vol. 2. Madrid: Imprenta y Librería de M. Guijaro, 1869, p. 351; *Diario de Tarragona*, 2 d'octubre de 1868, p. 3.

44 El coronel Josep Antoni Vidal i Pujadas va néixer el 21 d'abril de 1804 a Botarell (Baix Camp). Fill d'una família de pagesos humils, el 1828 va ingressar a les Esquadres de Catalunya com a mosso d'esquadra. A l'any 1830 el van nomenar sots caporal per elecció del comandament i el destinaren a la subdivisió de Sant Martí de Maldà. El 1836 fou ascendit a caporal i subtinent d'infanteria. L'any 1839 arribà al rang de tinent d'infanteria per mèrits de guerra durant la Primera Guerra Carlina (1833-1840). El 1840 fou destinat a l'esquadra de l'Arboç. L'any 1842 va ser ascendit a capità d'infanteria. El 1844 se'l nomenà segon comandant de les Esquadres de Catalunya i el 1844 va ascendir a tinent coronel d'infanteria. Va participar en diverses accions durant la Segona Guerra Carlina o Guerra dels Matiners (1846-1849). El 31 de gener de 1854 va ser nomenat cap de les Esquadres de Catalunya. Al juliol de 1856 va obtenir el grau de coronel d'infanteria. Amb la dissolució de les Esquadres, al setembre de 1868 va ingressar com a coronel agregat al 7è Terç de la Guàrdia Civil. Va deixar el servei actiu l'any 1869. Pel seu valor personal demostrat en accions policials i militars va aconseguir diverses condecoracions. D'idees monàrquiques, va mantenir les relacions amb la Cort isabelina exilada a França i fou assenyalat com un dels conspiradors contra el govern del general Prim.

45 En una entrevista amb la Sra. Teresa Totosaus, descendent directe del coronel Vidal Pujadas, explicà a l'autor d'aquesta tesi que fins i tot hi havia preparada una segona part de la història de les Esquadres de Catalunya: es tractava d'un manuscrit també escrit per Ortega i Espinós, a petició del coronel Vidal Pujadas, que mai es va publicar. L'esmentat manuscrit

encarregar de distribuir-la per tot Catalunya, alhora que feien recerca de nous subscriptors i distribuïdors.⁴⁶

Fins i tot a la correspondència privada del coronel Vidal Pujadas es conserven cartes personals d'un subscriptor adreçades a Josep Ortega i Espinós, en les quals se sol·licitava deixar de percebre la subscripció, fet que prova la implicació del coronel en la venda i distribució del llibre.⁴⁷

Però totes aquestes maniobres emprades per la Prefectura no aconseguiren diluir una realitat que s'arrossegava des que es van constituir: l'origen borbònic de la seva gènesi, així com una evolució fidel a la monarquia que l'oposaria directament contra les noves tendències ideològiques del segle XIX. Els factors que en forjaren el primer segle i mig d'existència estaven arrelats a la seva mateixa naturalesa, i deslliurar-se'n no s'aconseguiria amb la publicació d'un obra literària que en difongués uns falsos orígens, com a mitjà d'autoprotecció davant d'una realitat històrica que es caracteritzava per:

1. L'origen filipista dels mossos d'esquadra

D'entre tots els factors que amenaçaven el cos, l'origen fou el que esdevingué més crític per a la seva supervivència com a institució. Les noves ideologies polítiques no nòblidaven els orígens borbònics repressius i els posicionaments de rebuig proliferaven en la societat del moment.⁴⁸

2. La resistència al pagament de la contribució de les Esquadres

Els municipis es manifestaren molt reticents a l'hora de sufragar les despeses originades per les Esquadres al segle XIX. L'aparició

es va cremar en un incendi fortuït, juntament amb gairebé la totalitat de l'arxiu personal de coronel Vidal Pujadas.

46 AHCME. Fons Coronel Vidal Pujadas. I-02-0003-2014. Sobre núm. xxxi (1859). Comandància del Cos de Mossos d'Esquadra. Carta del sots caporal Ramón Carrera a l'editor Luis Tasso (18 d'agost de 1859); AHCME. Fons Coronel Vidal Pujadas. I-02-0003-2014. Sobre núm. xxxi (1859). Comandància del Cos de Mossos d'Esquadra. Relació efectuada pel sots caporal Ramón Carrera de nous subscriptors de la Historia de les Esquadres (18 d'agost de 1859); AHCME. Fons coronel Vidal Pujadas. I-02-0003-2014. Sobre núm. xxxi (1859). Comandància del Cos de Mossos d'Esquadra. Carta del mosso d'esquadra José Jisbert a l'editor Luis Tasso (24 de desembre de 1859).

47 AHCME. Fons coronel Vidal Pujadas. I-02-0003-2014. Sobre núm xxxii (1860). Comandància del Cos de Mossos d'Esquadra. Carta de Barnedes, veí de Vallmoll, a José Ortega i Espinós (30 de desembre de 1860).

48 SÁNCHEZ AGUSTÍ, F. *Carlins i bandolers a Catalunya (1840-1850)*. Sallent: Editorial M. Assumpció Guàrdia, 1990, p. 18-20; *El Constitucional*, 21 de febrer de 1841, p. 2-3.

en l'escena de la seguretat pública a Espanya de la Guàrdia Civil l'any 1844, el sosteniment de la qual era costejada per l'Estat, incrementà les peticions dels ajuntaments i diputacions de Catalunya perquè des de Madrid s'assumís el manteniment del cos de Mossos d'Esquadra. Una petició a la qual tots els governs, d'un signe i de l'altre, s'hi van oposar.⁴⁹

3. La visualització de les Esquadres com un element fonamental de la repressió política al Principat

Des de la creació del cos, tots els capitans generals de Catalunya, en major o menor grau, les havien fet servir com una eina de repressió política. La finalització del Trienni Liberal i les persecucions realitzades contra els sectors progressistes per part del capità general, comte d'Espanya, van marcar l'inici d'un creixent malestar, i fins i tot odi, vers la institució que tingué diversos punts culminants: la bullanga de 1837, la repressió contra la Jamància de 1843, l'afusellament d'una partida carlina a Vilana (Gironès) l'any 1851, la repressió del capità general Zapatero contra els sectors demòcrates-republicans o la repressió del sollevament de juliol de 1856, van ser els aspectes més rellevants d'una campanya de desprestigi contra les Esquadres, que tornaren a visibilitzar-se com una eina de repressió política en mans dels capitans generals.⁵⁰

Malgrat els nombrosos detractors, les Esquadres gaudien d'importants suports, com ara el mostrat pel ministre de Governació, que les va defensar afirmant que durant el mandat del partit moderat el nombre de persones finades a mans dels mossos d'esquadra havia resultat insignificant, però que d'igual manera es comprometia a castigar qualsevol mena d'excés de zel.⁵¹

49 Juan de Valle y Milans del Bosch. President de les Corts Espanyoles (1810-1813) i diputat l'any 1820. <http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/Diputados/BusqForm?_piref73_1333155_73_1333154_1333154.next_page=/wc/fichaPresidente?idPre sidente=117100&codHistorico=H>; *El Clamor Público*, 14 de desembre de 1847, p. 3; *Diario Constitucional de Palma de Mallorca*, 28 de desembre de 1847, p. 4; *El Popular*, 15 de desembre de 1847, p. 3; *El Católico*, 15 de desembre de 1847, p. 4.

50 *La Esperanza*, 22 de juliol de 1851, p. 2; *El Heraldo*, 22 de juliol de 1851, p. 2; *El Católico*, 22 de juliol de 1851, p. 5.

51 *El Genio de la Libertad*, 1 d'agost de 1851, p. 1; GIMENEZ GUIETED, F. *Historia Militar y Política del general Don Juan Prim*. Barcelona: Imp. Luis Tasso, 1860, p. 358 i ss.; *La Esperanza*, 28 d'abril de 1851, p. 2.

En conclusió, arribats a aquest punt, i després de veure el desprestigi que tenien les Esquadres en aquells moments entre els sectors més progressistes, podem comprendre millor els motius que mogueren el comandant Vidal Pujadas a intentar amagar l'origen borbònic del cos (1719) i traslladar-ne la constitució a l'època austriacista (1690). Progressivament començaren a aparèixer tota mena de publicacions, estudis i articles d'intoxicació històrica fonamentats en el llibre d'Ortega i Espinós, els quals aconseguirien que la falsificada data de l'any 1690 no fos qüestionada, fins i tot dintre de la mateixa organització del cos. La *Història de les Esquadres de Catalunya* es convertiria, així, en una mena d'«història oficial» avalada per la mateixa institució.

Si, a més, els mateixos mossos d'esquadra esdevenien distribuïdors materials de l'obra, qui podia qüestionar les dades que hi apareixien publicades? Unes afirmacions que, segons proclama el prospecte propagandístic, es fonamentaven en la consulta dels arxius de la Capitania General de Catalunya i del fons arxivístic de la família Veciana.⁵² L'aglutinació de tots aquests ítems provocà que ningú es plantegés el perquè del ball de dates.

Imatge 1: Fulletó informatiu sobre l'obra *Història de les Escuadras de Catalunya*. AHCME. Fons Coronel Vidal Pujadas.

⁵² AHCME. Full de propaganda de la *Història de les Escuadras de Catalunya*; AHCME. Fons Coronel José Antonio Vidal i Pujadas. Carpeta negra 1.

Taula 2: Relació d'obres literàries, estudis, informes i publicacions (1858-1920/1930) on consta la data de creació del cos de Mossos d'Esquadra (elaboració pròpia)

Títol obra / document	Autor	Data de publicació	Data de creació, fundador segons l'obra
<i>Las instituciones de seguridad pública en España y sus dominios de Ultramar</i> ⁵³	Crispín Ximénez de Sandoval	1858	1719, Veciana
<i>La Guardia Civil. Historia de esta institución y de todas las que se han conocido en España desde los tiempos más remotos hasta nuestros días</i> ⁵⁴	J. Sidró Surga – A. Quevedo Donis	1858	s. XVIII, Veciana
<i>L'Espagne en 1860</i> ⁵⁵	Jérôme-Léon Vidal	1860	1719
<i>Pronostich Catala ó Almanach Atmosferich, Civil, Religios, e Historich del Principat de Catalunya y del Regne de les Illes Balears per l'any de 1861</i> ⁵⁶	Lino Soler	1860	1719
<i>Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón</i> ⁵⁷	Víctor Balaguer i Cirera	1860 - 63	1690, Veciana
Article al diari <i>Allgemeine Zeitung München</i> ⁵⁸		17/01/1866	1719
<i>El ejército y la armada. Desde la antigüedad hasta 1862</i> ⁵⁹	Manuel Giménez González	1862	1690

53 XIMÉNEZ DE SANDOVAL, C. *Las Instituciones de seguridad pública en España* y sus dominios de Ultramar. Madrid: Imprenta y Estereotipia de M. de Ribadeneyra, 1858, p. 130-131.

54 SIDRÓ SURGA, J.; QUEVEDO DONIS, A. *La Guardia Civil. Historia de esta institución y de todas las que se han conocido en España desde los tiempos más remotos hasta nuestros días*. Madrid: Imprenta y Litografía Militar del Atlas, 1858, p. 421-422.

55 LEÓN VIDAL, M. J. *L'Espagne en 1860. État politique, Administration, Législation, Institutions économiques, Statistique Générale de ce royaume*. París: Chez Ledoyen, Libraire au Palais-Royal, 1860, p. 189.

56 SOLER, L. *Pronostich Catala ó Almanach Atmosferich, Civil, Religios, e Historich del Principat de Catalunya y del Regne de les Illes Balears per l'any de 1861*. Barcelona: Estampa de la Publicitat d'Antoni Flotats, 1860, p. 46.

57 BALAGUER CIRERA, V. *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón*, vol. 5. Barcelona: Imprenta Librería de Salvador Manero, 1863, p. 279.

58 *Allgemeine Zeitung München*, 17 de gener de 1866, p. 264.

59 GIMÉNEZ GONZALEZ, M. *El Ejército y la Armada. Desde la Antigüedad hasta 1862*. Madrid: Ed. Almena, 2003, p. 109-110. Edició facsímil de l'original de 1862.

Títol obra / document	Autor	Data de publicació	Data de creació, fundador segons l'obra
<i>Diccionario Militar, Etimológico, Histórico, Tecnológico</i> ⁶⁰	José Almirante	1869	21/04/1719
<i>Gaceta de Madrid. Reial decret de 3 de maig de 1880: restabliment del Cos de Mossos d'Esquadra a Barcelona</i> ⁶¹		1880	29/04/1719
<i>Historia de la Villa de Valls</i> ⁶²	Francesc Puigjaner Gual	1881	1690, Veciana
<i>Anales de la Villa de Sabadell desde el año 987 hasta el de 1770. Su Autor Antonio Bosch y Cardellach Médico de dicha Villa y de Bráfim</i> ⁶³	Antoni Bosch Cardellach	1882	1719
<i>Los Guerrilleros de 1808</i> ⁶⁴	Enrique Rodríguez-Solís	1895	21/04/1719
Article a la revista <i>Alrededor del Mundo</i> ⁶⁵		17/05/1911	29/04/1719
<i>Revista Técnica de la Guardia Civil</i> ⁶⁶		1918	29/04/1719
<i>Revista El Noticiero Universal – Los Mozos de las Escuadras</i>		1920 - 30	1690, Veciana

Serà a partir d'aquest moment quan les obres publicades, o les referències històriques recollides sobre l'origen del cos de Mossos d'Esquadra, oscil·laran entre les dues dates en discòrdia: 1690 i 1719. Alguns exemples els trobem en publicacions com la de M. Folguera i Barbosa, titulada *Las*

60 ALMIRANTE, J. *Diccionario Militar, Etimológico, Histórico, Tecnológico*. Madrid: Imprenta y Litografía del Depósito de Guerra, 1869, p. 418.

61 AHCME. Caixa núm. 3 (1877-1959). Reial decret referent al restabliment del cos de Mossos d'Esquadra a instàncies del Ministeri de la Guerra (3 de maig de 1880). Publicat a la *Gaceta de Madrid* (4 de maig de 1880).

62 PUIGJANER GUAL, F. *Historia de la Villa de Valls*. Valls: Ed. Francisco Pelliser, 1881, p. 220 i ss.

63 BOSCH CARDENACH, A. *Anales de la Villa de Sabadell desde el año 987 hasta el de 1770. Su Autor Antonio Bosch y Cardellach Médico de dicha Villa y de Bráfim*. Sabadell: Fundació Bosch i Cardellach, 1882, p. 175.

64 RODRÍGUEZ-SOLÍS, E. *Los Guerrilleros de 1808. Historia popular de la Guerra de Independencia*, vol. 1, Barcelona: Imprenta La Enciclopedia Democrática, 1895, p. 134.

65 *Alrededor del Mundo*, 17 de maig de 1911, p. 399.

66 *Revista Técnica de la Guardia Civil*, 12/1918, núm. 106, p. 23.

Escuadras de Cataluña. Historia de esta célebre institución, intercalada con la vida de los bandidos más célebres exterminados por la misma, on recollirà la figura de Pere Anton Veciana com a fundador l'any 1690.⁶⁷

Al contrari, altres autors defensen el legítim origen del 1719. Aquest és el cas del periodista, polític i escriptor Indaleci Castells Oller, que l'any 1930 va publicar l'article més destacat i voluminós de tots els publicats fins aquell moment: «Las Escuadras del baile de Valls».⁶⁸ Segons ell, si bé el seu naixement es remuntava a 1719, considerava que la fundació definitiva com a organisme estable havia tingut lloc el 1721, argumentant que fou a partir d'aleshores quan van tenir continuïtat permanent i perquè fins a l'estiu d'aquell any no havia estat nomenat batlle Pere Anton Veciana.

Taula 3: Relació d'obres literàries, estudis, informes i publicacions (1921-1969) on consta la data de creació del cos de Mossos d'Esquadra (elaboració pròpia)

Títol obra / document	Autor	Data publicació	Data de creació, fundador segons l'obra
<i>La Crònica de Valls</i> ⁶⁹		1921	21/04/1719
<i>Resumen Histórico de las Escuadras de Cataluña</i> ⁷⁰	Joan Oller Piñol ⁷¹	1925	1690

67 FOLGUERA BARBOSO, M. *Las Escuadras de Cataluña. Historia de esta célebre institución, intercalada con la vida de los bandidos más célebres exterminados por la misma*. Barcelona: Ediciones Populares, 1920 (?), p. 4.

68 Publicat l'any 1930 a *La Crònica de Valls* (núm. 1296, 1301, 1302, 1304, 1306, 1307, 1308, 1310 i 1317) i, al mateix any, a *La Publicitat*, traduït al català per Pere Mialet (núm. 17573, 17575, 17577, 17579, 17581, 17582, 17583, 17585 i 17600).

69 Dividit en tres articles, també anònims. El primer, *Feina bona pel temps d'ara*, publicat el 18 d'octubre de 1924. El segon i el tercer, *De les Escuadras*, es van publicar el 31 d'octubre i el 8 de novembre de 1924.

70 OLLER PINYOL, J. *Resumen Histórico de las Escuadras de Cataluña*. Barcelona: Imprenta de Eugenio Subirana, 1925, p. 9-19.

71 El tinent coronel d'infanteria Joan Oller i Piñol, cap del cos de Mossos d'Esquadra, va néixer al desembre de 1872. Als 18 anys va acabar els estudis de batxillerat. Va ingressar al regiment d'infanteria de La Albuera, en aquells anys destacat a Tarragona. Va aprovar l'ingrés a l'Acadèmia General Militar l'any 1892. L'acabà amb el grau de segon tinent i al febrer de 1895 va ser destinat a Cuba, on es va distingir comandant un grup guerriller de cavalleria i participant en diversos fets d'armes. Ascendit a capità el 1907, ja va despertar l'admiració dels seus superiors, en concret del llavors general Arsenio Linares, capità general de Catalunya, el qual en una revista efectuada a la seva companyia destinada a Girona va fer la següent nota: «Este capitán merece especial mención y recomendación. Sus condiciones de ilustración y cultura

Títol obra / document	Autor	Data publicació	Data de creació, fundador segons l'obra
<i>La Publicitat</i> ⁷²	Francesc Alentorn Ballester	1928-1930	Desmitificació Veciana
<i>Temari per els exàmens a encarregat de lloc de les Esquadres de Catalunya</i> ⁷³		1932-1939	1690
Article «Los Mozos fueron creados en 1690». Diari <i>La Prensa</i> ⁷⁴		05/12/1951	1690, Veciana
Article «Los Mozos de las Escuadras». Revista <i>Pensamiento y Acción</i> ⁷⁵	Agustín García-Díe Miralles de Imperial	1952	1690, Veciana
Article «Pedro Antonio Veciana». Revista <i>El Aventurero</i> ⁷⁶		1953	Mitjans XVII, Veciana

son extraordinarias. La lectura de su hoja de servicios dice más que cualquier elogio que yo hiciera de él. Sobresale también por su modestia.» A l'Escola Superior de Guerra va cursar els estudis d'ingrés al cos d'estat major, i finalitzats aquests va tornar a l'arma d'infanteria com a diplomad d'estat major. Va escriure diverses obres professionals. També parlava i escrivia diversos idiomes: francès, anglès, italià i alemany. Quan el general Martínez Anido va ser nomenat cap del govern militar de Barcelona el va nomenar ajudant de camp. Entre altres condecoracions, estava en possessió de dues creus al mèrit militar amb distintiu vermell, una creu de l'orde de Sant Hermenegild, una medalla d'Alfons XIII i diverses mencions honorífiques per les accions militars a Cuba. El 9 de novembre de 1920 va ser nomenat cap del cos de Mossos d'Esquadra.

72 *Història o novel·la?* (16 de juny de 1928 a *Acció Comarcal*, amb el pseudònim F. de Vialcosa); *Per la veritat històrica i Hipertròfia de la fantasia* (31 d'agost de 1929 a *La Crònica de Valls*); *Cap a la fi d'una mentida històrica* (8 d'abril de 1930 a *La Publicitat*); *L'origen dels Mossos d'Esquadra, contribució a la història*, dividit en dos articles (14 de maig i 12 de juny de 1930 a *La Publicitat*). Van patir una airada resposta per part de Ramon Maria Veciana Prats en una sèrie d'articles: *En pro de la veritat i repel·lint una ofensa*, tant a *La Publicitat* (*El fundador dels Mossos d'Esquadra: una rèplica del senyor Veciana*, 10 de maig de 1930) com a *La Crònica de Valls* (*Els mossos del batlle de Valls*, 17 de maig de 1930), i el 4 de juny de 1930 va publicar la segona part de l'article a *La Publicitat*.

73 AHCME. Fons Esquadres de Catalunya (1931-1939): *Temari per els exàmens a encarregat de lloc*, p. 8-9. Cessió temporal de J. Carles Soldevila, familiar del mosso de 1a Josep Soldevila i Serra (Esquadres de Catalunya, 1931-1939).

74 AHCME. Caixa núm. 3 (1877-1959); *La Prensa*, 5 de desembre de 1951, p. 6.

75 AHCME. Caixa núm. 3 (1877-1959); GARCÍA-DÍE MIRALLES DEL IMPERIAL, A. «Los Mozos de las Escuadras», *Pensamiento y Acción*, Apostolado Castrense de la IV Región Militar, n. 23, Barcelona, agost de 1952, p. 1-12.

76 AHCME. Caixa núm. 3 (1877-1959); *El Aventurero*, novembre de 1953, p. 16.

Títol obra / document	Autor	Data publicació	Data de creació, fundador segons Pobra
Article «Los Mozos de Escuadra de Cataluña (Resumen breve de su origen, historia y situación actual)». Revista <i>Guardia Civil</i> ⁷⁷	Juan Antonio Núñez García	01/1955	1690, Veciana
Article «Los Mozos de Escuadra». Diari <i>Manresa</i> ⁷⁸	Esteban Santamans Vila	03/1955	1690, Veciana
Revista <i>Destino</i> ⁷⁹		05/1955	1690
Article «Homenaje al fundador de los Mozos de Escuadra». Diari <i>La Vanguardia</i> ⁸⁰		29/05/1958	1690, Veciana
Article «Los Mozos de Escuadra. 250 aniversario». Revista <i>Sábado Gráfico</i> ⁸¹		11/10/1969	1719, Veciana

L'any 1959 Núria Sales Folch va reprendre la qüestió amb la seva tesi de final de llicenciatura, *La polémica sobre Pedro Antonio Veciana y el origen de las Escuadras del Baile de Valls*, publicada anys després sota el títol *Història dels Mossos d'Esquadra. La dinastia Veciana i la policia catalana del segle XVIII*.⁸² A la seva obra, Sales du a terme per primera vegada un treball acurat sobre la gènesi dels Mossos d'Esquadra, rebutant les dades proporcionades per Josep Ortega en referència a l'origen de les Esquadres des d'una perspectiva científica i documental.

Però aquest treball, tot i ser fins a la data de publicació el més curós i detallat realitzat fins aquell moment, centra pràcticament tota l'atenció sobre la figura dels diferents membres de la dinastia Veciana i la seva tasca al capdavant d'aquesta força pública, sense analitzar-ne el funcionament intern ni altres aspectes propis de la tasca policial i militar. Sales no especifica una data fundacional de les Esquadres i es limita a desmentir

77 AHCME. Caixa núm. 3 (1877-1959); NUÑEZ GARCÍA, J. A., «Los Mozos de Escuadra de Cataluña (Resumen breve de su origen, historia y situación actual)», *Guardia Civil*, n. 129, Madrid, gener de 1955, p. 62-66.

78 AHCME. Caixa núm. 3 (1877-1959); *Manresa*, 24 de març de 1955, p. 25.

79 AHCME. Caixa núm. 3 (1877-1959); *Destino*, 7 de maig de 1955, p. 30.

80 *La Vanguardia*, 29 de maig de 1958, «Homenaje al fundador de los Mozos de Escuadra», p. 25.

81 *Sábado Gráfico*, 11 d'octubre de 1969, 680, «Los Mozos de Escuadra. 250 aniversario», p. 28-29.

82 SALES FOLCH, N. *Historia dels mossos d'esquadra. La dinastia Veciana i la policia catalana al segle xviii*. Barcelona: Ed. Aedos, 1962.

la data de 1690, mantenint el silenci fins a l'any 1981, quan adopta la data fundacional de 1721, data que la mateixa autora defineix com una «fita còmoda».⁸³

L'any 1983 es publicà una obra que centrà el focus d'atenció en els Mossos d'Esquadra durant el segle XVIII i que portava per títol *Les esquadres de Catalunya a finals del segle XVIII: de la prosperitat a la decadència*.⁸⁴ Aquest treball, d'Anna Borruec Llovera, que fou reconegut amb el Premi d'Investigació del Consell Comarcal de l'Alt Camp de l'any 1993, analitza l'evolució viscuda pel cos fins a les darreries del segle XVIII. L'autora hi estudia la família Veciana i la transformació d'aquesta institució sota la comandància dels diferents membres d'aquesta nissaga. Per elaborar l'estudi, basa la seva metodologia en l'anàlisi de 265 documents del comandant Felip Veciana i Doset que plasmen el període comprès entre 1792 i 1796. L'obra estableix la data de 1719 com l'origen del cos de Mossos d'Esquadra, alhora que allunya a la nissaga Veciana de la fundació d'aquesta institució.⁸⁵

L'any 1998 la mateixa autora publicarà un segon llibre titulat "Els Mossos d'Esquadra. Aportació documental a la seva història (1741-1821)",⁸⁶ on mantindrà la tesi del naixement de les Esquadres l'any 1719.

Però possiblement l'obra més aclaridora sobre l'origen dels mossos d'esquadra fou la realitzada per l'historiador Joan Papell i Tardiu, antic director de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp, el qual, després de fer un exhaustiu estudi de la documentació procedent del fons arxivístic de la família Veciana, va datar la creació del cos de Mossos d'Esquadra a la seva obra titulada *L'origen dels Mossos d'Esquadra (Guerra de Successió i postguerra a Valls: Pere Anton Veciana)*. Aquest autor situa la data de creació d'aquesta institució arran de la Reial ordre de 21 d'abril de 1719. També fa esment de la data del 8 de juny de 1719, data de la Reial ordre que aprova les regles de les Esquadres de Paisans Armats, com la data de desplegament a tot Ca-

83 SALES FOLCH, N. *et alii*. *Els Mossos d'Esquadra*. Barcelona: L'Avenç, 1981, p. 20; ANGUERA NOLLA, P. *et alii*, *Mossos d'Esquadra. Història i present*. Barcelona, Departament d'Interior. Generalitat de Catalunya; L'Avenç, 2006, p. 38.

84 BORRUEC LLOVERA, A. *Les Esquadres de Catalunya a finals del segle XVIII*. VALLS: CONSELL COMARCAL DE L'ALT CAMP, 1993.

85 BORRUEC LLOVERA, A, *op. cit.*, *Les Esquadres de Catalunya a finals...*, p. 29.

86 BORRUEC LLOVERA, A. *Els Mossos d'Esquadra. Aportació documental a la seva història (1741-1821)*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, 1998.

talunya. A la seva obra desmenteix categòricament el paper de Pere Anton Veciana com a fundador de les Esquadres de Paisans Armats.⁸⁷

L'últim estudi realitzat sobre el cos de Mossos d'Esquadra és la publicació de la tesi doctoral d'Eusebi Mas i Vilaseca, sota per títol *Catalans en armes (1704-1723). L'origen dels Mossos d'Esquadra*.⁸⁸ En aquesta obra l'autor fa un recorregut per les diferents formes d'organització militar que van sorgir a Catalunya durant el període de la Guerra de Successió i detalla acuradament el procés d'implantació de les Esquadres de Paisans Armats durant l'any 1719 arreu del territori català.

Dit això, hem de fer palesa la nostra rotunda discrepància respecte a la tesi que l'origen del cos durant la Guerra de Successió, en concret durant la revolta de les quinzenades, que a inicis de 1714 es va desenvolupar en determinades comarques de Catalunya que restaven sota el control de l'exèrcit filipista, i en un arrelament de minyons fet a Manresa al mes de setembre de 1714.

Fixar aquests arrelament de minyons filipistes com l'origen de la institució dels Mossos d'Esquadra és un greu error. Va servir de base per formar unitats de milícies irregulars de l'exèrcit borbònic, però no es pot equiparar amb l'organització que va sorgir arran de la implantació de les Esquadres de Paisans Armats a Catalunya, en compliment de la Reial ordre de 21 d'abril de 1719. Els motius que ho justifiquen són els següents:

1. Aquestes unitats irregulars de milícies borbòniques no disposaven d'un reglament intern i estaven únicament sotmeses a la direcció i control militar, mentre que les Esquadres de Paisans Armats (primer nom oficial que van rebre el cos de Mossos d'Esquadra) disposaven d'un reglament propi emès pel rei Felip V mitjançant la Reial ordre de 8 de juny de 1719. Per tant, eren un institut armat civil reglat amb funcions de caràcter policial.
2. Aquestes unitats irregulars de milícies borbòniques aixecades durant el temps de guerra no duien a terme funcions orgàniques de policia judicial, és a dir reglamentades, tal com fan les institucions policials modernes. En canvi, les Esquadres de Paisans Armats, des del mateix moment que es van constituir el 21 d'abril de 1719, ja desenvolupaven aquestes tasques sota supervisió i con-

87 PAPELL TARDIU, J, *op. cit.*

88 MAS VILASECA, E. *Catalans en armes (1704-1723). L'origen dels Mossos d'Esquadra*, edició pròpia, 2014.

trol de la Reial Audiència, especialment de la Sala de lo Criminal, fet que originà que les Esquadres de Paisans Armats esdevinguessin l'origen directe de l'actual cos de Mossos d'Esquadra. L'autor no aporta cap prova documental que aquestes unitats realitzessin la instrucció de sumaris judicials, motiu pel qual no poden ser considerades com un precedent, i molt menys l'origen, del cos. Aquestes milícies borbòniques auxiliars no reglades no poden ser senyalades com a institució policial perquè els manca la dependència orgànica d'un tribunal de justícia.

3. Les unitats irregulars de milícies borbòniques citades per l'autor, és a dir, els arrencaments de minyons d'Igualada i Manresa, únicament van tenir un abast local i comarcal, a diferència de la implantació de les Esquadres de Paisans Armats, que van disposar d'un abast territorial arreu del Principat de Catalunya sota la coordinació de la Reial Audiència de Catalunya, presidida pel capità general.
4. Els caps de les Esquadres de Paisans Armats es podien coordinar entre ells per fer operacions policials, donant compliment al seu reglament, que les autoritzava a fer-ho sense necessitat d'informar-ne cap autoritat civil o militar (art. 12 del reglament). Per la seva banda, les unitats irregulars de milícies borbòniques no disposaven d'aquesta autonomia i, per tant, no es podien coordinar per iniciativa pròpia. En aquest cas, l'autor no ha pogut demostrar una col·laboració operativa entre ambdues formacions irregulars de milícies citades, i es limita simplement a detallar algunes operacions militars en què van participar. En resum, es tractava d'unitats independents, a diferència del que succeïa amb les Esquadres de Paisans Armats, que formaven un únic cos regit per un mateix reglament.
5. Durant la Guerra de Successió l'exèrcit borbònic va allistar catalans a les seves unitats militars. Algunes d'aquestes unitats eren reglades, és a dir, sotmeses als reglaments militars, amb graduacions i uniformes propis, com podien ser el Regiment de Dragons de Marimon, anteriorment denominat *de Camprodon* (cavalleria), el Regiment d'Infanteria Catalunya (infanteria), el Regiment de Naturals de Cervera (infanteria), el Regiment de Fusellers d'Isidre Teixidor i Pou, o Pou de Jafre (infanteria), o bé sense uniforme

propi però sí amb un distintiu, com podia ser el cas del Regiment de Naturals de Berga. El bàndol borbònic va fer ús de forces de milícies irregulars auxiliars, no uniformades, com els fusellers de Manlleu, els fusellers del Pinell o els dels batlles de Centelles i Verges.⁸⁹ També va allistar petits grups de voluntaris civils que els ajudaven puntualment. Així doncs, els arrencaments de minyons d'Igualada i Manresa no poden considerar-se un antecedent o origen de l'actual cos de Mossos d'Esquadra, ja que únicament van dur a terme missions de caire militar i no depenien com a cos policial de les autoritats judicials.

Desconeixem el motiu pel qual l'autor basa l'origen dels Mossos d'Esquadra en aquests dos arrencaments, ja que pel mateix criteri es podia haver fonamentat en els fusellers de Centelles, Verges o Manlleu com a origen dels Mossos d'Esquadra, atès que feien les mateixes funcions militars que els d'Igualada i Manresa.

El treball presenta greus errades en la utilització de la terminologia militar de l'època. Així, per exemple, a la conclusió setena s'exposa que el terme *esquadra* havia estat proposat pel marquès de Castel-Rodrigo amb la finalitat d'evitar cap referència a la milícia:

7. El terme *esquadra* per anomenar aquestes partides de paisans armats va aparèixer per primera vegada el 2 de maig de 1719 en una carta que la Audiència va remetre al capità general. Sembla que l'explicació rau en l'exigüitat de recursos econòmics per pagar-les. Segons el marquès de Castell-Rodrigo, calia triar un nom que no fes cap referència a la milícia, perquè, com que només preveia que existissin provisionalment, mentre durés la guerra, pretenia estalviar-se el sou i el vestuari militar. D'altra banda també el considerem un concepte polisèmic, perquè en la documentació estudiada uns cops només es refereix al contingent defectiu que feia el servei de guàrdia diari, mentre que en d'altres ocasions concerneix a tots els allistats.

El terme *esquadra* és utilitzat en la terminologia militar per fer esment a un reduït grup d'infanteria (en el cas de les esquadres de paisans armats fa referència a un grup de fusellers, nom que rebien per l'arma que havien estat dotats, o esquadristes), i més concretament, a la tercera part d'una

89 HERNÁNDEZ CARDONA, F. X.; RIART JOU, F. *Els Exèrcits de Catalunya (1713-1714)*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor, 2007, p. 290-295; HERNÁNDEZ CARDONA, F. X.; RIART JOU, F. *Soldats, guerrers i combatents dels Països Catalans*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 2014, p. 109 i 313.

companyia. Aquesta veu, d'origen militar francès, va ser introduïda a la terminologia militar espanyola pel rei Felip V a principis del segle XVIII. Els diccionaris militars espanyols i francesos del segle XVIII i XIX recullen el mot *esquadra* per designar les unitats que feien funcions de vigilància i seguretat, tant en els aquarteraments com a les viles on hi havia destacades tropes. Per tant, és un nom vinculat a la seguretat com també succeeix amb el terme *caporal*.

Molt probablement el capità general de Catalunya, marquès de Castel-Rodrigo, no volia crear unes unitats militars reglades subjectes a les reials ordenances militars, ja que aquest fet dotaria els seus integrants d'un seguit de privilegis, com ara disposar de fur militar, consolidar privilegis de rang o gaudir dels avantatges del cos d'invàlids. Però alhora valorà positivament la necessitat que aquesta nova organització disposés d'un reglament propi que li conferís un caràcter d'institució armada de naturalesa civil.

Alhora, calia assignar-li una denominació. Es van triar els termes *esquadra* i *caporal d'esquadra*, veus d'origen militar, per designar el grup i el seu cap fonamentant-se en dos motius: el primer, perquè feia referència a un petit grup de soldats d'infanteria o fusellers, a imatge del que serien els destacaments de les esquadres que s'havien d'establir al Principat; i el segon, perquè, com podem veure als diccionaris militars, es feia referència a les esquadres que prestaven servei de vigilància i seguretat a les rodalies dels campaments, aquarteraments i places on hi havia ubicades tropes.

ESQUADRA, es ordinariamente la tercera parte de una Compañía de infantería, dividida en este modo, para la facilidad de montar la guardia, y de relevarse la una después de la otra; así siempre hay un tercio de la Compañía empleada. Todas las Escuadras que sirven en una plaza de guerra deben tirar a suerte entre ellas, el puesto que a cada uno tocara, para impedir la inteligencia con el Enemigo.⁹⁰

ESCOUADE: Corruption du mot escadre. Fraction d'une compagnie d'infanterie, sous les ordres d'un caporal. En garnison, l'escouade forme soit una

90 AUBERT DE LA CHESNAVE DES BOIS, F. A. *Diccionario militar o recolección alfabética de todos los términos propios al Arte de la Guerra. Explicación y practica de los trabajos que sirven al ataque y defensa de las Plazas, sus ventajas y defectos, según sus diferentes situaciones, con un detalle histórico del origen y naturaleza de diferentes especies, tanto de empleos antiguos y modernos, como de las armas que se han usado en diferentes tiempos de la Monarquía francesa hasta hoy*. Barcelona: Imprenta de Juan Piferrer, 1749, p. 138.

chambrée de soldats, soit seulement une portion de chambrée. L'assiette du logement militaire s'établit per escouades. Dans la cavalerie, l'escouade prend le nom de brigade. On appelle escouade brisée, celle qui se compose de soldats de plusieurs régiments.⁹¹

ESCUADRA. Voz que desde muy antiguo designa en la infantería la fracción o división de la compañía.⁹²

A més, el terme *cabo* (*caporal*), càrrec que rebien els caps de les diferents esquadres, també és d'origen militar:

CABO DE ESQUADRA es un bajo Oficial de Infantería, que pone y quita las centinelas, hace guardar buen orden en el cuerpo de guardia, manda una escuadra, y reconoce las rondas que pasan por su guardia. Cuando se aumentan las compañías se aumentan los Cabos de Escuadra. La función del cabo es cuidar de su Escuadra, de instruir a los soldados en todo aquello que es su obligación, impedir toda querella; y cuando la hubiere, debe participarla al Capitán para que ponga remedio. Es obligación del Cabo de prevenir al Soldado el día que entra de guardia, de visitarle sus armas, de distribuirle los víveres y municiones, de conducirlos a parajes donde manda el Mayor, e imponerlos lo que deben observar: hace que guarden silencio en el cuerpo de guardia, a fin de oír mejor a los centinelas.⁹³

Un altre error destacable es produeix quan es fa referència a les regles de les Esquadres i confondre la persecució dels desertors de les tropes reglades de l'exèrcit (art. 16 de les Regles) amb unes mesures disciplinaries als membres de les Esquadres de Paisans Armats (art. 14 de les Regles).

El problema sorgeix amb la interpretació errònia que l'autor fa de l'article 16, on queda clarament establerta la missió de policia militar encomanada a les Esquadres de Paisans Armats, en concret en allò referent a la captura de desertors, i que confon amb el càstig que s'imposaria als membres de les Esquadres que desertessin.

Es tracta d'una ordre donada als caps de les Esquadres i als justícies amb la finalitat de perseguir els desertors de les tropes de l'exèrcit regular i, per tant, sotmesos a jurisdicció militar a través de les reials ordenan-

91 COMTE DE CHESNEL. *Dictionnaire des armées de terre et de mer. Encyclopédie militaire et maritime*, vol. 1. París: Armand le Chevalier Editeur, 1862-1864, p. 496.

92 ALMIRANTE, J, *op. cit.*, p. 418.

93 AUBERT DE LA CHESNAVE DES BOIS, F. A, *op. cit.*, p. 72.

ces militars.⁹⁴ És precisament aquesta tasca, la del control dels soldats de l'exèrcit i la lluita contra les desercions, una de les funcions més importants a desenvolupar per la policia militar en temps de conflicte o guerra. Com que en aquells moments no hi ha unitats orgàniques de policia militar a l'ús, resulta obvi que s'instés els justícies i els caps de les Esquadres perquè assumissin aquestes funcions.

Hem de destacar, també, que els membres de les Esquadres no podien ser jutjats pels tribunals militars perquè no disposaven de fur militar, i que el seu enjudiciament requeia sobre els tribunals civils. No va ser fins a la publicació del Reglament de 8 d'abril de 1817 que les Esquadres gaudiren de l'esmentat fur militar.

Per últim, cal destacar que en la seva tesi doctoral Eusebi Mas no fa referència a documentació procedent del fons Veciana dipositada a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC), on els mateixos membres d'aquesta nissaga de comandants reconeixen com a data fundacional l'any 1719 (alguns dels documents que esmenten la data fundacional de 1719 procedents d'aquest arxiu ja s'han exposat anteriorment) i no es troben reflectits a la seva obra malgrat que va assegurar la consulta de l'esmentat fons documental.

En altres ocasions s'obvien dades que podrien invalidar la seva hipòtesi que els Mossos d'Esquadra es van fundar entre els anys 1713 i 1714, durant la Guerra de Successió. Un exemple el trobem en el text següent sobre la creació d'un mont de pietat l'any 1765,⁹⁵ on únicament fa referència al punt 3 de l'esmentat projecte:

3. Que en el año 1721 se redujeron las diez escuadras a dos muy numerosas [...] lo que se ejecutó por su Excelencia y Real Audiencia [...].

94 Les reials ordenances militars durant el període de Felip V van ser, en primer lloc, la denominada *Ordenança de Flandes*, del 28 de desembre de 1701, que posteriorment fou amplificada amb l'*Ordenança de Flandes de l'any 1702*. Posteriorment, l'any 1716 es va promulgar una altra reial ordenança militar, que fou seguida per una altra de promulgada l'any 1728. Per aprofundir en les competències dels tribunals de justícia militar durant el segle XVIII destaquem l'obra sobre la jurisdicció penal militar espanyola de COLÓN DE LARRIATEGUI. En l'esmentada obra es pot observar els procediments judicials militars que afectaven els membres de les unitats de l'exèrcit i l'armada al segle XVIII.

95 ACA. Notes per la formació d'un mont de pietat per a les Esquadres de Catalunya (14 de març de 1765).

Fent cas omís al punt 2, on la documentació de la família Veciana situa la fundació de les Esquadres el dia 8 de juny de 1719, data que ja apuntava l'historiador Joan Papell.⁹⁶

2. Fue en 8 de junio de 1719, se estableció esta tropa para Cataluña (con aprobación de Su Majestad y a expensas de sus caudales) se dividió en escuadras repartidas en diez corregimientos, cuya tropa estaba sujeta a su Excelencia y Real Audiencia).

També s'aprecia una manca total de referències bibliogràfiques, tant de caire militar com civil, dels segles XVIII i XIX, sobre l'origen dels Mossos d'Esquadra que situen la data fundacional l'any 1719. Unes obres que són contemporànies als fets estudiats i que, doncs, atorguen als seus autors el rang de testimonis directes de la creació d'aquesta institució.

Taula 4: Relació d'obres literàries, estudis, informes i publicacions (1961-2015) on consta la data de creació del cos de Mossos d'Esquadra (elaboració pròpia)

Títol obra / document	Autor	Data de publicació	Data de creació, fundador
<i>Origen y relieve histórico de las Escuadras de Cataluña</i> ⁹⁷	Ramon Massaguer Mir	1961	21/04/1719
<i>Història dels Mossos d'Esquadra. La dinastia Veciana i la policia catalana al segle xviii</i> ⁹⁸	Núria Sales	1962	1719-1721
<i>Catalunya dins l'Espanya Moderna</i> (vol. II) ⁹⁹	Pierre Vilar	1965	XVIII, Veciana
Article «Los mozos de escuadra, primera fuerza de orden público fundada en España». Diari <i>Levante</i> ¹⁰⁰	Salvador Corberó	12/1965	1719, Veciana

96 PABELL TARDIU, J, *op. cit.*, p. 210.

97 MASSAGUER MIR, R. *Origen y relieve histórico de las Escuadras de Cataluña*, tesi doctoral inèdita, Facultat de Ciències Polítiques i Econòmiques, Universidad Complutense de Madrid, Madrid, 1961.

98 SALES FOLCH, N, *op. cit.*, *Història dels mossos d'esquadra. La dinastia Veciana...*

99 VILAR, P., *Catalunya dins l'Espanya Moderna*. vol. II. Barcelona: Edicions 62, 1987, p. 452.

100 AHCME. Caixa núm. 3 (1877-1959); Levante, 29 de desembre de 1955, p. 10.

Títol obra / document	Autor	Data de publicació	Data de creació, fundador
<i>El catalán, un bandolerismo español</i> ¹⁰¹	Victòria Sau i Sánchez	1973	1713-1718
<i>Historia de la Guardia Civil</i> ¹⁰²	Francisco Aguado Sánchez	1983	1690, Veciana
Secció «cartes dels lectors»: <i>Discussió entre lex-mosso d'esquadra Pau Ruestes i Mòdol i el Sr. J. Almenara</i> ¹⁰³	Pau Ruestes i Mòdol	1983	1690, Veciana
<i>La transición del siglo xvii al xviii. Entre la decadencia y la reconstrucción</i> ¹⁰⁴	Pere Molas Ribalta	1983	1719-1720
<i>Historia de las Fuerzas Armadas</i> ¹⁰⁵	F. Cano Velasco et alii	1984	1719, capità general de Catalunya
<i>El Ejército en Cataluña durante el reinado de Carlos III</i> ¹⁰⁶	Felipe de Vicente Algueró	1988	1719-1720, Veciana
<i>Política interior y exterior de los Borbones</i> ¹⁰⁷	Josep Joan Vidal – Enrique Martínez Ruíz	2001	1713, Veciana
<i>Història Militar de Catalunya</i> ¹⁰⁸	Xavier Hernández Cardona	2003	21/04/1719
<i>Història mínima de Catalunya</i> ¹⁰⁹	Joan Canal Morell	2015	1719

101 SAU SÁNCHEZ, V. *El catalán, un bandolerismo español*. Barcelona: Aura, 1973, p. 241 i 245.

102 AGUADO SÁNCHEZ, F. *Historia de la Guardia Civil*, vol. 1. Madrid: Ediciones Históricas, SA, 1983, p. 137.

103 *La Vanguardia*, 19 de maig de 1983, Secció de cartes dels lectors, *En pro de los mozos de escuadra*, p. 5; *La Vanguardia*, 2 de juliol de 1983, Secció de cartes dels lectors, *Precisiones sobre los mozos de escuadra*, p. 5.

104 MOLAS RIBALTA, P. *La transición del siglo xvii al xviii: entre la decadencia y la reconstrucción*. Barcelona: Espasa-Calpe, 1993, p. 36.

105 CANO VELASCO, F. *et alii Historia de las Fuerzas Armadas*, vol. iv. Saragossa-Barcelona: Palafox -Planeta, 1984, p. 16.

106 DE VICENTE ALGUERÓ, F. J. «El ejército en Cataluña durante el reinado de Carlos III». *Pedralbes: Revista d'Història Moderna*, n. 8, Barcelona, 1988, p. 121.

107 JUAN VIDAL, J.; MARTINEZ RUIZ, E. *Política interior y exterior de los Borbones*. Madrid: Itsmo, 2001, p. 126.

108 HERNÁNDEZ CARDONA, F. X. *Història Militar de Catalunya*, vol. III. Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 2003, p. 255-256.

109 CANAL MORELL, J. *Història mínima de Catalunya*. Madrid: Turner Publicaciones, 2015, p. 110.

III. UN CONFLICTE INTERNACIONAL: LA GUERRA DE LA QUÀDRUPLE ALIANÇA

Rep el nom de la Guerra de la Quàdruple Aliança el conflicte bèl·lic esdevingut entre els anys 1717 i 1720 en què el Regne d'Espanya es va enfrontar a una coalició formada pel Sacre Imperi Romanogermànic, França, el Regne Unit i les Províncies Unides dels Països Baixos. El motiu fou l'intent de la monarquia espanyola de recuperar part dels territoris perduts com a conseqüència de la signatura del tractat d'Utrecht (1713-1715), que posava fi a la Guerra de Successió Espanyola.¹¹⁰

Aquest tractat va suposar per a la monarquia de Felip V la pèrdua d'importants enclavaments internacionals i de territoris, que van ser repartits entre els seus antics enemics: el Regne Unit va rebre Gibraltar, diverses possessions a Amèrica i l'illa de San Cristóbal (Equador); Savoia va rebre l'illa de Sicília; als Països Baixos els correspongué tot un seguit de ciutats fortalesa a Flandes; Brandenburg va percebre la zona de Gueldre del Nord (Països Baixos), i l'Imperi austríac va rebre els Països Baixos espanyols, el Milanesat, el regne de Nàpols, Flandes i Sardenya. A canvi d'aquestes cessions territorials el rei Felip V fou reconegut com a rei d'Espanya, alhora que s'establia que els regnes d'Espanya i França no podien romandre sota el govern d'un mateix monarca; d'aquesta manera Felip V renunciava a qualsevol aspiració successòria sobre el tro de França.

L'inici de les hostilitats s'esdevingué arran de l'intent del rei Felip V de recuperar alguns dels territoris italians perduts al tractat d'Utrecht. Deu mesos després de la mort de la seva primera esposa, Maria Lluïsa Gabriela de Savoia, el monarca va contraure matrimoni en segones núpcies amb Isabel Farnese, que aspirava que un dels seus futurs fills aconseguís ser coronat. Aquest fet esdevenia poc probable, ja que Felip V era pare de tres barons del seu primer matrimoni, fet que els situava al capdavant de la línia de successió al tron d'Espanya.

Una de les primeres accions que la nova reina consort va engegar fou apartar de les seves funcions els cortesans d'origen francès i substituir-los per amics i personal de confiança d'origen italià. Entre aquests destacava la

110 SÁNCHEZ CERVELLÓ, J. (dir.). *Història moderna. Història de les Terres de l'Ebre*, vol. 3. Tortosa: Impr. Querol, 2011, p. 271 i ss.

figura del cardenal Giulio Alberoni, que esdevindria la mà dreta de la reina a Espanya.¹¹¹ El cardenal, conscient del rebuig internacional que la política de recuperació dels territoris perduts a Itàlia generava, i del fet que la majoria d'aquests havien estat concedits a l'Imperi austríac, va iniciar una política d'aproximació a Regne Unit i a les Províncies Unides dels Països Baixos que no va fructificar. Aquesta maniobra política no va evitar la coalició coneguda com la Triple Aliança,¹¹² integrada per les Províncies Unides, el Regne Unit i França. La coalició va ser creada mitjançant el tractat de la Haia, el 4 de gener de 1717, i tenia com a finalitat el manteniment de l'*status quo* originat pel tractat d'Utrecht.¹¹³

La motivació d'aquest enfrontament es fonamentava en tres aspectes. Per una banda, Felip V es va mostrar en desacord amb les negociacions que el duc de Savoia duia a terme amb l'emperador austríac Carles VI sobre un intercanvi de les illes de Sicília i Sardenya,¹¹⁴ una operació que per al monarca espanyol demostrava una violació del tractat d'Utrecht.¹¹⁵ El segon fet rellevant fou la detenció de l'inquisidor general espanyol José de Molinés a la ciutat italiana de Milà, sota control austríac, quan aquest circulava en direcció al Vaticà amb l'empària d'un passaport diplomàtic. Com a últim motiu, destaca el risc que suscitava per a l'Imperi austríac el fet que Espanya es pogués integrar en la coalició de la Triple Aliança.

La partida de la flota espanyola amb direcció a les costes italianes es va produir des del port de Barcelona els dies 19, 23 i 30 de juliol de 1717.¹¹⁶ Aquesta força estava composta per un total de 12 vaixells de

111 LYNCH, J. *Los primeros Borbones: 1700-1756*. Madrid: El País, 2007, p.159.

112 ANÒNIM. *A Collection of all the Treaties of Peace, Alliance and Commerce, between Great-Britain and other powers from the Revolution in 1688 to the present*. Londres: Print. J. Almon, 1772.

113 SALLÉS VILASECA, N. *Giulio Alberoni y la dirección de la política exterior española después de los tratados de Utrecht: 1715-1719*. Barcelona, tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), 2016; MAQUEDA ABREU, C. *Alberoni. Entorno jurídico de un poder singular*. Madrid: UNED, 2009.

114 ALONSO AGUILERA, M. A. *La conquista y el dominio español de Cerdeña (1717-1720): introducción a la política española en el Mediterráneo posterior a la Paz de Utrecht*. Valladolid: Universidad de Valladolid. Facultad de Filosofía y Letras, 1977.

115 BN, FA, Sala Cervantes, MSS 6408, manuscrit de GUZMÁN-DAVALOS Y SPÍNOLA, J. M. *Memorias militares sobre la guerra de Cerdeña y Sicilia en los años de 1717 a 1720*.

116 BELANDO, N. J. *Historia civil de España: Sucesos de La Guerra, y Tratados de Paz, desde el año de mil setecientos, hasta el de mil setecientos y treinta y tres*, vol. 2. Madrid: Ed. Imprenta y Librería de Manuel Fernández, 1744, p. 193.

guerra (9 vaixells de línia, 6 fragates, 3 galeres i 2 burlots), així com 80 vaixells de transport amb 8.000 soldats, 600 cavalls i 60 canons a bord. L'objectiu d'aquesta expedició militar era conquerir l'illa de Sardenya. Al capdavant d'aquest contingent se situava Juan Francisco Nicolás de Bette, marquès de Ledesma, el qual ordenà el desembarcament en territori sard el 22 d'agost de 1717.

L'Imperi austríac no va poder fer res per defensar l'illa de Sardenya, ja que en aquells moments es trobava assetjat per l'Imperi turc en l'anomenada guerra austro-turca (1716-1718). Fou precisament aquest fet el que empenyia el comandant militar Eugenio di Savoia a evitar un nou conflicte bèl·lic amb Espanya en territori italià. Per la seva banda, el Regne Unit, les Províncies Unides dels Països Baixos i França es van veure sorpreses per la conquesta espanyola de Sardenya, motiu pel qual van iniciar una campanya diplomàtica amb l'objectiu que Àustria ingressés a la coalició de la Triple Aliança. La signatura del tractat de Passarowitz, que posava fi a la guerra austro-turca, va impulsar els austríacs a ingressar, el dia 2 d'agost de 1718, a la Triple Aliança, que d'aquesta manera es convertí en la Quàdruple Aliança.

Aquest és un clar exemple del renaixement militar espanyol, que durant aquells anys arribà a comptar amb 90.000 homes i en tan sols deu anys avarà un total de 22 navilis de guerra i 340 de transport. Un creixement que es veuria completat amb la creació de la Real Compañía de Guardiamarinas l'any 1717.¹¹⁷

França, l'Imperi austríac i Regne Unit, davant de la invasió de Sicília i Sardenya, van exigir la retirada de les tropes espanyoles d'aquests territoris, extrem que no es va produir. Però, enfront de la pressió internacional exercida sobre el monarca Felip V amb la finalitat que deposés la seva actitud, trobem al duc Víctor Amadeu II de Savoia, que havia intercanviat Sicília per Sardenya i que mantenia un comportament ambigu inicialment respecte a Àustria, degut a les converses secretes que estava mantenint amb el cardenal Giulio Alberoni per tal d'aliar-se amb Espanya. Finalment, aquestes converses van fracassar i el duc es va posicionar a favor dels integrants de la Quàdruple Aliança.¹¹⁸

117 LOSADA MÁLVAREZ, J. C. *Historia de las guerras de España*. Barcelona: Ed. Pasado y Presente, 2015, p. 374.

118 ALONSO AGUILERA, M. A., *op. cit.*; STEWART, W. *Admirals of the World: A Biographical Dictionary, 1500 to the Present*. Londres: Mac Farland, 2009, p. 52; MARTÍNEZ RUÍZ, E.; VIDAL JUAN, J. *Política interior y exterior de los Borbones*. Madrid: Ed. Akal, 2001, p. 212-215;

La signatura de la pau de Passarowitz (1718) entre l'Imperi austríac i el turc va suposar un canvi radical dels esdeveniments a l'escenari bèl·lic italià, ja que les forces austríaques van disposar d'un nombrós exèrcit que podia fer front amb certes garanties d'èxit a la invasió espanyola de les illes. Així doncs, durant el mes de juny va desembarcar a l'illa de Sicília un veterà exèrcit procedent dels Balcans compost per més de 24.000 soldats. El control marítim exercit pels anglesos després d'haver derrotat l'armada espanyola al cap Passaro va permetre que la infanteria austríaca desembarqués a la localitat de Piatti sense patir cap mena d'agressió.

Davant el posicionament del Regne Unit, el cardenal Giulio Alberoni va dissenyar una estratègia que consistia a intervenir en els problemes successoris existents entre Anglaterra i Escòcia, arran de la pretensió al tron del rei Jaume III Stuart, catòlic, que havia estat derrocat pel rei Jordi I de Hannover. Aquesta situació havia provocat diverses revoltes a Escòcia, que es mostrava en contra de la dinastia hannoveriana, motiu pel qual Alberoni pretenia que el rei Jacob III tornés a ser coronat, eliminant així un dels seus principals rivals dins la Quàdruple Aliança.

FERNÁNDEZ DURO, C. *Armada española desde la unión de los reinos de Castilla y de León*, vol. 6. Barcelona: Establecimiento tipográfico sucesores de Rivadeneyra, 1903; GALLO, F. *Sicilia austriaca: le istruzioni ai viceré (1719-1734)*. Nàpols: Jovene Editore, 1994; BOTTA, C. *Storia d'Italia continuata da quella del Guicciardini sino al 1789*, vol. 9. Mendrisio-Capolago: Tipografia Elvetica, 1839, p. 283-303; CORBETT, T. *An Account of the Expedition of the British Fleet to Sicily, in the Years 1718, 1719 and 1720: Under the Command of Sir George Byng, Bart. Admiral and Commander in Chief of His Majesty's Fleet; and His Majesty's Commissary and Plenipotentiary to the Several Princes and States of Italy. Collected from the Admiral's Manuscripts, and Other Original Papers*. Londres: Ed. J and R. Tonson in the Strand, 1739; CANALES TORRES, C. M. *En tierra extraña: Expediciones militares españolas*. Madrid: Ed. EDAF, 2012, p. 71-79; GUILLAUME, H. L. G. *Histoire des Gardes Wallones au service d'Espagne*. Brussel·les: F. Parent, Editeur, Montagne de Sion, 1858, p. 106-107; TORRAS RIBÉ, J. M. "Efectes sobre Catalunya de les guerres d'Itàlia (1717-1719)". *Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, n. 52. Barcelona, 2010, p. 217-235; CERRO NARGÁNEZ, R. "José Carrillo de Albornoz y Montiel, conde de Montemar: un militar andaluz entre Cataluña e Italia (1694-1725)". *Pedralbes: Revista d'Història Moderna*, n. 18, Barcelona, 1998, p. 531-538.

Imatge 2: Rob Roy MacGregor (a) Rob Roy [Gravat]. Recuperat de Scott, W., Rob Roy, vol. 1. Barcelona : C. Verdaguer Impresor - Editor, 1882.

La coalició hispanoescoesa va fallar, i la derrota patida a la batalla de Glenshiel va suposar la fi de l'aventura espanyola en territori anglès, que va esdevenir, curiosament, l'última vegada que un exèrcit estranger va envair la Gran Bretanya.¹¹⁹

Respecte a França, el cardenal Giulio Alberoni, primer ministre de Felip V, va dirigir una conspiració per derrocar el regent francès, el duc d'Orleans. Estava dirigida per Antonio José del Giudice i Papacoda, príncep de Cellamare, ambaixador d'Espanya a la cort francesa. Per això la conjura va ser coneguda com la conspiració de Cellamare.

Tot es va iniciar quan Anne-Louise Bénédicte de Borbó-Condé, esposa de Lluís August de Borbó, fill bastard legitimat de Lluís XIV, va intrigar contra el regent francès, el duc d'Orleans, malgrat que el seu marit havia renunciat a qualsevol actuació política. Va ser Anne-Louise Bénédicte qui va prendre la iniciativa per posar-se en contacte amb el cardenal Giulio Alberoni. Així doncs, amb el suport de l'ambaixador espanyol a França, va engregar el complot que tenia com objectiu enderrocar el regent francès i oferir el càrrec al rei Felip V d'Espanya, el qual es comprometia a reunir els Estats Generals de França.

Entre els conspiradors hi havia el cardenal de Polignac, el duc de Richelieu i diverses persones de l'entorn de la duquessa. Els conspiradors van actuar de forma molt poc discreta i finalment la conspiració va ser descoberta quan un escriptent de la Biblioteca Reial va informar l'abat Guillaume Dubois, secretari d'estat d'Afers Exteriors de França, de com un dels conspiradors li havia fet transcriure uns documents compromesos que es volien enviar al cardenal Alberoni. El secretari Dubois va permetre que els conspiradors continuessin enviant la correspondència sense despertar sospites, alhora que s'iniciava una investigació per saber qui eren els

119 BUTLER, J. *The Jacobite Attempt of 1719: Letters of James Butler, Second Duke of Ormonde, Relating to Cardinal Alberoni's Project for the Invasion of Great Britain on Behalf of the Stuarts, and to the Landing of a Spanish Expedition in Scotland*. Edimburg: Constable for the Scottish History Society, 1895; DEL REY VICENTE, M.; CANALES TORRES, C. *En tierra extraña: expediciones militares españolas*. Madrid: Edaf, 2012, p. 49-68; TERRY, C. S. *The Jacobites and the Union*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, p. 220-254; SMITH, L. B. *Spain and Britain, 1715-1719: the Jacobite issue*. Nova York: Garland Publications, 1987; BLACK, J. *Atlas ilustrado de la guerra: del Renacimiento a la Revolución, 1492-1792*. Madrid: Ediciones Akal, 2003, p. 101; FRASER, W. *The Earls of Cromartie: Their Kindred, Country, and Correspondence*, vol. 1. Edimburg: Tanner Ritchie Publishing, 1876, p. 20, 21, 24 i 202; HACKETT, M. *Raise the Clans: The Wargamer's Guide to Jacobite Britain*. Gloucestershire: Amberley Publishing Limited, 2014.

implicats. Finalment, el dia 5 de desembre de 1718 un sacerdot espanyol va ser detingut a Poitiers quan transportava diverses cartes compromeses. Aquest va ser el moment escollit per les autoritats franceses per desarticular el complot. Immediatament el regent francès va ordenar la detenció de tots els implicats i l'expulsió de l'ambaixador espanyol Cellamare.

La implicació del govern espanyol en aquesta conspiració va fer que en data 9 de gener de 1719 França, com havia fet el Regne Unit a finals de 1718, declarés la guerra a Espanya.¹²⁰

Hem de fer esment, encara que sigui a títol de curiositat, que a la presó de la fortalesa d'Hondarribia estaven complint penes de privació de llibertat diversos dirigents militars catalans per haver-se significat durant la Guerra de Successió al bàndol austriacista. Entre aquests reclusos sobresurten els noms d'alguns líders com ara Basset, Bellver, Llinàs, Bordas i Sans (pare i fill). Les autoritats filipistes, davant la necessitat d'homes per defensar el País Basc, van oferir la llibertat als presoners que col·laboressin en la seva defensa. De tots ells, com a mínim hi ha constància que en Llinàs i els Sans van accedir a lluitar contra les tropes franceses, participant activament en la defensa de Sant Sebastià.¹²¹

La Guerra de la Quàdruple Aliança ha de considerar-se com un conflicte bèl·lic internacional, ja que també es van veure afectades les possessions colonials espanyoles al continent americà, especialment les situades al territori que actualment ocupen els Estats Units d'Amèrica, on els anglesos disposaven de diverses colònies i els francesos tenien el territori colonial de Luisiana. Foren precisament contra aquests últims contra qui la monarquia espanyola centraria la seva lluita en territori americà.¹²²

120 VATOUT, J. *La Conspiration de Cellamare. Épisode de la Régence*. París: Chez Ladvoat Libraire, 1832; RAYMOND CAPEFIGUE, J. B. *Philippe d'Orléans, régent de France: 1715-1723*. París: Libraire Dufey, p. 46-78; OZANAM, D. *Les diplomates espagnols du XVIIIe siècle: introduction et répertoire biographique, 1700-1808*. Madrid: Ed. Casa de Velasquez / Maison des Pays ibériques, 1998, p. 276; GASPEY, T.; BUSSEY, G. M. *The pictorial history of France and of the French people: From the establishment of the Franks in Gaul, to the period of the French Revolution*, vol. 2. Londres: WM. S.ORR. and Co., Amen Corner, Paternoster Row, 1843, p. 512-519.

121 COLOMER BARTROLÍ, M. «De Puigcerdà a Viena. El militar austriacista Francesc Sans de Miquel i de Monrodo (Barcelona 1667-Viena 1757)». *Pedralbes: Revista d'Història Moderna*, n. 29, Barcelona, 2009, p. 424-425.

122 MARTÍNEZ LAÍNEZ, F.; CANALES TORRES, C. *Banderas Lejanas. La exploración, conquista y defensa por España del territorio de los actuales Estados Unidos*. Madrid: Ed. Edaf, 2015, p. 223-224; TUCKER, S. *Almanac of American Military History*, vol. 1. Santa Bárbara: Ed. ABC - Clio, 2013, p. 122; MORRIT, R. D. *The Lure of Texas*. Newcastle upon Tyne: Ed. Cambridge

L'ocupació de part de Galícia per part de l'exèrcit britànic va provocar que Felip V, davant d'aquest escenari de guerra internacional global, focalitzés en la figura d'Alberoni la causalitat dels fets esdevinguts, i el 5 de desembre de 1719 l'obligà a abandonar el territori nacional malgrat les queixes de la reina davant aquesta decisió del monarca. Es tractava així de posar final a aquell conflicte bèl·lic, alhora que cercava el reconeixement per part de les potències que integraven la Quàdruple Aliança respecte a les seves conquestes de Sardenya i Sicília, així com la restitució per part del Regne Unit de Gibraltar i Menorca. Però cap de les seves peticions va ser satisfeta i al febrer de 1720 es veié obligat a signar el tractat de la Haia, que comportava la retirada de les tropes espanyoles de les illes de Sicília i Sardenya i la renúncia de drets successoris sobre els Països Baixos i la Corona de França. L'única petició del monarca espanyol que fou atesa va ser la promesa d'atorgar la successió al ducat de Parma, al de Piacenza i al de la Toscana als fills del monarca amb Isabel Farnese, fet que provocà la convocatòria del congrés de Cambrai (1721-1724).¹²³ La signatura definitiva del cessament d'hostilitats no es materialitzà fins a l'estiu de 1721. La pau amb França passava pel compromís que una princesa francesa s'esposés amb l'hereu al tron espanyol i que una de les filles de Felip V i Isabel Farnese ho fes alhora amb el futur rei de França.¹²⁴

Scholars Publishing, 2011, p. 78; ELISABETH A. H. J. *Storms Brewed in Other Men's Worlds: The Confrontation of Indians, Spanish, and French in the Southwest, 1540-1795*. Oklahoma: University of Oklahoma Press, 1996, p. 249-251.

123 CAPEL MARTÍNEZ, R. M.; CEPEDA GÓMEZ, J. *El Siglo de las Luces. Política y Sociedad*. Madrid: Ed. Síntesis, 2006, p. 218 i ss.

124 LOSADA MÁLVAREZ, J. C., *op. cit.*, p. 378.

IV. L'ORIGEN DE LES ESQUADRES DE PAISANS ARMATS

4.1 El procés de creació

El marquès de Castel-Rodrigo va considerar que calia mobilitzar els seguidors que la causa borbònica tenia arreu del Principat davant la situació militar i la manca de forces per fer front a una invasió francesa. Això permetria situar a l'escenari bèl·lic una nova eina policial i militar que faria front tant a l'enemic extern, representat per l'imminent avanç de l'exèrcit francès, com a l'intern, les guerrilles austriacistes ja presents al territori català. Així doncs, fruit d'aquesta inquietud, el 15 de febrer, i de tornada del seu viatge a Madrid, el capità general va adreçar una carta des de Lleida a l'Ajuntament de Vic on informava de la seva arribada al Principat. Alhora, sol·licitava el suport dels pobles del corregiment de Vic davant l'aparició al territori de membres de la insurgència austriacista.¹²⁵ D'aquesta forma s'implantaren a Vic el que esdevindrà el model primigeni de les esquadres de paisans armats, amb un total de 8 companyies de 40 membres cadascuna. Posteriorment, la Reial Audiència prendria aquest model vigatà com a referent per a la resta d'esquadres que es constituïrien al Principat.¹²⁶

A l'inici de l'any 1719 l'aixecament austriacista semblava inevitable. Davant la imminent revolta que s'albirava, el capità general de Catalunya va ordenar a la Reial Audiència que prenguéss les mesures necessàries per neutralitzar-la. La situació general era d'inseguretat arran de l'aixecament, a les terres tarragonines, de la insurgència austriacista i el més que possible enfrontament militar amb l'exèrcit francès a la frontera catalana. Un escenari que va forçar, el 30 de març de 1719, el capità general de Catalunya, marquès de Castel-Rodrigo, a adreçar-se als ministres de la Reial Audiència, sol·licitant una solució davant aquesta greu situació. Els nombrosos

125 AMCV. Correspondència. Entrades (1718-1730). Carta del marquès de Castell-Rodrigo, capità general de Catalunya, a l'Ajuntament de Vic (15 de febrer de 1719).

126 JIMÉNEZ SUREDA, M. «La política armamentística de los Borbones en Cataluña tras la Guerra de Sucesión». *Investigaciones Históricas: Época Moderna y Contemporánea*, núm. 21, Universidad de Valladolid, 2011, p. 106.

grups de sediciosos que operaven a les zones aïllades de la frontera, així com a Barcelona, Mataró, Manresa, Vic, Cervera, Tarragona, Vilafranca del Penedès, Tortosa i Lleida, suposaven un perill per a la causa borbònica, la qual no disposava ni de tropa reglada, ni de milícies o fusellers de muntanya suficients, degut a la manca de recursos.

El 5 d'abril de 1719 la Reial Audiència presentà un projecte al capità general de Catalunya per implantar partides de paisans armats a nou corregiments no fronterers. El principal impulsor d'aquesta idea va ser el magistrat Josep Alòs Ferrer, que es va basar en l'esquadra primigènia que s'havia establert a Vic¹²⁷ per estendre el model a tot el territori.¹²⁸

Tres dies després, el 8 d'abril de 1719, el marquès de Castel-Rodrigo s'adreçà a Miguel Fernández Durán, secretari del Despatx de Guerra, sol·licitant permís reial per alçar les Esquadres de Paisans Armats al Principat de Catalunya.¹²⁹

El 21 d'abril de 1719 el rei Felip V, mitjançant l'esmenat secretari del Despatx de Guerra, aprovà el projecte del capità general de Catalunya per crear les Esquadres de Paisans Armats. Aquesta reial ordre esdevé el document fundacional del cos de Mossos d'Esquadra:

Excmo. Señor: Continuando el zelo de V.E. en discurrir y proponer todo lo que considera puede contribuir a la quietud de esse Principado, y haciendo cargo de que la mayor atencion y fuerza de las tropas era preciso emplearla en las fronteras haze presente en carta de ocho de este mes, los medios que le parece podrian aplicarse, y ofrece poner en practica para mantener en quanto permite la falta de dinero, la tranquilidad en lo interior de Cathaluña, y havindose enterado de todo Su Magestad me manda decir a V.E. no halla grave inconveniente en que se execute lo que propone tocante a desarmar a las Justicias y poner las armas en los parages y para los fines que refiere y que assi podra reglarlo V.E. desde luego, no dudandose habra tenido presente al mismo tiempo la contingencia que podra tener que algunos pueblos sean insultados de pocos ladrones una vez que las Justicias queden desarmadas para la providencia de ocurrir a este reparo de Su Magestad por medio de las rondas de la gente unida que quiera reglar V.E.

127 JIMÉNEZ SUREDA, M. Art. cit., p. 106.

128 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya informant del projecte de creació de les esquadres (5 d'abril de 1719).

129 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Carta enviada pel marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, a Miguel Fernández Durán, secretari del Despatx de Guerra, sol·licitant l'aixecament de les Esquadres (8 d'abril de 1719).

Que en cuanto a la subsistencia y socorro de esta gente tampoco se halla reparo en que como expressa V.E. se practiquen en quenta del catastro, pues quando por algun impedimento que se ofreciesse podra proseguirse en ella por la Pagaduria de este Ex. a proporcion del numero de efectivos, para costar el que la necesidad no obligue a esa gente a retirarse a sus casas. Tambien me manda Su Magestad decir a V.E. que no considera pueda haver mucha dificultad en reglarse un cuerpo de Fusileros como los que huvo en la Guerra pasada y apunta V.E. que en quanto a fondos, sin embargo de la escasez que experimenta, se destinaran los necesarios para su manutencion, y sobre todo encarga Su Magestad a V.E. ponga la mayor atencion y cuidado en que esta gente no sea solo efectiva para el pago, y no para el servicio respecto de que todas la Reglas y precauciones no seran bastantes a este fin.

D. g. m.a. como desseo Madrid 21 de abril de 1719 = D. Miguel Frez. Duran. S. Marques de Castel-Rodrigo.

D. Manuel de Peramato del Consejo de S. Mag^a su Secretario y del Gov^o y Capitanía Gral. de este Exto. Principado de Cathaluña. Certifico que esta copia de carta orden de S. Mag^a concuerda en todo con su original que queda en la Secretaría de dicho Gobierno y Capitanía Gral. que esta a mi cargo. Y para que conste lo firmo en Barzna. A veinte y ocho de Abril de mil setecientos diez y nueve.

D^o Manuel de Peramato.¹³⁰

Rebuda la reial ordre de creació de les Esquadres, el dia 25 d'abril de 1719, el marquès de Castel-Rodrigo es va adreçar per carta a Miguel Fernández Durán, secretari de la Guerra, per informar-lo de la posada en marxa d'aquest projecte.¹³¹ Al cap d'uns dies comunicà a la Reial Audiència el beneplàcit de Felip V al naixement de les Esquadres de Paisans Armats. Alhora, marcava unes directrius sobre les formes de pagament als seus membres, així com la distribució territorial i el nombre d'efectius que les haurien de compondre.¹³²

El 4 de maig, la Reial Audiència informà el marquès de Castel-Rodrigo de l'aprovació d'un gruix de més de 3.000 homes repartits per tot el Prin-

130 ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Carta enviada per Miguel Fernández Duran, secretari del Despatx de Guerra, al marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, informant-lo que el rei Felip V ha autoritzat la creació de les esquadres (21 d'abril de 1719).

131 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall 1655. Carta del capità general, marquès de Castel-Rodrigo, a Miguel Fernández Durán, secretari de la Guerra (25 d'abril de 1719).

132 ACA. Registres 6; ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

cipat de Catalunya, els quals conformarien les esquadres sol·licitades.¹³³ El fiscal de la Reial Audiència li comunicà que, per poder nomenar els caps de les respectives esquadres i fer-los entrega de les instruccions pertinents, caldria que els ministres comissionats fossin nomenats mitjançant un despatx que els permetés identificar-se en la seva missió davant les autoritats civils i militars dels corregiments. Aquests comissionats es desplaçarien en primera instància a les respectives capitals corregimentals per recollir l'armament escaient i dotar els efectius que constituïrien les esquadres planificades. Es respectaria, però, que cada batlle disposés d'una escopeta i, en algun cas, d'una pistola per a la seva defensa personal o per a la captura d'algun delinqüent o sediciós si fos escaient. Aquestes serien mantingudes per cadastre i se'ls facilitaria el pa de munició i el sou a càrrec d'aquest impost. Els ministres aixecarien acta dels allistats, on es faria constar la data de creació de l'esquadra, els efectius que la componien i els noms dels seus membres. Els allistats havien de procedir de les viles i ciutats designades o dels seus voltants. S'informaria els caps de les esquadres que depenien de la Reial Audiència en tot el que feia referència a temes de govern i justícia i, respecte a les operacions militars, respondrien a les ordres emeses per les autoritats militars pertinents. La Reial Audiència informà el capità general de les instruccions facilitades als caps de les esquadres en referència a l'organització interna, la custòdia de les armes i municions, i les relacions i comunicacions amb les esquadres veïnes.

Així mateix, s'ordenava als comandants militars que castiguessin els allistats que no prestessin el servei quan fossin requerits, i per fer incrementar aquesta tasca inspectora, la Reial Audiència sol·licitava que es nomenés dos inspectors de les esquadres. Un d'ells seria Francesc Anglasesell i de Cortada,¹³⁴ que s'encarregaria de la inspecció de les esquadres dels corregiments de Barcelona, Mataró, Manresa, Vic i una part de Girona, mentre que les esquadres dels corregiments de Vilafranca, Tarragona, Tor-

133 ACA. Registres 232, exped. 110 (1719-1789).

134 Francesc Anglasesell fou un destacat filipista gironí, nomenat veguer de Girona per Berwick quan es va crear la Real Junta de Gobierno y Justicia del Principado; fou cessat després de la presa de possessió com a corregidor de Girona de Tiberio Caraffa, amb qui mantingué importants desavinences. Anglasesell s'incorporà com a voluntari al Regiment de Dragons del Coronel Bernardino de Marimon durant el setge de Barcelona. MERCADER RIBA, J. *Felip V i Catalunya*. Barcelona: Edicions 62, 1968, p. 315 i 400; TORRAS RIBÉ, J. M. «De jurats a regidors: l'ajuntament borbònic de Girona en el segle XVIII», *La red urbana catalana en los siglos xvi-xvii*. Projecte d'investigació d'Història Moderna de la Universitat de Barcelona, Barcelona, 2008, p. 139-140.

tosa, Lleida i Cervera serien inspeccionades per Jacint Gomar.¹³⁵ Tots dos inspectors gaudirien de sou de capacitat d'infanteria.¹³⁶

El dia 6 de maig de 1719 el marquès de Castel-Rodrigo es tornà a adreçar a la Reial Audiència per informar-la que les esquadres havien de prendre com a referent la situada a Vic, l'esquadra primigènia, alhora que s'acceptaven els nomenaments proposats per comandar les diferents esquadres.¹³⁷

Els artífexs d'aquests projecte consideraren que el naixement de les Esquadres de Paisans Armats, nom que rebia el cos de Mossos d'Esquadra, esmenaria les necessitats de seguretat interna, que fins aquell moment realitzava l'exèrcit i que havien quedat desateses pel trasllat de la força militar a lluitar a la frontera.

El 7 de maig el capità general de Catalunya ordenà a la Reial Audiència el desplegament de les Esquadres al territori, al mateix temps que donà resposta a un seguit de qüestions plantejades sobre les tasques del ministres comissionats, el repartiment d'armament als batlles, les retribucions i la revista de tropa, entre d'altres.¹³⁸

El 10 de maig la Reial Audiència comunicà al capità general que havia donat ordres als ministres comissionats encarregats de la constitució de les Esquadres d'elaborar una llista amb el nom de tots els membres de l'esquadra, fent constar el nom, la professió i l'edat. També informà que els caps de les esquadres serien dotats de dues pistoles i els seus subalterns, d'una. D'altra banda, s'indicà que les esquadres serien revistades per la Intendència General del Principat a través dels subdelegats dels corregiments, per tal de garantir que no es pogués cometre cap frau econòmic en la seva posada en marxa. Així mateix, tramet el cost econòmic de les esquadres sota el títol «Estado de las Partidas que se han de establecer en diferentes lugares del Principado de Cataluña, sueldos de los que se alistaren y de los xefes».¹³⁹

135 Jacint Gomar era veguer de Tàrrrega quan va ser creada la Real Junta de Gobierno y Justicia del Principado. MERCADER, J., *op. cit.*, p. 79.

136 ACA. Consultas 127 (1719). Carta adreçada al capità general (5 de maig de 1719).

137 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (6 de maig de 1719).

138 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (7 de maig de 1719).

139 ACA. Consultas 127 (1719). Consulta adreçada al capità general. «Estado de las Partidas que se han de establecer en diferentes lugares del Principado de Cataluña, sueldos de los que se alistaren y de los xefes» (10 de maig de 1719).

Aquests comissionats es distribuïen pel territori abastant els diferents corregiments afectats per la instauració de les esquadres. Així doncs, es va comissionar Francisco Bach, oïdor de la Reial Audiència, d'una banda per aixecar les esquadres al corregiment de Vilafranca, tasca que li va comportar 13 dies de treball, i de l'altra per establir les esquadres de Vilafranca del Penedès, Igualada, Piera, Capellades, Sant Sadurní d'Anoia, Sitges i el Vendrell.

Pel que fa al corregiment de Tarragona, va ser comissionat J. Navas, que va establir esquadres a les localitats de Valls, Reus, Torredembarra, Cambrils i la Selva.

Un total de 43 dies van ser suficients per instaurar les esquadres als corregiments de Mataró i Girona. Gregorio de Matas, oïdor i jutge de la Sala Criminal de la Reial Audiència, seria la persona designada per realitzar aquesta tasca. El 4 de maig de 1719, la Reial Audiència va informar el capità general que la decisió d'establir esquadres al corregiment de Girona es deixava sota el criteri del ministre comissionat de la Reial Audiència per a aquesta demarcació. Ara bé, aquestes mai haurien de sobrepassar la línia del riu Ter i centrar-se únicament en la zona de la costa. Així doncs, al corregiment de Mataró s'establiren esquadres a les localitats de Mataró, Terrassa, Granollers, Sabadell, Terrassa, Caldes de Montbui, Llinars del Vallès, Sant Feliu de Codines, Sabadell i Sant Celoni; i al corregiment de Girona, a les localitats de Canet de Mar, Tordera, Blanes, Palafrugell, Vidreres, Sant Feliu de Guíxols, Santa Coloma de Farners i Arbúcies.

Ignacio de Rius, oïdor de la Real Audiència, fou designat perquè aixequés les esquadres als corregiments de Manresa i Vic, tasca que li va comportar 32 dies de feina. Creiem que, tal com va informar la Reial Audiència, no es van poder instaurar en un primer moment les esquadres al corregiment de Vic perquè els camins restaven ocupats per la insurgència austriacista, fet que provocà que el comissionat Ignacio de Rius tornés a Barcelona sense finalitzar la seva missió. D'aquests fets deduïm que el temps emprat en la constitució de les esquadres es focalitzà únicament en la implantació de les esquadres al corregiment de Manresa, on s'establiren les de Manresa, Sallent, Artés, Balsareny, Monistrol de Montserrat i Moià.

Davant la impossibilitat esdevinguda al primer intent, la Reial Audiència va encarregar novament al vigatà Ignacio Salles i de Rius la implantació de les esquadres al corregiment de Vic. Si bé l'esquadra de Vic ja estava establerta, Ignacio Sales constituí les de Manlleu, Aiguafreda, Tagamanent i Centelles.

En 21 dies s'aixecaren les esquadres al corregiment de Cervera gràcies a la feina realitzada per l'oidor de la Reial Audiència Francisco Borràs i Vinyals, i s'establiren a les localitats de Cervera, Oliana, Solsona, Guissona, Calaf i Ponts.

Al corregiment de Barcelona les establí el fiscal civil de la Reial Audiència a les localitats de Sant Boi de Llobregat, Martorell, Molins de Rei i Sant Vicenç dels Horts.

Finalment, Alonso de Uría, oïdor i jutge de la Sala Criminal de la Real Audiència, trigà 42 dies a establir les esquadres al corregiment de Tortosa. El 4 de maig de 1719 la Reial Audiència va informar el capità general que per comandar les esquadres que s'havien de constituir a les localitats del Pinell de Brai, Alcanar, Xerta, Flix i Móra d'Ebre s'emprés els seus respectius batlles. Alhora, nomenava Ramon Reart i Queralt coordinador i cap superior de les esquadres al corregiment de Tortosa.¹⁴⁰

4.2 Reglamentació

La decadència instaurada dins de l'exèrcit espanyol s'arrossegava des de finals del segle XVI i assolí el seu moment àlgid quan va finalitzar la Guerra dels Trenta Anys (1618-1648), on l'Imperi espanyol va perdre definitivament l'hegemonia mundial, que amb prou feines havia pogut mantenir fins aquell moment. La pèrdua de poder militar, la dificultat de reclutament, les retallades econòmiques i l'allunyament de la noblesa de la carrera militar, cada cop més desacreditada, toparen frontalment amb uns exèrcits internacionals més ben condicionats, formats i finançats.¹⁴¹

Aquesta situació de debilitat manifesta, i la imminent contesa bèl·lica que s'albirava a l'horitzó més proper contra els Habsburg i els seus aliats, provocà que la reforma castrense esdevingués un assumpte prioritari per al nou monarca Borbó.

140 ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya de data 4 de maig de 1719; ACA. Consultas 129 (1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (16 de maig de 1720); SALES FOLCH, N. *Historia dels Mossos d'Esquadra. La dinastia Veciana...*, p. 221-222; BORRUEL LLOVERA, A. *Les Esquadres de Catalunya a finals...*, p. 21-24.

141 BALDUQUE MARCOS, L. M. «Las fuentes archivísticas para el estudio sociológico de la oficialidad del Ejército Borbónico durante el siglo XVIII», vol. 2. *La investigación y las fuentes documentales de los archivos*, I-II Jornadas sobre Investigación en Archivos. Guadalajara: ANABAD, 1996, p. 967-974.

Les Esquadres, com a unitats armades integrants *de facto* d'aquesta força militar borbònica, no esdevindrien una excepció a aquesta regla, i dies després de la seva creació, en concret el 8 de juny de 1719, s'aprovà un decàleg normatiu dels deures i obligacions que regulaven el funcionament d'aquest nou cos.

El 5 d'abril la Reial Audiència presentava al capità general la seva proposta, que dos dies després era ratificada i veia definitivament la llum el 8 de juny de 1719.¹⁴² Aquest conjunt de setze normes impreses sota l'enunciat «Reglas que deveran observar las Esquadras que se establecen en varios lugares del Principado [...]» destaca per esdevenir el primer reglament d'un cos que arrelarà al territori català durant tres-cents anys fins als nostres dies.

El reglament consta de tres folis amb text d'impremta on es recullen un total de setze regles. És un reglament breu que recollirà i assentarà el principi rector i el pilars fonamentals de les Esquadres, regulant aspectes com la retribució dels seus membres i el finançament, l'armament, la comandància, les normes operatives i l'ordenació i disciplina d'aquest nou cos.

4.2.1 Retribució i finançament

Des de l'inici del regnat de Felip V l'exèrcit girà entorn a una nova organització militar sostinguda mitjançant una hisenda pròpia que pogués afrontar les demandes de les forces armades. Per aquest motiu l'exèrcit va passar a estar controlat per la Secretaria d'Estat per a la Guerra, creada l'any 1705, i subjecte a les ordres directes del monarca a través d'un seguit de funcionaris civils (comissaris ordenadors i de guerra, intendents...).

L'any 1701 es van establir dotze capitànies generals, entre les quals hi havia la del Principat de Catalunya. L'autoritat i el poder que tenien aquests capitans general era molt gran: les tropes destacades al Principat estaven subordinades a la seva autoritat, així com qualsevol altre que transités per la demarcació. De manera progressiva la Secretaria de Guerra va augmentar el control sobre els capitans generals, limitant-ne els poders

142 AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 195. «Reglas que deveran observar las Escudras que se establecen en varios lugares del Principado de Cathaluña, con aprobacion de Su Magestad (que Dios Guarde) para que puedan estar defendidos los pueblos, y caminos publicos de los insultos de ladrones, y de gente inquieta, y enemiga de el sossiego que tanto importa a todos, y a cada uno»; AMHS. AMH 455; ACBC. Ordres, Edictes i Pregons (1715-1726), Unitat Instrumental 334; AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 195 (8 de juny de 1719). Document transcrit al núm. 1, apartat «Documents rellevants», de l'*Annex documental*.

i exercint-hi més control. Alhora, dins de cada capitania existien governs militars radicats en diferents poblacions del territori.

Un altre dels aspectes organitzatius de l'exèrcit borbònic va veure la llum el 18 de desembre de 1701 quan es va crear la figura dels *comissaris de guerra*, que juntament amb els intendants s'encarregaren de controlar la despesa militar. Fou ja durant l'any 1717 quan, sota el govern del primer ministre José Patiño,¹⁴³ es va establir una nova ordenança, que va rebre la denominació de *Reial Hisenda Militar*. L'ordenança establia un nou cos d'intendants, comptadors i pagadors, alhora que regulava les seves funcions.

Aquest aparell va rebre la denominació de *Cos Polític de la Reial Hisenda Militar*, que no es va adscriure a la Secretaria de Guerra, sinó a la Secretaria d'Hisenda del Regne, la qual cosa va incrementar la independència dels seus membres respecte als comandaments militars.

Dins l'àmbit militar els intendants tenien al seu càrrec tot allò relacionat amb l'administració econòmica de l'exèrcit, especialment el servei de pagament als oficials i els havers de la tropa, mitjançant l'eficient gestió de les tresoreries. El control documental es duia a terme per escrit a través de les Comptadories Principals de l'Exèrcit. L'intendent autoritzava el pagador com a persona encarregada dels abonaments corresponents als diferents membres i unitats.

I és precisament amb el pagament i el subministrament de pa per als mossos d'esquadra com s'inicia l'articulat de les regles del 8 de juny de 1719, on s'estableix el sou i el pa de munició diari que li correspon a un esquadrista, així com la regulació del subaltern com a gestor de les despeses generades per una esquadra (regla 1, 2 i 3).¹⁴⁴

El finançament de les esquadres arran de l'impost del cadastre quedà recollit a la quarta de les regles. La despesa total del manteniment d'una

143 José Patiño (Milà, Itàlia, 1670 – La Granja, Segòvia, 1736). Polític format pels jesuïtes a Milà que no es va traslladar a Espanya fins a l'any 1708. Destacà per les seves qualitats com a organitzador, fet que no passà desapercbut pels administradors francesos de Felip V. Com a superintendent de Catalunya (1713) i com a president interí de la Junta Superior de Gobierno y Justicia del Principado (1714), va esdevenir un dels inspiradors del Decret de Nova Planta i del cadastre. L'any 1717 fou nomenat intendent general de Marina i s'encarregà de la reconstrucció de la gairebé inexistent armada espanyola. Com a secretari de Guerra (1731) va dirigir la campanya d'Orà i Mers el-Kebir (1732). Felip V li atorgà el títol de Gran d'Espanya l'any 1736. MARTÍNEZ SHAW, C.; ALFONSO MOLA, M. *Felipe V*. Madrid: Arlanza Ediciones, 2001, p. 311-312.

144 ACA. Consultas 127 (1719).

esquadra havia de ser descomptada de la quantitat anual que el municipi havia d'abonar en concepte d'aquest impost (regla 4).¹⁴⁵

Les quantitats recaptades haurien de destinar-se, en primer lloc, al sosteniment i manutenció de les esquadres. Se n'encarregava el subaltern, figura sobre la qual també recaurà la funció de recaptar els imports escassos, per sufragar les despeses de sou del allistats, lliurant justificants de cobrament als corresponents regidors.

Si l'import recaptat en concepte de cadastre no era suficient per fer front a la despesa ocasionada per l'esquadra, calia que la quantitat restant es sufragués amb l'impost cadastral de les poblacions confrontades assenyalades pel subdelegat de la intendència corresponent. Respecte al pa de munició, aquest seria proporcionat per la Provedoria.

4.2.2 Armament i municions

L'armament i la munició que havia de disposar una esquadra quedaven recollits i regulats a la cinquena, sisena i catorzena regles. En aquests punts es recull que tota esquadra havia de disposar de tants fusells com esquadristes l'integressin, a més d'una arma curta per al subaltern i dues pistoles més per al cap de l'esquadra. Tot aquest armament, la pólvora i la corresponent munició s'havien de conservar en un mateix lloc, contínuament vigilat, i únicament es distribuïria i usaria si ho ordenava el cap de l'esquadra.

Les armes s'assignaven als efectius quan aquests entraven de servei i únicament per aquest efecte, i se'n prohibia la possessió fora de les seves obligacions com a esquadristes si aquesta no restava autoritzada per escrit pels corresponents superiors jeràrquics (s'arriscaven a ser castigats disciplinàriament si incomplien aquesta regla).

Els subministraments de les tropes es regulava per un sistema de contractacions, que en el cas de les Esquadres suposava que la pólvora i les municions fossin subministrades per un comissari de municions del districte o pel subdelegat de la intendència.

4.2.3 Comandància

Els Mossos d'Esquadra es constituïen en un institut armat de naturalesa civil amb una doble dependència, tant civil com militar, en funció de les missions que li eren encomanades. El reglament del 8 de juny de 1719 és,

145 *Ibid.*

en si mateix, un exemple del control administratiu i funcional que des d'aquell moment exercirien per part e les autoritats militars. Aquest fet no és una acció de caire excepcional: qualsevol cos militar coetani a les esquadres gaudia d'una ordenança o reglament propi que l'ordenava i disciplinava.

En aquest reglament s'especificava la dependència del capità general i de la Reial Audiència en tot allò referent a funcions i missions de policia judicial i governatives. Per contra, quan realitzaven missions militars restaven sotmesos a la dependència del comandant militar del districte o demarcació on es trobessin situades.

La regla 9 regulava aspectes sobre el comandament de les esquadres, com pot ser la substitució del cap d'una esquadra per motius d'indisposició, absència o mort.

La regla 10 recollia l'auxili i coordinació entre diferents esquadres veïnes quan el reforç defectiu fos imprescindible, com ara per la persecució de partides insurgents, amenaces objectives contra una esquadra o la seva vila, etc. En aquells casos, la comandància de l'esquadra resultant de la suma de les esquadres cridades a socórrer la primera requeia sobre la figura del cap de l'esquadra que reclamava l'auxili i, en cas que la vila que fes la crida no disposés de cap esquadra pròpia, es feia de càrrec de la força el cap de l'esquadra més propera al poble sol·licitant (regla 12).

4.2.4 Normes operatives de les Esquadres

El document també dictamina un seguit d'obligacions operatives referents a l'aquarterament, les rondes o la direcció de la força durant les operacions. Normes on es disposava, per exemple, que els allistats havien d'estar sempre disponibles i fer nit junts al mateix lloc, o en habitatges confrontats, alhora que havien d'establir-se rondes de seguretat nocturnes (regla 8), les quals es veien ampliadades en horaris diürns, a fi i efecte d'assegurar els camins que circumdaven la zona i proporcionar cert grau de seguretat als vilatans (regla 11).

La coordinació entre les diferents esquadres esdevenia un element fonamental, tant pel seu funcionament operatiu com per la cohesió i sentit de pertinença a un mateix cos. S'establia, doncs, l'obligació d'auxiliar-se mútuament entre les esquadres veïnes i restava únicament al lloc la força mínima imprescindible (regla 10 i 13).

4.2.5 Ordenació i funcions

Finalment, les dues darreres regles del reglament recollien aspectes referents a l'ordenació i les funcions que duïen a terme les Esquadres. Així doncs, respecte a les unitats armades, l'intendent exercia funcions de control de policia de les tropes mitjançant els comandants militars dels corregiments i els sotsdelegats d'intendència. Així mateix, el capità general va ordenar la creació de dos inspectors amb la missió específica de controlar les dotacions de personal i material de la força (regla 15).

Les funcions de les Esquadres, al marge de la tasca principal de perseguir les partides austriacistes que deambulaven pel territori, es podrien qualificar, utilitzant la terminologia policial civil moderna, de «seguretat ciutadana» (control de les vies de comunicació, presència física a les viles i rodalies per donar seguretat als ciutadans, vigilància dels pobles, detenció i trasllat de delinqüents comuns, etc.). També feien funcions de caire més militar, com ara la recollida a l'última de les regles, on se'ls encarregava la persecució i detenció dels desertors de les tropes reglades localitzats fora dels seus regiments (regla 16).

Aquest reglament és vigent fins a l'any 1785, quan n'apareix un de nou que, de manera molt més detallada i extensa que les regles observades en aquest punt, establirà les dependències, les retribucions, les prerrogatives, la uniformitat i l'armament i detallarà les funcions i obligacions del comandant, el caporal segon, els caporals i els mossos d'esquadra.¹⁴⁶

4.3 El desplegament territorial durant la guerra

4.3.1 Corregiment de Vic

4.3.1.1 ESQUADRA DE VIC

Sense donar cap marge a l'error o a la interpretació històrica, podem confirmar fefaentment que l'esquadra de paisans armats de Vic fou l'esquadra primigènia que serví de model per a la resta d'esquadres que s'havien d'instaurar arreu del territori català. El capità general de Catalunya, el marquès de Castel-Rodrigo, va ordenar que fossin creades vuit companyies de paisans armats amb l'objectiu d'assegurar la ciutat i vigilar les vies de comunicació que la circumdaven. Sense poder precisar la data, deduïm

146 ACGAX. Fons 14: Felip de Baldrich i Vallgornera. Ordenances de les Esquadres (1785). Doc. 26.

que s'establiren en la forquilla de temps compresa entre el mes de febrer i principis del mes d'abril de 1719.

Inicialment aquells paisans armats es van autoanomenar *Guardias de la Puertas de Vich* o *Coronela de Vich*, davant la manca de la denominació oficial, que rebran el 8 de juny de 1719 en el seu primer reglament, on són designades com a *Esquadres*. Durant els primers escrits que fan referència a aquesta força, els mateixos regidors de la vila fan servir indistintament, i en un mateix document, denominacions diverses per referir-s'hi, com ara *força dels gremis*, *Coronela* o *Esquadres*.

Finalitzada la guerra, alguns comandants i esquadristes de Vic van realitzar un seguit de memorials on exposaven els seus fets d'armes. Alguns dels memorials que s'han conservat corresponen a Francesc Alboqués, oficial al front de l'esquadra de la ciutat;¹⁴⁷ Pere Casas, tinent d'una de les companyies de paisans armats de l'esquadra de Vic;¹⁴⁸ Josep Folchs i Ferrer, doctor en Dret,¹⁴⁹ o Francesc Abadal, notari de l'administració austriacista a Vic que va ser revocat del càrrec i va ser nomenat tinent d'una de les companyies de l'esquadra de Vic.

4.3.1.2 ESQUADRA MÒBIL DE LA CIUTAT DE VIC

La manca de tropes va portar les autoritats militars del corregiment a sol·licitar que l'esquadra de paisans armats de Vic fos utilitzada en operacions fora de les rodalies de la ciutat, especialment a la zona del Lluçanès, la qual s'havia convertit en un focus de la guerrilla austriacista. Davant aquesta petició, els regidors de la ciutat van mostrar la seva negativa perquè creien que si destinaven una part important dels efectius en edat d'armes fora de la ciutat aquesta podria quedar desprotegida davant d'un hipotètic assalt.

Arran de la reunió mantinguda entre el comissionat de la Reial Audiència, Ignasi Salles i Rius, i l'ajuntament de la vila es van poder salvar les diferències inicials i s'aconseguí l'allistament de cinquanta homes perquè prestessin servei permanent on les autoritats manessin.¹⁵⁰

147 ACA. Villetes 369 (1724-1726). Memorial de Francisco Alboqués al rei Felip V.

148 ACA. Villetes 368 (1724). Memorial de Pedro Casas al rei Felip V.

149 ACA. Villetes 365 (1720-1721). Memorial de Josep Folchs i Ferrer al rei Felip V de l'any 1720.

150 AMCV. Correspondència. Sortides (1719-1740). Carta de l'ajuntament de Vic (28 de juny de 1719).

El capità general interí, Antonio del Valle, va aprovar el 30 de juny de 1719 la proposta de creació de la nova esquadra mòbil a Vic.¹⁵¹

4.3.1.3 ESQUADRA DE MANLLEU

El posicionament de la vila de Manlleu¹⁵² a favor de la causa borbònica l'hem de cercar en el conflicte que aquesta vila mantenia amb la família Regàs. L'any 1679 els Regàs havien aconseguit que la Batllia General de Catalunya els concedís el privilegi de disposar de l'exclusivitat de tots els molins hidràulics existents a la vila i de tots els que es poguessin construir en un futur. Aquest fet obligava els habitants de la vila a ser perpètuament usuaris d'uns molins que restaven sota les condicions particulars establertes per la família Regàs.

Davant d'aquest privilegi que el règim austriacista havia concedit a la família Regàs, i arran del monopoli i l'arbitrarietat derivada del seu ús, l'ajuntament de Manlleu va disposar un molí comunal propi on els usuaris pagaven un preu més baix per usar-lo, oferint el que en terminologia econòmica moderna definiríem com una nova oferta davant la demanda existent.

L'objectiu final era alliberar els vilatans del monopoli establert, motiu pel qual el consistori manlleuenc va sol·licitar permís a la Batllia General de Catalunya per tenir el seu propi molí, privilegi que li va ser concedit al mes d'agost de 1703.

Davant d'aquest fet Carles Regàs, acompanyat d'altres seguidors austriacistes, va atacar les obres del nou molí i el destruï. La resposta de la majoria dels manlleuencs no es va fer esperar i no van dubtar a emprar la força, de manera que es van iniciar un seguit de batusses entre tots dos bàndols.

El conflicte va esclatar definitivament l'any 1704, quan Carles Regàs va adquirir uns molins sobre el riu Ter, als quals també optava l'ajuntament de la vila per poder posar fi al monopoli de la família Regàs. El consistori es va oposar a les obres que Carles Regàs havia de realitzar en aquests molins, argumentant que afectava el cabdal del riu i perjudicava els veïns de la vila.

151 AMCV. Correspondència. Entrades (1718-1730). Carta d'Antonio del Valle a l'Ajuntament de Vic (30 de juny de 1719).

152 IGLÉSIES, J. *Estadístiques de població de Catalunya. El primer vicenni del segle xviii*, vol. 2. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1974, p. 813.

En aquells moments els habitants de la vila de Manlleu es van posicionar: la gran majoria a favor de la postura oficial de l'Ajuntament, mentre que una minoria feia costat a Carles Regàs. Aquest fets demostren, al nostre parer, el posicionament majoritàriament favorable als idearis borbònics en aquesta població, en contraposició de l'enemic comú, l'austriacista Regàs, que molt possiblement veia perillar els privilegis econòmics i socials que havia obtingut durant el regnat de la dinastia austriacista. Accions com l'existència d'una partida de 60 vilatans que durant la Guerra de Successió s'aixecaren en armes per combatre les forces partidàries de l'arxiduc Carles d'Àustria demostren aquest clar posicionament.¹⁵³

En la carta enviada al capità general el 5 d'abril de 1719 la Reial Audiència manifestava que els paisans de Manlleu, que en el futur integraran l'esquadra de la vila, ja estaven armats.¹⁵⁴ El delegat de la Reial Audiència, Ignacio de Salles i Rius, va passar revista l'1 de setembre de 1719 a una força composta per un total de 160 paisans armats, dividits en quatre companyies de 40 homes cadascuna i destinats a la vigilància de la vila de Manlleu, Vic i la comarca.

4.3.1.4 ESQUADRA D'AIGUAFREDA

La localitat d'Aiguafreda¹⁵⁵ es va posicionar durant la Guerra de Successió a favor del bàndol filipista, arran de les vinculacions que havien tingut alguns dels seus líders durant la revolta dels Barretines o dels Gorretes (1687-1689)¹⁵⁶ i que amb l'inici del nou conflicte bèl·lic no dubtaren a po-

153 SANTASUSAGNA RIU, A. «Aproximació geogràfica al conflicte urbanístic de la Devesa de Manlleu». *Revista Ausa*, vol. 26, 173. Vic, 2014, p. 710; CASTELLVÍ, F. *Narraciones históricas*. vol. 1. Madrid: Fundación Francisco Elías de Tejada, Madrid, 2002, p. 498-499.

154 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

155 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 813.

156 La Revolta dels Barretines o dels Gorretes (1687-1689) va ser un aixecament pagès en resposta als abusos comesos per les tropes del rei Carles II a Osona, el Bages i el Vallès Oriental. La situació econòmica al camp català era crítica i es veié incrementada per l'obligació de la ciutadania d'acollir els soldats espanyols desplaçats al territori català arran dels diferents conflictes bèl·lics que les monarquies espanyola i francesa van mantenir durant el segle XVII. El moviment s'originà a Centelles (Osona) l'any 1687, s'estengué ràpidament per la plana de Vic, el Vallès, el Maresme, el Barcelonès, el Bages i el Baix Llobregat, i arribà fins a la Cerdanya, l'Anoia i el Penedès. S'estima que afectà aproximadament el 50% del Principat de Catalunya. A l'abril del 1687 uns deu mil pagesos van anar a protestar a Barcelona i aconseguiren que el virrei acceptés les seves peticions. Però malgrat aquestes concessions, els

sar-se del costat borbònic i integrar-se a les files d'aquests exèrcits, igual que succeí a les veïnes viles de Centelles i Tagamanent.¹⁵⁷

El capità general va ordenar el 29 d'abril de 1719 a la Reial Audiència que establís una esquadra en aquesta vila. Igual que la situada a la localitat de Tagamanent, aquesta esquadra tenia per objectiu controlar el congost que comunicava Osona amb el Vallès.¹⁵⁸

4.3.1.5 ÈSQUADRA DE CENTELLES

La vila de Centelles¹⁵⁹ fou clarament favorable al bàndol filipista durant la Guerra de Successió. Igual que la població d'Aiguafreda, això s'explica per la revolta dels Gorretes, on Centelles destacà per la seva implicació en aquests fets. Les tensions socials no finalitzaren després de la revolta, ja que els enfrontaments amb el comte de Centelles continuaren.

Joan Febrer,¹⁶⁰ batlle de Centelles i apotecari de professió, va ser comissionat l'any 1719 pel marquès de Castel-Rodrigo perquè armés una esquadra de paisans armats. El capità general de Catalunya, li deixà a les seves mans l'elecció de les persones que haurien de formar part d'aquesta esquadra, que restaria a les ordres del mateix batlle. La Reial Audiència, en una carta enviada al capità general de Catalunya el 5 d'abril de 1719, manifestava que els veïns de Centelles ja es trobaven armats, fent ús del privilegi

pagesos s'organitzaren un any després amb l'objectiu d'atacar els senyors i potentats al crit de «traïdors a la terra». Es produïren destacats enfrontament entre pagesos i veïns de ciutats com Manresa o Mataró. En esclatar la guerra amb França, l'any 1689, la negativa dels pagesos a col·laborar-hi va originar una dura repressió contra els revoltats i s'aconseguí sufocar l'aixecament. La revolta dels Gorretes o dels Barretines esdevingué una protesta de la població rural contra les elits governants per substituir els abusius allotjaments pel pagament d'una contribució adequada a cada contribuïent. DANTÍ RIU, J. «La revolta del Gorretes a Catalunya (1687-1689)». *Estudis d'Història Agrària*, n. 3. Barcelona, 1979, p. 79 i ss.; SIMON TARRÉS, A. «Del 1640 a 1705: l'autogovern de Catalunya i la classe dirigent catalana en el joc de la política internacional europea». *Revista d'Història Moderna*, n. 30, Universitat de València – Institut d'Estudi Catalans, 2012, p. 165 i ss.

157 DANTÍ RIU, J. «La Guerra de Successió al Vallès: entre la llibertat i la submissió». *Ponències. Revista del Centre d'Estudis de Granollers*. Granollers, 2014, p. 57.

158 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

159 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 819.

160 ACA. Villetes 366 (1721-1723). Memorial de Juan Febrer al rei Felip V de l'any 1723.

reial que els eximia de la prohibició general de portar armes.¹⁶¹ Finalitzada la revolta, aquesta esquadra de paisans armats va ser dissolta.¹⁶²

4.3.1.6 ESQUADRA DE SANT HILARI SACALM

La Reial Audiència va creure necessari crear una esquadra integrada per 30 paisans armats a la vila de Sant Hilari Sacalm.¹⁶³

El 29 d'abril de 1719 el capità general de Catalunya va ordenar a la Reial Audiència la creació d'una esquadra composta per 30 paisans armats a càrrec de Joan Francesc Albareda, el qual havia estat proposat per aquest últim organisme per comandar aquesta força.¹⁶⁴

4.3.1.7 ESQUADRA DE RIPOLL

Bona part dels habitants de Ripoll¹⁶⁵ rebutjava l'austriacisme que representava el govern baronial, exercit per l'abat del monestir de Ripoll, que ofegava i constrenyia bona part dels ripollesos. La població s'oposava als abusos generalitzats presents a la política municipal, principalment en tot allò relacionat amb la recaptació d'impostos i l'administració de justícia.

La Reial Audiència va creure necessari crear una esquadra formada per 40 paisans armats a la vila de Ripoll,¹⁶⁶ però per ordre del capità general s'establí finalment una esquadra de 50 efectius sota el comandament d'Eudald Belunse i Lisaga, governador polític de la vila.¹⁶⁷

161 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

162 UPF. Fons de la Guerra de Successió. «Relacion de servicios del capitán de infantería D. Juan Febrer y Estrada, Bayle, que fue de la fidelísima Villa, y Condado de Centellas; de antes, y despues de serlo en las turbaciones passades de este Principado de Cathaluña; y de D. Joseph, y D. Benito sus hijos».

163 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 823.

164 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719); ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

165 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 817.

166 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

167 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

4.3.1.8 ESQUADRA D'OLOT

La Reial Audiència va creure necessari crear una esquadra integrada per 50 paisans armats a la vila d'Olot.¹⁶⁸

La designació del farmacèutic Antoni Bolós com a cap de l'esquadra era deguda al fet que es tractava d'un antic i fidel seguidor filipista que durant la Guerra de Successió va ser designat membre del consell municipal d'Olot.¹⁶⁹

El 29 de juny la vila d'Olot va ser atacada i ocupada per les tropes franceses, fet que comportà el desarmament de l'esquadra d'aquesta ciutat.¹⁷⁰

4.3.1.9 ESQUADRA DE SANT JOAN DE LES ABADESSES

El capità general ordenà que s'establís en aquesta vila una esquadra formada per 30 paisans armats sota el comandament del seu batlle, amb la condició que no es dediqués a altres missions que les pròpies del seu nou càrrec, ja que si fos així deixava a criteri de la Reial Audiència la designació d'una altra persona per comandar-la.¹⁷¹

168 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 815; ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

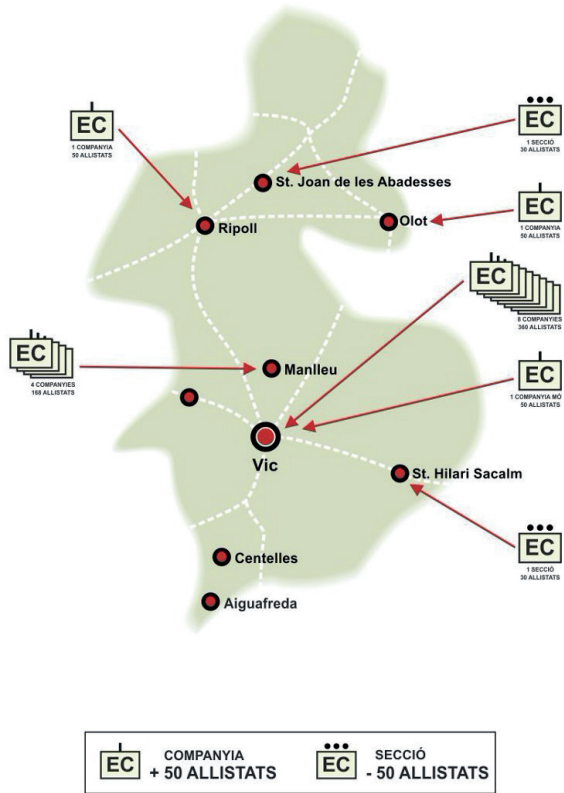
169 Antoni Bolós va exercir de clavari a Olot durant l'any 1710. Quan la ciutat de Girona va capitular al gener de 1711, fou enviat per constituir el nou ajuntament de la vila sota les ordres del duc de Noailles i assumí aquell mateix any les funcions de clavari de la ciutat. Antoni Bolós no era a Olot, a mitjan març de 1711, quan les tropes austriacistes hi van entrar. Al juliol de 1713, quan la capital garrotxina tornà a l'obediència del rei Felip V, Antoni Bolós, que residia a Girona, va tornar a Olot amb una designació atorgada pel consistori que l'habilitava per iniciar les negociacions amb el comte de Fiennes, comandat militar de Girona. Aquell mateix any va ser nomenat segrestador reial d'Olot, Ripoll i Camprodon. Al novembre de 1714 va ser nomenat lloctinent del veguer de Camprodon i d'Olot, càrrec que el constituïa com el representant de l'autoritat i la justícia reial en aquests territoris i el convertia, de facto, en l'home fort del règim borbònic a la Garrotxa. ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719); PUIG REIXACH, M. «Olot i la guerra de Successió», *Annals del Patronat d'Estudi Històric d'Olot i Comarca*, n. 18, Olot, p. 123.

170 AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 195. Memorial de Blai de Trinxeria en referència al combat d'Olot (sense data).

171 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719); ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

Taula 5: Esquadres que integren el corregiment de Vic: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

Localitat	Comandament	Professió càrrec	Efectius	Organisme
Vic	Josep Baget i Nogués	Alcalde major Doctor en Dret	360 8 cies.	Autoritat Militar
			50 1 cia. mòbil	Autoritat Militar
Manlleu	Joan Delmuns	Veguer	160 4 cies.	Reial Audiència
Aiguafreda				Reial Audiència
Centelles	Joan Febrer	Batlle Apotecari		Reial Audiència
Sant Hilari de Sacalm	Joan Francesc Albareda		30	Reial Audiència
Ripoll	Eudald Belunse i Lisaga	Governador polític	50	Reial Audiència
Olot	Antoni Bolós	Batlle Lloctinent del governador de Camprodon Farmacèutic	50	Reial Audiència
Sant Joan de les Abadesses	Rafael Corriols	Batlle	30	Reial Audiència
Total			730	

Mapa 1: Desplegament de les Esquadres al corregiment de Vic

Taula 6: Relació d'esquadristes que integraven el corregiment de Vic: unitat, grup, nom i cognoms, edat i professió (elaboració pròpia)

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognoms	Edat	Professió
VIC		Cap d'esquadra	Josep Baget i Nogués		Tinent de corregidor / Doctor en Dret
		Tinent	Pere Casas		
		Tinent	Francesc Abadal		Notari
		Tinent	Francesc de Pascual		
		Mosso	Josep Folchs i Ferrer		Doctor en Dret
		Mosso	Francesc Alboques		
MANLLEU	Esquadra del Veguer	Cap d'esquadra	Joan Delmuns		Veguer
		Subaltern	Jaume Davesa i Grau	34	Paraire
		Mosso	Gabriel Sant Jaime	26	Jornaler
		Mosso	Joan Targarona		
		Mosso	Josep Cavalleria	36	Jornaler
		Mosso	Pere Collell	33	Jornaler
		Mosso	Jaume Casadevall	39	Jornaler
		Mosso	Francesc Pendols		
		Mosso	Gil Ponti		
		Mosso	Jaume Sangles		
		Mosso	Gabriel Camp de la Creu	52	Jornaler
		Mosso	Andreu Buxader	34	Jornaler
		Mosso	Esteve Cortada	39	Jornaler
		Mosso	Josep Pou	38	Jornaler
		Mosso	Jaume Cavalleria	25	Jornaler
		Mosso	Jacint Bollo		
		Mosso	Gabriel Llagostera	34	Jornaler
		Mosso	Joan Pou	39	Jornaler
		Mosso	Francesc Riera	23	Jornaler
		Mosso	Miquel Arajol	36	Jornaler
Mosso	Pere Sant Jaime	48	Jornaler		
Mosso	Isidre Panedas	64	Jornaler		

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognoms	Edat	Professió
MANLLEU	Esquadra del Veguer	Mosso	Andreu Campas	58	Jornaler
		Mosso	Joan Viñas		
		Mosso	Magi Codina	34	Jornaler
		Mosso	Jaume Aguilar	40	Jornaler
		Mosso	Joan Salada	54	Jornaler
		Mosso	Joan Aran		
		Mosso	Pere Collell	29	Jornaler
		Mosso	Jaume Collell	38	Jornaler
		Mosso	Pau Gelabert	16	Paraire
		Mosso	Josep Dages	44	Jornaler
		Mosso	Joan Vila	54	Jornaler
		Mosso	Jaume Serra		
		Mosso	Gabriel Darnis	40	Jornaler
		Mosso	Isidre Aran		
		Mosso	Joan Parés	53	Jornaler
		Mosso	Benet Collell		
		Mosso	Josep Llafrenca	28	Jornaler
		Mosso	Raimon Cruells		
		Mosso	Francesc Collell	50	Pobre solemne
		Mosso	Joan Grau	26	Jornaler
	Esquadra del Batlle	Cap d'esquadra	Martí Vilar	48	Batlle / Paraire
		Subaltern	Jerònim Gelabert	50	Paraire
		Mosso	Joan Pagès		
		Mosso	Benet Pla	46	Jornaler
		Mosso	Josep Arimany	28	Jornaler
		Mosso	Salvi Bancells	50	Jornaler
		Mosso	Pere Pau Madirolas		
		Mosso	Jaume Davesa		
		Mosso	Pere Arimany	48	Jornaler
Mosso		Jaume Roura			
Mosso		Natzari Gurt	46	Jornaler	
Mosso		Joan Verdaguer	25	Jornaler	
Mosso		Benet Vilamala	54	Jornaler	

1719. La Guerra de la Quàdruple Aliança i l'origen dels Mossos d'Esquadra

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognoms	Edat	Professió
MANLLEU	Esquadra del Batlle	Mosso	Benet Munt	50	Jornaler
		Mosso	Isidre Poqui	44	Jornaler
		Mosso	Jacint Munt	33	Jornaler
		Mosso	Bernat Mia		
		Mosso	Miquel Cavalleries		
		Mosso	Benet Serra	48	Jornaler
		Mosso	Isidre Mas	34	Jornaler
		Mosso	Joan Mas		
		Mosso	Antoni Escusa		
		Mosso	Bernart Bancells	54	Jornaler
		Mosso	Joan Villaro	30	Paraire
		Mosso	Tomàs Bancells		
		Mosso	Jaume Mallol	48	Jornaler
		Mosso	Llorenç Mas		
		Mosso	Salvador Targarona		
		Mosso	Isidre Casacoberta		
		Mosso	Jacint Llach	34	Jornaler
		Mosso	Joan Llach		
		Mosso	Francesc Mayans	36	Jornaler
		Mosso	Andreu Font		
		Mosso	Segimon Güell		
		Mosso	Joan Lazer		
		Mosso	Gabriel Serra	34	Jornaler
		Mosso	Pere Casacoberta	60	Pobre solemne
		Mosso	Vicenç Rigosa		
		Mosso	Francesc Font	24	Jornaler
		Mosso	Joan Bancells		
		Mosso	Jaume Trasserra	32	Ferrer
		Mosso	Pere Antoni Canal		
		Cap d'esquadra	Tomàs Bancells		Batlle
		Subaltern	Ramon Solà	30	Jornaler
		Mosso	Segimon Torres		
		Mosso	Jaume Balonas		

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognoms	Edat	Professió
MANLLEU	Esquadra del Batlle	Mosso	Bernat Font	60	Jornaler
		Mosso	Isidre Prat de Sacra	56	Pobre solemne
		Mosso	Josep Mora		
		Mosso	Josep Dulcet	49	Jornaler
		Mosso	Bernat Novellas		
		Mosso	Joan Aguilar	32	Jornaler
		Mosso	Jaume Nadal	54	Teixidor
		Mosso	Antoni Bancells	44	Jornaler
		Mosso	Joan Santigosa	34	Jornaler
		Mosso	Pere Llamosi		
		Mosso	Rafael Targarona	37	Jojrnaler
		Mosso	Jaume Güell		
		Mosso	Valentí Vilasalo	35	Jornaler
		Mosso	Pere Font	40	Jornaler
		Mosso	Bartomeu Vila	64	Jornaler
		Mosso	Joan Agustín		
		Mosso	Jacint Pla		
		Mosso	Bernat Moy		
		Mosso	Josep Corder		
		Mosso	Jaume Comas		
		Mosso	Jaume Corominas		
		Mosso	Joan Vallmitjana		
		Mosso	Jaume Mas	40	Jornaler
		Mosso	Josep Pujol		
		Mosso	Isidre Dulcet		
		Mosso	Benet Llagostera	54	Jornaler
		Mosso	Josep Bancells	16	Paraire
		Mosso	Francesc Codina	21	Jornaler
		Mosso	Antoni Nadal		
		Mosso	Jaume Possendes		
		Mosso	Josep Roca	50	Jornaler
		Mosso	Joan Roca	20	Jornaler
Mosso	Salvador Pujol	50	Jornaler		

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognoms	Edat	Professió	
MANLLEU	Esquadra del Batlle	Mosso	Jaume Baulenas	51	Jornaler	
		Mosso	Jaume Dachs	19	Jornaler	
		Mosso	Gaspar Serra	61	Pobre solemne	
		Mosso	Segimon Serra	24	Jornaler	
		Mosso	Jaume Povill			
	Esquadra del Regidor	Cap d'esquadra	Francesc Munt			Regidor
		Subaltern	Josep Collell	44		Paraire
		Mosso	Francesc Targarona	74		Jornaler
		Mosso	Antoni Casas			
		Mosso	Pau Bach			
		Mosso	Miquel Munt	20		Jornaler
		Mosso	Bernart Roman			
		Mosso	Miquel Bach			
		Mosso	Josep Murios			
		Mosso	Isidre Güell			
		Mosso	Francesc Portus			
		Mosso	Jaume Sitjar			
		Mosso	Aleix Dulcet	31		Jornaler
		Mosso	Bernat Font	50		Teixidor
		Mosso	Jaume Corriol	38		Jornaler
		Mosso	Francesc Paraval			
		Mosso	Salvador Munt			
		Mosso	Antoni Comellas	40		Jornaler
		Mosso	Jacint Güell			
		Mosso	Pere Subirats			
		Mosso	Josep Baulenas	32		Jornaler
		Mosso	Josep Perdols			
		Mosso	Onofre Llagostera	30		Jornaler
		Mosso	Dionisi Sierra			
		Mosso	Tomàs Vila			
Mosso	Climent Lludet					
Mosso	Josep Trias					

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognoms	Edat	Professió
MANLLEU	Esquadra del Regidor	Mosso	Gabriel Santanes	54	Pobre solemne
		Mosso	Ramon Güell		
		Mosso	Joan Aguilar	44	Jornaler
		Mosso	Pere Juanfeu	30	Jornaler
		Mosso	Isidre Casas		
		Mosso	Francesc Comas	52	Jornaler
		Mosso	Francesc Terricabras		
		Mosso	Antoni Salvans	54	Jornaler
		Mosso	Josep Darnis	34	Mestre de cases
		Mosso	Joan Bertrana		
		Mosso	Andreu Trias	39	Jornaler
		Mosso	Antoni Puig		
		Mosso	Didac Aran	50	Jornaler
		Mosso	Bartomeu Serra	29	Jornaler
Mosso	Francesc Mia				
CENTELLES		Cap d'esquadra	Joan Febrer		Batlle/Apotecari
ST. HILARI SACALM		Cap d'esquadra	Joan Francesc Albareda		Batlle
RIPOLL		Cap d'esquadra	Eudald Belunse Lisaga		Governador politic
OLOT		Cap d'esquadra	Antoni Bolós		Batlle/Apotecari
ST. JOAN ABADASSES		Cap d'esquadra	Rafael Corriols		Batlle

4.3.2 Corregiment de Vilafranca del Penedès

4.3.2.1 ESQUADRA DE VILAFRANCA DEL PENEDÈS

A l'inici de la Guerra de Successió la localitat de Vilafranca del Penedès¹⁷² va mantenir una postura ambigua respecte al posicionament a favor de l'arxiduc Carles. L'any 1705, quan es va iniciar la revolta catalana contra el rei Felip V, s'enviaren tropes austriacistes a Vilafranca del Penedès perquè la vila «tomase obediència», és a dir, amb la intenció de sotmetre-la per les armes a la voluntat de l'arxiduc Carles, extrem del qual podem deduir que l'opció austriacista a Vilafranca del Penedès i la seva comarca distava de ser espontània i majoritària.

El projecte del 5 d'abril de 1719 preveia l'organització d'una esquadra de 100 efectius amb les mateixes regles que la que havia implantat a la localitat de Vic. Segons directrius de la Reial Audiència, s'havia de dividir en quatre companyies integrades per 25 mossos cadascuna a les ordres d'un regidor.¹⁷³ Finalment, aquesta esquadra veuria la llum el 29 d'abril de 1719,¹⁷⁴ constituïda per Francesc Bach, oïdor de la Reial Audiència.¹⁷⁵

L'esquadra de Vilafranca del Penedès estava constituïda finalment per 240 allistats agrupats en 8 companyies sota el comandament dels regidors de la vila. Cada dia una companyia formada per 40 paisans armats entrava a la població¹⁷⁶, que es disposaven com a cos de guàrdia a l'edifici de l'Ajuntament.¹⁷⁷

En l'informe enviat per la Reial Audiència al capità general de Catalunya el 14 de maig 1720, s'informava que en aquelles dates l'esquadra de la

172 CASTELLVÍ, F. *op. cit.*, vol. I, p. 568.

173 ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719); MERCADER RIBA, J. «Los comienzos de la Planta Corregimental en las comarcas del Penedès y Conca d'Òdena». *Actas y Comunicaciones de la I Asamblea Intercomarcal de Investigadores del Penedès y Conca d'Òdena*, Martorell, 1952.

174 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

175 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720); ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

176 VIDAL PLA, J. «La Guerra de Successió al Penedès. Reflexions i aportacions documentals», *Del Penedès*, n. 30, Vilanova i la Geltrú, 2014, p. 23.

177 *Ibid.*, p. 27.

vila havia estat desarmada conforme a les ordres emeses pel corregidor de Vilafranca del Penedès.¹⁷⁸

4.3.2.2 ESQUADRA MÒBIL AL CORREGIMENT DE VILAFRANCA DEL PENEDÈS

A finals de l'any 1719 es va crear una companyia o esquadra mòbil de paisans armats filipistes al corregiment de Vilafranca del Penedès, molt probablement a petició de les autoritats militars. Aquesta esquadra restava a les ordres de Pau Mata, un antic dirigent del moviment barretina de la localitat del Vendrell que s'havia exiliat a França, arran de la repressió que les autoritats austriacistes van exercir contra els dirigents d'aquesta revolta social. Una vegada exiliat a França, es va posar al servei de la monarquia francesa.¹⁷⁹

4.3.2.3 ESQUADRA DEL VENDRELL

Durant la Guerra de Successió la població del Vendrell¹⁸⁰ es va posicionar al costat del bàndol borbònic sota la direcció de la família dels Morenes. El capdavant d'aquesta família hi trobem Tomàs Morenes i Morà, que va esdevenir un dels líders borbònics d'aquesta vila durant la Guerra de Successió.¹⁸¹

L'origen del felipisme vendrellenc l'hem de cercar en el conflicte social originat pel poble contra la jurisdicció senyorial exercida per l'abat del monestir de Sant Cugat del Vallès, Francesc Antoni Solanell i de Montellà. Solanell va ser nomenat l'any 1711 per l'arxiduc Carles abat del monestir i propietari de les terres del Vendrell.¹⁸²

El Vendrell antisenyorial naixerà del posicionament de la població contra el sistema feudal autoritari que representava l'abat del monestir de

178 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

179 ALBAREDA SALVADÓ, J. «Entre França i Espanya: actituds dels grups dirigents catalans a la fi del segle XVII». *Pedralbes: revista d'història moderna*, n. 13, Barcelona, 1993, p. 179; ESPINO LÓPEZ, A. *El frente catalán en la Guerra de los Nueve Años, 1689-1697*, tesi doctoral inèdita, Universitat Autònoma de Barcelona, Departament d'Història Moderna i Contemporània, Barcelona, 1994, p. 549.

180 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 1002.

181 BANACH, R. *et alii Història del Vendrell*. Valls: Cossetània Edicions, 2003, p. 97.

182 SOLÉ ARMAJACH, J. «Reflexions entorn de l'absolutisme i la Guerra de Successió». *Revista del Penedès*, Institut d'Estudis Penedesencs, 30, Vilafranca del Penedès, 2014, p. 103 i 107.

Sant Cugat del Vallès, un destacadíssim líder austriacista, que perdria els privilegis a la finalització de la Guerra de Successió.

El 5 d'abril de 1719 es va comunicar al capità general la seva creació, alhora que l'informava que la força restaria integrada per un total de 30 efectius.¹⁸³ El 29 d'abril es va rebre la confirmació oficial per part del capità general de Catalunya de la creació d'una esquadra a la localitat del Vendrell formada per 30 homes, que restaria a les ordres de Jeroni Esteve Oliver. Així mateix, es designava a Melcior Escofet, regidor primer de l'ajuntament, com el seu subaltern o segon comandament.¹⁸⁴

El 14 de maig 1720 la Reial Audiència comunicava al capità general de Catalunya que l'esquadra del Vendrell, constituïda arran de la comissió realitzada per Francesc Bach, oïdor de la Reial Audiència, i comandada pel Dr. Esteve Oliver, s'havia desarmat i dissolt per ordres del corregidor de Vilafranca del Penedès.¹⁸⁵

4.3.2.4 ESQUADRA DE SITGES

El 5 d'abril de 1719 la Reial Audiència proposava per a aquesta localitat una força composta per un total de 50 esquadristes. L'enclavament habitual havia de ser la mateixa població, excepte en el cas que la guarnició militar situada a la torre del Garraf abandonés aquest lloc, moment en que l'esquadra ocuparia la seva posició.¹⁸⁶

L'informe tramès per la Reial Audiència al capità general ordenava que, en data del 29 d'abril de 1719, s'establís una esquadra de 50 paisans armats, el comandament del quals havia de designar la Reial Audiència.¹⁸⁷

El 14 de maig 1720 la Reial Audiència comunicava al capità general de Catalunya que l'esquadra de Sitges, constituïda per Francesc Bach, oïdor de la Reial Audiència, i comandada pel batlle de la vila, ja no existia perquè

183 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

184 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

185 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

186 ACA. Consultes 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

187 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

havia estat desarmada en compliment de les ordres emeses pel corregidor de Vilafranca del Penedès.¹⁸⁸

4.3.2.4 ESQUADRA DE LA LLACUNA

Per a la localitat de la Llacuna¹⁸⁹ el capità general va ordenar la creació d'una esquadra de 30 paisans armats. Encarregà a la Reial Audiència que designés el seu comandament,¹⁹⁰ càrrec que s'assignà a Miquel Batlle.¹⁹¹

Però tan sols tres mesos després de constituir-se, en concret l'11 de juliol de 1719, el corregidor de Vilafranca del Penedès va escriure a la Reial Audiència informant-la que s'havien retirat les armes assignades a aquesta força, ja que els allistats s'havien mostrat poc actius en l'exercici de les seves funcions, fet que va provocar la desconfiança de les autoritats.¹⁹²

4.3.2.5 ESQUADRA DE SANT SADURNÍ D'ÀNOIA

El 5 d'abril de 1719 la Reial Audiència va comunicar al capità general que tenia previst aixecar una esquadra a la vila de Sant Sadurní d'Ànoia.¹⁹³ La proposta parlava de dissenyar una esquadra integrada per 30 efectius a les ordres del batlle Raimon Ravella, resident a l'Ordal.¹⁹⁴ Aquesta proposta fou acceptada pel capità general de Catalunya, amb l'única condició que Ravella establís el domicili personal a l'esmentada vila.¹⁹⁵ Però una obscura ombra envoltava al batlle, que era considerat per bona part dels seguidors filipistes de Sant Sadurní com un simpatitzant austriacista.¹⁹⁶ Finalment, i

188 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

189 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 1000.

190 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

191 ACA. Consultes 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719); ACA. Consultes 128 (1719-1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (22 d'agost de 1719).

192 ACA. Consultes 128 (1719-1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (13 de juliol de 1719).

193 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 1012.

194 ACA. Consultes 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

195 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

196 VIDAL PLA, J. Art. cit., p. 24.

davant el dubte generalitzat entre els vilatans, finalment l'autoritat va designar Miquel Batlle alcalde de la localitat i cap de l'esquadra.

El 14 de maig 1720 la Reial Audiència comunicava al capità general de Catalunya que l'esquadra de Sant Sadurní d'Anoia, constituïda per l'oïdor de la Reial Audiència Francesc Bach i comandada pel batlle de la vila, Miquel Batlle, ja no existia en aquells moments perquè s'havia desarmat en compliment de les ordres emeses pel corregidor de Vilafranca del Penedès.¹⁹⁷

4.3.2.6 ESQUADRA D'IGUALADA

La Reial Audiència va planificar una esquadra per a la vila d'Igualada que havia d'estar formada per un total de 50 paisans armats, amb el principal objectiu de garantir la seguretat del camí reial que travessava el terme municipal.¹⁹⁸

Una vegada analitzat l'informe, el capità general de Catalunya va ordenar que s'organitzés una esquadra composta per 50 efectius sota el comandament conjunt del batlle Francesc Cuiner i d'Onofre Melcior.¹⁹⁹ Però aquesta comandància bicèfala va ser ràpidament assumida per Onofre Melcior.

A l'informe emès el 14 de maig 1720 per la Reial Audiència al capità general de Catalunya s'informava que l'esquadra d'Igualada, constituïda per l'oïdor de la Reial Audiència Francesc Bach i comandada per Onofre Melcior, ja no existia en aquelles dates perquè havia estat desarmada per ordre del corregidor de Vilafranca del Penedès.²⁰⁰

4.3.2.7 ESQUADRA DE CAPELLADES

A l'esclat de la Guerra de Successió la vila de Capellades²⁰¹ i el seu terme municipal pertanyien al monestir de Sant Cugat del Vallès, que exercia un domini tant territorial com jurisdiccional de la vila i que fonamentava una

197 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

198 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

199 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

200 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

201 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 994-995.

relació entre els pagesos i els vilatans amb el cenobi pròpies del més pur sistema feudal. Les tensions entre el monestir i els habitants de Capellades va anar augmentant i Antoni Solanell, abat del monestir de Sant Cugat del Vallès, es va posicionar del costat d'aquells que l'havien dotat d'aquells privilegis, és a dir, a favor de l'arxiduc Carles.²⁰²

La Reial Audiència, en el seu informe de planificació de les Esquadres datat el 5 d'abril de 1719, va informar el capità general sobre la necessitat d'establir una esquadra entre Piera i Igualada perquè aquest territori es considerava un focus austriacista.²⁰³

El 4 de maig de 1719 la Reial Audiència va informar el capità general que s'establiria una esquadra de 30 paisans armats a la localitat, i que per comandar la mateixa proposava a tres candidats: Francesc Casamitjana, Francesc Boleda i el sotsbatlle de Capellades.²⁰⁴ Finalment, es va decidir que l'esquadra de paisans armats fos manada per Francesc Boleda, fill d'una destacada família filipista.²⁰⁵

El 14 de maig 1720 la Reial Audiència informava al capità general de Catalunya que l'esquadra de Capellades, constituïda per Francesc Bach, oïdor de la Reial Audiència, ja no es trobava operativa perquè el corregidor de Vilafranca l'havia desarmat.²⁰⁶

202 MUSET PONS, A., «Resistència pagesa i ofensiva senyorial a Capellades (segles XVI-XVIII)». *Pedralbes: Revista d'Història Moderna*, n. 23, Barcelona, 2003, p. 116-117.

203 ACA. Consultes 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

204 ACA. Consultes 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

205 Francesc Boleda era fill d'una família filipista. El seu pare també responia al nom de Francesc Boleda, doctor en lleis, que va ser perseguit pels austriacistes durant la Guerra de Successió acusat d'haver intentat alliberar el doctor Josep d'Alòs, en aquells moments oïdor de la Reial Audiència, quan era perseguit per un destacament de 200 miquelets austriacistes. Va combatre amb l'exèrcit filipista i, un cop finalitzada la Guerra de Successió, l'intendent Josep Patiño el va designar pel càrrec de tesorero de la contribució. El 28 de juny de 1720 la Reial Audiència el va nomenar alcalde major interí de Vilafranca del Penedès. Informació extreta de CERRO NARGÁNEZ, R. «Servir al Rey en Cataluña: los alcaldes mayores del corregimiento de Vilafranca del Penedés (1719-1808)». *Estudis: Revista de Historia Moderna*, n. 33, 2007, p. 271-272; CERRO NARGÁNEZ, R. «Barcelona y sus alcaldes mayores: perfil sociológico de una élite letrada al servicio de los Borbones (1718-1750)». *Pedralbes: Revista d'Història Moderna*, n. 17, Barcelona, 1997, p. 232.

206 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1710).

4.3.2.8 ESQUADRA DE PIERA

Pel que fa a la vila de Piera,²⁰⁷ la Reial Audiència va considerar que s'havia de planificar una esquadra composta per un total de 30 paisans armats, al capdavant dels quals proposaven Josep Trullàs,²⁰⁸ batlle de l'esmentada vila, fidel seguidor filipista i home d'armes.²⁰⁹ Aquesta proposta fou autoritzada pel capità general de Catalunya.²¹⁰

Al 19 de juliol de 1719 aquesta esquadra va ser derrotada durant l'atac austriacista efectuat per batallons d'arcabussers francesos sota les ordres del comandant Francesc Bernic i del comandant Brunet.²¹¹

207 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 1006.

208 Durant la Guerra de Successió Josep Trullàs va ser nomenat batlle de Piera pel duc de Popoli amb l'encàrrec d'aixecar una milícia borbònica integrada per uns 200 homes. Una missió que no va poder realitzar degut a l'ocupació de la vila per part de les forces austriacistes, que van saquejar casa seva, el feren presoner i el sotmeteren a tortures. Durant el captiveri li van fer pagar 100 doblons d'or per la seva llibertat, però malgrat sufragar l'esmentat rescat fou traslladat a Castellvell, on va romandre retingut sis mesos més, fins que fou alliberat per les tropes borbòniques comandades pel comte de Montemar. Aquests fets li conferiren un elevat grau de confiança de les autoritats filipistes, que es plasmarà en la seva designació com a cap de l'esquadra. ACA. Consultas 129 (1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (16 de maig de 1720). L'esquadra va quedar constituïda per l'òidor de la Reial Audiència Francesc Bach; ACA. Consultas 129 (1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (25 de maig de 1720).

209 ACA. Consultes 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

210 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

211 MERCADER RIBA, J. Art. cit., «Los comienzos de la Planta... », p. 71.

Taula 7: Esquadres que integren el corregiment de Vilafranca del Penedès: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

Localitat	Comandament	Professió càrrec	Efectius	Organisme
Vilafranca del Penedès	Miquel de Cassador i Garcia	Doctor en Medicina	320 8 cies.	Autoritat militar
	Pau Mata		45 1 cia. mòbil	Autoritat militar
El Vendrell	Jeroni Esteve Oliver	Batlle provisional Segrestador de béns Doctor en Dret	30	Reial Audiència
Sitges	Josep Selva	Batlle	50	Reial Audiència
La Llacuna	Miquel Batlle		30	Reial Audiència
Sant Sadurní d'Anoia	Miquel Batlle	Batlle	30	Reial Audiència
Igualada	Onofre Melcion	Alcalde major / Notari	50	Reial Audiència
Capellades	Francesc Boleda		30	Reial Audiència
Piera	Josep Trullàs	Batlle	30	Reial Audiència
TOTAL			615	

Mapa 2: Desplegament de les Esquadres al corregiment de Vilafranca del Penedès

Taula 8: Relació d'esquadristes que integren el corregiment de Vilafranca del Penedès: unitat, grau, nom i cognoms i professió (elaboració pròpia)

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió	
VILAFRANCA DEL PENEDES		Cap d'esquadra	Miquel de Cassador i Garcia	Doctor en Medicina	
		Mosso	Jaume Mesa	Ferrer	
		Mosso	Jaume Coll	Pagès	
ESQUADRA MÒBIL VILAFRANCA DEL PENEDES		Cap d'esquadra	Pau Mata		
	1a secció	Sergent	Isidre Llorach		
		Mosso	Pere Pau Nin		
		Mosso	Pere Joan		
		Mosso	Dídac Trilles		
		Mosso	Miquel Papiol		
		Mosso	Antoni Guinovart		
		Mosso	Rafel Pinys		
		Mosso	Jaume Vidal		
		Mosso	Jaume Valus		
		Mosso	Jaume Camps		
		Mosso	Francesc Giral		
		Mosso	Josep Rovira		
		Mosso	Miquel de la Riera		
		Mosso	Domingo de la Riera		
		Mosso	Domingo Virgili		
		Mosso	Jaume de la Riera		
		Mosso	Nicasi Vidal		
		Mosso	Jaume Fusté		
		Mosso	Manuel Ferré		
		Mosso	Joan Manyé		
		Mosso	Pau Sosias		
		Mosso	Jaume Voneu		
			2a Secció	Sergent	Andreu Dagues
		Mosso		Pau Pixera	
	Mosso	Rafel Barris			
	Mosso	Joan Naverte			

1719. La Guerra de la Quàdruple Aliança i l'origen dels Mossos d'Esquadra

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
ESQUADRA MÒBIL VILAFRANCA DEL PENEDÈS	2a Secció	Mosso	Manuel Canyellas	
		Mosso	Andreu Oliver	
		Mosso	Onofre Bassa	
		Mosso	Joan Solanas	
		Mosso	Pere Naverte	
		Mosso	Josep Nin	
		Mosso	Jaume Cregut	
		Mosso	Isidre Fontana	
		Mosso	Pau Fons	
		Mosso	Jaume Gomà	
		Mosso	Josep Mata	
		Mosso	Josep Navarro	
		Mosso	Josep Jané	
		Mosso	Gabriel Capdet	
		Mosso	Joan Capdet	
		Mosso	Joan Urgell	
		Mosso	Rafel Saves	
Mosso	Joan Manyer			
EL VENDRELL		Cap d'esquadra	Jeroni Esteve Oliver	Batlle / Doctor en Dret
		Subaltern	Melcior Escofet	Regidor
SITGES		Cap d'esquadra	Josep Selva	Batlle
LA LLACUNA		Cap d'esquadra	Miquel Batlle	Batlle
ST. SADURNÍ D'ANOIA		Cap d'esquadra	Miquel Batlle	
IGUALADA		Cap d'esquadra	Onofre Melcion	Notari
		Mosso	Po.Franh.Matheu	
		Mosso	Miquel Mirapeix	
		Mosso	Francesc Vidal	
		Mosso	Baltasar Cendra	
		Mosso	Domingo Nadal	
		Mosso	Esteve Vila	
		Mosso	Ramon Busque	
Mosso	Joan Castellort			

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
IGUALADA		Mosso	Martí Ferrer	
		Mosso	Domingo Voxeras	
		Mosso	Jaume Sabater	
		Mosso	Jaume Carles	
		Mosso	Jaume Martí	
		Mosso	Baudili Estibalta	
		Mosso	Joan Pau Brugueras	
		Mosso	Pere Julià Sapatero	
		Mosso	Isidre Davern	
		Mosso	Fèlix Riba	
		Mosso	Josep Badia	
		Mosso	Anton Ferrer	
		Mosso	Francesc Castells	
		Mosso	Miquel Mestre	
		Mosso	Pau Bas	
		Mosso	Lluís Mateu	
		Mosso	Raimon Mateu	
		Mosso	Pere Joan Riba	
		Mosso	Pere Castells	
		Mosso	Fèlix Terradellas	
		Mosso	Lluís Mas	
		Mosso	Josep Sarriera	
Mosso	Joan Mestre			
Mosso	Josep Cudina			
Mosso	Marià Malvahi			
CAPELLADES		Cap d'esquadra	Francesc Boleda	
PIERA		Cap d'esquadra	Josep Trullàs	Batlle

4.3.3 Corregiment de Mataró

4.3.3.1 ESQUADRA DE MATARÓ

Ja des de finals del segle XVII Mataró²¹² aspirava a aconseguir la consideració de ciutat, i el canvi de dinastia, personificada en la figura del rei Felip V, va ser rebuda com l'oportunitat idònia pels mataronins per tal d'aconseguir la seva anhelada fita. Les gestions dutes a terme pels síndics de Mataró aconseguiren que el monarca atorgués el títol de ciutat el 20 de març de 1702.

Respecte a l'establiment d'una esquadra en aquesta ciutat, la Reial Audiència, en el seu informe del 5 d'abril de 1719, es manifestava a favor de constituir-la amb una dotació de 100 paisans armats copiant el primigeni model establert a Vic.²¹³ El 29 d'abril de 1719 el capità general va ordenar que es creés una esquadra de 200 paisans armats, el doble dels planificats inicialment, sota el comandament del regidor degà i de la resta de regidors de la ciutat, que havien d'estar activats permanentment.²¹⁴

El 14 de maig 1720 la Reial Audiència va remetre un informe al capità general de Catalunya on se l'informava que l'esquadra de Mataró, la qual encara es trobava operativa, havia estat constituïda arran de la comissió realitzada per Gregori de Matas i Pujol, oïdor de la Reial Audiència, i que estava comandada pels regidors de la vila per torns. Segons aquest informe, l'esquadra la integraven un total de 200 allistats que disposaven d'un arsenal de 55 armes.²¹⁵

4.3.3.2 ESQUADRA DE SANT CELONI

Respecte a l'establiment d'una esquadra a Sant Celoni,²¹⁶ la Reial Audiència, en el seu informe de 5 d'abril de 1719, s'hi va manifestava a favor.²¹⁷

212 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 592.

213 ACA. Consultes 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

214 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

215 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

216 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 598.

217 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

El capità general finalment va ordenar a la Reial Audiència que aixequés una esquadra composta per 50 paisans armats, 20 més dels previstos, sota les ordres de la persona que aquesta designés, amb l'única condició que l'escollit reunís la fidelitat i confiança adients al càrrec.²¹⁸ Fou el 14 de maig 1720 quan la Reial Audiència adreçà un informe al capità general de Catalunya on li comunicava que l'esquadra de Sant Celoni havia estat constituïda formalment per Gregori de Matas i Pujol. Estava comandada pels regidors de la vila i la integraven 30 allistats, que estaven dotats amb 25 armes i els en mancaven 6 per completar la seva dotació òptima.²¹⁹

4.3.3.3 ESQUADRA DE LLINARS DEL VALLÈS

Respecte al fet d'establir una esquadra a la població de Llinars del Vallès,²²⁰ la Reial Audiència, en el seu informe del 5 d'abril de 1719, es manifestava favorable a la seva implantació.²²¹ En el mateix sentit es va pronunciar el capità general ordenant que es creés una esquadra composta per 20 paisans armats sota el comandament de Pau Montells,²²² un pagès propietari del Mas Montells, situat a la població de Cardedeu.

A l'informe del 14 de maig 1720 enviat per la Reial Audiència al capità general de Catalunya s'informava que l'esquadra de Llinars del Vallès s'havia constituït arran de la comissió realitzada per Gregori de Matas i Pujol, oïdor de la Reial Audiència, i que estava comandada per Pau Montells, batlle de Cardedeu. Segons informava, estava formada per 20 esquadristes, que disposaven d'11 armes, mancant-los 10 més per completar la dotació.²²³

218 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

219 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

220 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 589.

221 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

222 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

223 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

4.3.3.4 ESQUADRA DE GRANOLLERS

Pel que fa a l'establiment d'una esquadra a la vila de Granollers,²²⁴ la Reial Audiència, en el seu informe de data 5 d'abril, es manifestava a favor de la seva creació.²²⁵ El doble consentiment del capità general es produí el 29 d'abril quan ordenà la creació d'una esquadra amb 50 paisans armats sota el comandament del tinent de corregidor i els agutzils.²²⁶ Així doncs, el dia 21 de juny de 1719 el ministre comissionat de la Reial Audiència, Gregori de Matas i Pujol, es va personar a la vila de Granollers i va aixecar l'esquadra.²²⁷

L'informe emès el 14 de maig 1720 per part de la Reial Audiència i adreçat al capità general de Catalunya deixava constància sobre la constitució de l'esquadra de Granollers arran de la comissió realitzada per Gregori de Matas i Pujol, oïdor de la Reial Audiència. En aquest document s'informava que aquesta força estava comandada per Joan Huguet, tinent de corregidor, i l'integraven un total de 50 efectius dotats amb 44 armes, 6 fusells menys dels necessaris per completar la dotació d'armament necessària per al seu correcte funcionament.²²⁸

4.3.3.5 ESQUADRA DE TERRASSA

Els dies 23 i 24 de juny de 1719 el ministre comissionat Gregori de Matas i Pujol va constituir personalment l'esquadra de Terrassa,²²⁹ composta per 30 homes i comandada pel batlle de la vila.

224 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 588.

225 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

226 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

227 AMGR. Exp. 331. Lletres e instancies enviades per la Universitat de Granollers a diferents autoritats i particulars des del 13 de febrer de 1684 al 20 de febrer de 1761. Carta de l'Ajuntament de Granollers. Sense destinatari (1720).

228 ACA. Consultas 129. Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

229 ACVOC. Ref. Documents Històrics. Clavari Pagaments (1717 - 1723). Rebut de despeses per la visita de Dr. Gregori de Matas i Pujol el dies 23 i 24 per constituir l'esquadra de la vila de Terrassa «*gastat los dies 23 y 24 de juny por la mitad del gasto o despesa de Dr. Gregori Matas y Pujol, quan vingue en la xnt. vila per la formació de la esquadra*»; ACVOC. Ref. Documents Històrics. Clavari Pagaments (1719 - 1723). Pagament del dia 24 de juny per un full de paper segellat per fer el acta de les instruccions de Don Gregorio Matas.

L'informe enviat el 14 de maig 1720 per la Reial Audiència al capità general de Catalunya l'informava que l'esquadra de Terrassa s'havia constituït arran de la comissió realitzada per Gregori de Matas i Pujol, oïdor de la Reial Audiència, i que estava comandada pel batlle Pere Poal. Segons informava, aquesta esquadra estava formada per 30 allistats, que disposaven de 29 armes i únicament els en mancaven 2 per completar la dotació.²³⁰

4.3.3.6 ESQUADRA DE SANT FELIU DE CODINES

La Reial Audiència va estimar necessari crear una esquadra a la vila de Sant Feliu de Codines,²³¹ «pueblo numeroso y en paraje muy quebrado que ha servido de guardia y retirada de los voluntarios a cuyo fin será preciso que tengan 40 hombres armados y escogidos de los que de toda la Baronia parezcan de más satisfacción con calidad D. Pablo Barri, Baile Gnerl. de dicha Baronia».²³²

L'informe enviat el 14 de maig 1720 per la Reial Audiència al capità general de Catalunya informava que l'esquadra de Sant Feliu de Codines s'havia constituït arran de la comissió realitzada per Gregori de Matas i Pujol, oïdor de la Reial Audiència, i que estava comandada pel batlle Pau Barri.²³³

4.3.3.7 ESQUADRA DE CALDES DE MONTBUI

La Reial Audiència va estimar necessari crear una esquadra a la vila de Caldes de Montbui,²³⁴ on «son precisos 30 hombres los cuales pueden confiarse a la dirección del Baile Jayme Pujades».²³⁵ La proposta va ser referendada pel

230 ACA. Consultas 129. Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

231 IGLÉSIES, J., *op. cit.*, p. 599.

232 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

233 ACM. AH-070-06-01. Estado de las Partidas de Gente del Pais que se han de establecer en los lugares del Corregimiento de Mataró, sueldo de los que se alistasen y el deven gozar los Gefes que las comanden. Ordre de Rodrigo de Cavallero, superintendent del Principat de Catalunya (23 de maig de 1719); ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

234 IGLÉSIES, J., *op. cit.*, p. 585.

235 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

capità general en autoritzar la creació d'aquesta esquadra, integrada per 30 paisans armats sota les ordres de Jaume Pujades, batlle de la vila.²³⁶

L'informe enviat el 14 de maig 1720 per la Reial Audiència al capità general de Catalunya l'informava que l'esquadra de Caldes de Montbui s'havia constituït arran de la comissió realitzada per Gregori de Matas i Pujol, oïdor de la Reial Audiència, i que estava comandada per Jaume Pujades, batlle de la vila. Segons s'explicava, aquesta esquadra estava formada per 20 allistats, que disposaven de 7 armes i els en mancaven 10 per completar la dotació.²³⁷ Realment el nombre d'allistats fou de 30 en lloc dels 20 manifestats pel tribunal en l'informe.²³⁸

4.3.3.8 ESQUADRA DE SABADELL

La Reial Audiència va estimar necessari crear una esquadra a la vila de Sabadell²³⁹ formada per 30 homes sota el comandament del seu batlle.²⁴⁰

El ministre comissionat de la Reial Audiència Gregori de Matas i Pujol va ser l'encarregat de constituir l'esquadra de paisans armats de Sabadell. L'1 de juny de 1719 va escriure al batlle de Sabadell, Francesc Salvany i Planes, per informar-lo que per ordre reial s'havia de constituir una esquadra al municipi.

L'informe enviat el 14 de maig 1720 per la Reial Audiència al capità general de Catalunya detallava que l'esquadra de Sabadell s'havia constituït arran de la comissió realitzada per Gregori de Matas i Pujol i que estava comandada pel batlle Francesc Salvany i Planes. Segons s'informava, l'es-

236 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

237 ACA. Consultas 129. Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

238 ACM. AH-070-06-01. Estado de las Partidas de Gente del Pais que se han de establecer en los lugares del Corregimiento de Mataró, sueldo de los que se alistasen y el deven gozar los Gefes que las comanden. Ordre de Rodrigo de Cavallero, superintendent del Principat de Catalunya (23 de maig de 1719).

239 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 597.

240 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719); ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

quadra estava composta per 30 allistats, que disposaven de 13 armes i els en mancaven 18 per completar la dotació.²⁴¹

4.3.3.9 SQUADRA DE MONTCADA

El capità general va ordenar la creació d'una esquadra a Montcada²⁴² formada per 20 paisans armats sota el comandament d'una persona designada per la Reial Audiència.²⁴³ Segons l'informe enviat el 14 de maig 1720 per part de la Reial Audiència al capità general de Catalunya, l'esquadra de Montcada s'havia constituït arran de la comissió realitzada per Gregori de Matas i Pujol, oïdor de la Reial Audiència, i estava comandada pel batlle Parcer. Segons s'informava, aquesta esquadra estava formada per 20 allistats, que disposaven de 18 armes i només els en mancaven 2 per completar la dotació.²⁴⁴

4.3.3.10 ESQUADRA DE GALLIFA

No es trobava entre les planificades originalment a l'abril de 1719 i es va constituir per ordre de les autoritats militars. El seu comandant fou Pere Sobregrau i Presseguer, pagès i batlle de Gallifa,²⁴⁵ i la integraven un total de 18 efectius. El 20 de setembre es va constituir, per iniciativa militar i a instància del general Francisco Caetano de Aragón, l'esquadra de paisans armats de Gallifa.

4.3.3.11 ESQUADRA DE SANT LLORENÇ SAVALL

L'esquadra de paisans armats de Sant Llorenç Savall no es trobava entre les planificades originalment a l'abril de 1719 i es constituï per ordre de les autoritats militars. El seu comandant fou Francesc Valls, batlle de Sant Llorenç Savall, i la integraven un total de 17 efectius. Sant Llorenç Savall

241 ACA. Consultas 129. Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

242 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 592.

243 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

244 ACA. Consultas 129. Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

245 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 588.

era un petit poble, amb una població dispersa, que pertanyia al corregiment de Mataró.²⁴⁶

El 20 de setembre de 1719, per iniciativa militar, es va constituir l'esquadra de paisans armats d'aquesta localitat.²⁴⁷

4.3.3.12 ESQUADRA DE TAGAMANENT

Tagamanent²⁴⁸ es van posicionar durant la Guerra de Successió a favor del bàndol filipista degut a l'evolució natural d'alguns dels seus veïns, que durant la Revolta dels Barretines exerciren de líders al capdavant d'aquell aixecament i que veien en la causa borbònica l'alternativa política contra el seus vells enemics.²⁴⁹

La Reial Audiència, en la carta enviada al capità general el 5 d'abril 1719, manifestava que els paisans de vila ja es trobaven armats.²⁵⁰ El 29 d'abril aquest tribunal ordenà l'establiment oficial de l'esquadra a la vila amb la finalitat de controlar i vigilar el congost que comunica la comarca d'Osona amb el Vallès.²⁵¹

4.3.3.13 ESQUADRA DE SENTMENAT

L'esquadra de paisans armats de Sentmenat²⁵² tampoc no es preveia entre les originals a l'abril de 1719, però es va crear per ordre de les autoritats militars.

L'esquadra havia estat armada per Joan Febrer, cap de l'esquadra de Centelles, que seguint instruccions del general Francisco Caetano de Aragón va dotar-la amb armes provinents de l'esquadra de l'esquadra d'en Febrer.²⁵³ És molt possible que es constituís el 20 de setembre de 1719.

246 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 600.

247 AFCS. Carta de Pere Sobregrau i Presseguer, batlle de Gallifa, a Juan Manuel de la Chica, fiscal de la Sala del Crim de la Reial Audiència (23 d'agost de 1722); AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 225. Carta Juan Febrer al marquès de Castel-Rodrigo (7 de febrer de 1720)

248 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 602.

249 DANTÍ RIU, J. Art. cit. «La revolta dels Gorretes...», p. 57.

250 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

251 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

252 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 598.

253 AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 225. Carta de Joan Febrer al marquès de Castel-Rodrigo (7 de febrer de 1720); UPF. Fons de la Guerra de Successió. *Relacion de servicios del*

4.3.3.14 ÈSQUADRA DE RIELLS

L'esquadra de paisans armats de Riells²⁵⁴ tampoc no es preveia entre les originals a l'abril de 1719 i es va crear per ordre de les autoritats militars. L'esquadra havia estat armada per Joan Febrer, cap de l'esquadra de Centelles, que, seguint instruccions del general Francisco Caetano de Aragón, va dotar-la amb armes provinents de l'esquadra de la seva esquadra.²⁵⁵

És molt possible que es constituís el 20 de setembre de 1719, ja que en aquell moment i pel mateix procediment i ordre es van constituir les esquadres de Gallifa, Sant Llorenç Savall i Sentmenat.

Taula 9: Esquadres que integren el corregiment de Mataró: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

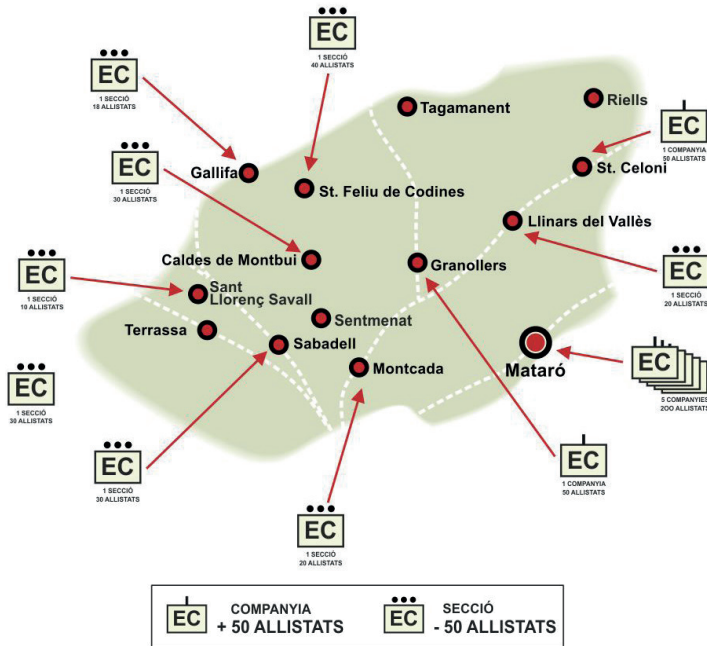
Localitat	Comandament	Professió càrrec	Efectius	Organisme
<i>Mataró</i>		Regidor degà	200 5 Cies.	Reial Audiència
<i>Sant Celoni</i>	Rafael Quart		50	Reial Audiència
<i>Llinars del Vallès</i>	Pau Montells	Batlle de Cardedeu Pagès	20	Reial Audiència
<i>Granollers</i>	Joan Huguet	Tinent de corregidor Doctor en Dret	50	Reial Audiència
<i>Terrassa</i>	Pere Poal Josep Oliver	Batlle Coordinador / Doctor en Dret	30	Reial Audiència

capitan de infanteria D. Juan Febrer y Estrada, Bayle, que fue de la fidelissima Villa, y Condado de Centellas; de antes, y despues de serlo en las turbaciones passades de este Principado de Cataluña; y de D. Joseph, y D. Benito sus hijos.

254 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 597.

255 AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 225. Carta de Joan Febrer al marquès de Castel-Rodrigo (7 de febrer de 1720); UPE. Fons de la Guerra de Successió. *Relacion de servicios del capitan de infanteria D. Juan Febrer y Estrada, Bayle, que fue de la fidelissima Villa, y Condado de Centellas; de antes, y despues de serlo en las turbaciones passades de este Principado de Cataluña; y de D. Joseph, y D. Benito sus hijos.*

Localitat	Comandament	Professió càrrec	Efectius	Organisme
<i>Sant Feliu de Codines</i>	Pau Barri Josep Oliver	Batlle Coordinador / Doctor en Dret	40	Reial Audiència
<i>Caldes de Montbui</i>	Jaume Pujades Josep Oliver	Batlle Coordinador / Doctor en Dret	30	Reial Audiència
<i>Sabadell</i>	Francesc Salvany Josep Oliver	Batlle Coordinador / Doctor en Dret	30	Reial Audiència
<i>Montcada</i>	Parcer	Batlle Pagès	20	Reial Audiència
<i>Gallifa</i>	Pere Sobregrau	Batlle Pagès	18	Autoritat militar
<i>Sant Llorenç Savall</i>	Francesc Valls	Batlle	17	Autoritat militar
<i>Tagamanent</i>				Reial Audiència
<i>Sentmenat</i>				Autoritat militar
<i>Riells</i>				Autoritat militar
TOTAL			505	

Mapa 3: Desplegament de les esquadres al corregiment de Mataró

Taula 10: Relació d'esquadrists que integren el corregiment de Mataró: grau, nom i cognoms i professió (elaboració pròpia)

Esquadra	Grau	Nom i cognom	Professió
MATARÓ	Mosso	Josep Campllonch	Botiguer
	Mosso	Miquel Busques	
	Mosso	Rafael Pedro i Mas	Negociant
	Mosso	Pere Joan de Ribera	Confiter
	Mosso	Francesc Raymir	Negociant
	Mosso	Francesc Manet i Castellar	Negociant
	Mosso	Jaume Brunet	
	Mosso	Joan Lluell	
	Mosso	Antoni Pau Ferrer i Sala	Sastre
SANT CELONI	Cap d'esquadra	Rafael Quart	
LLINARS DEL VALLÈS	Cap d'esquadra	Pablo Montells	Batlle de Cardedeu / Pagès

1719. La Guerra de la Quàdruple Aliança i l'origen dels Mossos d'Esquadra

Esquadra	Grau	Nom i cognom	Professió
GRANOLLERS	Cap d'esquadra	Joan Huguet	Tinent de corregidor / Doctor en Dret
TERRASSA	Cap d'esquadra	Pere Poal	Batlle
SANT FELIU DE CODINES	Cap d'esquadra	Pau Barri	Batlle
CALDES DE MONTBUI	Cap d'esquadra	Jaume Pujades	Batlle
	Subaltern	Josep Brunes	Sotsbatlle
	Mosso	Salvador Broquetes	Regidor
	Mosso	Ramon Palaudaries	Regidor
	Mosso	Tomas Prat	Regidor
	Mosso	Francesc Arimon	Regidor
	Mosso	Andreu Farres	Regidor
	Mosso	Josep Casademunt	Regidor
	Mosso	Josep Viñas	
	Mosso	Josep Barreda	
	Mosso	Magí Forns	
CALDES DE MONTBUI	Mosso	Francesc Peres	
	Mosso	Joan Castellar	
	Mosso	Dídac Olivelles	
	Mosso	Joan Vilaplana	
	Mosso	Francesc Quintana i Sentmenat	
	Mosso	Josep Cardona	
	Mosso	Pau Pujol	
	Mosso	Silvestre Torres	
	Mosso	Francesc Constans	
	Mosso	Segimon Vila i Coll	
	Mosso	Joan Busquets	
	Mosso	Francesc Brunés	
	Mosso	Francesc Maspons	
SABADELL	Cap d'esquadra	Francesc Salvany i Planes	Batlle
MONTCADA	Cap d'esquadra	Parcer	Batlle/Pagès
GALLIFA	Cap d'esquadra	Pere Sobregrau	Batlle/Pagès
SANT LLORENÇ SAVALL	Cap d'esquadra	Francesc Valls	Batlle

4.3.4 *Corregiment de Manresa*

4.3.4.1 ESQUADRA DE MANRESA

La Reial Audiència, en el seu informe del 5 d'abril de 1719, va proposar la creació a Manresa²⁵⁶ d'una esquadra integrada per 100 paisans armats a les ordres del regidor degà Jaume Llissach.²⁵⁷

Per la seva banda, el capità general va considerar que a la ciutat de Manresa, com a capital del corregiment, havia de disposar d'una força armada superior a la proposada per la Reial Audiència, i s'establiren un total de 200 homes, que, a imatge de l'esquadra ja establerta a Vic, restarien sota el comandament del regidor degà i de la resta de regidors de la vila.²⁵⁸

L'informe enviat el 14 de maig 1720 per la Reial Audiència informava al capità general de Catalunya que l'esquadra de Manresa s'havia constituït positivament per Ignasi de Rius, oïdor de la Reial Audiència, i que al capdavant hi tenia Jaume Llissach, regidor degà de la ciutat. Així mateix, es comunicava que en aquells moments l'esquadra no estava operativa perquè durant l'agost de 1719 el tinent general Domingo Reco, comandant militar de Manresa, va ordenar desarmar-la.²⁵⁹

4.3.4.2 ESQUADRA MÒBIL DE PAISANS ARMATS DEL PARTIT DE MANRESA

Aquesta esquadra es va constituir a petició del tinent general Domingo Reco i estava integrada per uns 50 o 60 efectius a les ordres d'Agustí Posa, batlle d'Artés i antic capità de l'exèrcit.²⁶⁰

Posteriorment, a final de 1719, Jaume Llissach fou nomenat cap de l'esquadra mòbil de Manresa.

256 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 854.

257 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

258 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

259 ACA. Consultas 129. Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

260 ACA. Villetes 364 (1719-1720). Carta de Domingo Reco a Antonio del Valle (16 de juliol de 1719).

4.3.4.3 ESQUADRA DE MOIÀ

Respecte al fet d'establir una esquadra a la població de Moià,²⁶¹ la Reial Audiència manifestà al seu informe que es mostrava favorable de constituir-ne una d'integrada per 40 paisans armats.²⁶²

Però la decisió final presa pel capità general establia que aquesta força seria integrada per 50 efectius, 10 més dels previstos pel tribunal barceloní, sota el comandament del batlle d'aquesta vila,²⁶³ Joan Passarell i Trullàs.²⁶⁴

El 14 de maig 1720 la Reial Audiència va comunicar al capità general de Catalunya que l'esquadra de Moià havia estat constituïda per Ignasi de Rius, oïdor de la Reial Audiència, però que aquesta no es trobava operativa en compliment de les ordres de desarmament emeses pel tinent general Tomás Vicentelo Toledo, comandant militar de Vic.²⁶⁵

4.3.4.4 ESQUADRA DE SALLENT

La proposta de la Reial Audiència projectava una força de 30 paisans armats.²⁶⁶ Les posteriors ordres del capità general de Catalunya van determinar que aquesta esquadra estigués formada per dues esquadres de 20 paisans cadascuna sota el comandament de Josep Camps, alcalde, i d'Antoni Xipell, pagès i regidor primer.²⁶⁷ Finalment, aquest últim va ser nomenat cap únic de l'esquadra.

Segons l'informe enviat el 14 de maig 1720, ja no estava operativa perquè havia estat atacada pels fusellers de muntanya francesos i desarmada

261 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 857.

262 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

263 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

264 RIERA FONTS, C. «Topònims moianesencs en documents medievals». *Revista Catalana de Teologia*, vol. 38, 2, 2013, p. 629; VILAMAJA TERRICABRES, J. «Els Pujol, escultors, una nissaga folguerolencs (1721-1785)», *Revista Ausa*, vol. 19, 145. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 2000, p. 209.

265 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

266 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

267 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

definitivament per ordre del tinent general Domingo Reco, comandant militar de Manresa.²⁶⁸

4.3.4.5 ESQUADRA DE MONISTROL DE MONTSERRAT

L'esquadra de Monistrol de Montserrat²⁶⁹ restava formada 30 paisans armats i comandada per Marià Janer, escrivà.²⁷⁰

Segons es recull a l'informe enviat el 14 de maig 1720 per la Reial Audiència al capità general de Catalunya, l'esquadra de Monistrol de Montserrat l'havia constituït Ignasi de Rius, oïdor de la Reial Audiència, però en aquelles dates ja no es trobava operativa.²⁷¹

4.3.4.6 ESQUADRA DE BALSARENY

La Reial Audiència valorava en el seu informe la necessitat de crear una esquadra a Balsareny²⁷² integrada per 30 paisans armats.²⁷³ L'esquadra restaria ubicada al castell de Balsareny, lloc fortificat que facilitaria la defensa.²⁷⁴

A mitjans del mes de juliol de 1719, Jaume Llissach, corregidor interí de Manresa, volia desarmar l'esquadra però el tinent general Domingo Reco es va oposar aquesta decisió.²⁷⁵ Una intervenció que en primera instància va evitar-ne la dissolució, però que no va impedir que, durant l'agost de 1719, el propi tinent general nordenés el desarmament.²⁷⁶

268 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

269 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 856.

270 ACA. Registre 129 (14 de maig de 1720); PIZARRO CARRASCO, C. «Guerra i postguerra de Successió a Monistrol de Montserrat: Francesc Janer, de voluntari austriacista a esquadrista borbònic». *Dovella*, n. 111, Manresa, 2012, p. 22-25.

271 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1719).

272 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 843.

273 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

274 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

275 ACA. Villetes 364 (1719-1720). Carta de Domingo Reco a Antonio del Valle (16 de juliol de 1719).

276 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

4.3.4.7 ESQUADRA DE CASTELLTERÇOL

L'esquadra de paisans armats que es va constituir a Castellterçol, molt possiblement amb el suport de les autoritats militars, va ser instada per Joan Febrer, cap de l'esquadra de Centelles, el qual va establir també destacaments d'esquadristes a Sant Llorenç Savall, Sentmenat i Riells.²⁷⁷

4.3.4.8 ESQUADRA DE BERGA

Durant la Guerra de Successió la població de Berga²⁷⁸ destacà pel seu significat posicionament a favor del rei Felip V. El sentiment antiaustriacista de la major part de la vila de Berga s'originà l'any 1687 amb la coneguda revolta dels Gorretes o Barretines com a rebuig a l'administració austriacista a Catalunya, moment en què la població de Berga s'aixecà en armes contra la guarnició militar espanyola del castell.²⁷⁹

El 19 de maig de 1719 el tinent general Domingo Reco va oficiar a l'ajuntament sol·licitant la constitució d'una esquadra de paisans armats al considerar que la força regular de l'exèrcit que hi havia de guarnició no era suficient.²⁸⁰

El model que es va seguir per la seva constitució va ser el mateix que l'establert per l'esquadra de la ciutat de Vic, és a dir, la creació d'una esquadra de paisans armats que es van agrupar en companyies per garantir la seguretat de la vila i la seva comarca. Cal fer constar que ni al projecte de les Esquadres realitzat per la Reial Audiència, ni en l'enviat al rei Felip V per part del capità general marquès de Castel-Rodrigo, hi figurava la creació d'aquesta esquadra.

Així doncs, l'ajuntament va formar, el 26 de maig de 1719, 10 companyies de paisans armats integrades per una força de 322 homes.²⁸¹ El comandament fou exercit pel regidor degà, Josep Pastor i Descatllar, i tenia

277 UPF. Fons de la Guerra de Successió. *Relacion de servicios del capitan de infanteria D. Juan Febrer y Estrada, Bayle, que fue de la fidelissima Villa, y Condado de Centellas; de antes, y despues de serlo en las turbaciones passades de este Principado de Cathaluña; y de D. Joseph, y D. Benito sus hijos.*

278 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 843.

279 DEULONDER CAMINS, X. *França i Catalunya*. Madrid: Bubok Publishing, 2017, p. 210.

280 ACBR. C.1.1.1.9 Memorials fins 1729. Decrets. Memorial de la vila de Berga al rei Felip V (sense data).

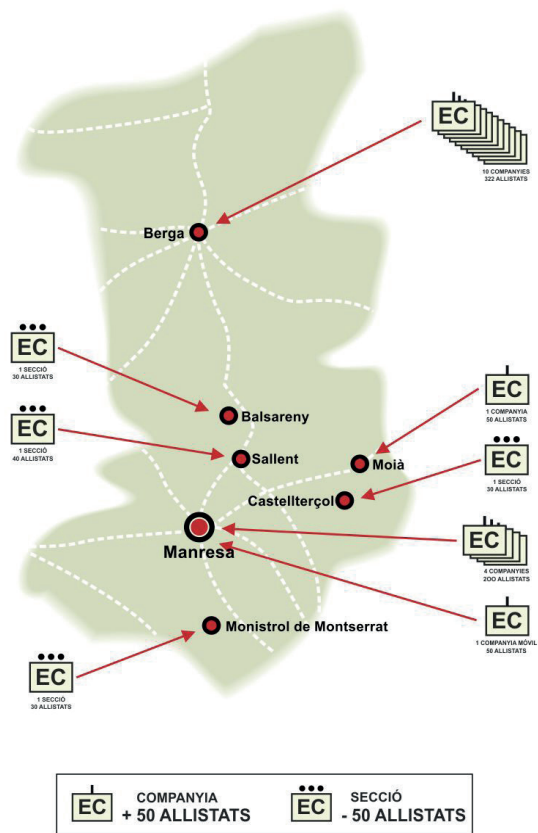
281 ACBR. C.1.1.1.6. Registre de Borrorns de Cartes y papers fin lo any 1721.

com ajudant Joan Sala. Les companyies estaven compostes per un o dos caporals, dos o tres sotscaporals i uns 35 paisans armats.²⁸²

Taula 11: Esquadres que integren el correjiment de Manresa: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

Localitat	Comandament	Professió càrrec	Efectius	Organisme
<i>Manresa</i>	Jaume Llissach	Regidor degà	200	Reial Audiència
	Antoni Posa Francesc Pons	Batlle d'Artés Doctor en Dret	50 1 cia. mòbil	Autoritat militar
<i>Moià</i>	Joan Passarell Trullàs	Batlle Paraire	50	Reial Audiència
<i>Sallent</i>	Antoni Xipell	Regidor Pagès	40	Reial Audiència
<i>Monistrol de Montserrat</i>	Marià Janer	Escrivà	30	Reial Audiència
<i>Balsareny</i>	Victor Puigbó	Batlle	30	Reial Audiència
<i>Castellterçol</i>	Miquel Girbau Pujades	Pagès	30	Autoritat militar
<i>Berga</i>	Josep Pastor Descatllar	Regidor degà	322 10 cies.	Autoritat militar
TOTAL			752	

282 ACBR. 1.1.2.9. Registre de la Vila anys 1725-1726. Llibre avont estan escrits los oficials y soldats de la coronela de la vila de Berga formada lo dia 27 de matx de 1719.

Mapa 4: Desplegament de les esquadres al corregiment de Manresa

Taula 12: Relació d'esquadristes que integren el corregiment de Manresa: unitat, grau, nom i cognoms i professió (elaboració pròpia)

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
MANRESA		Cap d'esquadra	Jaume Llissach	Regidor degà
ESQUADRA MÒBIL DE MANRESA		Cap d'esquadra	Agustí Posa	Batlle d'Artes
		Cap d'esquadra	Francesc Pons	Doctor en Dret
MOIÀ		Cap d'esquadra	Joan Passarell i Trullàs	Batlle/Paraire
SALLENT		Cap d'esquadra	Antoni Xipell	Regidor Primer / Pagès
MONISTROL DE MONTSERRAT		Cap d'esquadra	Marià Janer	Escrivà
BALSARENY		Cap d'esquadra	Víctor Puigbó	Batlle
CASTELLTERÇOL		Cap d'esquadra	Miquel Girbau i Pujades	Batlle/Pagès
BERGA		Cap d'esquadra	Josep Pastor i Descatllar	Regidor degà
		Subaltern	Joan Sala	
	1a companyia	Caporal primer	Josep Ferrer	
		Caporal primer	Antoni Freixa	
		Caporal	Baltasar Rosal	
		Caporal	Magí Ferrer	
		Caporal	Pere Farguell	Jornaler
		Mosso	Marc Balagué	Sabater
		Mosso	Joan Planas	Teixidor
		Mosso	Joan Canal	Traginer
		Mosso	Pere Antoni Marget	
		Mosso	Francesc Lladó	Fuster

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
BERGA	1a companyia	Mosso	Francesc Casellas	Tintorer
		Mosso	Josep Bonet	Jornaler
		Mosso	Francesc Sirera	Jornaler
		Mosso	Josep Llautart	Sastre
		Mosso	Salvador Tarrés	Sabater
		Mosso	Elies Soler	Jornaler
		Mosso	Ramon Jordà	Tintorer
		Mosso	Francesc Prat i Genola	
		Mosso	Anton Guix	Adroguer
		Mosso	Francesc Rafart	Jornaler
		Mosso	El fill de Ballon Aspach	
		Mosso	Llorenç Aspach	Paraire
		Mosso	Pere Altarriba	
		Mosso	Pere Freixa	Boter
		Mosso	Pere Casals	Jornaler
		Mosso	Joan Buixadé	Moliner
		Mosso	Pere Martí	Teixidor
		Mosso	Joan Pau Jordà	Tintorer
		Mosso	Josep Palau	Paraire
		Mosso	Francesc Balaguer	Sabater
	Mosso	Elies Serrat	Corder	
	Mosso	Ramon Huch		
	Mosso	Josep Santamaria		
	Mosso	Jacinto Mas		
2a companyia	Caporal primer	Josep Cruell		
	Caporal	Josep Santamaria		

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
BERGA	2a companyia	Caporal	Diego Junqueras	
		Caporal	Joan Furtich	
		Caporal	Bernat Buixadè	Paraire
		Mosso	Pau Santandreu	Sastre
		Mosso	Josep Muxí	Paraire
		Mosso	Josep Canal	Jornaler
		Mosso	Francesc Viladomat	Jornaler
		Mosso	Francesc Aspachs	Jornaler
		Mosso	Josep Ferrer	Traginer
		Mosso	Ramon Santandreu	
		Mosso	Francesc Rodergas	
		Mosso	Salvador Santandreu	
		Mosso	Francesc Rafart	Jornaler
		Mosso	Macià Tuyet	Pagès
		Mosso	Josep Puig	Mestre de cases
		Mosso	Lluís Guix	Paraire
		Mosso	Juan Palau	Traginer
		Mosso	Pere Prat i Genola	
		Mosso	Lluís Tuyet	Jornaler
		Mosso	Josep Aspachs	Jornaler
		Mosso	Climent Florejachs	Mestre de cases
		Mosso	Josep Riu	
		Mosso	Josep Escobet	Fuster
Mosso	Diego Muxí	Paraire		
Mosso	Pere Vidal	Jornaler		

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
BERGA	2a companyia	Mosso	Ramon Viladomat	Mestre de cases
		Mosso	Ramon Fulbas	Teixidor
		Mosso	Anton Muxí	Paraire
		Mosso	Joan Camps	
		Mosso	Cristòfol Golorons	
		Mosso	Jacint Codina	Moliner
		Mosso	Lluís Codina	Moliner
	Mosso	Benet Badia	Moliner	
	3a companyia	Caporal primer	Josep Guix	Paraire
		Caporal primer	Joan Santamaria	
		Caporal	Hipòlit Camps	
		Caporal	Antoni Obiols	
		Caporal	Joan Freixa	
		Mosso	Pere Cluet	Oller
		Mosso	Josep Valero	Oller
		Mosso	Esteve Badia	Oller
		Mosso	Francesc Riu	
		Mosso	Joan Soler	Teixidor
		Mosso	Josep Pons	
		Mosso	Joan Altarriba	Traginer
		Mosso	Bernat Grifell	Claveter
		Mosso	Joan Calveras	
		Mosso	Joan Casals	Fuster
		Mosso	Pere Puset	Oller
		Mosso	Segimon Santandreu	
		Mosso	Francesc Gilet	Oller
		Mosso	Sebastià Sala	Oller
Mosso		Climent Arisó	Ferrer	
Mosso	Baltasar Ferrer	Oller		

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
BERGA	3a companyia	Mosso	Bautista Ferran	Jornaler
		Mosso	Josep Ribas	Pagès
		Mosso	Benet Grifell	Jornaler
		Mosso	Francisco Roca	Teixidor
		Mosso	Joan Puig	Oller
		Mosso	Pere Comellas	Jornaler
		Mosso	Eudald Arisó	Ferrer
		Mosso	Pere Santandreu	Teixidor
		Mosso	Francesc Farguell	
		Mosso	Joan Calveras	Paraire
		Mosso	Anton Puig	Jornaler
		Mosso	Francesc Obiols	Oller
		Mosso	Joan Martí	
		Mosso	Salvador Salau	Paraire
	4a companyia	Caporal primer	Pere Muxí	
		Caporal	Ramon Furtich	
		Caporal	Gaspar Ferrer	Paraire
		Caporal	Josep Cluet	
		Mosso	Anton Egaña	Cirurgià
		Mosso	Josep Saurí	
		Mosso	Josep Botell	
		Mosso	Francesc Canudas	Corder
		Mosso	Francesc Casals	
Mosso		Jaume Sastre	Corder	
Mosso	Ramon Roca	Jornaler		
Mosso	Francesc Lladó			
Mosso	Baltasar Viladomat			

1719. La Guerra de la Quàdruple Aliança i l'origen dels Mossos d'Esquadra

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
BERGA	4a companyia	Mosso	Domingo Barri	
		Mosso	Francesc Aloi	Teixidor
		Mosso	Francesc Ferrer	Fuster
		Mosso	Joan Pons (a) lo Nexa	
		Mosso	Josep Pons (a) li Tot	
		Mosso	Josep Pons (a) lo Jep Vidal	
		Mosso	Josep Canudas	
		Mosso	Ramon Carrera	
		Mosso	Francesc Donas	Teixidor
		Mosso	Bartomeu Badia	Oller
		Mosso	Joan Martí	
		Mosso	Pau Cluet	
		Mosso	Blai Escarico	Jornaler
		Mosso	Bernat Viladomat	Jornaler
		Mosso	Llorenç Viladomat	Jornaler
		Mosso	Ramon Guiu	Oller
		Mosso	Bernat Casas	Jornaler
		Mosso	Salvador Vidal	
		Mosso	Baltasar Puig	
		Mosso	Josep Riu	Traginer
		Mosso	Ramon Viladomat (a) Gasalla	
Mosso	Joan Farriols			
Mosso	Esteve Badia	Fuster		

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
BERGA	5a companyia	Caporal primer	Josep Ballina	
		Caporal	Francesc Claris	
		Caporal	Pere Rosal	
		Caporal	Josep Obiols	
		Mosso	Quirze Obiols	Sabater
		Mosso	Antoni Selga	Jornaler
		Mosso	Pere Codina	Traginer
		Mosso	Antoni Sirvent	Jornaler
		Mosso	Nicolau Pobla	Jornaler
		Mosso	Bartomeu Freixa	
		Mosso	Joan Comaposada	Mestre de cases
		Mosso	Lluís Dimon	Teixidor
		Mosso	Agustí Fulbas	Teixidor
		Mosso	Francesc Lavall	Teixidor
		Mosso	Francesc Barri	Traginer
		Mosso	Josep Llaunet	Teixidor
		Mosso	Joan Baptista Mujola	Jornaler
		Mosso	Francesc Codina	Traginer
		Mosso	Francesc Llausi	Traginer
		Mosso	Josep Farriols	Manyà
		Mosso	Pere Safont	Pàges
		Mosso	Antoni Costa	Traginer
		Mosso	Josep Jordà	Traginer
		Mosso	Francesc Llausí (a) el Xuin	Traginer
Mosso	Esteve Soler	Mestre de cases		
Mosso	Josep Calvet	Jornaler		
Mosso	Josep Bonet	Traginer		

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
BERGA	5a companyia	Mosso	Francesc Rosell	Teixidor
		Mosso	Anton Pasola	Sastre
		Mosso	Josep Farguell	Ferrer
		Mosso	Anton Casals	Sabater
		Mosso	Pere Freixa	Traginer
		Mosso	Pere Codina	
		Mosso	Diego Rodergas	
		Mosso	Joan Freixa	Moliner
	6a companyia	Caporal primer	Jacint Vilardaga	
		Caporal primer	Josep Llarch	Teixidor
		Caporal	Josep Prat	
		Caporal	Isidre Roca	
		Caporal	Diego Puig	
		Mosso	Joan Gili	Adroguer
		Mosso	Joan Gironella i Antich	
		Mosso	Pau Serra	Corder
		Mosso	Joan Obiols	Sabater
		Mosso	Josep Sivilla	Corder
		Mosso	Pere Canudas	Sabater
		Mosso	Vicenç Santandreu	Corder
		Mosso	Francesc Gironella i Antich	
		Mosso	Felip Santandreu	
		Mosso	Llorenç Bonany	Sabater
		Mosso	Jacint d'Oleran	
		Mosso	Joan Postius	Traginer
		Mosso	Diego Obiols	Traginer

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
BERGA	6a companyia	Mosso	Anton Farguell	Traginer
		Mosso	Josep Guinot	Corder
		Mosso	Jacint Muntada	
		Mosso	Pere Vilajoana	Corder
		Mosso	Josep Martí	Corder
		Mosso	Francesc Obiols	Traginer
		Mosso	Maurici Casellas	Paraire
		Mosso	Isidre Grangés	Jornaler
		Mosso	Jaume Cortina	Moliner
		Mosso	Faust Pedrós	Daurador
		Mosso	Jaume Pobla	Jornaler
		Mosso	Francesc Guinot	Oller
		Mosso	Ramon Florejachs	Sastre
	7a companyia	Caporal primer	Francesc Corsell	
		Caporal	Pere Fariols	
		Caporal	Miquel Muxí	
		Caporal	Anton Tuyet	
		Caporal	Antoni Joan Claris	Paraire
		Mosso	Ramon Mestres	Cirurgià
		Mosso	Francesc Santpons	Apotecari
		Mosso	Jaume Francàs	Traginer
		Mosso	Salvador Llitjos	Traginer
		Mosso	Baltasar Lladó	Fuster
Mosso	Josep Serra	Corder		
Mosso	Isidre Muntada	Sabater		

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
BERGA	7a companyia	Mosso	Francesc Tuyet	Traginer
		Mosso	Josep Viladomiu	Traginer
		Mosso	Anton Roca	
		Mosso	Josep Bailina	Baster
		Mosso	Miquel Calvet	Mestre de cases
		Mosso	Climent Florejachs	Sabater
		Mosso	Francesc Mas	Paraire
		Mosso	Josep Santamaria	Sastre
		Mosso	Ramon Muntells	Jornaler
		Mosso	Josep Casals	Sabater
		Mosso	Francesc Font	Paraire
		Mosso	El fill de Magdalena Bonells	
		Mosso	Antoni Mas	
		Mosso	Joan Canudas	Corder
		Mosso	Pere Farriols	Manyà
		Mosso	Josep Obiols	Sastre
		Mosso	Pere Puig	Sabater
		Mosso	Josep Rocamora	Calderer
		Mosso	Pau Bonany	Sabater
		Mosso	Joan Mateu	Paraire
		Mosso	el fill de Francesc Lladó	Fuster
		Mosso	Joan Huch	Teixidor
	Mosso	Salvador Freixa		
Mosso	Salvador Vilardaga	Paraire		
	8a companyia	Caporal primer	Josep Claris	

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
BERGA	8a companyia	Caporal	Joan Batista Rosal	
		Caporal	Miquel Cortada	
		Caporal	Josep Mas	Paraire
		Caporal	Francesc Savall	Sastre
		Caporal	Diego Vadrinas	Calderer
		Mosso	Josep Ballina (a) Sant Feliu	
		Mosso	Lluís Solanellas	Manyà
		Mosso	Joan Claris	Clavater
		Mosso	Anton Obiols	
		Mosso	Joan Muxí	Clavater
		Mosso	Isidre Muxí	
		Mosso	Josep Comba	Pagès
		Mosso	Pere Santamaria	Traginer
		Mosso	Joan Rodergas	Boter
		Mosso	Joan Marget	Jornaler
		Mosso	Bartomeu Viladomat	Teixidor
		Mosso	Anton Ferrer	Jornaler
		Mosso	Pau Miró	Forner
		Mosso	Joan Barjau	Corder
		Mosso	Francesc Torras	Baster
		Mosso	Bernat Muxí	Pagès
		Mosso	Joan Montorsi	Traginer
Mosso	Joan Pau Aspert	Boter		
Mosso	Ramon Viladomiu			
Mosso	Josep Frexa	Boter		

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
BERGA	8a companyia	Mosso	Josep Aspachs	Jornaler
		Mosso	Anton Palau	
		Mosso	Josep Vilardaga	Ferrer
		Mosso	Tomàs Bailina	Traginer
		Mosso	Francesc Calveras (a) lo Paxa	
		Mosso	Francesc Obiols	
		Mosso	Joan Pujol	Corder
		Mosso	Bernat Bosch	
	9a companyia	Caporal primer	Joan Sastre	
		Caporal primer	Josep Martí	Teixidor
		Caporal primer	Josep Roca	Traginer
		Caporal	Joan Calonge	
		Caporal	Pere Roca	
		Caporal	Ignasi Puig	
		Mosso	Joan Muntells	
		Mosso	Jaume Sirera	Jornaler
		Mosso	Baltasar Casas	Teixidor
		Mosso	Pau Grifell	Jornaler
		Mosso	Joan Martí	Traginer
		Mosso	Joan Tarrès	Jornaler
		Mosso	Joan Muntells	
		Mosso	Francesc Pi	Teixidor
		Mosso	Josep Sirera	Jornaler
		Mosso	Lluís Grifell	Pagès
		Mosso	Joan Mas	Pàges
		Mosso	Àngel Palla	Jornaler
		Mosso	Llorenç Bonet	Boter
Mosso	Joan Lluch	Traginer		

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
BERGA	9a companyia	Mosso	Francesc Mora	Jornaler
		Mosso	Anton Ballina	Traginer
		Mosso	Joan Roca	Jornaler
		Mosso	Anton Calveras	Traginer
		Mosso	Ramon Albi	Teixidor
		Mosso	Francisco Bonet	Jornaler
		Mosso	Ramon Palau	Jornaler
		Mosso	Francesc Compte	Teixidor
		Mosso	Bernat Llobet	Ferrer
		Mosso	Joan Viladomiu	
		Mosso	Pere Antoni Santamaria	Pagès
		Mosso	el fill de la Palou grossa	
		Mosso	el fill d' Eulalia Grifell	
		Mosso	Josep Rosal	
	Mosso	Joan Sarradell		
	10a companyia	Caporal	Marià Boixadè	
		Caporal	Rafel Aspert	Boter
		Caporal	Joan Ferrer	Paraire
		Caporal	Francesc Pasola	Sastre
		Sotscaporal	Josep Espert	
		Sotscaporal	Francesc Boixadè	
		Mosso	Francesc Sol	Teixidor
		Mosso	Josep Vilardaga	Jornaler
Mosso		Josep Riu	Pagès	
Mosso	Joan Santandreu	Ferrer		

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
BERGA	10a companyia	Mosso	Anton Malaret	Boter
		Mosso	Macià Rodergas	Boter
		Mosso	Miquel Costa	Jornaler
		Mosso	Jacint Torrentbo	Ferrer
		Mosso	Pere Santacreu	Pagès
		Mosso	Josep Llitjos	Jornaler
		Mosso	Joan Vatlaura	Jornaler
		Mosso	Joan Vallengas	Jornaler
		Mosso	Anton Bosch	Jornaler
		Mosso	Salvador Rosal	Ferrer
		Mosso	Francesc Santamaria	
		Mosso	Pere Palau	Traginer
		Mosso	Josep Farguell	Traginer
		Mosso	Josep Montorsi	Sabater
		Mosso	Josep Puig	Paraire
		Mosso	Anton Rosal	Jornaler
		Mosso	Francesc Espert	Boter
		Mosso	Josep Pujol	Corder
		Mosso	Josep Guix	Sastre
		Mosso	Francesc Pla	
		Mosso	Magi Salat	Traginer
		Mosso	Salvador Mas	Paraire
		Mosso	Joan Alleu	
Mosso	Bonaventura Valiellas			
Mosso	Nicolau Genovat			

4.3.5 Corregiment de Cervera

4.3.5.1 ESQUADRA DE CERVERA

Durant la Guerra de Successió la ciutat de Cervera²⁸³ es va posicionar clarament a favor del rei Felip V. La historiadora Núria Sales atribueix aquest decantament dels ceriverins per oposició a altres viles veïnes, rivals austriacistes, que havien conspirat contra el seu municipi.²⁸⁴ Aquesta col·laboració dels ceriverins amb la monarquia borbònica es va escenificar amb la creació d'un Regimiento de Naturales de Cervera que va col·laborar activament amb l'exèrcit de Felip V.²⁸⁵

A la finalització del conflicte bèl·lic la ciutat de Cervera, a mode d'agraïment pel suport al monarca, rebré el privilegi de constituir una universitat pròpia, així com l'exclusivitat en l'edició de llibres docents.²⁸⁶

Lesmentada fidelitat quedà plasmada en el fet que fos l'única esquadra que disposés de 850 efectius allistats, la més gran de les planificades.

Les primeres accions dels paisans armats de Cervera van anar encaminades a combatre la banda del Carrasclat a les comarques tarragonines, alhora que, quan eren requerits, brindaven suport a l'exèrcit durant les seves operacions. El 31 de març va sortir de Cervera un destacament de paisans armats format per 50 efectius sota el comandament del regidor Gaspar Mir i l'agutzil Antoni Soler.²⁸⁷

Respecte al projecte de situar una esquadra a la ciutat de Cervera, la Reial Audiència va exposar, al seu informe del 5 d'abril de 1719, el següent:

En el supuesto de estar ya con armas los moradores de esta Ciudad que es cabeza del Corregimiento, parece que se debería establecer forma para que siempre hubiera a lo menos 150 hombres para el uso de las armas para que a cualquier novedad que ocurriere pudiesen acudir a tomarlas bajo la dirección y órdenes del Corregidor añadiéndose el cargo de que de estos 150 hombres hubiese de estar siempre 25 con su cabo los cuales estuviesen destacados y de parte en la Villa de Monmaneu para asegurar este paso del

283 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 934.

284 SALES FOLCH, N. *Senyors, bandolers, miquelets i botiflers. Estudis sobre la Catalunya dels segles xvi al xviii*. BARCELONA. EMPÚRIES, 1984, p. 154-155.

285 HERNÁNDEZ CARDONA, F. X.; RIART JOU, F, *op. cit.*, *Els Exèrcits de...*, p. 294-295.

286 ALBAREDA SALVADÓ, J., *La Guerra de Sucesión de España (1700-1714)*. Barcelona: Crítica, 2010, p. 442.

287 ACSG. 220-30-T1-5554. Llibre Verd del Racional, volum segon, capítol 39.

camino Real y darse la mano (cuando convenga) con la gente armada de Igualada [...].²⁸⁸

El 29 d'abril de 1719, el capità general va ordenar que es constituís formalment l'esquadra de Cervera, a imitació de la de Vic, amb uns efectius inicials de 150 paisans armats per torn a les ordres del corregidor, el tinent de corregidor i els regidors de la vila. Trenta d'aquests paisans armats ceriverins van compondre una nova esquadra que s'havia de situar a Montmaneu.²⁸⁹

Però, segons ens explica Corts a les seves memòries sobre la creació i organització de l'esquadra i el nomenament dels comandaments, aquesta força es va constituir amb un nombre definitiu de 800 efectius, una xifra molt superior als 150 homes establerts inicialment.²⁹⁰

Així doncs, l'esquadra de paisans armats de Cervera, que els vilatans van anomenar *Coronela* davant la manca d'una denominació oficial del cos, va quedar constituïda per 800 allistats, dividits en vuit companyies de 100 homes, cadascuna a les ordres d'un caporal, dos sotscaporal i diversos assistents. Els esquadristes anaven vestits amb recursos propis i no es descartar que alguns empremsin la uniformitat militar de l'antic Regimiento de Naturales de Cervera.²⁹¹

La predisposició aclaparadora dels ceriverins a prestar servei a l'esquadra durant aquest conflicte, juntament amb la seva significació durant la Guerra de Successió, van convertir els seus habitants en un dels principals objectius dels sediciosos austriacistes, com demostra el segrest patit per un grup de traginers ceriverins a les rodalies de la Móra, al terme municipal de la Granyanella (Segarra).²⁹²

A l'informe sobre l'estat de les esquadres redactat per la Reial Audiència el 14 de maig de 1720 es comunicava al capità general que l'esquadra ceriverina encara es mantenia operativa des de la seva constitució a mans

288 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

289 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

290 CORTS HUGUET, J., *op. cit.*, p. 244.

291 HERNÁNDEZ CARDONA, F. X.; RIART JOU, F, *op. cit.*, *Soldats, guerrers...*, p. 118 i 321.

292 CORTS HUGUET, J, *op. cit.*, p. 246 i 247; ACSG. 220-30-T1-5554. Llibre Verd del Racional, volum segon, capítol 39.

de Francesc Borràs i Vinyals, oïdor de la Reial Audiència. En aquest mateix document es feia un breu resum de la trajectòria d'aquesta esquadra.²⁹³

4.3.5.2 ESQUADRA DE MONTMANEU

Tal com hem vist, el capità general va ordenar que se situés una esquadra de 30 paisans armats a la localitat de Montmaneu,²⁹⁴ els efectius de la qual haurien de provenir de l'esquadra de Cervera i restarien sota el comandament d'una persona d'aquesta localitat designada per la Reial Audiència. Així mateix, s'autoritzava que els 30 esquadristes fossin rellevats periòdicament, però no així el seu comandament.²⁹⁵

Segons l'informe enviat el 14 de maig 1720 per la Reial Audiència al capità general de Catalunya, l'esquadra de Montmaneu s'havia constituït arran de la comissió encarregada a Francesc Borràs i Vinyals, oïdor de la Reial Audiència, i nomenà com a comandament d'aquesta força Antoni Huguet, el qual restà a la vegada sota el comandament del tinent de corregidor de Cervera. En la data d'elaboració d'aquest informe l'esmentada esquadra ja s'havia dissolt.²⁹⁶

4.3.5.3 ESQUADRA DE GUISSONA

El projecte de la Reial Audiència recomanava la instauració d'una esquadra de 30 paisans armats a la vila de Guissona.²⁹⁷ El capità general va ordenar la creació d'una esquadra composta per 30 homes sota el comandament de Pablo Gualdo, que havia estat proposat per la Reial Audiència.²⁹⁸

L'estudi, elaborat el 14 de maig 1720 per aquesta institució, detallava que l'esquadra de Guissona²⁹⁹ s'havia constituït amb 30 allistats arran de la comissió encarregada a Francesc Borràs i Vinyals, oïdor de la Reial Au-

293 ACA. Consultes 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

294 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 957.

295 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

296 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

297 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 943.

298 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

299 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

diència, que el seu comandament era Pau Gualdo, ciutadà honrat de Barcelona, i el seu caporal subaltern Marià d'Amigó. En la data d'elaboració d'aquest informe l'esmentada esquadra ja s'havia dissolt.³⁰⁰

4.3.5.4 ESQUADRA DE CALAF

En el projecte de les esquadres del 5 d'abril de 1719, la Reial Audiència, exposava això respecte a la vila de Calaf³⁰¹: "(...) se discurre ser necesarios 30 hombres los que deben ser gobernados por aquel sujeto de mayor confianza que a este fin propusiere D. Francisco Comas, Prior general".

El capità general coincidí amb la proposta presentada i autoritzà la creació d'una força de 30 paisans armats a les ordres d'un comandament designat per la Reial Audiència.³⁰²

La constitució d'aquesta esquadra³⁰³ va anar a càrrec de Francesc Borràs i Vinyals, oïdor de la Reial Audiència, que situà al capdavant de la formació Pau Comes i, com a caporal subaltern, Francesc Miquel, d'ofici negociant. Segons va informar la Reial Audiència al capità general, al mes de maig de 1720 aquesta esquadra ja s'havia dissolt.³⁰⁴

4.3.5.5 ESQUADRA DE SOLSONA

El 4 d'agost 1713 les tropes borbòniques van entrar a la vila de Solsona després d'aixafar la poca resistència armada que hi van trobar. Durant els combats va ser abatut al carrer de Sant Pau Joan de Miquel, mort a mans de Francesc Estruch, batlle de la vila en aquells moments, i un dels futurs comandaments de les esquadres de paisans armats l'any 1720.³⁰⁵

La Reial Audiència va projectar una esquadra per a la ciutat de Solsona que havia d'estar integrada únicament per la força armada mínima del seu batlle, ja que la proximitat de les esquadres de Cardona i Berga no feia esca-

300 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

301 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 929.

302 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

303 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

304 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

305 CASTELLVÍ, F, *Op. cit.*, vol. 3, p. 668.

ient disposar d'un nombre de gent armada superior.³⁰⁶ Però aquest parer no era compartit pel capità general, que va ordenar establir-hi una esquadra integrada per 30 efectius sota el comandament d'una persona designada per la Reial Audiència. El 4 de maig de 1719 la Reial Audiència va informar el capità general que aquesta esquadra es dividia en dos grups de 15 homes comandats, respectivament, per un dels dos batlles de la vila.³⁰⁷

Al mes de maig de 1720 la Reial Audiència informà el capità general de Catalunya que en aquelles dates l'esquadra ja es trobava dissolta.³⁰⁸ Però aquell mateix any es va constituir una nova esquadra mitjançant una reial ordre.

4.3.5.6 ESQUADRA DE SANAÜJA

La Reial Audiència va defensar la possibilitat d'establir una esquadra a la localitat de Sanaüja,³⁰⁹ formada per 30 homes a les ordres d'Onofre Soldevila.³¹⁰ Aquesta proposta va ser aprovada pel capità general, que va ordenar crear una esquadra de 30 paisans armats en aquesta vila sota el comandament que designés la Reial Audiència.³¹¹ L'esquadra es va crear arran de la comissió encarregada a Francesc Borràs i Vinyals, oïdor de la Reial Audiència, que establí com a comandant de la força Onofre Soldevila i com a caporal subaltern Antoni Rossera. Segons va informar la Reial Audiència al capità general al maig de 1720, aquesta esquadra ja no existia en la data d'emissió d'aquell document.³¹²

306 ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

307 ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

308 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

309 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 969.

310 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

311 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

312 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

4.3.5.7 ESQUADRA D'OLIANA

La Reial Audiència, en el seu projecte de les Esquadres del 5 d'abril de 1719, manifestava el següent respecte a la població d'Oliana:³¹³ «[...] requiere también 30 hombres para cubrir los desfiladeros del Camino Real de la Seo de Urgel, y será muy conveniente que esta gente esté bajo del mando de Dn. Francisco Valls y de Pallares [...]».³¹⁴

Una proposta, confirmada pel capità general de Catalunya, designava Francisco Valls i de Pallarès comandant d'una força integrada per un total de 30 paisans armats.³¹⁵ Al mes de maig de 1720 aquesta esquadra ja no estava operativa.³¹⁶

4.3.5.8 ESQUADRA DE PONTS

Respecte a la vila de Ponts,³¹⁷ la Reial Audiència va projectar una esquadra composta per 30 homes a les ordres de Felip Vilaplana.³¹⁸

En l'informe elaborat el 29 d'abril de 1719 pel capità general de Catalunya i adreçat a la Reial Audiència no figurava entre les esquadres assenyalades per constituir-se.³¹⁹ Aquesta força s'havia creat arran de la comissió encarregada a Francesc Borràs i Vinyals, oïdor de la Reial Audiència. Al mes de maig de 1720 la Reial Audiència informava el capità general de Catalunya que aquesta esquadra en aquelles dates ja estava dissolta.³²⁰

313 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 959.

314 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

315 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

316 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

317 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 964.

318 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

319 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

320 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

4.3.5.9 ESQUADRA D'AGRAMUNT

La Reial Audiència, en el seu projecte de les esquadres de data 5 d'abril de 1719, manifestava que la població d'Agramunt³²¹ havia de disposar d'una força de 30 paisans armats «bajo el mando del Then. de Corregidor y Alguacil mayor».³²²

Segons un informe tramès el de maig de 1720 per la Reial Audiència, es comunicava al capità general que el cap d'aquesta esquadra era el tinent de corregidor Raimon de Ciscar i Solanes, i com a segon, el caporal subaltern Isidre Serrais, agutzil de professió. Així mateix, s'informava que aquesta esquadra no estava operativa en la data d'elaboració d'aquell informe.

Taula 13: Esquadres que integren el corregiment de Cervera: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

Localitat	Comandament	Professió càrrec	Efectius	Organisme
Cervera	Francesc de Haro Agüero	Tinent de corregidor	800 8 cies.	Reial Audiència
Montmaneu	Antoni Huguet			Reial Audiència
Guissona	Pau Gualdo		30	Reial Audiència
Calaf	Pau Comes		30	Reial Audiència
Solsona	Josep Vila	Batlle	30	Reial Audiència
Sanaija	Onofre Soldevila	Recaptador de rendes públiques	30	Reial Audiència
<i>Oliana</i>	Francesc Valls Pallarès		30	Reial Audiència
<i>Ponts</i>	Felip Vilaplana		30	Reial Audiència
<i>Agramunt</i>	Raimon de Ciscar Solanes	Tinent de corregidor	30	Reial Audiència
TOTAL			1.010	

321 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 922.

322 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

Mapa 5: Desplegament de les esquadres al corregiment de Cervera

Taula 14: Relació d'esquadristes que integren el corregiment de Cervera: unitat, grau, nom i cognoms i professió (elaboració pròpia)

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
CERVERA		Cap d'esquadra	Francesc de Haro Agüero	Tinent de corregidor/ Doctor Dret
		Subaltern	Bonaventura Porta	Mercader de teixits
	1 companyia	Caporal	Bonaventura de Montaner i Valls	Regidor/Noble
	2 companyia	Caporal	Josep de Moixó i Borràs	Regidor/Noble
	3 companyia	Caporal	Gaspar Mir i Cadena	Regidor/Noble
	4 companyia	Caporal	Francesc de Sabater i Meca	Regidor/Cavaller
	5 companyia	Caporal	Jaume Castelltort	Regidor/Doctor en Medicina
	6 companyia	Caporal	Isidor de Sabater i Lledós	Regidor/Cavaller
	7 companyia	Caporal	Josep Corts	Regidor/Apotecari
	8 companyia	Caporal	Josep Mora	Regidor/Adroguer
	Esquadra de Montmaneu	Caporal	Antoni Huguet	
		Mosso	Francesc Mora	Clergue
		Mosso	Antoni Perelló	Clergue
		Mosso	Francesc Solsona	Clergue
		Mosso	Jaume Figueres	Clergue
		Mosso	Jeroni Torroella	Clergue
		Mosso	Antoni Jofre	Clergue
		Mosso	Josep Solsona	Seglar
		Mosso	Pere Joan Castelló	Seglar
		Mosso	Francesc Cerveró	Seglar
		Mosso	Josep Montaner	Seglar
		Mosso	Àngel de Montserrat	Seglar
		Mosso	Francesc de Montserrat	Seglar
		Mosso	C. Pedrol	Seglar
		Mosso	Josep Rafael i Moxó	Seglar
		Mosso	Galceran Villaba	Seglar
	Mosso	Francesc Moxó	Seglar	

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
CERVERA	Esquadra de Montmaneu	Mosso	Magí de Casanovas	Seglar
		Mosso	Josep Fabregat	Seglar
		Mosso	Dionís Viola	Seglar
		Mosso	Ramon Serres	Seglar
		Mosso	Francesc Serres	Seglar
		Mosso	Ramon Serres	Seglar
		Mosso	Bru Perelló	Seglar
		Mosso	Josep Solsona	Seglar
		Mosso	Magí Cantacorps	Seglar
		Mosso	Jeroni Gener	Seglar
		Mosso	Ramon Casas	Seglar
		Mosso	Francesc Borràs	Seglar
		Mosso	Josep Mallol	Seglar
		Mosso	Josep Periu	Seglar
GUISSONA		Cap d'esquadra	Pau Gualdo	
		Subaltern	Marià d'Amigó	
CALAF		Cap d'esquadra	Pau Comes	
		Subaltern	Francesc Miquel	Negociant
SOLSONA		Cap d'esquadra	Josep Vila	Batlle
		Subaltern	Francesc Grau	Argenter
SANAÜJA		Cap d'esquadra	Onofre Soldevila	
		Subaltern	Antoni Rossera	
OLIANA		Cap d'esquadra	Francesc Valls i de Pallarès	
		Subaltern	Francesc Salamó	
PONTS		Cap d'esquadra	Felip Vilaplana	
		Subaltern	Joan Pau Janer	
AGRAMUNT		Cap d'esquadra	Raimon de Ciscar i Solanes	Tinent de corregidor
		Subaltern	Isidre Serrais	Agutzil

4.3.6 Corregiment de Lleida

4.3.6.1 ESQUADRA DE BALAGUER

La Reial Audiència va projectar crear una esquadra a Balaguer³²³ de 50 paisans armats sota les ordres del tinent de corregidor.³²⁴ Malgrat tractar-se d'una plaça d'armes amb guarnició militar pròpia, el capità general de Catalunya, un cop estudiat el projecte de la Reial Audiència, va aprovar la proposta presentada per aquest tribunal i va ordenar la creació d'aquesta esquadra.³²⁵

4.3.6.2 ESQUADRA D'ÀGER

La Reial Audiència va projectar la creació d'una esquadra de 50 paisans armats a Àger³²⁶ sota les ordres del seu batlle.³²⁷ Un cop analitzada la proposta, el capità general va aprovar la ubicació d'una esquadra en aquesta vila, la qual restaria integrada per mig centenar d'homes comandats pel batlle.³²⁸

4.3.6.3 ESQUADRA DE TÀRREGA

El capità general va considerar que s'havia de situar una esquadra a Tàrrega³²⁹ formada per 50 paisans armats sota les ordres del tinent de corregidor, 20 més dels previstos i projectats des de la Reial Audiència.³³⁰

El 23 de juny de 1721 es va fer efectiva l'entrega de l'armament de l'esquadra de Tàrrega a les autoritats militars de Lleida i es va donar com a dissolta des d'aquell moment.³³¹

323 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 877.

324 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

325 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

326 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 872.

327 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

328 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

329 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 897.

330 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

331 ACUR. Correspondència Ajuntament de Tàrrega. Carta (23 de juny de 1721).

4.3.6.4 ESQUADRA DE BELLPUIG

Per a Bellpuig, que l'any 1719 tenia atribuïda la consideració de vila,³³² la Reial Audiència havia projectat una esquadra de 30 paisans armats.³³³ El 29 d'abril de 1719 el capità general, després d'analitzar la proposta presentada, va considerar que l'esquadra havia d'estar constituïda per 50 homes armats, 20 més dels projectats.³³⁴

Durant el maig de 1720 la Reial Audiència va acordar dotar d'armes Pere Gomar, regidor de la ciutat de Lleida, procurador general i governador de la baronia de Bellpuig, perquè pogués desenvolupar les seves funcions amb seguretat.³³⁵

4.3.6.5 ESQUADRA D'ARBECA

La Reial Audiència va considerar que a Arbeca s'havia d'establir una esquadra³³⁶ integrada per 30 paisans armats sota el comandament del batlle de la vila.³³⁷ La proposta fou aprovada pel capità general, que en va ordenar la creació.³³⁸

4.3.6.6 ESQUADRA DE LA GRANADELLA

La Reial Audiència va considerar que era necessària una esquadra de 30 paisans armats a la Granadella.^{339 340}

Finalment, l'esquadra va quedar constituïda el 29 d'abril amb un total de 30 efectius, a les ordres d'una persona de confiança que proposà la Reial

332 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 878.

333 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

334 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

335 ACA. Consultas 129 (1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (22 de maig de 1720).

336 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 875.

337 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

338 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

339 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 886.

340 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

Audiència.³⁴¹ El 4 de maig de 1719 aquest organisme informava el capità general que per comandar aquesta esquadra nomenés el batlle de la localitat; d'aquesta manera rebutjava la seva proposta inicial que presentava com a candidat a Pau d'Àger.³⁴²

4.3.6.7 ESQUADRA DE VILANOVA / SANTA MARIA DE MEIÀ

El capità general va deixar en mans de la Reial Audiència la ubicació d'una esquadra formada per 30 paisans armats a les localitats de Vilanova de Meià, Santa Maria de Meià o en qualsevol altre indret que es considerés escaient.³⁴³

Finalment, el 4 de maig de 1719 la Reial Audiència va informar el capità general que deixava a l'àrbitri del ministre comissionat la decisió final respecte on s'havia d'allotjar l'esquadra, però amb independència de la població designada aquest tribunal va establir que havia de tenir com a cap Jaume Serret.

4.3.6.8 ESQUADRA DE GUIMERÀ

L'esquadra de paisans armats de Guimerà³⁴⁴ no es trobava entre les planificades originalment a l'abril de 1719 i es constituí per ordre de les autoritats militars. El seu comandant fou el batlle i es desconeix el nombre d'efectius que la integraven.

341 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

342 ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

343 ACA. Villetes 363 (1718- 719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

344 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 884.

Taula 15: Esquadres que integren el corregiment de Lleida: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

Localitat	Comandament	Professió càrrec	Efectius	Organisme
<i>Balaguer</i>		Tinent de corregidor	50	Reial Audiència
<i>Àger</i>		Batlle	50	Reial Audiència
<i>Tàrrega</i>	Raimon Terès	Notari	50	Reial Audiència
<i>Bellpuig</i>	Pere Gomar Tarroja	Regidor de Lleida	50	Reial Audiència
<i>Arbeca</i>		Batlle	30	Reial Audiència
<i>La Granadella</i>		Batlle	30	
<i>Vilanova de Meià / Sta. Maria de Meià</i>	Jaume Serret		30	Reial Audiència
<i>Guimerà</i>		Batlle		Autoritat militar
TOTAL			290	

Taula 16: Relació d'esquadristes que integren el corregiment de Lleida: grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia)

Esquadra	Grau	Nom -cognom	Professió
TÀRREGA	Cap d'esquadra	Raimon Terès	Notari
	Subaltern	Francesc Llopis	Negociant
BELLPUIG	Cap d'esquadra	Pere Gomar i Tarroja	Regidor de Lleida
VILANOVA / SANTA MARIA DE MEIÀ	Cap d'esquadra	Jaume Serret	

Mapa 6: Desplegament de les esquadres al corregiment de Lleida

4.3.7 Corregiment de Tortosa

4.3.7.1 ESQUADRA DE PINELL DE BRAI

La localitat de Pinell de Brai³⁴⁵ es va distingir en la Guerra de Successió pel seu suport incondicional a la causa borbònica: així, aixecà una companyia a favor de Felip V i es convertí en un dels baluards dels borbònics a les Terres de l'Ebre.³⁴⁶ Aquest suport té l'origen en l'enfrontament histò-

345 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 918.

346 ESPINO LÓPEZ, A. *Miquelets i Somatents al front de l'Ebre durant la Guerra de Successió (1705-1714)*. Barcelona: Rafael Dalmau editor, 2009, p. 50-51.

ric mantingut amb l'orde dels Hospitalers de Sant Joan de Jerusalem, els quals gaudien d'un seguit de drets senyorials exercits des del veí castell de Miravet. Els santjoanistes de Miravet es van posicionar al costat de l'arxiduc Carles d'Àustria. S'albirava l'existència d'un rerefons de lluita contra els drets senyorials de possessió que aquest orde religiós exercia sobre la població de Pinell de Brai.³⁴⁷

En el projecte de creació de les Esquadres fet per la Reial Audiència el 5 d'abril de 1719 ja se suposava que estava actuant com una esquadra *de facto*, per la qual cosa en aquest projecte no proporcionaven ni el nombre d'efectius que l'havien de compondre ni el comandament que se situaria al capdavant.³⁴⁸

Segons l'informe elaborat el 14 de maig 1720 per la Reial Audiència es recollia que aquesta esquadra l'havia constituït Alonso Uría de Llano, ministre de la Reial Audiència, el dia 26 de juny de 1719 i que, en data de l'elaboració de l'esmentat informe, encara es trobava operativa.³⁴⁹ Malgrat que es constituí amb 30 efectius, durant el conflicte bèl·lic l'esquadra s'incrementà fins a assolir la xifra de 80 allistats.³⁵⁰

4.3.7.2 ESQUADRA DE XERTA

En el projecte de creació de les Esquadres realitzat per la Reial Audiència el 5 d'abril de 1719 es manifestava la voluntat d'armar aels justícies dels pobles, així com establir una esquadra formada per 30 paisans armats a la població de Xerta.³⁵¹ Aquesta proposta va comptar amb el vistiplau del capità general, que n'ordenà la creació d'acord amb els extrems proposats per la Reial Audiència.³⁵²

Segons l'informe elaborat el 14 de maig 1720 per la Reial Audiència, aquesta esquadra l'havia constituït Alonso Uría de Llano, ministre de la

347 SALES FOLCH, N, *op. cit.*, *Senyors, bandolers...*, p. 155; ESPINO LÓPEZ, A, *op. cit.*, *Miquellets i Somatents...*, p. 46.

348 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

349 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

350 AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 196. Carta de Pedro Zacarías Maurín al capità general de Catalunya (24 de setembre de 1719).

351 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 921.

352 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

Reial Audiència, el dia 26 de juny de 1719 i en la data d'elaboració de l'esmentat informe no estava operativa.³⁵³

4.3.7.3 ESQUADRA DE FLIX

El projecte del 5 d'abril de 1719 elaborat per la Reial Audiència sol·licitava que s'armessin els justícies de Flix³⁵⁴ i que es constituís una esquadra formada per 30 paisans, armats sota el comandament de Roc Sabater, ciutadà de provada lleialtat al rei Felip V.³⁵⁵ El 29 d'abril el capità general va autoritzar l'aixecament d'aquesta força.³⁵⁶

En l'informe elaborat el 14 de maig 1720 la Reial Audiència recollia que l'esquadra s'havia constituït el 28 de juny de 1719 per l'acció d'Alonso Uría de Llano.³⁵⁷

4.3.7.4 ESQUADRA D'ALCANAR

L'origen del posicionament borbònic de la població d'Alcanar,³⁵⁸ com el de Pinell de Brai, l'hem de cercar en l'antic enfrontament que aquestes dues viles mantenien amb els cavallers hospitalers de l'orde militar de Sant Joan de Jerusalem. En el projecte de creació de les esquadres, elaborat per la Reial Audiència del 5 d'abril de 1719, es prejutjava que els vilatans ja actuaven com una esquadra de paisans armats,³⁵⁹ com succeí a la població de Pinell de Brai, on la provada fidelitat dels habitants els valgué el dret de poder portar armes.

El 29 d'abril de 1719 el capità general ordenà la creació formal d'aquesta esquadra, integrada per 50 homes, sota el comandament de la persona

353 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

354 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 915.

355 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

356 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

357 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

358 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 911.

359 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

que designés la Reial Audiència.³⁶⁰ L'informe del 14 de maig de 1720 certificava que l'esquadra d'Alcanar s'havia constituït gràcies a Alonso Uría de Llano, ministre de la Reial Audiència, el 20 de juny de 1719.³⁶¹

4.3.7.5 ESQUADRA DE MÓRA D'EBRE

El 29 d'abril de 1719 el capità general de Catalunya va ordena la creació d'una esquadra a Móra d'Ebre³⁶², integrada per 30 paisans armats i comandada pel seu batlle³⁶³.

L'informe emès per la Reial Audiència, datat el 14 de maig 1720, deixava constància de la constitució de l'esquadra per part de Alonso Uría de Llano, ministre d'aquest tribunal, el 27 de juny de 1719. En el moment de la redacció de l'esmentat informe l'esquadra es trobava encara operativa³⁶⁴.

4.3.7.6 ESQUADRA D'ULLDECONA

El cas d'Uldecona és un altre exemple d'una esquadra de paisans armats no planificada inicialment, però instaurada durant el conflicte bèl·lic com a conseqüència de la seva evolució. El corregidor de Tarragona, Juan Antonio de Pando i Patiño, es va adreçar al capità general de Catalunya el 30 d'agost de 1719 per informar-lo que havia lliurat 40 escopetes al batlle i veïns de l'esmentada vila perquè es defensessin de la insurgència austriacista.³⁶⁵

360 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

361 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

362 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 917.

363 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719); VINAIXA MIRÓ, J. R., «Benissanet al segon decenni del S. XVIII (1719)». *Miscel·lània del Centre d'Estudis de Ribera d'Ebre*, 12, Flix, 1998, p. 38.

364 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

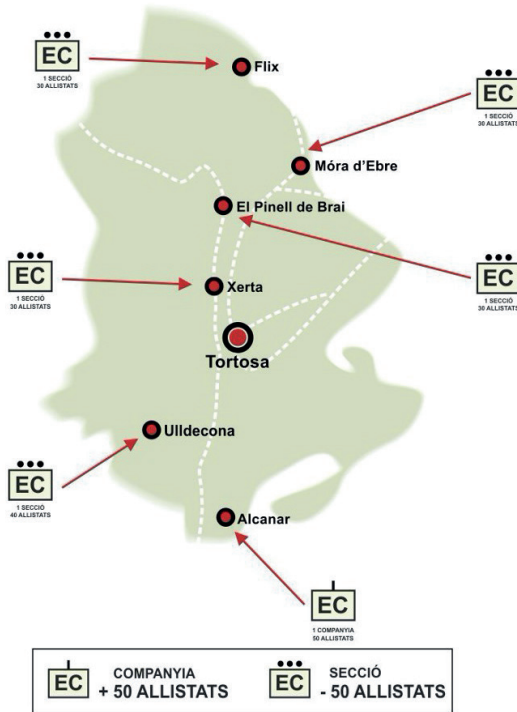
365 ACA. Consultas 128 (1719-1720). Carta de la Reial Audiència al capità general (21 de setembre de 1719).

Taula 17: Esquadres que integren el corregiment de Tortosa detallant: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

Localitat	Comandament	Professió càrrec	Efectius	Organisme
Pinell de Brai	Josep Espinós	Batlle	30	Reial Audiència
Xerta	Josep Parera	Batlle	30	Reial Audiència
Flix	Josep Cervelló	Batlle	30	Reial Audiència
Alcanar	Andreu Chavalera Gil	Doctor en Dret	50	Reial Audiència
Móra d'Ebre	Josep Saloni Vidal	Batlle/Notari	30	Reial Audiència
Uldecona		Batlle	40	Autoritat militar
TOTAL			210	

Taula 18: Relació d'esquadristes que integren el corregiment de Tortosa: grau, nom i cognoms i professió (elaboració pròpia)

Esquadra	Grau	Nom i cognom	Professió
Pinell de Brai	Cap d'esquadra	Josep Espinós	Batlle
	Subaltern	Francesc Albarell	
Xerta	Cap d'esquadra	Josep Parera	Batlle
	Subaltern	Baustista Burjales	
Flix	Cap d'esquadra	Josep Cervelló	Batlle
	Subaltern	Francesc Cervelló de Marco	
Alcanar	Cap d'esquadra	Andreu Chavalera i Gil	Doctor en Dret / Prevere / Síndic
	Subaltern	Jacint Gonzales	
Móra d'Ebre	Cap d'esquadra	Josep Saloni i Vidal	Batlle/Notari

Mapa 7: Desplegament de les esquadres al corregiment de Tortosa

4.3.8 Corregiment de Tarragona

4.3.8.1 ESQUADRA DE TARRAGONA

L'informe de planificació de les esquadres elaborat el 5 d'abril de 1719 per la Reial Audiència proposava al capità general l'establiment d'una esquadra a la ciutat de Tarragona,³⁶⁶ a imatge de la constituïda a Vic, en el moment que aquest ho considerés escaient.³⁶⁷ En contra s'hi posicionà el marquès de Castel-Rodrigo, el qual no projectava cap esquadra en aquesta ciutat

³⁶⁶ IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 691.

³⁶⁷ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

perquè es tractava d'una plaça d'armes.³⁶⁸ Malgrat aquest dos posicionaments, finalment es va constituir una esquadra, molt possiblement a iniciativa de les autoritats militars.

4.3.8.2 ESQUADRA DE VALLS

En el projecte realitzat per la Reial Audiència es proposava crear una esquadra a Valls³⁶⁹ integrada per 50 paisans armats.³⁷⁰ El capità general de Catalunya va ordenar a la Reial Audiència que constituís una esquadra de paisans armats a la localitat.³⁷¹ La constitució es va produir el dia 29 de juny de 1719,³⁷² quan s'hi van establir tres companyies de 50 homes cadascuna.³⁷³

Segons l'informe tramès per la Reial Audiència el 14 de maig 1720 al capità general de Catalunya, l'esquadra de Valls havia estat constituïda per Juan Antonio de Navas i Benedit, oïdor de la Reial Audiència; una esquadra que en el moment de l'elaboració de l'esmentat informe encara restava operativa.³⁷⁴

368 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

369 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 693.

370 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

371 Baltasar Martí: antic seguidor borbònic que va ser empresonat a Barcelona durant la Guerra de Successió. ACA. Villetes. 364. Memorial de Baltasar Martí (21 de juny de 1720); PAPELL TARDIU, J, *op. cit.*, p. 124-125.

ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Trasllat notarial del 2 d'octubre de 1720, del Memorial de les despeses de l'esquadra de Valls des del 29 de juny de 1719 al 24 de maig de 1720, a PAPELL TARDIU, J, *op. cit.*, p. 139.

373 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Trasllat notarial del 2 d'octubre de 1720, del Memorial de les despeses de l'esquadra de Valls des del 29 de juny de 1719 al 24 de maig de 1720, a PAPELL TARDIU, J, *op. cit.*, p. 139.

374 ACA. Consultes 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

4.3.8.3 ESQUADRA DE TORREDEMBARRA

La Reial Audiència, en l'informe de creació de les esquadres, va planificar per a aquesta vila una força composta per 30 paisans armats.³⁷⁵ El capità general va acceptar que l'esquadra la integressin un total de 30 efectius.³⁷⁶

A l'informe del 14 de maig 1720 la Reial Audiència comunicava que l'esquadra de Torredembarra s'havia constituït mitjançant la intervenció de Juan Antonio de Navas i Benedit, oïdor d'aquest tribunal, composta per 3 companyies de 30 paisans armats, i que en l'esmentada data encara es trobava operativa.³⁷⁷

4.3.8.4 ESQUADRA DE CAMBRILS

La Reial Audiència va projectar el 5 d'abril de 1719 la creació d'una esquadra a Cambrils³⁷⁸ formada per 30 paisans armats, sota el comandament del batlle i el sotsbatlle.³⁷⁹ Aquesta proposta va ser accepta pel capità general de Catalunya, que ordenà que es realitzés conforme al projecte presentat.³⁸⁰

En l'informe emès per la Reial Audiència el 14 d'abril de 1720 s'advertix que en l'esmentada data aquesta esquadra ja no restava operativa.³⁸¹

375 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

376 ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

377 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

378 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 663.

379 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

380 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

381 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

4.3.8.5 ESQUADRA DE LA SELVA DEL CAMP

La Reial Audiència va projectar la creació d'una esquadra a la Selva del Camp³⁸² amb 30 paisans armats.³⁸³

En l'informe del 14 de maig 1720 s'explicava que l'esquadra de la Selva del Camp, constituïda per Juan Antonio de Navas i Benedit, oïdor de la Reial Audiència, l'integraven 30 efectius a les ordres del caporal Adrià Pellicer i que s'havia fusionat amb la creada a Valls.³⁸⁴

4.3.8.6 ESQUADRA DE FALSET

En el projecte de creació de les esquadres se'n projectava una a Falset³⁸⁵ integrada per 30 efectius. El capità general era del parer que es constituís una esquadra de 50 paisans armats, sota la dependència d'una persona de confiança provada, que hauria de designar la Reial Audiència.³⁸⁶ L'esquadra va ser dissolta al mes de juny quan va ser derrotada pel Carrascllet.

4.3.8.7 ESQUADRA DE MONTBLANC

La Reial Audiència va projectar una esquadra formada per 30 paisans armats a la població de Montblanc.³⁸⁷

Malgrat aquesta proposta, el capità general va ordenar la creació d'una esquadra amb 50 paisans armats, 20 més dels planificats originalment, sota el comandament del tinent de corregidor i de l'agutzil major de la localitat.³⁸⁸

382 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 675.

383 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

384 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

385 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 668.

386 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

387 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 680-681; ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

388 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

4.3.8.8 ESQUADRA DE SARRAL

La Reial Audiència va projectar una esquadra a la localitat del Sarral³⁸⁹ formada per 30 paisans armats.³⁹⁰ Aquest projecte va rebre la conformitat del capità general, el qual va ordenar la constitució d'una esquadra integrada per 30 paisans armats sota el comandament de Josep Sanahuja.³⁹¹

4.3.8.9 ESQUADRA DE L'ALBI

La Reial Audiència, en el seu projecte de creació de les esquadres, va indicar que a l'Albi³⁹² s'hauria de situar una força integrada per 20 efectius a les ordres de Francesc Sebastida.³⁹³ Estudiat l'informe, el capità general va ratificar la proposta i va ordenar que s'hi establís una esquadra integrada per 20 paisans armats sota el comandament d'una persona de confiança, proposada per la Reial Audiència.³⁹⁴

Així doncs, el 4 de maig de 1719 aquest tribunal va informar el capità general que proposava el batlle de la vila per comandar aquesta força, però la decisió final la deixà en mans del ministre comissionat de la Reial Audiència.³⁹⁵

4.3.8.10 ESQUADRA DE TIVISSA

El 29 d'abril el capità general va ordenar a la Reial Audiència que estudiés la possibilitat d'establir una esquadra a Tivissa,³⁹⁶ amb la intenció de controlar les zones muntanyoses circumdants a l'esmentada vila.³⁹⁷ La res-

389 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 689.

390 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

391 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

392 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 658.

393 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

394 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

395 ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

396 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 691-692.

397 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

posta va ser positiva, ja que el 4 de maig de 1719 la Reial Audiència va informar el capità general que per comandar aquesta nova esquadra de 30 paisans armats fos nomenat el batlle de la localitat.³⁹⁸

4.3.8.11 ESQUADRA DE PRADES

En el projecte de creació de les esquadres, el capità general va delegar en la Reial Audiència la decisió de crear una força a Prades³⁹⁹ amb l'objectiu de controlar les muntanyes de la serra de Prades.⁴⁰⁰ Davant d'aquesta proposta el tribunal va respondre positivament i autoritzà la constitució d'una esquadra de 30 paisans armats a les ordres del batlle de la localitat.⁴⁰¹

4.3.8.12 ESQUADRA DE REUS

La Reial Audiència, en el seu projecte de creació de les esquadres del 5 d'abril de 1719, va projectar crear a Reus⁴⁰² un grup de 50 paisans armats que hi fes guàrdia permanent per torns.⁴⁰³ Hi ha constància, des del mes de març de 1719, d'un destacament de 50 paisans armats de la vila de Reus que ja duien a terme operacions contra la insurgència austriacista a les zones muntanyoses del corregiment.⁴⁰⁴

El 29 d'abril, el capità general de Catalunya, marquès de Castel-Rodrigo, una vegada estudiat el projecte de la Reial Audiència, va ordenar que s'hi establís formalment l'esquadra projectada de 50 paisans armats, que restarien a les ordres del batlle i del sotsbatlle.⁴⁰⁵ El 4 de maig de 1719 fou

398 ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

399 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 685.

400 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

401 ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

402 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 686-687.

403 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

404 ACBC. Codi Unitat Instrumental 15. Llibre d'Actes Municipal (1710-1741), p. 178.

405 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

nomenat definitivament cap de l'esquadra Pere Roig, alcalde de Reus.⁴⁰⁶ El dia 28 es va constituir oficialment l'esquadra.⁴⁰⁷

El 29 de juliol de 1719 l'esquadra va quedar desarmada i les seves armes foren traslladades a la ciutat de Tarragona⁴⁰⁸.

En l'informe tramès el 14 de maig 1720 per la Reial Audiència al capità general de Catalunya, es recollia que l'esquadra s'havia constituït per Juan Antonio de Navas i Benedit, oïdor de la Reial Audiència, amb un total de 150 allistats, dividits en tres companyies a les ordres del batlle.⁴⁰⁹

4.3.8.13 ESQUADRA D'ALFORJA

Iniciada la guerra es va establir una esquadra no planificada per la Reial Audiència a Alforja,⁴¹⁰ motiu pel qual creiem que va ser organitzada amb el beneplàcit de les autoritats militars.

Aquesta esquadra trobà la seva fi en la derrota patida el 3 de juny de 1719, quan va assaltar la vila un destacament d'arcabussers francesos comandats pel Carrasclat.⁴¹¹

406 ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

407 ACBC. Codi Unitat Instrumental 515. Correspondència 1714-1719. Carta dels regidors de Reus a Pedro de Saura i Valcárcel (28 de juny de 1719).

408 ACBC. Codi Unitat Instrumental 515. Llibre d'Actes Municipal (1710-1741), p. 183.

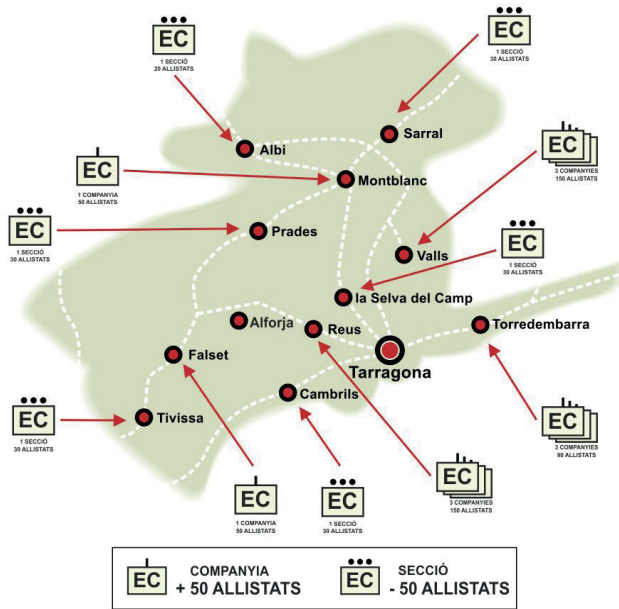
409 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

410 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 658.

411 ACA. Consultas 128 (1719-1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (24 de setembre de 1719).

Taula 19: Esquadres que integren el corregiment de Tarragona: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

Localitat	Comandament	Professió càrrec	Efectius	Organisme
<i>Tarragona</i>				Autoritat Militar
<i>Valls</i>	Baltasar Martí	Cirurgià/Batlle	150 3 cies.	Reial Audiència
<i>Torredembarra</i>	Miquel Fontanilles	Pagès	90 3 cies.	Reial Audiència
<i>Cambrils</i>	Josep Peyrí	Batlle	30	Reial Audiència
<i>La Selva del Camp</i>	Adrià Pellicer	Batlle	30	Reial Audiència
<i>Falset</i>	Oliver	Doctor en Dret	50	Reial Audiència
<i>Montblanc</i>	Josep Baget i Nogués	- Tinent de Corregidor	50	Reial Audiència
<i>Sarral</i>	Josep Sanahuja	Batlle	30	Reial Audiència
<i>L'Albi</i>	Francesc Sebastida	Batlle	20	Reial Audiència
<i>Tivissa</i>		Batlle	30	Reial Audiència
<i>Prades</i>		Batlle	30	Reial Audiència
<i>Reus</i>	Pere Puig	Batlle	150 3 Cies.	Reial Audiència
<i>Alforja</i>				Autoritat militar
TOTAL			660	

Mapa 8: Desplegament de les esquadres al corregiment de Tarragona

Taula 20: Relació d'esquadristes que integren el corregiment de Tarragona: unitat, grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia)

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
TARRAGONA		Mosso	Antoni Fàbregas	Notari
		Mosso	Tomàs Fleix	Notari
VALLS	1a companyia	Cap d'esquadra	Baltasar Martí	Batlle/ Cirugià
		Subaltern	Josep Massó	
	2a companyia	Cap de companyia	Pere Anton Veciana i Rabassa	Sotsbatlle/ Negociant
	3a companyia	Cap de companyia	Francesc Armengol i Ferrer	Regidor
TORREDEMBARRA			Miquel Fontanilles	Pagès
CAMBRILS		Cap d'esquadra	Josep Peyri	Batlle
		Subaltern		Sotsbatlle
LA SELVA DEL CAMP		Cap d'esquadra	Adrià Pellicer	Batlle
		Subaltern		Sotsbatlle
FALSET		Cap d'esquadra	Oliver	Doctor en Dret
MONTBLANC		Cap d'esquadra	Josep Baget i Nogués	Tinent de corregidor
		Subaltern		Agutzil major
SARRAL		Cap d'esquadra	Josep Sanahuja	
LALBI		Cap d'esquadra	Francesc Sebastida	Batlle
TIVISSA		Cap d'esquadra		Batlle
PRADES		Cap d'esquadra		Batlle
REUS		Cap d'esquadra	Pere Puig	Batlle
		Subaltern	Joan Bages	
		Subaltern	Joan Pedret	
		Subaltern	Gabriel Monter	
		Subaltern	Antoni Compte	
		Subaltern	Joan Pau Querol	
		Subaltern	Tomàs Auger	
		Subaltern	Josep Bages	
		Subaltern	Antoni Gavalda	
Subaltern	Josep Peris			

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
REUS		Subaltern	Raimon Cardona	
		Subaltern	Pere March	
		Subaltern	Felip Folchs	
		Subaltern	Miquel Simó	
		Subaltern	Joan Baptista Claveria	
		Subaltern	Josep Virgili	
		Subaltern	Jaume Freyre	
		Subaltern	Antoni Arandes	Argenter
		Subaltern	Pere Gay	
		Subaltern	Francesc Pujol	
		Mosso	Narcís Bruget	Fuster
		Mosso	Po Farré	Corder
		Mosso	Bartomeu Perdigó	Corder
ALFORJA		Mosso	Francesc Moliner	
		Mosso	Sebastià Huguet	Pagès
		Mosso	Francesc Monter	Confiter
		Mosso	Gabriel Saludes	Sastre

4.3.9 Corregiment de Girona

4.3.9.1 ESQUADRA DE ROSES

L'esquadra de paisans armats de Roses⁴¹² no figurava entre les planificades pel capità general ni per la Reial Audiència en un primer moment. Es va crear per la necessitat de reforçar les tropes aquarterades a la seva fortalesa i assegurar-ne la defensa davant l'avanç de l'exèrcit francès.

Aquesta esquadra també s'encarregava de traslladar els detinguts a Barcelona, ajudar en els treballs de fortificació o enviar missatges, entre d'altres qüestions. Però si una tasca sobresortia per sobre les altres aquesta era la realització de guàrdies nocturnes sota el comandament d'un regidor de la vila.⁴¹³

⁴¹² IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 772.

⁴¹³ BNC. Fons Bonsoms. «Breve Resumen de Servicios, y Privilegios de la villa de Rosas, epílogo conciso de las circunstancias, que constituyen a sus moradores Condignos de la Pía Real atención; por los muchos Servicios, que en Personas, y bienes han tributado a sus Ca-

4.3.9.2 ESQUADRA D'ARBÚCIES

El 4 de maig de 1719 la Reial Audiència va informar el capità general de Catalunya sobre les dificultats sobrevingudes a l'hora de nomenar un cap de confiança que comandés l'esquadra d'Arbúcies.⁴¹⁴ Finalment fou nomenat Pere Torrens, el qual, segons Francisco Caetano de Aragón, era una persona de fidelíssima confiança del règim borbònic.⁴¹⁵ Aquesta força estava composta per un total de 40 homes.⁴¹⁶

L'informe redactat per la Reial Audiència el 14 de maig 1720 informava que l'esquadra d'Arbúcies s'havia constituït arran de la comissió realitzada per Gregorio de Matas i Pujol, oïdor d'aquest tribunal. L'esquadra la formaven un total de 40 allistats.⁴¹⁷

4.3.9.3 ESQUADRA DE SANT FELIU DE GUÍXOLS

L'esquadra de paisans armats de Sant Feliu de Guíxols⁴¹⁸ no havia estat planificada originàriament pel capità general de Catalunya. Aquesta força, que s'establiria oficialment mitjançant una escriptura notarial el 14 de juny de 1719, la integraven 30 d'efectius.⁴¹⁹

L'informe elaborat el 14 de maig 1720 per la Reial Audiència informava que aquesta esquadra s'havia constituït arran de la comissió realitzada per Gregorio de Matas i Pujol.⁴²⁰

tólicos Monarcas, expiendiendo en la pasada guerra y con especialidad en este último bloqueo de 1719».

414 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 713; ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

415 ACA. Villetes 364 (1719-1720). Carta de Francisco Caetano de Aragón a Antonio del Valle (15 de juliol de 1719).

416 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

417 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

418 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 781.

419 AHG. Fons Notarial. Sant Feliu de Guíxols. Notari Jeroni Axandri (1718-1719). Reg. 496. Acta notarial de constitució de l'Esquadra de Sant Feliu de Guíxols amb expressió del seus comandaments i 30 allistats (14 de juny de 1719).

420 JULIÀ FIGUERAS, B. «Sant Feliu de Guíxols, 1701-1705», *Estudis del Baix Empordà*, n. 16, 1997, p. 74-75.

4.3.9.4 ESQUADRA DE PALAFRUGELL

Núria Sales descriu aquesta esquadra com una força formada per 30 vilatans armats amb 33 armes i a les ordres de Gregorio de Matas.⁴²¹

En l'informe elaborat per la Reial Audiència i enviat en data 14 de maig 1720 al capità general de Catalunya es recollia que l'esquadra s'havia constituït arran de la comissió realitzada per Gregorio de Matas i Pujol, oïdor de la Reial Audiència.⁴²²

4.3.9.5 ESQUADRA DE BLANES

Durant la Guerra de Successió la vila de Blanes⁴²³ no es va posicionar a favor de la causa austriacista quan fou requerida per aportar combatents a les files de l'arxiduc Carles, a diferència d'altres localitats de la província de Girona.⁴²⁴

La Reial Audiència, en el seu informe del 14 de maig 1720, exposava que l'esquadra de Blanes s'havia constituït arran de la comissió realitzada per Gregorio de Matas i Pujol, oïdor d'aquest tribunal. L'esquadra la integraven 30 allistats.⁴²⁵

4.3.9.6 ESQUADRA DE SANTA COLOMA DE FARNERS

L'informe que la Reial Audiència va enviar el 14 de maig 1720 al capità general de Catalunya recollia que l'esquadra de Santa Coloma de Farners⁴²⁶ s'havia constituït arran de la comissió realitzada per Gregorio de Matas i Pujol, oïdor d'aquest tribunal. Segons informava, aquesta esquadra estava integrada per 30 allistats.⁴²⁷

421 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720); MEDIR JOFRA, R. «Los Mozos de Escuadra en Palafrugell», *Revista de Palafrugell*, n. 10, 1965, p. 20.

422 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

423 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 718.

424 MORALES GARCÍA, F. J. «Girona i la guerra de Successió», *Revista de Girona*, n. 25, 2009, p. 450.

425 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

426 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 778.

427 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

4.3.9.7 ESQUADRA DE VIDRERES

Segons l'informe de la Reial Audiència tramès el 14 de maig 1720 al capità general de Catalunya, l'esquadra de Vidreres⁴²⁸ s'havia constituït arran de la comissió realitzada per Gregorio de Matas i Pujol, oïdor de la Reial Audiència. Aquesta esquadra estava composta per 30 allistats, que disposaven de 30 armes.⁴²⁹

4.3.9.8 ESQUADRA DE CANET DE MAR

L'informe del 14 de maig 1720 emès per la Reial Audiència al capità general de Catalunya recollia que l'esquadra de Canet de Mar s'havia constituït arran de la comissió realitzada per Gregorio de Matas i Pujol, oïdor de l'esmentat tribunal. Aquesta esquadra estava formada per 30 allistats i disposava de 28 armes.⁴³⁰

4.3.9.9 ESQUADRA DE TORDERA

El comissionat de la Reial Audiència va constituir una esquadra de paisans armats a la vila⁴³¹ amb un total de 30 efectius a les ordres del batlle de la vila.⁴³²

4.3.9.10 ESQUADRA DE FIGUERES

A la localitat les Figueres⁴³³ les autoritats militars van ordenar la creació d'una esquadra de paisans armats, molt possiblement abans de l'ofensiva francesa contra l'Empordà. Tenim constància de la seva existència arran dels enfrontaments mantinguts amb els arcabussers francesos a principis del mes de desembre de 1719.⁴³⁴

428 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 795.

429 Entenem que els efectius estaven dotats d'armes curtes, però mancaven 2 armes llargues.

430 Entenem que els efectius estaven dotats d'armes curtes, però mancaven 16 armes llargues.

431 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 792.

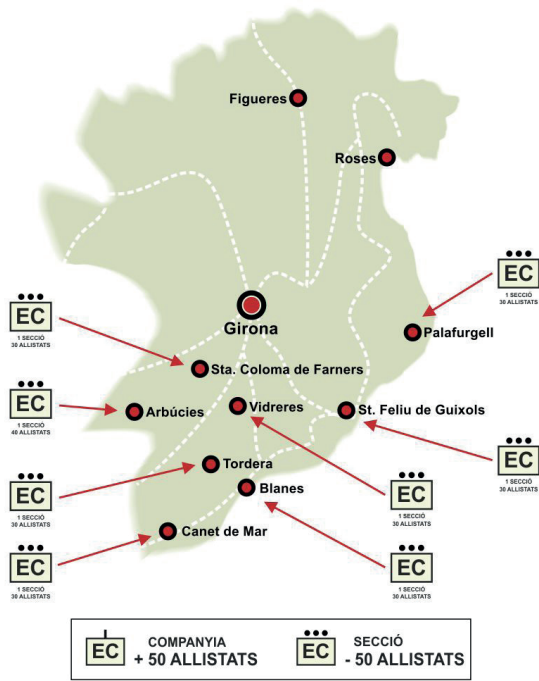
432 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

433 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 733.

434 AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 199. Carta de Salvador Prats i Matas al capità general de Catalunya (16 de desembre de 1719).

Taula 21: Esquadres que integren el corregiment de Girona: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

Localitat	Comandament	Professió càrrec	Efectius	Organisme
<i>Roses</i>	Pere Josep Sastre Miquel Buscarons Narcís Gilibert	Regidor Regidor Regidor		Autoritat Militar
<i>Arbúcies</i>	Pere Torrent	Cerer	40	Reial Audiència
<i>Sant Feliu de Guixols</i>	Joan Quintana	Batlle	30	Reial Audiència
<i>Palafrugell</i>	Josep Soguer	Batlle de Vall d'Aro	30	Reial Audiència
<i>Blanes</i>	Josep Morell	Notari	30	Reial Audiència
<i>Santa Coloma de Farners</i>	Salvador Solà	Negociant	30	Reial Audiència
<i>Vidreres</i>	Pere Poal	Batlle	30	Reial Audiència
<i>Canet de Mar</i>	Francesc Catà	Batlle de Sant Iscle	30	Reial Audiència
<i>Tordera</i>	Esteve Mates	Batlle	30	Reial Audiència
<i>Figueres</i>				Autoritat militar
TOTAL			250	

Mapa 9: Desplegament de les Esquadres al corregiment de Girona

Taula 22: Relació d'esquadristes que integren el corregiment de Girona: unitat, grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia)

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
ROSES	1a companyia	Cap de companyia	Pere Josep Sastre	Regidor
	2a companyia	Cap de companyia	Miquel Buscarons	Regidor
	3a companyia	Cap de companyia	Narcís Gilabert	Regidor
ARBÚCIES		Cap d'esquadra	Pere Torrent	Cerer
SANT FELIU DE GUÍXOLS		Cap d'esquadra	Joan Quintana	Batlle/Sastre/Sabater/Negociant
		Subaltern	Benet Rofi	Jornalers
		Major de dies	Roc Antic	
		Mosso	Antoni Landes	
		Mosso	Jaume Oliveres	
		Mosso	Miquel Companyó	
		Mosso	Antoni Tarragó	
		Mosso	Nicolau Rafí	
		Mosso	Josep Ribot	
		Mosso	Jaume Burchs	
		Mosso	Llàtzer Solà	
		Mosso	Cosme Patxot	
		Mosso	Benet Amorós	
		Mosso	Josep Tremol	
		Mosso	Pere Oliva	
		Mosso	Antoni Xullastres	
		Mosso	Salvi Planelles	
		Mosso	Pau Reinat	
		Mosso	Joan Baptista Mateu	
		Mosso	Joan Baptista Ambrós	
		Mosso	Nicolau Armitas	
		Mosso	Nicolau Roma	
	Mosso	Antoni Benet Falgueres		
	Mosso	Josep Farrano		
	Mosso	Jaume Rexach		

Esquadra	Unitat	Grau	Nom i cognom	Professió
SANT FELIU DE GUÍXOLS		Mosso	Jaume Feliu	Jornalers
		Mosso	Miquel Moncada	
		Mosso	Llorenç Comes	
		Mosso	Jeroni Ruscada	
		Mosso	Francesc Aiguavives	
		Mosso	Salvador Riera	
PALAFRUGELL		Cap d'esquadra	Josep Soguer	Batlle de Vall d'Aró
BLANES		Cap d'esquadra	Josep Morell	Notari
SANTA COLOMA DE FARNERS		Cap d'esquadra	Salvador Solà	Negociant
VIDRERES		Cap d'esquadra	Pere Poal	Batlle
CANET		Cap d'esquadra	Francesc Catà	Batlle
TORDERA		Cap d'esquadra	Esteve Mates	Batlle

4.3.10 Corregiment de Puigcerdà

4.3.10.1 ESQUADRA DE LA SEU D'URGELL

Malgrat que ni el marquès de Castel-Rodrigo ni la Reial Audiència havien projectat instaurar esquadres de paisans armats als corregiments fronterers amb França per la presència en aquests territoris de tropes reglades, les autoritats militars van considerar escaient armar una esquadra a la Seu d'Urgell⁴³⁵ que reforçés i oferís suport a la presència borbònica en aquests territoris. Va ser el governador militar de la plaça qui sol·licità a l'ajuntament de la vila la creació d'una esquadra de paisans armats, integrada per 54 efectius, que s'encarregaria de les rondes nocturnes per evitar les indesitjables desercions. L'ajuntament, reunit el 6 de maig de 1719, va acordar accedir a la constitució de l'esmentada esquadra.⁴³⁶

Dies després, el governador militar va tornar a sol·licitar que l'esquadra de paisans armats s'encarregués de vigilar les rodalies i les portes de la vila.⁴³⁷

435 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 621.

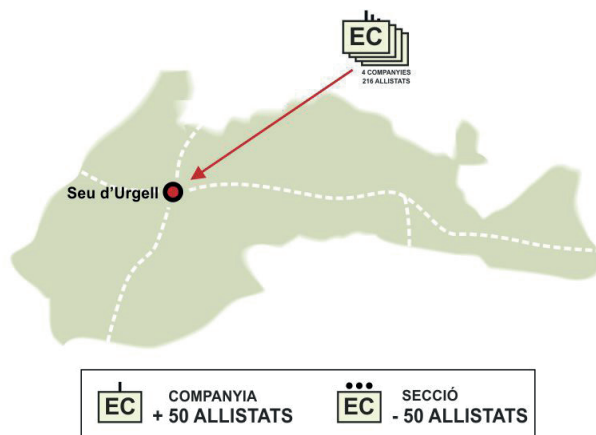
436 ACAU. Fons Ajuntament de la Seu d'Urgell. ACAU 370-4-T2-9. «Ajuntaments de l'any 1715 fins el 1731» (6 de maig de 1719).

437 ACAU. Fons Ajuntament de la Seu d'Urgell. ACAU 370-4-T2-9. «Ajuntaments de l'any 1715 fins el 1731» (24 de maig de 1719).

I a final de juliol va demanar que es formessin quatre companyies de paisans armats, al capdavant de les quals se situaren els regidors de la ciutat.⁴³⁸

Taula 23: Esquadres que integren el corregiment de Puigcerdà: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

Localitat	Comandament	Professió càrrec	Efectius	Organisme
Seu d'Urgell		Regidors	216 4 cies.	Autoritat militar
TOTAL			216	

Mapa 10: Desplegament de les Esquadres al corregiment de Puigcerdà

438 ACAU. Fons Ajuntament de la Seu d'Urgell. ACAU 370-4-T2-9. «Ajuntaments de l'any 1715 fins el 1731» (29 de juliol de 1719).

4.3.11 *Corregiment de Barcelona*

4.3.11.1 ESQUADRA DE MARTORELL

La Reial Audiència valorà la instal·lació d'una esquadra a Martorell,⁴³⁹ la qual havia d'estar integrada per un total de 40 efectius.⁴⁴⁰ Finalment, la valoració realitzada pel capità general va confirmar la proposta de la Reial Audiència, incrementant-la en 10 homes més.⁴⁴¹ Però quan va arribar el moment d'entrar en acció, els 50 efectius d'aquesta força es van negar a actuar,⁴⁴² la qual cosa provocà que se n'ordenés el desarmament.⁴⁴³

4.3.11.2 ESQUADRA DE SANT VICENÇ DELS HORTS

Respecte a establir una esquadra en la vila de Sant Vicenç del Horts,⁴⁴⁴ la Reial Audiència s'hi posicionà a favor proposant que es dugués a terme «hasta el numero de 30 para armar 30 hombres».⁴⁴⁵ La ratificació del capità general a la proposta de la Reial Audiència va permetre la creació d'una esquadra formada per 30 paisans.⁴⁴⁶

Segons l'informe realitzat per la Reial Audiència, la força s'havia constituït per comissió de Josep de Bustamante i Loyola, fiscal de la Sala Civil de la Reial Audiència, i havia estat desarmada per la insurgència austriacista.⁴⁴⁷

439 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 650.

440 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

441 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

442 ACA. Villetes 364 (1719-1720). Carta de Rodrigo Cavallero a Antonio del Valle (28 de juliol de 1719).

443 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 655.

445 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

446 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

447 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

4.3.11.3 ESQUADRA DE SANT BOI DE LLOBREGAT

La proposta presentada per la Reial Audiència consistia a establir un destacament integrat per 20 paisans armats.⁴⁴⁸ La proposició plantejada per la Reial Audiència coincidí plenament amb la del capità general de Catalunya, el qual també valorava la xifra de 20 efectius per integrar aquesta esquadra.⁴⁴⁹ L'esquadra es va constituir el dia 9 de juliol de 1719, tan bon punt va arribar l'ordre de creació a la vila.⁴⁵⁰

El 14 de maig de 1720 la Reial Audiència recollia que l'esquadra de Sant Boi s'havia constituït per comissió de Josep de Bustamante i Loyola, fiscal de la Sala Civil de la Real Audiència, però que havia estat desarmada de forma definitiva.⁴⁵¹

4.3.11.4 ESQUADRA DE MOLINS DE REI

A Molins de Rei⁴⁵² el capità general va ordenar la creació d'una esquadra integrada per 20 paisans armats.⁴⁵³

L'informe de la Reial Audiència recollia l'estat de les esquadres i exposava que la força s'havia constituït per comissió de Josep de Bustamante i Loyola, però que aquesta havia estat desarmada per part de la insurgència austriacista.⁴⁵⁴

448 ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

449 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

450 BALANZA, F. *et alii Guerrilles al Baix Llobregat. Els carrasquets del segle xviii, i els carlins i els republicans del segle xix*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986, p. 135. Informació extreta i citada per l'autor del manuscrit de Magí Castells, titulat «Notes històriques de la vila de Sant Boi del Llobregat».

451 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

452 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 650.

453 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

454 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

4.3.11.5 ESQUADRA DE SANT ESTEVE SESROVIRES

També a Sant Esteve Sesrovires⁴⁵⁵ es va establir una esquadra de 20 homes, però els regidors locals van sol·licitar-ne la supressió degut a l'elevat nombre de partides austriacistes a la zona.⁴⁵⁶ Al mes de maig de 1720 aquesta esquadra no figurava en la relació que la Reial Audiència va enviar al capità general de Catalunya, per la qual cosa es pot deduir que ja havia patit l'esmentada dissolució.⁴⁵⁷

4.3.11.6 ESQUADRA DE BADALONA

Des de la Reial Audiència es va valorar positivament l'opció d'establir una esquadra formada per 20 efectius a Badalona,⁴⁵⁸ una valoració que coincidiria amb la realitzada pel capità general.⁴⁵⁹ En el mes de maig de 1720 aquesta força no figurava en la relació que la Reial Audiència va enviar al capità general de Catalunya, per la qual cosa es pot deduir que en aquelles dates ja s'havia dissolt.

4.3.11.7 ESQUADRA DE BARCELONA

L'esquadra de Barcelona era una força creada per iniciativa de les autoritats militars com succeïa amb les seves homònimes de Berga o de Tarragona.⁴⁶⁰

Les funcions operatives de l'esquadra barcelonina consistien en el control i reconeixement de les persones que volguessin accedir a la ciutat. El nombre d'efectius armats que entraven de guàrdia diàriament era reduït i s'adscrivien als diferents piquets o seccions de les tropes regulars que hi havia destinats diàriament a les portes d'accés.⁴⁶¹

455 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 653.

456 MAS VILASECA, E, *op. cit.*, p. 212-214.

457 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

458 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 646; ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

459 ACA. Villetes 363 (1718-1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

460 IGLÉSIES, J, *op. cit.*, p. 646-647; AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 199. Resolució de la Reial Audiència (sense data, possiblement principis d'agost de 1719).

461 ACA. Consultas 128 (1719-1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (11 de setembre de 1719).

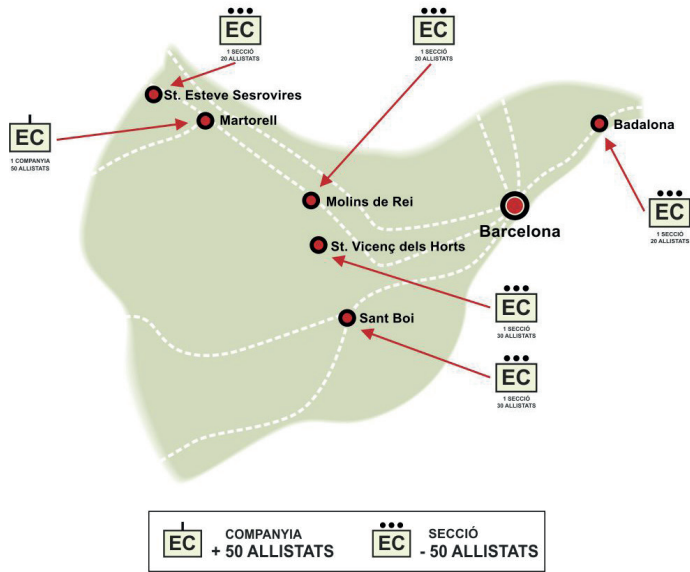
Molt possiblement, malgrat la finalització de la guerra de la Quàdruple Aliança, aquesta esquadra es va mantenir operativa per por que els antics combatents i resistents austriacistes retornessin a la ciutat.

Taula 24: Esquadres que integren el corregiment de Barcelona: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

Localitat	Comandament	Professió càrrec	Efectius	Organisme
Martorell			50	Reial Audiència
<i>Sant Vicenç dels Horts</i>			30	Reial Audiència
<i>Sant Boi de Llobregat</i>	Josep Parellada de la Buiga	Pagès	30	Reial Audiència
<i>Molins de Rei</i>			20	Reial Audiència
<i>Sant Esteve Sesrovires</i>			20	Reial Audiència
Badalona			20	Reial Audiència
<i>Barcelona</i>				Autoritat militar
TOTAL			170	

Taula 25: Relació d'esquadristes que integren el corregiment de Barcelona: grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia)

Esquadra	Grau	Nom i cognom	Professió
SANT BOI DE LLOBREGAT	Cap d'esquadra	Josep Parellada de la Buiga	Pagès
BARCELONA	Mosso	Josep Trullàs	
	Mosso	Francesc Plana	

Mapa 11: Desplegament de les esquadres al corregiment de Barcelona

Figura 1: Organigrama general de les esquadres per corregiments (elaboració pròpia)

**V. ESTUDI SOCIODEMOGRÀFIC I IDEOLÒGIC
DELS ESQUADRISTES:
DEL MOVIMENT GORRETA AL FELIPISME**

L'anàlisi social i demogràfica dels integrants de les esquadres s'ha fonamentat en l'estudi de les llistes d'esquadristes conservades arreu de Catalunya, que ens permeten fer un extracte significativament rellevant sobre la xifra contrastada de 5.409 defectius que com a mínim integraven aquest cos l'any 1719. D'aquests s'han obtingut dades (nom i cognoms, edat i/o professió) sobre 832, que permetran fer una radiografia del perfil dels membres que integraven aquesta força. La informació obtinguda permetrà aprofundir en el seu extracte social, edat i professions, així com establir quines poblacions van contribuir amb més efectius.

Territorialment, els més de 5.000 efectius es distribuïen desigualment pels onze corregiments. Així, doncs, la major concentració d'esquadristes la trobem localitzada al corregiment de Cervera (1.010) seguit pel de Vic (730), Manresa (752), Tarragona (660), Vilafranca del Penedès (615), Mataró (505), Lleida (290), Girona (250), Puigcerdà (216), Tortosa (210) i Barcelona (170).

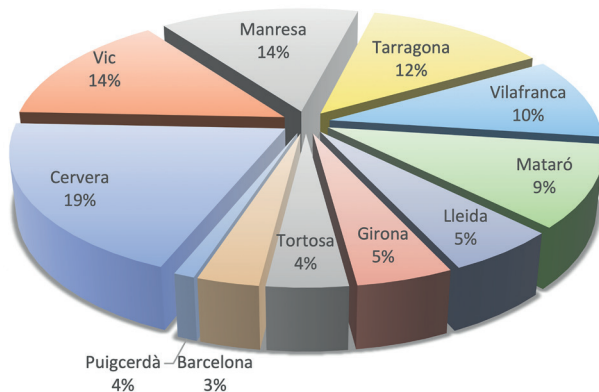

Figura 2: Distribució percentual dels esquadristes per corregiments (elaboració pròpia)

Els 5.409 efectius que integraven aquesta força es dividien en 197 comandaments i 5.212 esquadristes.

Respecte als comandaments, destaquem que 79 exercien càrrecs polítics/públics (batlle, 44; sotsbatlle, 4; regidor, 22; tinent de corregidor, 6; veguer, 1; governador polític, 1; síndic, 1), al marge de les seves respectives professions. Dels gairebé dos centenars d'oficials analitzats, s'han conservat dades sobre les professions de 65 dels seus membres: adroguer (1), agutzil (1), agutzil major (1), boter (1), calderer (1), cerer (1), traginer (1), escrivà (1), cirurgia (1), mercader (1), argenter (2), doctor en Medicina (2), teixidor (2), apotecari (3), sastre (3), negociant (4), jornaler (3), notari (5), pagès (6), doctor en Dret (7) i paraire (11). Per últim, convé ressaltar que sis d'ells ostentaven distincions socials o títols nobiliaris: ciutadà honorat de Barcelona (2), cavaller (2) o noble (3).

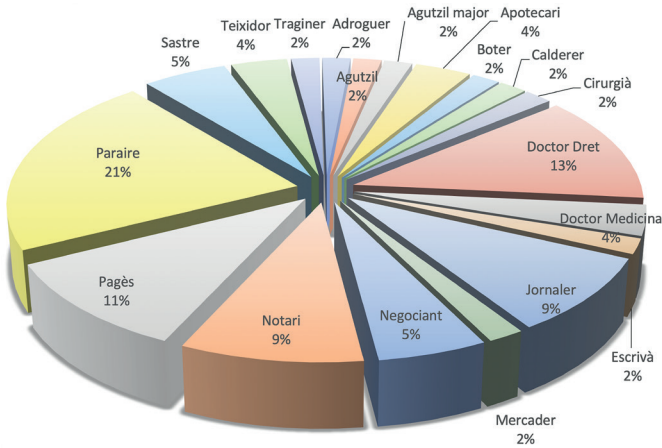

Figura 3: Distribució percentual dels comandaments de les esquadres per oficis (elaboració pròpia)

Pel que fa als 5.212 esquadristes localitzats, s'ha conservat informació respecte a la professió de 397: jornaler (154), traginer (32), seglar (24), teixidor (22), paraire (18), corder (16), sabater (14), oller (12), pagès (12), ferrer (10), sastre (9), boter (8), fuster (8), mestre de cases (7), clergue (6), moliner (6), claveter (3), manyà (3), negociant (3), tintorer (3), confiter (2), adroguer (2), notari (2), baster (2), cirurgia (2), forner (1), doctor en Dret (1), daurador (1), calderer (1), botiguer (1) i apotecari (1), als quals afegim els qui tenen càrrecs municipals que no acrediten cap altra professió (regidor, 6) i els qui no presenten cap ofici conegut i són qualificats com a pobres de solemnitat (5).

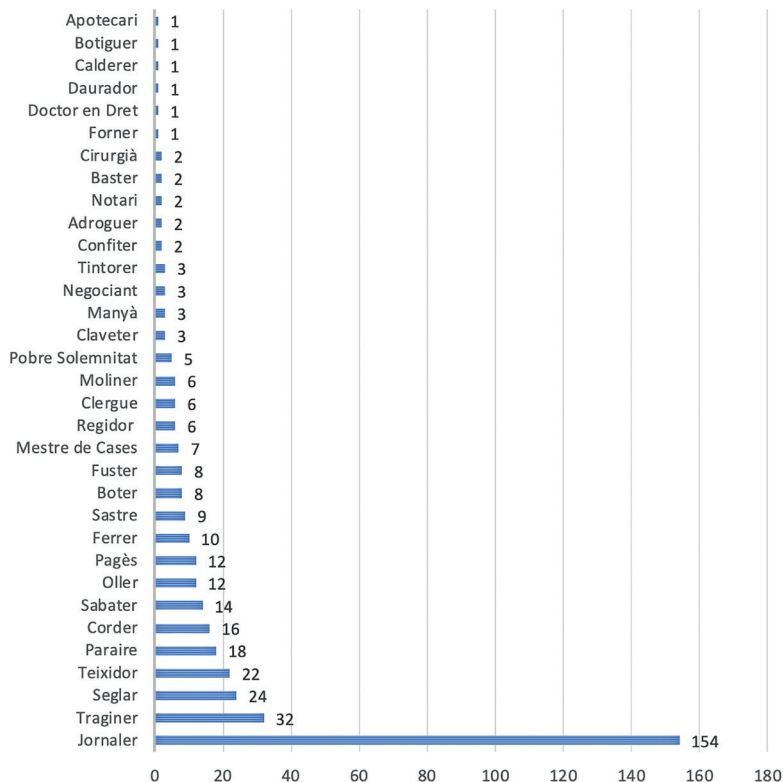

Figura 4: Classificació dels esquadristes per oficis (elaboració pròpia)

En referència a les edats, hem de destacar que sobre el total de la força aixecada l'any 1719 s'han localitzat informació sobre 94 esquadristes, que aboquen una mitjana d'edat de 40,5 anys. Els límits de la forquilla d'edat van dels 16 als 74.⁴⁶²

La finalització de la revolta dels Barretines o Gorretes l'any 1689 ens permet afirmar que les persones entre els 46 i 55 anys corresponen als

⁴⁶² Relació edat / nombre d'efectius: 16/2, 19/1, 20/2, 21/1, 23/1, 24/2, 25/2, 26/2, 28/2, 29/2, 30/4, 31/1, 32/3, 34/9, 35/1, 36/3, 37/1, 38/3, 39/4, 40/5, 44/5, 46/2, 48/5, 49/1, 50/8, 51/1, 52/2, 53/1, 54/8, 56/1, 58/1, 60/2, 61/1, 64/2, 74,1.

esquadristes que van conèixer o participar directament en aquest conegut aixecament popular. Aquest és el cas de Pau Mata, cap de l'esquadra mòbil de Vilafranca del Penedès, el qual va ser un dels dirigents gorreta que quan acabà el conflicte es va veure forçat a exiliar-se a França.

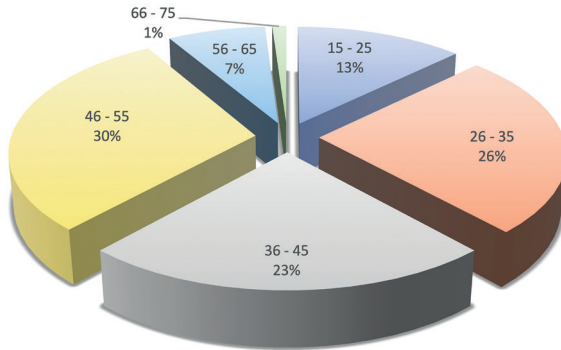

Figura 5: Classificació percentual per edats dels esquadristes (elaboració pròpia)

L'estudi detallat dels diferents corregiments i les poblacions que els integraven ens permet establir matemàticament la implicació dels seus veïns amb la mobilització de paisans armats i, per tant, amb el moviment filipista. Recordem que les esquadres s'aixecaren a les poblacions significades amb la causa borbònica, a les quals se'ls va lliurar l'armament escaient per dur a terme la seva tasca en un moment que Catalunya es trobava totalment desarmada arran de l'aplicació del Decret de Nova Planta. L'anàlisi s'ha fet per corregiments, estudiant les poblacions que disposaven d'esquadres i veient la ràtio percentual existent entre població i esquadristes allistats.

CORREGIMENT DE VIC

El corregiment de Vic estava integrat per les esquadres de Vic, Manlleu, Sant Hilari Sacalm, Centelles, Aiguafreda, Ripoll, Olot i Sant Joan de les Abadesses, de les quals únicament s'han conservat dades suficients sobre sis. Amb relació als domicilis, observem que a la població de Vic un 25% de les famílies van col·laborar amb la formació de l'esquadra vigatana, mentre que a Manlleu s'assoleix la xifra més elevada de totes les esquadres establertes al Principat, ja que totes les famílies de la vila havien contribuït

amb més d'un integrant (120%). Sant Hilari va contribuir-hi amb un 19%, Ripoll presenta un percentatge de l'11% i les viles de Ripoll i Sant Joan de les Abadesses, d'un 7,5%.

Taula 26: Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Vic (elaboració pròpia)

Correg. Vic	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Vic</i>	1.448	4.783	370	7,73	25,55
<i>Manlleu</i>	134	484	160	33,05	119,40
<i>Sant Hilari Sacalm</i>	155	480	30	6,25	19,35
<i>Centelles</i>	222	762			0
<i>Aiguafreda</i>	56	200			0
<i>Ripoll</i>	466	1.216	50	4,11	10,72
<i>Olot</i>	668	2.267	50	2,20	7,48
<i>Sant Joan de les Abadesses</i>	399	1.126	30	2,66	7,51

CORREGIMENT DE VILAFRANCA DEL PENEDÈS

El corregiment de Vilafranca del Penedès recollia un total de vuit esquadres: Vilafranca del Penedès, Igualada, el Vendrell, Piera, Capellades, Sant Sadurní d'Anoia, la Llacuna i Sitges. En la relació domicilis/esquadristes destaca que més de la meitat de les cases de Vilafranca del Penedès (51,81%) tenien algun membre de la família allistat. La ràtio baixa considerablement en el cas d'Igualada, on un de cada deu domicilis disposaven d'un membre esquadrista (9,84%). El Vendrell disposava d'un total de 160 cases censades, de les quals un 18,75% tenien un familiar esquadrista. A Piera el 14,08% de les famílies tenien un membre allistat a l'esquadra, xifra que augmenta en el cas de Capellades (21,73%), Sant Sadurní d'Anoia (29,12%) o la Llacuna (23,07%). El municipi de Sitges gaudia d'una implicació per part de la seva població amb les esquadres del 12,5%.

Taula 27: Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Vilafranca del Penedès (elaboració pròpia)

Corr. Vilafranca	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Vilafranca del Penedès</i>	550	1.894	285	15,04	51,81
<i>Igualada</i>	508	1.630	50	3,06	9,84
<i>El Vendrell</i>	160	570	30	5,26	18,75
<i>Piera</i>	213	689	30	4,35	14,08
<i>Capellades</i>	138	487	30	6,16	21,73
<i>Sant Sadurní d'Anoia</i>	103	430	30	6,97	29,12
<i>La Llacuna</i>	130	429	30	6,99	23,07
<i>Sitges</i>	400	1606	50	3,11	12,5

CORREGIMENT DE MATARÓ

El corregiment de Mataró estava integrat per 14 esquadres: Mataró, Sant Celoni, Llinars del Vallès, Granollers, Sant Feliu de Codines, Caldes de Montbui, Sabadell, Terrassa, Montcada, Gallifa, Sant Llorenç Savall, Tagamanent, Sentmenat i Riells. La relació presentada per Mataró entre domicilis i esquadristes ens mostra que el 19,43% de les cases de Mataró tenien algun membre de la família allistat a l'esquadra. El percentatge es manté en bona part de les esquadres d'aquest corregiment: Sant Celoni (17,36%), Llinars del Vallès (12,57%), Granollers (14,83%), Sant Feliu de Codines (16,06%), Sant Llorenç Savall (18,27%) i Sabadell (10,75%). Únicament sobresurten respecte a la mitjana les poblacions de Caldes de Montbui (26,78%), Montcada (39,21%) i Gallifa (75%).

Taula 28: Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Mataró (elaboració pròpia)

Corr. Mataró	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Mataró</i>	1.029	5.918	200	3,37	19,43
<i>Sant Celoni</i>	288	877	50	5,70	17,36
<i>Llinars del Vallès</i>	159	524	20	3,81	12,57
<i>Granollers</i>	337	1.324	50	3,77	14,83
<i>Sant Feliu de Codines</i>	249	618	40	6,47	16,06
<i>Caldes de Montbui</i>	112	1.391	30	2,15	26,78
<i>Sabadell</i>	279	1.145	30	2,62	10,75
<i>Terrassa</i>	383	1.835	30	1,63	7,83
<i>Montcada</i>	51	120	20	16,66	39,21
<i>Gallifa</i>	24	121	18	14,87	75
<i>Sant Llorenç Savall</i>	93	223	17	7,6	18,27
<i>Tagamanent</i>	70	329			
<i>Sentmenat</i>	135	663			
<i>Riells</i>	38	216			

CORREGIMENT DE MANRESA

El corregiment de Manresa estava integrat per set esquadres: Manresa, Berga, Moià, Sallent, Monistrol de Montserrat, Balsareny i Castellterçol. La relació presentada per Berga entre domicilis i esquadristes ens mostra que el 73,01% de les cases de la ciutat tenien algun membre de la família allistat a l'esquadra de la població. Aquest percentatge es veu reduït a la resta d'esquadres del corregiment, on únicament Manresa (25%) i Balsareny (21,73%) superen la xifra del 20%. La resta d'esquadres oscil·len al voltant del 15% d'habitatges amb un membre de la família allistat a l'esquadra de la seves respectives poblacions: Moià (15,38%), Sallent (15,81%) i Monistrol de Montserrat (15,95%). No s'han conservat dades de l'esquadra de Castellterçol.

Taula 29: Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Manresa (elaboració pròpia)

Corr. Manresa	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Ccses
<i>Manresa</i>	1000	5.647	250	4,42	25
<i>Berga</i>	441	1.703	322	18,90	73,01
<i>Moià</i>	325	1.468	50	3,40	15,38
<i>Sallent</i>	253	782	40	5,11	15,81
<i>Monistrol de Montserrat</i>	188	339	30	8,84	15,95
<i>Balsareny</i>	138	430	30	6,97	21,73
<i>Castellterçol</i>	300	1.154			

CORREGIMENT DE CERVERA

La relació entre domicilis i esquadrilles al corregiment de Cervera destaca perquè a cada casa de Cervera (100%) tenien almenys un membre de la família allistat a l'esquadra de la població. La ràtio baixa considerablement en el cas de Guissona, amb un 13,33%. Calaf disposava d'un total de 215 cases censades, de les quals un 13,95% tenien un familiar esquadrista. A Sanaija el 16,66% de les famílies tenien un membre allistat a l'esquadra de la població, xifra que augmenta en el cas d'Oliana (28,30%). El municipi de Ponts, format per 200 cases i 918 veïns, gaudia d'una implicació per part de la seva població amb les esquadres del 15%. A Agramunt gairebé 13 famílies de cada 100 (12,71%) van contribuir amb un dels seus membres a la formació de l'esquadra d'aquesta població. Per últim, Solsona presenta el percentatge més baix de les esquadres d'aquest corregiment: són 385 cases i una esquadra de 30 efectius, amb un percentatge del 7,79%.

Taula 30: Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Cervera (elaboració pròpia)

Corr. Cervera	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Cervera</i>	800	2.112	800	37,87	100
<i>Guissona</i>	225	544	30	5,51	13,33
<i>Calaf</i>	215	1.041	30	2,88	13,95
<i>Sanaüja</i>	180	555	30	5,40	16,66
<i>Oliana</i>	106	329	30	9,11	28,30
<i>Ponts</i>	200	918	30	3,26	15
<i>Agramunt</i>	236	473	30	6,34	12,71
<i>Solsona</i>	385	1.593	30	1,88	7,79

CORREGIMENT DE LLEIDA

A la població de Balaguer 12 de cada 100 famílies van contribuir allistant algun membre de la família. Però sens dubte la població més significada fou Àger, on 1 de cada 2 famílies disposava d'un esquadrista. A la població de Tàrrega el 16,66% de les famílies van contribuir a la constitució de l'esquadra. Al municipi d'Arbeca 23 de cada 100 (22,90%) famílies van contribuir amb algun dels seus membres. Poblacions com Bellpuig (35,71%), la Granadella (33,33%) i Vilanova de Meià (35,29%) superaven la xifra del 30% d'implicació de les famílies. No disposem de dades de la Ganadella i Guimerà.

Taula 31: Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Lleida (elaboració pròpia)

Corr. Lleida	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Balaguer</i>	400	1.615	50	3,09	12,5
<i>Àger</i>	100	309	50	16,18	50
<i>Tàrrega</i>	300	1.028	50	4,86	16,66
<i>Bellpuig</i>	140	470	50	10,63	35,71
<i>Arbeca</i>	131	546	30	5,49	22,90
<i>La Granadella</i>	90	310	30	9,67	33,33
<i>Vilanova de Meià</i>	85	363	30	8,26	35,29
<i>Guimerà</i>	125	444			

CORREGIMENT DE TORTOSA

La relació presentada pel corregiment de Tortosa entre domicilis i esquadristes ens mostra que el 54,54% dels domicilis de Pinell de Brai tenien algun membre de la família allistat a l'esquadra de la població, un percentatge que es veurà reduït a la resta d'esquadres: Xerta (37,5%), Flix (23,07%), Alcanar (27,77%), Móra d'Ebre (20%) i Ulldecona (11,76%).

Taula 32: Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Tortosa (elaboració pròpia)

Corr. Tortosa	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Pinell de Brai</i>	55	219	30	13,69	54,54
<i>Xerta</i>	80	370	30	8,10	37,5
<i>Flix</i>	130	485	30	6,18	23,07
<i>Alcanar</i>	180	714	50	7,00	27,77
<i>Móra d'Ebre</i>	150	489	30	6,13	20
<i>Ulldecona</i>	340	1.206	40	3,31	11,76

CORREGIMENT DE TARRAGONA

A Valls gairebé 1 de cada 4 domicilis (22,52%) van contribuir a la constitució de l'esquadra de la població allistant algun membre de la família. Però, sens dubte, la població més significada fou Torredembarra, on 1 de cada 2 famílies disposava d'un esquadrista entre els seus membres (45,91%). A la població de Cambrils el 12,5% de les famílies van contribuir a la constitució de l'esquadra. Al municipi del Serral el 13,04% de les famílies van contribuir amb algun dels seus membres a l'esquadra de la vila. Falset mostra un percentatge d'implicació per habitatge del 24,87%. Poblacions com Montblanc (20%), l'Albi (33,33%), Prades (22,55%) o Reus (20,27%) superaven la xifra del 20%. En contra, d'altres com la Selva del Camp (8,74%) o Tivissa (8,98%) presenten els percentatges més baixos.

Taula 33: Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Tarragona (elaboració pròpia)

Corr. Tarragona	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Valls</i>	666	3.116	150	4,81	22,52
<i>Torredembarra</i>	196	885	90	10,16	45,91
<i>Cambrils</i>	240	671	30	4,47	12,5
<i>La Selva del Camp</i>	343	1.605	30	1,86	8,74
<i>Falset</i>	201	837	50	5,97	24,87
<i>Montblanc</i>	250	1.115	50	4,48	20
<i>Sarral</i>	230	929	30	3,22	13,04
<i>Albi</i>	60	227	20	8,81	33,33
<i>Tivissa</i>	334	915	30	3,27	8,98
<i>Prades</i>	133	397	30	7,55	22,55
<i>Reus</i>	740	1.968	150	7,62	20,27
<i>Alforja</i>	170	817			
<i>Tarragona</i>	808	4554			

CORREGIMENT DE GIRONA

La relació presentada pel corregiment de Girona entre domicilis i esquadristes ens mostra que el 42,25% dels domicilis de Vidreres, seguit d'Arbúcies amb un 23,52%. En poblacions com Santa Coloma de Farners (15,46%), Palafrugell (13,57%) i Tordera (12,82) més de 10 de cada 100 famílies tenien algun membre com a integrant de l'esquadra de la seva població. Els percentatges més baixos el mostren les poblacions com Canet de Mar (7,73%), Sant Feliu de Guíxols (6,66%) i Blanes (6,30%), on no se supera el 10%. Respecte als municipis de Figueres i Roses, no disposem de dades suficients per valorar el percentatge de famílies que integraven les esquadres d'aquestes poblacions.

Taula 34: Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Girona (elaboració pròpia)

Cgto. Girona	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Vidreres</i>	71	234	30	12,82	42,25
<i>Santa Coloma de Farners</i>	194	703	30	4,26	15,46
<i>Arbúcies</i>	170	944	40	4,23	23,52
<i>Sant Feliu de Guíxols</i>	450	1.543	30	1,94	6,66
<i>Palafrugell</i>	221	725	30	4,13	13,57
<i>Blanes</i>	476	1.829	30	1,64	6,30
<i>Canet de Mar</i>	388	1.861	30	1,61	7,73
<i>Tordera</i>	234	967	30	3,10	12,82
<i>Roses</i>	113	377			
<i>Figueres</i>	450	1862			

CORREGIMENT DE PUIGCERDÀ

Al corregiment de Puigcerdà només hi ha l'esquadra de la Seu d'Urgell, que constava d'un total de 216 allistats d'una població de 1.276 persones; això indica que un 16,92% del habitants de la població eren esquadristes. Amb relació a les famílies, destaquem que de les 400 cases recollides al cadastre de 1719 més de la meitat (54%) tenien un membre allistat a l'esquadra de la població.

Taula 35: Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Puigcerdà (elaboració pròpia)

Corr. Puigcerdà	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Seu d'Urgell</i>	400	1.276	216	16,92	54

CORREGIMENT DE BARCELONA

El corregiment de Barcelona estava integrat per les esquadres de Martorell, Sant Vicenç dels Horts, Sant Boi de Llobregat, Molins de Rei, Sant Esteve de Sesrovires i Badalona. Amb relació als domicilis, observem que a la població de Martorell 1 de cada 4 famílies (23,47%) tenia algun familiar allistat a l'esquadra de la població. Sant Vicenç dels Horts (30%) i Molins de Rei (32,25%) se situaven per sobre del 30%. Les poblacions on percentualment la implicació per famílies resultava menor eren Sant Boí de Llobregat (15,54) i Badalona (11,56), en contra de l'esquadra de Sant Esteve de Sesrovires, on cada família contribuïa amb un dels seus membres a l'esquadra de la seva població (95,23%).

Taula 36: Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Barcelona (elaboració pròpia)

Corr. Barcelona	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Martorell</i>	213	808	50	6,18	23,47
<i>Sant Vicenç dels Horts</i>	100	426	30	7,04	30
<i>Sant Boi de Llobregat</i>	193	842	30	3,56	15,54
<i>Molins de Rei</i>	62	317	20	6,30	32,25
<i>Sant Esteve Sesrovires</i>	21	210	20	9,52	95,23
<i>Badalona</i>	173	739	20	2,70	11,56
<i>Barcelona</i>	5.481	34.005			

5.1 Fons socioideològic dels integrants de les esquadres

La significació dels esquadristes amb la causa borbònica es fonamenta en el fet que el Decret de Nova Planta prohibia la possessió de qualsevol tipus d'arma. En aquest sentit, els esquadristes gaudien de la confiança políticsomilitar suficient per ser armats.

Destaca significativament que un elevat nombre dels seus integrants havien participat, ells o els seus familiars, en la revolta dels Barretines o revolta dels Gorretes (1687-1689), així com en la Guerra de Successió a favor del rei Felip V de Borbó. Seria precisament el primer d'aquests conflictes el que podem etiquetar com l'origen del protofilipisme a Catalunya.

Alguns dels líders de la revolta, o els seus fills, posteriorment esdevindran referents del felipisme després que Felip V fos nomenat rei d'Espanya.

L'aixecament gorreta i la Guerra dels Segadors són els dos moviments més rellevants que es produeixen a Catalunya contra un sistema social, econòmic i polític caduc i anquilosat que havia col·lapsat a les darreries del segle XVII. Antonio Espino qualifica el moviment com un dels més importants arreu d'Europa en aquells moments.⁴⁶³

La revolta dels Gorretes sorgeix com a reacció a una crisi econòmica agreujada per un significatiu augment demogràfic. El camp va patir les dures conseqüències d'unes collites que van ser devastades per plagues de llagosta entre els anys 1685 i 1688. Aquest fet, juntament amb els allotjaments excessius de tropes i la pressió fiscal que els acompanyava, foren determinants perquè el camp català reaccionés davant aquesta situació. Aquesta penúria no era compartida per la totalitat de la ciutadania del Principat, ja que la noblesa o determinades elits socials quedaven exemptes d'haver d'acollir els soldats sota el seu sostre, fet que encara va agreujar més el malestar social del moment. Un element que multiplicà el malestar és que determinades viles i ciutats del Principat estaven exemptes d'acollir les tropes o bé podien pagar per evitar-ne la manutenció.⁴⁶⁴

La revolta s'inicià en una població que es convertiria en un dels bastions del règim borbònic a Catalunya: Centelles. La vila, cansada dels abusos comesos pel comte de Centelles sobre els seus súbdits, es revoltà. Les reivindicacions populars es focalitzaven en l'arbitrarietat de la justícia i en les càrregues que havien de patir determinats habitants del poble. Les tropes s'allotjaven majoritàriament a les cases de les persones desafectes al comte, que havia augmentat el nombre de soldats amb la intenció de castigar la població amb més despesa econòmica. El comte, amb el vistiplau del virrei de Catalunya, el marquès de Leganés, va reaccionar reprimint les protestes i detenint els síndics locals, Josep Llavina i Enric Torres, que s'havien distingit en els plets i les reivindicacions contra el comte de Centelles.

L'any 1687, Enric Torres va adreçar un memorial al rei Carles II on es recullen els greuges comesos i el descontentament social pels abusos que

463 ESPINO LÓPEZ, A. «El coste de la guerra para la población civil. La experiencia catalana, 1653-1714». *Millars: Espai i Història*, n. 26, Castelló de la Plana, 2003, p. 171.

464 DANTÍ RIU, J. «Catalunya entre el redreç i la revolta: afebliment institucional i diferenciació social», *Manuscrits. Revista d'Història Moderna*, n. 30, 2012, p. 60.

patia la vila de Centelles a mans del seu senyor.⁴⁶⁵ Aquest conflicte s'origina l'any 1684 quan el síndic de la vila de Centelles, Josep Llavina, juntament amb el de vila de Tona,⁴⁶⁶ van redactar un memorial adreçat a la Diputació on sol·licitaven la disminució dels allotjaments. Aquest memorial no es presentà davant les autoritats fins a l'any 1687. Paral·lelament, el diputat eclesiàstic Anton Saiol, el seu germà Daniel Saiol i l'oïdor militar Josep Ciges havien redactat una carta adreçada a Madrid on recollien els greuges de les poblacions. Aquest escrit els va suposar la destitució per ordre directa del virrei, el marquès de Leganés.⁴⁶⁷ Foren acusats d'instigadors a la revolta i enemics del rei, fet que originà una desinsaculació⁴⁶⁸ que privà dels seus càrrecs Antoni Saiol i de Quarteroni, diputat eclesiàstic; Daniel Saiol i de Quarteroni, assessor de la Diputació; Lluís de Valencià, jurista i consultor de la Diputació; Josep Ciges i de Vidal, oïdor militar, i Jeroni Ferrer, jurista.⁴⁶⁹

La revolta no trigà a estendre's arreu de la Catalunya rural: la plana de Vic, el Vallès, el Maresme, el Bages, el Baix Llobregat, etc. Únicament se'n mantingueren al marge les grans ciutats, desvinculades dels problemes de la terra, que vivien del comerç i la manufactura i que continuaven guardant fidelitat al virrei pagant el sosteniment i els allotjaments de les tropes allà destinades.

El virrei va perdonar el comportament del habitants de Centelles amb la clara intenció que la revolta no anés mes enllà.

Un segon enfrontament esdevingut el 5 d'abril de 1688 a la localitat de Vilamajor entre un soldat i l'amo de la casa on s'allotjava desencadenà una nova revolta, on participaren uns 700 homes de diverses poblacions de les

465 PLADEVALL, A. *Centelles. Aproximació a la seva història*. Centelles: Ajuntament de Centelles, 1987, p. 153-157.

466 CAMPRUBÍ PLA, X. «L'impacte dels allotjaments a Tona: de la revolta dels Barretines (1687) al pas de l'exèrcit austriacista durant la Guerra de Successió (1711)», *Revista Ausa*, vol. 27. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 2015, p. 67.

467 ACA, Consultas 217.

468 Regalia de desinsacular: mesura de control polític establerta l'any 1654 que permetia incrementar el poder reial i limitar l'acció de les institucions i constitucions catalanes controlant tant l'accés a les bosses com, arribat el moment, reservar al monarca la potestat de desinsacular qualsevol que estigués a les bosses o que estigués exercint el càrrec de forma efectiva en aquells moments.

469 ALSINA GIRALT, J. «Un interessant manuscrit sobre la revolta dels barretines», *Arraona*, n. 1, Sabadell, 1987, p. 80; PUIG BORDERA, E. «La revolta dels Barretines i les institucions catalanes, 1687-1689». XI Congrés d'Història de Barcelona, Barcelona, 2009.

rodalies. Aquesta turba s'adreçà a Mataró al crit de «Visca la terra!» per tal de forçar als seus dirigents a trencar el pacte amb el virrei i deixar de pagar les despeses d'allotjament. El dia 9 d'abril es presentaren uns 10.000 homes davant la ciutat de Barcelona al crit de «Visca el rei i mori el mal govern!», amb l'objectiu d'aconseguir l'abolició de les contribucions militars establertes. La pressió fou tan gran que les autoritats accediren a concedir un indult general als revoltats, un reajustament de les contribucions, la restitució dels diputats detinguts, la llibertat del notari Pere Llosas i l'enregistrament de les peticions en el dietari de la Diputació en forma de cancelleria.⁴⁷⁰

Durant l'estiu de 1688 se succeïren un seguit de moviments que, si bé desvinculats directament de l'aixecament gorreta, plasmaven el malestar antisenyorial existent al camp català: Manresa, Martorell, Sabadell, Puigcerdà, Sant Boi o Berga són alguns dels exemples que il·lustren aquesta situació.⁴⁷¹

La primera acció d'aquesta segona etapa esdevingué a Sant Boi, on Narcís Roig, natural de Centelles, fou detingut i esquarterat per incitar a la revolta al crit de «Visca la terra i morin els traïdors». Aquest fet fou seguit per l'aixecament contra les tropes situades a la plana de Vic dels veïns de Centelles, que en nombre d'uns 600 s'adreçaren a Granollers, on incrementaren la seva força amb l'ajut dels ciutadans de la Roca, Cardeu, Palautordera i Sant Celoni.⁴⁷² Els revoltats adreçaren al monarca un memorial, que mai va ser tramitat per part del virrei, on se sol·licitava la construcció d'una fortalesa a Camprodon que permetés aturar l'imminent avanç francès. La resposta d'aquest consistí a ajusticiar les persones vinculades amb el moviment.

Els Barretines s'organitzaren per atacar la ciutat de Barcelona i tallaren tots els camins d'accés a la ciutat comtal. Al Maresme en Torres, al capdavant de 600 homes, reclamava a Mataró més homes per adreçar-se a la capital, però el 26 de novembre fou atacat i es retirà a les muntanyes.

Fou llavors quan la noblesa sol·licità a la Diputació del General (Generalitat de Catalunya) el permís per perseguir i castigar els sollevats, fet que marca el posicionament de l'estament nobiliari i del govern de Catalunya davant aquest aixecament. Una postura que reforça la idea antisenyorial tant del moviment barretina com dels que s'esdevenen durant l'estiu

470 ACA. Consultas 240.

471 *Ibid.*

472 DANTÍ RIU, J. Art. cit.: «La revolta dels Gorretes...», p. 93.

de 1688. Per tant, la Diputació del General com el Consell de Cent van donar suport sense fissures al virrei. El posicionament de les classes nobiliàries, de la Diputació, del Consell de Cent i de nombrosos membres de la burgesia comercial de Barcelona van reforçar el sentiment antisenyorial tant del moviment barretina com de la resta de revoltes succeïdes durant l'estiu de 1688.

El focus més important de la revolta es va produir a la zona del Baix Llobregat, on es van arribar a aplegar entre 15.000 i 18.000 revoltats, els quals van assetjar la ciutat de Barcelona i es van enfrontar amb l'exèrcit, que derrotà els sollevats.

Així doncs, la revolta dels Gorretes es presenta com un aixecament del camp català per una motivació fonamentalment econòmica i antisenyorial que va suposar el gravamen d'una pagesia malmesa per plagues i males collites. Aquest col·lectiu veia perillar la seva subsistència per mesures com els allotjaments i les contribucions, que frenaven la possible recuperació d'aquest sector.⁴⁷³

Fracassada la revolta, les autoritats van iniciar una ferotge repressió sol·licitant als oïdors i diputats de comptes de la Generalitat que denunciessin els líders barretines. També es van emetre bans oferint gratificacions econòmiques per la seves captures, vius o morts.⁴⁷⁴

Això evidencià la connivència de la Generalitat de Catalunya amb els virreis austriacistes i els seus intents de destruir qualsevol reivindicació popular que no fos canalitzada mitjançant un sistema polític que es trobava en plena decadència.

Malgrat la derrota camperola, l'austriacisme va quedar desacreditat per gran part de la població de Catalunya, especialment per a les classes pageses, que estaven fartes dels abusos senyoriais. Aquestes classes populars havien vist com la Generalitat i el Consell de Cent havien pres part en favor dels virreis austriacistes de Catalunya per temor a una revolta social.

Amb l'arribada al tron d'Espanya del rei Felip V, els líders gorretes van tornar de l'exili i es van erigir en els grans defensors de la causa borbònica a les seves localitats. Es van posicionar, des d'aquell moment, a favor del nou monarca i no van dubtar a agafar les armes per defensar-lo. És per aquest motiu que alguns dirigents gorretes, o els seus descendents, s'in-

473 DANÍ RIU, J. Art. cit.: «La revolta dels Gorretes...», p. 96 i ss.

474 ESPINO LÓPEZ, A. «Catalunya durante el reinado de Carlos II. Política y guerra en la frontera catalana, 1679-1697». *Revista Manuscrits*, n. 5, Universitat Autònoma de Barcelona, 1999.

tegraven, i fins i tot lideraven, algunes de les esquadres de paisans armats que es van aixecar al Principat a partir de l'any 1719.

Un exemple d'això és la figura de Josep Parellada de la Boïga, cap de l'esquadra de Sant Boi de Llobregat, l'avi del qual, Joan Parellada de la Boïga, va ser un destacat dirigent gorreta. Finalitzada la revolta, Joan Parellada va desaparèixer. El seu fill, Francesc Parellada, va aixecar el mas Parellada l'any 1699.

L'any 1695 va néixer Josep Parellada. Degut a la seva curta edat no va participar en la Guerra de Successió. L'any 1719 va ser nomenat batlle reial de Sant Boi de Llobregat i cap de l'esquadra de paisans armats d'aquesta vila.⁴⁷⁵

L'odi de Josep de Parellada contra els austriacistes es va mantenir viu, i l'any 1725, juntament amb els regidors de la vila, va enviar un requeriment a les autoritats borbòniques de Barcelona on exposaven que Rafael Casanova, antic conseller en cap de la ciutat, tenia una casa a la localitat de Sant Boi de Llobregat que estava segrestada. Les seves queixes consistien en el fet que en diverses ocasions se li havien demanat les claus per allotjar oficials de tropes en trànsit i que aquest s'hi havia negat. Aquest fet se'ns presenta del tot irregular, ja que en aquells moments Rafael Casanova no estava exempt dels allotjaments. Sembla que finalment les autoritats borbòniques no van accedir a la demanda i el 31 d'octubre de 1725 els béns segrestats li foren retornats.⁴⁷⁶

També Pau Mata, pagès del Vendrell, va dirigir l'esquadra mòbil que es va crear en aquesta localitat per combatre els arcabussers francesos. Durant la revolta dels Gorretes va esdevenir un dels líders més destacats al corregiment de Vilafranca del Penedès, motiu pel qual Carles II d'Àustria no li va concedir el perdó i es va haver d'exiliar a França.

El cas més clar de connexió dels seguidors filipistes amb el moviment gorreta el trobem en molts dels comandaments dels fusellers de muntanya espanyols que s'aixecaren l'any 1719. Jaume Torres Costa, comandant d'un batalló de fusellers de muntanya, era fill del dirigent gorreta Enric Torres de Centelles. Com el seu pare, es va caracteritzar per l'odi que tenia als seguidors austriacistes i destacava per la seva gran experiència bèl·lica,

475 CODINA VILA, J. *L'aiguabarreig del microcosmos. Sant Boi de Llobregat a mitjan segle xvi i xviii*. Barcelona: Ajuntament de Sant Boi de Llobregat - Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 115-117.

476 AHMSBLL. Correspondència (1701-1769). Instància de Josep de Parellada i els regidors de la vila de Sant Boi de Llobregat contra Rafael Casanova.

adquirida durant la Guerra de Successió, quan va comandar un grup o esquadra de paisans armats filipistes, format majoritàriament per veïns de la vila de Centelles. L'any 1712 va auxiliar l'exèrcit borbònic en funcions d'escorta i vigilància de combois que circulaven entre la plana de Vic i el Vallès. L'any 1713 va participar en la conquesta de Vic, i l'1 de setembre d'aquell mateix any va derrotar, a prop de la localitat de Seva, un destacament austriacista compost per 200 soldats d'infanteria i 40 de cavalleria. Al febrer de 1714 va dirigir la defensa de Centelles contra l'atac de les forces austriacistes, comandades pel marquès de Poal. En el combat van resultar ferits tant ell com els seus germans Enric i Antoni Torres. Els austriacistes de Vic li cremaren el mas, que ja havia estat destruït l'any 1690 a causa de la militància del seu pare entre les files gorretes. Finalitzada la Guerra de Successió, per ordre reial, la ciutat de Vic va ser condemnada a pagar la reconstrucció del seu mas com a càstig.⁴⁷⁷

Molt possiblement un altre cas del vincle amb el moviment gorreta o barretina el trobem en el capità de fusellers de muntanya Isidre Berenguer i el seu fill, el tinent Joan Berenguer. Ambdós formaven part del batalló de Jaume Torres. Els Berenguer eren una família pagesa de Sant Andreu de Samalús. Els seus pares, Pau Berenguer i Maria Berenguer i Julià, eren els caps d'una família nombrosa composta per setze fills i nets, motiu pel qual l'any 1715 havien fet un plet per aconseguir immunitat d'impostos, taxes, allotjaments i trànsit de tropes.⁴⁷⁸

Un altre punt de connexió amb la revolta dels Gorretes el trobem en l'allistament de Ramon Vila, Ramon Bonet i Francesc Valls, veïns del llogaret de la Castanya (actualment municipi del Brull, Osona) com a tinents del batalló de Jaume Torres. La Castanya era un dels llocs que més es va significar en el suport a la revolta dels Gorretes i on es van viure accions com el parany que es va preparar contra Pere Buscas mentre era perseguit pel líder gorreta Enric Torres.⁴⁷⁹

477 TARTER FONTS, R. «Personatges moianesencs en la Guerra de Successió», *Dovella*, n. 109, Manresa, 2012, p. 7-11.

478 ACA/8.2.11. Pleitos civiles, 24401. Causa de Pablo Berenguer y Maria Berenguer y Julià, labradores de la parroquia de San Andrés de Samalús, obispado de Barcelona (1715).

479 ESPINO LÓPEZ, A. Art. cit.: «Catalunya durante...», p. 95.

Imatge 3: La Rue, P. Fusiliers de Montagne [Gravat]. Recuperat de Scènes historiques, 1701-1788. Collection Michel Henmin. Estampes relatives à l'Histoire de France. Tome 99, Pièces 8559-8625, période: 1746-1748.

Un cas semblant el trobem amb el capità Josep Moles,⁴⁸⁰ cap d'una de les companyies de fusellers de muntanya del batalló d'Ambròs Roquer.⁴⁸¹ La localitat de Tona va ser un dels epicentres de la revolta dels Gorretes

480 CAMPRUBÍ PLA, X. «Viure a Tona fa 300 anys», *Llibre de Tona*, núm. 24, Tona, 2015, p. 9-20.

481 ACA. Registre 7. Lista de los oficiales que se encontraron existentes el día de la Reforma hecha a los 8 de junio de 1720. Document transcrit al núm. 2, apartat Documents Rellevants, de l'Annex Documental.

o Barretines.⁴⁸² l'any 1716 Josep Moles hi figurava com un dels regidors filipistes de la població.

Al marge dels punts de connexió existents amb la revolta dels Gorretes o dels conflictes antisenyorials que es produïen a les viles i ciutats on hi havia les esquadres, també trobem més exemples de la lluita antisenyorial contra els ordes monacals. És precisament en aquestes localitats on sorgeixen nombrosos oficials dels fusellers de muntanya espanyols.

Un exemple són els germans Cadena de Sant Cugat del Vallès. Aquesta família pagesa havia mantingut diferents contenciosos judicials contra Francesc de Ferrer i Desgüell,⁴⁸³ prior i sagristà del monestir de Sant Cugat del Vallès, per l'explotació de les seves terres i contra els administradors de la capella de Sant Sever de Barcelona.⁴⁸⁴ Després de l'ocupació de Barcelona l'any 1714, les autoritats borbòniques van destituir l'abat del monestir, Antoni de Solanell, penúltim president de la Generalitat de Catalunya. Les possessions i els béns del monestir van ser embargats per la Reial ordre del 10 de març de 1715. Segurament les mesures preses per la nova autoritat borbònica que eliminaven els drets senyorials eclesiàstics van ser el detonants perquè els germans Cadena s'adherissin a la causa filipista. Amb l'escat de la Guerra de la Quàdruple Aliança, Josep Cadena va ser nomenat capità i el seu germà, Baldiri Cadena, tinent d'una de les companyies del batalló de fusellers espanyols de Francesc Estruch.

A Sant Joan de les Abadesses els monjos del monestir tampoc van acceptar la pèrdua de privilegis, inclús després de la finalització de la Guerra de Successió. El 28 de gener de 1715, per ordre de les autoritats borbòniques, es va ordenar la desinsaculació d'aquelles persones que no fossin afectes al règim borbònic i que volguessin accedir a càrrecs públics, com ara batlles o regidors. Es va crear una comissió al monestir formada pel subdiaca Jacint Joncar, el prevere Jacint Hospital i el prevere Francesc Asprer, que van decidir desinsacular Rafael Corriols, Esteve Bertran i Escarra, Cristòfol

482 CAMPRUBÍ PLA, X. Art. cit.: «L'impacte dels allotjaments a Tona...», p. 61-87.

483 Francesc de Ferrer i Desgüell va ser oïdor eclesiàstic a la Diputació del General de Catalunya des de 1679 fins al mes de novembre de 1706.

484 ACA, Real Audiencia, Pleitos civiles, 28872. Causa de Francesc de Ferrer, prior y sacristán de Sant Cugat del Vallès, contra Josep Cadena, agricultor del término de Sant Cugat del Vallès; ACA, Real Audiencia, Pleitos civiles, 30573. Causa de los administradores de la capilla y colegio de Sant Sever de Barcelona contra Josep Cadena, agricultor de Valldoreix, Magí Cadena y Anna Cadena y Saura, cónyuges. Sobre la reclamación del pago de pensiones de un censal sobre el manso Serra, en Sant Cebrià de Valldoreix, Sant Cugat del Vallès

Beltran i Escarra i Rafael Nono, acusats de no participar mai en els consells. En canvi, el govern municipal va quedar format per Rafael Bertran i Coll (notari), Antoni Solà (fuster), Felip Nono (sastre), Miquel Blanxart, (botiguer), Josep Morer (ferrer), Martí Socarrats, Miquel Corriols, Joan Vilalta i Francesc Joncar.⁴⁸⁵ Segurament aquesta decisió no va agradar al capità general ni a la Reial Audiència, perquè al mes de juny de 1715 van nomenar Rafael Corriols batlle de Sant Joan de les Abadesses.⁴⁸⁶

Les autoritats borbòniques sabien que molts monjos d'aquest monestir eren seguidors acèrrims de l'arxiduc Carles, per la qual cosa el capità general de Catalunya en va ordenar el desterrament al mes de maig. Tot i això, Espiell, Blanxart, Hospital i Jaume d'Asprer van evitar-ho amagant-se per evitar ser desterrats.

En l'atac i ocupació de les tropes franceses a la localitat de Sant Joan de les Abadesses, el seu batlle, Rafael Corriols, que havia estat nomenat cap de l'esquadra, va marxar de la vila. Posteriorment se li va atorgar la llicència de capità d'una de les companyies soltes de fusellers de muntanya espanyols que comandava Francesc Mir. També eren originaris d'aquesta vila el capità de fusellers de muntanya espanyols Joan Baptista Crehuet, capità d'una de les companyies del batalló de Pere Soguet, i el seu germà, Rafael Crehuet, tinent de la mateixa companyia.

Al mes de juliol, el comandament militar francès va ordenar que es tornés a la situació de govern existent fins a l'any 1714. Per això es va congregar els canonges Espiell, Jaume d'Asprer, Danes, Solà, Hospital, Blanxart, Jacint Hospital i el doctor Corriols. Possiblement el comandament militar francès a Camprodon havia ordenat que les noves autoritats preguessin obediència a l'arxiduc Carles.⁴⁸⁷

El 9 d'agost, el comandant militar francès que havia ocupat Ripoll va cridar el regidor Rafael Bertran i Coll per anunciar-li el seu cessament, juntament amb la resta de regidors de l'Ajuntament de Sant Joan de les Abadesses: Miquel Blanxart, Antoni Solà, Josep Morer i Jaume Pujol. En el seu lloc van ser elegits Honorat Rocha, Martí Socarrats i Felip Nono, juntament amb els canonges Esteve Ferrer, Jaume d'Asprer i Jacint Joncar.⁴⁸⁸

485 FERRER GODOY, J. *Actes i resolucions de Sant Joan de les Abadesses en l'època moderna (1630-1859)*, vol. 1. Barcelona: Fundació Noguera, 2013, p. 189-190.

486 *Ibid.*, p. 192.

487 *Ibid.*, p. 486.

488 *Ibid.*, p. 195-196.

El 20 d'agost de 1719, el capítol de la col·legiata va acordar fer una comissió per estudiar els privilegis del monestir. Van formar part d'aquesta comissió Rafael Bertran i Coll, Antoni Sola, Jeroni Rocha, Martí Socarrats, Esteve Crehuet i Llorens Rotllan.⁴⁸⁹

Sabem que el 17 de setembre el batlle de la vila, molt possiblement Rafael Bertran i Coll, estava detingut per ordre de Francesc Torras, coronel d'arcabussers francesos, que va exigir una quantitat desorbitada de diners als regidors de Sant Joan en concepte d'impostos a l'exèrcit. Els militars, que trobaven abusius aquests tributs, es queixaren davant del mariscal Berwick. La demanda de diners va continuar, i a mitjan novembre un nou destacament d'arcabussers francesos es van adreçar a la vila per cobrar impostos per a l'exèrcit.⁴⁹⁰

Un nou cas de lluita antisenyorial es va produir contra el monestir benedictí de Besalú, del qual era abat Antoni de Planella i de Cruïlles.⁴⁹¹ La lluita contra els drets senyorials en aquesta vila era molt antiga, ja que es remuntava a la segona meitat del segle xv, durant la Guerra dels Remences. El descontentament contra els privilegis senyorials del poder eclesiàstic exercit pel monestir de Besalú i de Banyoles molt possiblement va motivar l'allau de tropes voluntàries, autòctones de la zona, que van formar part dels fusellers de muntanya espanyols. El més destacat va ser Francesc Mir, veí de Fontcoberta (Pla de l'Estany), capità de vuit companyies de fusellers

489 *Ibid.*, p. 23 i 193.

490 *Ibid.*, p. 196-197.

491 Antoni de Planella va ser nomenat abat del monestir de Sant Esteve de Banyoles l'any 1675, càrrec que va exercir fins al 1688. Posteriorment fou nomenat abat del monestir de Sant Pere de Besalú, l'any 1713. Va ser dues vegades president de la Diputació del General, la primera durant els anys 1692 i 1695. Fou precisament en aquelles dates quan es produeix el conflicte armat amb França i on Antoni de Planella mostrà un sentiment clarament antifrancès, jurant lleialtat a Carles II d'Àustria. Posteriorment tornà a exercir aquest càrrec entre els anys 1701 i 1704, per la qual cosa va ser l'encarregat de rebre el rei Felip V a la seva arribada a Barcelona. Va ser destituït del càrrec de president de la Diputació del General per un afer de contraband de teixits arran d'una denúncia dels arrendataris de la bolla, que va provocar l'escorcoll de casa seva, on es van trobar robes sense declarar. Va ser substituït del càrrec d'abat del monestir per Joan Baptista Descatllar i de Tort, filipista, que no va voler jurar fidelitat a l'arxiduc Carles i fou destituït a finals d'octubre de 1705. Antoni de Planella va participar en les Corts de Barcelona de 1705 convocades per l'arxiduc Carles. Va morir el 10 de novembre de 1713.

de muntanya reclutades a l'Empordà. Finalitzada la guerra va ser capità agregat a la plaça d'Oran.⁴⁹²

Són nombrosos els capitans de companyies soltes provinents de l'Empordà: Josep Coromines de Besalú, natural de la finca de Can Coromines, avui en dia situada al municipi de Maià de Montcal (Garrotxa); el capità Antoni Monner, veí d'Esponellà (Pla de l'Estany); el seu germà, Francesc Monner, que va rebre el grau de tinent, i un segon germà, Cebrià Monner, tinent d'una companyia del batalló de Jeroni Badua. Aquesta companyia estava comandada pel capità Joan Baptista Alsina, de Serinyà (Pla de l'Estany).

Bonaventura Thomasa va ser capità d'una companyia de fusellers del batalló de Francesc Estruch. Era paraire i membre d'una de les famílies més benestants de Cardona, propietaris de la Casa Thomasa de la Fira, a la plaça del poble. Els Thomasa van tenir èxit en els negocis i van controlar la notaria de la vila i l'escrivania de la Cúria Ducal des del segle XVII fins al XIX. No sabem res de les motivacions que el van dur a allistar-se i deixar la feina i el patrimoni, però sens dubte havien de tenir relació amb la Guerra de Successió, molt possiblement amb algun greuge causat pels austriacistes a la seva família.⁴⁹³

Molt probablement Cosme Jaques de Torà, capità d'una companyia del batalló de fusellers de muntanya de Jaume Torres, compartia els mateixos motius que Bonaventura Thomasa. Membre d'una important família de picapedrers de la Segarra que havien iniciat la seva activitat al segle XVII, realitzà, entre altres obres civils, l'aqüeducte dels Frares a la vila de Torà.⁴⁹⁴

492 ACA, REAL AUDIENCIA, Pleitos civiles, 12908. Causa de María Raimunda Mir Duran, viuda de Francisco Mir, capitán agregado en la plaza de Orán, contra Antonio Francisco Dalmau Mir, alguacil de Girona (1729).

493 GALERA PEDROSA, A. «Redescobrir Cardona: La casa Thomasa de la Fira (segles XVII-XIX)». *Dovella*, n. 80, Manresa, 2003, p. 23 i 25; ACA, Real Audiencia, Pleitos civiles, 27772. «Causa de Joan Tomasa, pelaire y tendero de la villa de Cardona, heredero de Josep Tomasa, contra Maria Anna Tomasa, viuda de Josep Tomasa, pelaire y tendero de Cardona» (1691).

494 GARGANTÉ LLANES, M. «Les cases consistorials a les comarques de Ponent, un ressò classicista en l'arquitectura civil catalana dels segles XVII i XVIII». *Locus Amoenus*, n. 7, Barcelona, 2003, p. 237-253; COBERÓ COBERÓ, J.; GARGANTÉ LLANES, M.; OLIVA LLORENS, J.; ROS MATEU, J. «Arquitectura civil». *Inventari del Patrimoni Arqueològic, Arquitectònic i Artístic de la Segarra*, vol. 2, 2000, p. 109-158.

Però al marge d'aquestes significades figures, un altre front de suport català al felipisme el trobem representat per algunes ciutats fidels al nou monarca i a les Corts Catalanes convocades l'any 1701 i 1702. Unes Corts convocades pel rei Felip V on algunes ciutats com ara Mataró, Berga, Cervera o Tàrrrega van aconseguir rebre alguns privilegis. Cal recordar que a Catalunya no s'havien convocat Corts des dels anys 1626 i 1632.

Amb l'esclat de la Guerra de Successió i l'ocupació de Catalunya per part de les tropes de l'arxiduc Carles d'Àustria, aquests privilegis van ser derogats. Aquest fet va provocar un profund descontentament en bona part dels habitants d'aquestes localitats. Això explica el posterior posicionament que van tenir en favor del rei Felip V i l'elevat nombre de voluntaris, que en determinades ciutats i viles catalanes es van mobilitzar per formar les Esquadres de Paisans Armats l'any 1719.

Així doncs, una vegada analitzats els antecedents històrics, podem deduir que l'allistament dels esquadristes es fonamenta bàsicament en dos factors. Primer, per l'odi social als austriacistes, en especial contra la classe política dirigent i els sectors mercantils de la ciutat de Barcelona, que troba el seu origen durant la revolta dels Gorretes o Barretines. Segon, pel posicionament dels austriacistes en suprimir els privilegis concedits pel rei Felip V a determinades viles durant la Guerra de Successió. Aquests dos factors van afavorir una mobilització extensa de seguidors borbònics arreu de Catalunya.

La Guerra de Successió va ser una guerra que es va disputar en teatres d'operacions tan dispersos com els territoris americans, espanyol i català. A Espanya va esdevenir una guerra civil quan majoritàriament la Corona de Castella va posicionar-se en favor de Felip V mentre que a la Corona d'Aragó ho va fer, en gran part, a favor de l'arxiduc Carles d'Àustria.

La historiografia nacionalista catalana ens parla d'un clar posicionament de la població de Catalunya a favor de l'arxiduc Carles, però la realitat ens presenta exemples com el significatiu cas de la ciutat de Cervera, convertida en un bastió filipista en oposició a d'altres com Anglèsola, Guissona i Agramunt, que es van posicionar del costat del candidat austríac. La significació borbònica de Cervera radica en la negativa de ser reconeguda per Carles d'Àustria com ciutat i per no atorgar-li el dret de gaudir d'un mercat propi. A les comarques de l'Ebre trobem els casos de Pinell de Brai, que s'oposava als privilegis de Móra d'Ebre; el d'Alcanar, que es van posicionar clarament a favor de Felip V, o ja a la Catalunya Central

poblacions com Centelles, Berga, Tagamanent, Aiguafreda o Manlleu van destacar com a redutes borbònics.

Els seguidors catalans filipistes van jugar un paper decisiu en el suport a l'exèrcit borbònic en la reconquesta de Catalunya. Així doncs, a Manresa, els escamots auxiliars filipistes comandats per Jaume Llissach, o bé el cas de les partides de paisans filipistes que es van enfrontar al general Moragues l'any 1713 a la conca de Tremp. Al mes de setembre d'aquell mateix any un miler de seguidors borbònics van defensar Vic. Centelles serà protegida per un escamot filipista que es mobilitzà sota les ordres dels germans Torras. Les principals forces que s'enfrontaran a Ermengol Amill durant el mes d'abril de 1714 van ser escamots i grups de paisans filipistes, els mateixos que defensarien la ciutat d'Igualada.

Així doncs, i per primera vegada després de la Guerra de Successió, es mobilitzava la població civil en defensa del territori de Catalunya. Les autoritats van repartir armes entre aquelles persones de confiança que havien demostrat una especial vinculació i suport al règim borbònic amb l'objectiu d'integrar-les a les esquadres de paisans armats. Cinc anys després de la finalització de la Guerra de Successió la mobilització dels seguidors borbònics va ser desbordant i entusiasta. L'important mobilització de la població de les viles de Berga, Vic, Manlleu, Mataró, Valls i Cervera en són un exemple.

Tal com s'ha pogut analitzar al llarg del present punt, el suport a la dinastia borbònica era transversal dins la societat catalana. Un escenari que demostra que no existia una Catalunya austriacista uniforme, sinó que hem de parlar d'un país absolutament dividit entre seguidors austriacistes i borbònics. La imatge mítica i romàntica, fomentada per la historiografia catalanista, d'una Catalunya vinculada totalment a la causa austriacista és absolutament falsa.

Taula 37: Poblacions amb esquadres constituïdes l'any 1719 i la seva relació amb la revolta barretina, el moviment antisenyorial o la retirada de privilegis (elaboració pròpia)

Població	Revolta barretina	Moviment antisenyorial	Retirada dels privilegis dels austriacistes
<i>Centelles</i>	X	X	
<i>Aiguafreda</i>	X	X	
<i>Tagamanent</i>	X	X	
<i>El Vendrell</i>	X	X	
<i>Manresa</i>	X		
<i>Cervera</i>			X
<i>Mataró</i>			X
<i>Sant Boi de Llobregat</i>	X	X	
<i>Sant Vicenç dels Horts</i>	X	X	
<i>Manlleu</i>	X	X	
<i>Sabadell</i>	X	X	
<i>Llinars del Vallès</i>	X		
<i>Caldes de Montbui</i>	X		
<i>Martorell</i>	X		
<i>Berga</i>	X		
<i>Sallent</i>	X	X	
<i>Sitges</i>	X		
<i>Montcada</i>	X		
<i>Sant Celoni</i>	X		
<i>Pinell de Brai</i>		X	
<i>Alcanar</i>		X	
<i>Granollers</i>	X		
<i>Terrassa</i>	X		
<i>Vilafranca del Penedès</i>	X		
<i>Igualada</i>	X		
<i>Molins de Rei</i>	X		
<i>Valls</i>		X	
<i>Capellades</i>		X	
<i>Sant Sadurní d'Anoia</i>	X		
<i>Piera</i>		X	

VI. LES ESQUADRES DE PAISANS ARMATS I LA GUERRA DE LA QUÀDRUPLE ALIANÇA

6.1 El desenvolupament de la guerra al Principat

La guerra entre els regnes de França i Espanya va esclatar el dia 9 de gener de 1719. El desenvolupament del conflicte va tenir al teatre d'operacions de Catalunya quatre períodes o fases:

- 1a fase de la guerra (gener-abril de 1719): preparatius francesos i guerrilla austriacista.
- 2a fase de la guerra (maig-agost de 1719): ofensiva francesa generalitzada.
- 3a fase de la guerra (setembre-novembre de 1719): fracàs de l'ofensiva francesa i estabilització dels fronts de batalla.
- 4a fase de la guerra (desembre de 1719 – febrer de 1720): contraofensiva espanyola i retirada francesa del Principat de Catalunya.

El primer període el podem definir com una preparació bèl·lica en què encara no podem parlar d'un desenvolupament del conflicte armat en tota la seva magnitud. És el moment de la preparació de l'exèrcit francès, de l'aparició del primer grup d'insurgents austriacistes i de la potenciació i creació de les unitats d'arcabussers integrades per catalans. S'ha de dir que aquestes unitats eren integrades majoritàriament per aventurers i per seguidors austriacistes amb la principal missió de realitzar accions guerrilleres a la rereguarda de l'exèrcit espanyol.

És en aquests moments quan fa aparició el cabdill austriacista Pere Joan Barceló i Anguera, *Carraslet*, per realitzar les primeres accions com a guerriller al corregiment de Tarragona juntament amb el Ros de Ribarroja.

Per la seva banda, l'exèrcit espanyol es trobava en aquest període amb una mancança perillosa de tropes reglades, motiu pel qual algunes viles fidels com la de Pinell de Brai, Cervera o Berga van mobilitzar petites unitats de paisans armats voluntaris, per ajudar les tropes, tant a la frontera francesa com en la lluita contra la guerrilla austriacista. Cal assenyalar

que aquesta falta de tropes va provocar que el marquès de Castel-Rodrigo ordenés a la ciutat de Vic la creació d'una esquadra de paisans armats que permetés garantir la seguretat de la vila i el seu entorn. Esdevindrà l'esquadra primigènia que servirà de referent per a la resta d'esquadres de paisans armats que s'establiran al Principat de Catalunya.

El segon període bèl·lic, que abastà des del mes de maig fins a finals d'agost de 1719, el podem definir com el de l'ofensiva francesa generalitzada. En aquesta etapa es va produir un canvi en el comandament suprem espanyol al Principat de Catalunya, a causa de la marxa el marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, al front basconavarrès, per tal de comandar-hi les tropes espanyoles destinades, i deixar al seu lloc el tinent general Francisco Caetano de Aragón.

Una de les accions més destacades d'aquest període fou la temptativa d'atemptat perpetrat pels arcabussers francesos contra el capità general de Catalunya quan s'adreçava de Barcelona a Navarra. Aquesta acció va produir que des de la Capitania General s'insistís en la formació de les Esquadres de Catalunya, malgrat les reticències existents fins aquell moment, derivades de l'elevat cost que suposaven per a l'erari públic. Una creació que va coincidir amb el moment de més activitat dels arcabussers francesos.

La manca de tropes regulars espanyoles va permetre que els exèrcits francesos ocupessin la Vall d'Aran, part del Pallars, la Garrotxa i el Ripollès, i que hi establissin les bases operatives, des d'on atacaven la rereguarda de l'exèrcit espanyol al Principat. L'ocupació d'aquests territoris va permetre una ofensiva francesa, la qual es va dur a terme gràcies al suport de les tropes gales, provinents del País Basc i Navarra. Aquests atacs a la rereguarda enemiga els realitzaven destacaments d'arcabussers francesos comandants pels coronels Francesc Bernic, Francesc Vila, Pere Joan Barceló, Carraslet, i Bartomeu de la Pollina, que sembraven el caos entre les files espanyoles. Fruit dels seus atacs van aconseguir derrotar les esquadres de Falset, Sallent, Sant Vicenç dels Horts, la Llacuna, Piera, Balsareny, Blanes i Reus.

Aquesta ofensiva guerrillera contra els petits destacaments de les esquadres, a les quals derrotaren i desarmaren, va fer que alguns comandaments militars espanyols se'n qüestionessin la dissolució, per evitar que l'armament caigués en mans enemigues. Un posicionament contrari al que va plantejar la Reial Audiència, que va sortir en defensa seva i s'oposava a fer-les desaparèixer.

Els destacaments d'arcabussers francesos van establir el teatre d'operacions a les zones muntanyenques del Priorat, el Baix Camp, l'Alt Camp, la Ribera d'Ebre, l'Anoia, la Segarra, el Penedès, l'Empordà, el Vallès i la Selva, des d'on realitzaven atacs contra els destacaments militars espanyols, saquejaven les poblacions veïnes i els domicilis dels seguidors borbònics, extorsionaven els vilatans i n'assassinaven els batlles i justícies. Els nombrosos robatoris, saquejos i afusellaments de seguidors borbònics van motivar queixes formals de les autoritats militars espanyoles davant els homòlegs francesos, en qualificar els arcabussers de lladres i assassins perquè mostraven comportaments contraris a les normes de la guerra.

Els enfrontaments dels arcabussers francesos amb l'exèrcit espanyol van conduir-los a patir dues derrotes importants: l'esdevinguda a la Llacuna per les tropes del coronel Francesc Bernic, i la d'un important contingent d'arcabussers a Sant Feliu Sasserra (Bages), uns fets que alleugerirà la pressió francesa sobre les poblacions de Manresa i Vic. Durant aquestes accions, les tropes espanyoles van causar més de 400 baixes entre els enemics. Per la seva banda, els arcabussers francesos, comandants pel Carrasquet, no deposaren l'activitat i també aconseguiren una destacada victòria, a finals del mes d'agost, sobre un contingent espanyol, al qual provocaren més de 150 baixes.

El tercer període de la guerra, comprès entre els mesos de setembre i octubre de 1719, el podríem qualificar com el fracàs de l'ofensiva francesa i l'estabilització dels fronts de batalla. Les tropes franceses van iniciar una ofensiva orientada a ocupar la Seu d'Urgell, la Vall d'Aran, el Pallars i l'Alt Urgell, sense aconseguir sotmetre ciutats com Lleida, Cervera o Tàrraga, que els hauria permès tallar la comunicació de manera permanent entre Catalunya i l'Aragó.

Cal destacar també les accions guerrilleres a la zona costanera del Maresme i de Girona, principalment contra poblacions com Sant Celoni, Castellterçol, la Garriga o Sant Hilari Sacalm. Aquests atacs s'efectuaven des de les bases situades a la zones de muntanya del massís del Montseny, Sant Llorenç del Munt o el Montnegre-Corredor amb l'objectiu d'interferir les vies de comunicació que connectaven la ciutat de Girona amb Barcelona.

Per la seva banda, el coronel d'arcabussers francesos Carrasquet continuava l'activitat al corregiment de Tarragona i va arribar a ocupar Reus. Els atacs ràpids contra petites viles del Camp de Tarragona van ser freqüents durant aquest període, caracteritzats per un abast limitat fonamen-

tat en una concepció estratègica de la guerra de guerrilles. És per aquest motiu que podem afirmar que l'acció del coronel Carraslet va fracassar bàsicament per dos errors estratègics:

- En primer lloc, malgrat els esforços, no va aconseguir un aixecament popular massiu de caire austriacista a Tarragona tot i tractar-se del territori més sotmès a l'acció dels arcabussers francesos. Molt possiblement, l'aixecament no es va produir pels continuats robatoris, saquejos i accions criminals que realitzaven alguns d'aquests destacaments, que originaven desconfiança entre els sectors austriacistes. A aquests fets s'hi ha d'afegir que els integrants d'aquestes forces eren sufragats per l'exèrcit borbònic francès, el mateix que havia ajudat a pujar al tron d'Espanya el rei Felip V, pocs anys abans.
- En segon lloc, no va poder retenir sota el seu control cap localitat costanera important del litoral tarragoní, que li hauria permès gaudir d'una via de comunicació amb la flota anglesa i garantir així més subministrament logístic i militar. La manca de coordinació dels arcabussers francesos amb la flota anglesa, que dominava el litoral català, va esdevenir un greu error estratègic en un moment en què les tropes espanyoles regulars eren molt poc significatives.

Per la seva banda, el marquès de Castel-Rodrigo, que ja havia tornat del front nord (Navarra i el País Basc), va destinar les tropes regulars que arribaven des del nord peninsular per garantir la seguretat de les vies de comunicació amb l'Aragó, juntament amb diversos destacaments de les localitats de Balaguer, Lleida, Tàrraga, Cervera, Martorell i Barcelona. Simultàniament, va reforçar les tropes situades a Manresa i Vic per evitar l'entrada de les forces franceses ubicades al Ripollès i al Lluçanès. També augmentà els destacaments de Mataró, Sant Celoni, Hostalric i Girona, per garantir la comunicació entre Girona i Barcelona, especialment en aquells moments, en què circulava per aquestes vies una gran quantitat de combois militars espanyols, que transportaven artilleria i bagatges.

El desplegament de tropes realitzat pel marquès de Castel-Rodrigo va ser encertat gràcies als serveis d'espionatge espanyols, que van informar d'un major nombre d'efectius de les tropes regulars franceses situades a la zona de l'Empordà sota el comandament del mariscal francès Berwick.

La problemàtica presentada per la guerrilla austriacista i els arcabussers francesos fou contrarestada amb els batallons i les companyies dels fusellers de muntanya espanyols: el regiment d'infanteria Barcelona i alguns destacaments de dragons, de manera que s'evitava caure en el parany francès que pretenia que el marquès de Castel-Rodrigo destinés una gran quantitat de les tropes regulars a la persecució d'aquests grups guerrillers.

Aquest desplegament de tropes espanyoles va provocar que la comunicació entre Catalunya i València fos insegura, ja que no hi havien prou efectius per garantir la comunicació entre les dues regions. Es trobaven, fins i tot, amb la necessitat d'usar el transport marítim per garantir l'arribada de tropes i bagatges, malgrat el perill que suposava la presència de la flota anglesa a la costa catalana.

Per tant, la decisió d'estabilitzar el front i mantenir oberta la via de comunicació amb l'Aragó va permetre al capità general rebre els reforços de les tropes regulars que necessitava per a la imminent campanya que es desenvoluparia a les comarques gironines. Un enfrontament derivat de l'ofensiva francesa, generalitzada a l'Empordà, i que tenia per objectiu primari la conquesta de Roses per llançar-se, posteriorment, contra la ciutat de Girona. Però el destí va voler que una terrible tempesta desencadenada el 6 de novembre de 1719 provoqués que les forces franceses es retiressin desordenadament, i abandonessin darrere seu el setge d'aquesta vila empordanesa, davant la impossibilitat de desembarcar l'artilleria i la logística necessària, transportada per la flota gal·la. Gairebé la totalitat de la flota es va enfonsar a conseqüència del temporal. Aquest fet va provocar l'estabilització del front de guerra i la paràlisi de l'exèrcit francès, que va perdre la iniciativa estratègica per passar a mans de l'exèrcit espanyol.

Les autoritats militars i civils filipistes van donar una nul·la consideració de combatents reglats als arcabussers francesos, ja que per aquests eren considerats traïdors i bandolers, fet que originaria diverses queixes dels comandaments francesos i dels coronels d'aquestes unitats, entre les quals la comandada pel Carrasclat, que volien que els comandaments militars espanyols consideressin les seves tropes unitats reglades, objectiu que no van aconseguir.

El quart període de la guerra, comprès entre els mesos de desembre de 1719 i la fi de la guerra al febrer de 1720, es caracteritzà per la contraofensiva espanyola i la retirada francesa del Principat de Catalunya.

La pèrdua de l'hegemonia francesa demostrada fins aquell moment es va plasmar en la reducció de les accions dels arcabussers francesos, així com en el fracàs que sovint les acompanyava. Un exemple paradigmàtic va esdevenir a la vila de Valls el 5 de desembre de 1719 quan el coronel francès Carraslet va ser refusat per la defensa aferrissada que li brindà l'esquadra de la vila, ajudada per la gran majoria de la població val·lenca. Aquest fet serà el punt d'inflexió del declivi de les operacions dels arcabussers francesos al corregiment de Tarragona.

Però l'activitat guerrillera encara tingué una vigència significativa a Barcelona i Girona, on destaquen l'ocupació de Figueres o l'acció contra el subdelegat de la intendència, Dr. Fornaguera, a Sant Boi de Llobregat, i que li va costar la vida.

A principis del mes de gener, les tropes franceses iniciaven la retirada de la zona del Pallars replegant-se en direcció a l'Alt Urgell i la Cerdanya, perseguits per les tropes espanyoles, les quals aconseguiren reconquerir, l'11 de gener, Puigcerdà i Bellver de Cerdanya. El dia 17, l'exèrcit espanyol i les esquadres de paisans armats ocuparen Ripoll, que havia estat evacuat pels francesos. Finalment, el dia 29, les tropes espanyoles van recuperar la Seu d'Urgell, de manera que van alliberar la Cerdanya i l'Alt Urgell. Des d'aquest moment, les accions bèl·liques van esdevenir a l'altra banda de la frontera fins a la signatura del tractat de la Haia, el 17 de febrer de 1720, que va posar fi a la Guerra de la Quàdruple Aliança.

6.1.1 Preparatius francesos i guerrilla austriacista (gener-abril de 1719)

El mes de març van aparèixer a les comarques del Priorat i el Camp de Tarragona algunes partides austriacistes, al front de les quals se situava el que, a posteriori, esdevingué el líder guerriller del moviment austriacista per excel·lència, Pere Joan Barceló, Carraslet. Es conserva una descripció del famós guerriller realitzada pel comandant militar de Miravet (Ribera d'Ebre), que el descriu de la manera següent:

él anda muy bien montado, vestido a veces de grana, y otras de azul con la capa azul, perucha castaña en una bolsa, un espadín de plata siempre, que le fue regalado en Reus, y un guardasable bajo la silla del caballo.

Però, malgrat la presentació com a llibertador de l'opressió borbònica, una bona part de la població catalana i dels alts comandaments de l'exèrcit francès, com el mariscal duc de Berwick o el marquès de Bonàs, el consi-

deraven simplement un lladre i assassí, que es dedicava a combatre com a justificació dels robatoris que perpetrava contra els seus paisans.⁴⁹⁵

L'aparició d'aquestes guerrilles austriacistes va fer que les autoritats borbòniques enviessin a aquestes comarques un destacament de paisans armats, procedents de Cervera (Segarra), sota el comandament del seu regidor, Gaspar Mir, amb la intenció de desactivar aquest grup insurgent. La por d'un aixecament general a la província i sobretot a la ciutat de Tarragona va fer que el capità general ordenés que quatre companyies de fusellers del regiment d'infanteria Barcelona i 200 soldats veterans consolidessin les forces destinades a aquests territoris.⁴⁹⁶

Davant del risc que suposava que els justícies i els batlles fossin desarmats per les partides insurgents, i es convertissin, involuntàriament, en proveïdors d'armes i municions, el tinent general Tiberio Carafa va ordenar-los que, en cas que les forces de l'exèrcit es retiressin de les seves demarcacions, aquestes forces entreguessin les armes als militars, per evitar que caiguessin en mans enemigues.⁴⁹⁷

El 24 de març de 1719 les autoritats borbòniques van ordenar la detenció de nou paisans que havien prestat servei a les files dels austriacistes durant la Guerra de Successió. Com a represàlia per aquestes detencions, el Carrasclat va assaltar un destacament militar al pas pel coll de la Teixeta, situat entre el Baix Camp i el Priorat.⁴⁹⁸ El resultat de l'enfrontament fou de quatre soldats morts i la detenció del tinent del destacament, el qual havia resultat ferit.⁴⁹⁹ Els insurgents van desarmar la resta de soldats que integraven el grup i van alliberar els presoners, que es van integrar a les files guerrilleres. Aquest modus operandi emprat pels insurgents també

495 GIMÉNEZ LÓPEZ, E. *Ejército, ciencia y sociedad en la España del Antiguo Régimen*. Alicante: Diputación de Alicante - Instituto de Cultura Juan-Gil Albert, 1995, p. 560.

496 *Ibid.*

497 ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general (23 de març de 1719).

498 Aquí les fonts discrepen sobre el nombre de soldats. Segons l'austriacista Francisco de Castellví, eren vint-i-tres granaders amb un tinent, mentre que el marquès de Castel-Rodrigo informava que es tractava de dotze granaders i un tinent.

499 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1652. Carta del marquès de Castel-Rodrigo al secretari de la Guerra (28 de març de 1719); AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1652. Carta del marquès de Castel-Rodrigo al secretari de la Guerra (3 d'abril de 1719); AHG. Fons Notarial de Palamós. Biblioteca. Impresos antics, I-171. Edicte de la Reial Audiència que declara Pere Joan Barceló, anomenat el Carrascó, traïdor, rebel i infidel a Sa Majestat pels crims comesos a la província de Tarragona (23 de maig de 1719); Castellví, F, *op. cit.*, vol. 4, p. 658.

era aplicat contra els justícies dels pobles que es trobaven pel camí, els quals eren desarmats i empraven aquestes armes per equipar els seguidors austriacistes que s'incorporaven, diàriament, a les seves files.⁵⁰⁰

Aquell mateix dia, gràcies a les armes obtingudes durant aquest assalt, van poder armar un total de 42 guerrillers, tots antics combatents austriacistes, amb els quals van llançar un segon atac contra un destacament de 160 paisans armats filipistes, que estava descansant al poble de Duesaiqües (Baix Camp), després de fer una batuda a Riudecanyes (Baix Camp). En l'acció van aconseguir derrotar i desarmar part d'aquest destacament, i van ocasionar la mort de dos dels integrants i ferides a dos més.

Encoratjats pels èxits aconseguits durant aquella jornada, intentaren una nova batussa a la vila d'Escornalbou (Baix Camp), on tenien coneixement de l'existència d'una força d'aproximadament un centenar de paisans armats filipistes, als quals van sorprendre desprevinguts, i aconseguiren desarmar-ne un total de 63.

El reforçament continu de les forces insurgents evolucionava exponencialment cap a una amenaça rellevant que començava a amoïnar les autoritats borbòniques.⁵⁰¹

Les tropes reglades no realitzaven exclusivament les persecucions, sinó que també ho feien destacaments formats per paisans armats filipistes. Un exemple d'això el trobem a la vila de Reus (Baix Camp) els mesos d'abril i maig, quan un destacament compost per paisans armats, a les ordres de Jaume Martí, Coll, lloctinent del batlle de Reus, va participar en una sèrie d'operacions a les muntanyes del corregiment de Tarragona, destinades a interceptar, capturar i eliminar qualsevol partida insurgent.⁵⁰²

Tot i aquests esforços, no s'aconseguí localitzar la partida del Carrasclet que va ocupar la vila de Tivissa (Ribera d'Ebre) el dia 25 d'abril i va obligar els habitants a fer proclames sediciosos a favor de França.⁵⁰³

500 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall 1652. Carta del marquès de Castel-Rodrigo al Secretari de la Guerra (2 d'abril de 1719).

501 Castellví, F, *op. cit.*, vol. 4, p. 658.

502 ACBC. Codi Unitat Instrumental 515. Llibre d'actes municipal (1710-1741), p. 178.

503 AHG. Fons Notarial de Palamós. Biblioteca. Impresos antics, I-171. Edicte de la Reial Audiència que declara Pere Joan Barceló, anomenat *el Carrascó*, traïdor, rebel i infidel a Sa Majestat pels crims comesos a la província de Tarragona (23 de maig de 1719).

Taula 38: Tropes espanyoles a Catalunya durant el mes d'abril de 1719 (elaboració pròpia)

Localitat	Infanteria	Cavalleria	Dragons
Girona	4 batallons		
Barcelona	8 batallons		
Tarragona	2 batallons		
Tortosa	2 batallons		
Lleida	1 batalló		
Balaguer	1 batalló		
Cardona	1 batalló		
Per Catalunya		6 esquadrons	16 esquadrons

Taula 39: Operacions militars destacades durant la 1a fase de la guerra (gener-abril de 1719) (elaboració pròpia)

Iniciativa militar	Data	Acció	Resultat	Comarca
Guerrilla austriacista	24/03/1719	Atac del Carraslet a un destacament espanyol al coll de la Teixeta	Victòria austriacista 	Baix Camp
Guerrilla austriacista	24/03/1719	Atac del Carraslet a un destacament de paisans armats espanyols a Duesaigües	Victòria austriacista 	Baix Camp
Guerrilla austriacista	24/03/1719	Atac del Carraslet a un destacament de paisans espanyols a Escornalbou	Victòria austriacista 	Baix Camp
Exèrcit espanyol	09/04/1719	Atac a la guerrilla austriacista del Carraslet a Marçà (Priorat)	Victòria espanyola 	Priorat
Guerrilla austriacista	25/04/1719	Ocupació de Tivissa per la guerrilla austriacista del Carraslet	Victòria austriacista 	Ribera d'Ebre

6.1.2 *Ofensiva francesa generalitzada (maig-agost de 1719)*

Un dels grans dilemes sobre els quals dirimien les autoritats borbòniques de Catalunya fou el rearmament del poble català després del decret de Nova Planta. Reticents a lliurar armes a una població que anteriorment s'havia aixecat contra la monarquia borbònica, no se'ls presentava com una opció viable, per això era millor rearmar, exclusivament, els fidels seguidors que permetessin frenar l'imminent avanç francès i combatre les partides rebels aixecades arreu del territori català.

Davant la necessitat de constituir unes esquadres de paisans armats que representessin un veritable revulsiu per les amenaces interiors i exteriors que assetjaven el Principat de Catalunya, el tinent de corregidor de Tarragona, Pedro de Saura, alertà els respectius batlles i sotsbatlles de les localitats de Vila-seca (Tarragonès), Alcover (Alt Camp), Valls (Alt Camp), Riudoms (Baix Camp), Riudecanyes (Baix Camp) i Reus (Baix Camp) que tinguessin una cura especial a l'hora d'escollir els candidats. Recomanava que seleccionessin els homes de més confiança, alhora que demanava que es constituïssin com a garants de la salvaguarda ciutadana, i evitessin actuacions arbitràries. L'amenaça de la figura del Carrasclat, lluny de diluir-se, cada vegada s'alçava amb més força, motiu pel qual el tinent de corregidor recordava a les diferents autoritats que era prioritari capturar-lo i ordenava que fos informat, puntualment, de totes les accions que s'iniciessin per tal de detenir-lo.

La manca de tropes regulars que s'encarreguessin de la persecució de les partides austriacistes originà que el tinent de corregidor de Tarragona ordenés, el 5 de maig de 1719, que s'aixequessin 60 paisans armats encarregats de dur a terme aquesta missió.⁵⁰⁴ A les seves missives, Pedro de Saura hi adjuntava un seguit d'instruccions per a aquelles forces encomanades de la persecució del Carrasclat, a les zones de Tivissa (Ribera d'Ebre) i Falset (Priorat), i ordenava al sotsbatlle de Valls, Pere Anton Veciana, que amb 30 paisans armats restés a la vila de Falset (Priorat), com a mesura de protecció. Les mateixes ordres tenia Francesc Martí, sotsbatlle de Riudoms (Baix Camp), que amb el mateix nombre d'homes havia de custodiar el poble de Tivissa (Ribera d'Ebre).

504 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Carta de Pedro de Saura i Valcárcel, tinent de corregidor de Tarragona, a Pere Anton Veciana sobre el reclutament de paisans armats i accions contra Carrasclat (5 de maig de 1719).

Vuit dies després, els sotsbatlles de Valls (Alt Camp) i Riudoms (Baix Camp) foren rellevats de les seves posicions per altres càrrecs municipals, mentre que al batlle de Riudecanyes (Baix Camp) se li ordenà el subministrament de 25 escopetes, 6 parells de pistoles i 25 homes per prestar servei a la seva zona. Fou precisament l'esquadra d'aquesta població la que actuaria com a força de reserva operativa en cas que fos reclamada pels efectius destacats a Tivissa (Ribera d'Ebre) o Falset (Priorat); al mateix temps, havia de recollir les armes dels justícies dels pobles del seu territori, i deixar-ne solament una a cada batlle, per tal de ser dipositades a la plaça de Tarragona.⁵⁰⁵

L'esclat de la guerra entre França i Espanya va beneficiar, sens dubte, la figura del Carraslet, el qual esdevingué un actor de vital importància per als interessos militars francesos dins del territori català, com ho demostra el fet que fos cridat pel marquès de Fimarcon, a la localitat francesa de Perpinyà, per tal de nomenar-lo comandant d'arcabussers francesos. Així, doncs, el Carraslet abandonà les muntanyes de Prades, direcció França, i deixava el seu germà a Tivissa (Ribera d'Ebre), al comandament d'un destacament de 165 guerrillers, mentre marxava amb la seva dona i nou seguidors. Pel camí va desarmar, al poble de la Valira, terme municipal d'Urús (Cerdanya), 42 paisans armats filipistes.

El 15 de maig, el Carraslet va fer acte de presència a la capital del Rosselló, on fou nomenat capità d'arcabussers francesos, i on li lliuraren diverses patents i despatxos en blanc, perquè pogués nomenar oficials sota la seva discreció, i també li feren entrega de tres mil francs per tal de finançar la revolta al Principat.

Amb aquest nomenament, el Carraslet es convertia, de facto, en un membre regular de l'exèrcit francès; per tant, des d'aquest moment, no podem qualificar les seves accions com a pròpies de la guerrilla austriacista, sinó com a accions militars franceses. Tant ell com els seus homes s'integraven en els batallons d'arcabussers francesos, vestien el seu uniforme, els seus oficials gaudien de patents i despatxos amb el grau corresponent i rebien el sou en moneda francesa. Però el més rellevant és que restaven a les ordres de les autoritats militars franceses, les quals van dirigir aquestes unitats i provocaren que el Carraslet abandonés el rol de guerriller aus-

505 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Carta de Diego García de Istúriz, governador militar de Tarragona, que donava detalls de l'operatiu que havien de fer les Esquadres de Paisans Armats a Falset i Tivissa (7 de maig de 1719).

triacista que actuava de forma autònoma per assumir el d'un oficial d'alta graduació enrolat a l'exèrcit francès.

El 26 de maig, el Carrasplet, amb les seves forces, va atacar la vila de Falset (Priorat), on va desarmar els 50 efectius que integraven l'esquadra d'aquesta vila i va apoderar-se de les seves armes. Una vegada sotmesa la ciutat, s'adreçà a la presó amb l'objectiu d'alliberar la seva germana i la seva tia,⁵⁰⁶ al mateix temps que va ordenar l'afusellament de Lamberto Olivas, jurat de la vila i reconegut filipista, el qual s'havia significat en la seva persecució. Arran d'aquest atac, on segons les autoritats s'havien comès diverses atrocitats, la Reial Audiència va posar preu al seu cap, i oferia mil doblons a qui l'entregués viu o cinc-cents doblons a qui presentés el seu cadàver, alhora que s'oferien indults als delinqüents que el delatessin.⁵⁰⁷

El 27 de maig, el rei Felip V va designar, arran de la marxa del marquès de Castel-Rodrigo al País Basc i Navarra, el tinent general Antonio de Valle com a cap de la Reial Audiència de Catalunya, per fer-se càrrec dels assumptes civils, i el tinent general Francisco Caetano de Aragón, per encarregar-se de les funcions militars pròpies del capità general. D'aquesta manera es dividia en dos el poder, fins aquell moment unipersonal, del marquès de Castel-Rodrigo. Abans d'abandonar el territori, el capità general va deixar clarament definides les instruccions que els substituïts havien de seguir, i l'exèrcit esdevenia un relleu temporal al capdavant del comandament suprem a Catalunya.⁵⁰⁸

L'intent d'atemptat contra el capità general de Catalunya quan es dirigia al front de Navarra el va esperonar, fet que va provocar que s'adreçés immediatament al secretari de la Guerra per sol·licitar-li tots els esforços escaients per tal d'engegar el projecte d'implantació de les Esquadres de Paisans Armats, que fins aquell moment havia topat amb entrebancs administratius, originats per la Intendència del Principat i per la manca de

506 CASTELLVÍ, F, *op. cit.*, vol. 4, p. 659.

507 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall 1656. Carta d'Antonio del Valle, capità general interí de Catalunya, al secretari de la Guerra (3 de juny de 1719); ACVOC. Ordres (1716-1719). Edicte del marquès de Castel-Rodrigo en què oferia recompensa per la captura d'en Pere Joan Barceló, *Carrasplet* (1719).

508 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 209. Nomenament emès pel rei Felip V al tinent general Antonio del Valle, com a cap de la Reial Audiència (27 de maig de 1719); AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 209. Carta de Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra, al tinent general Antonio del Valle (27 de maig de 1719); AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 209. Carta del tinent general Antonio del Valle al marquès de Castel-Rodrigo (29 de setembre de 1719).

diligència de les autoritats corresponents. La falta de tropes feia del tot necessària aquesta mesura, en un moment màxima confiança i creixent activitat de les forces comandades pel Carrascllet.⁵⁰⁹

Però, al marge de la pressió institucional al nivell més alt iniciada pel marquès de Castel-Rodrigo, també s'ordenà que els ministres de la Reial Audiència realitzessin les gestions oportunes per aconseguir la implantació de les Esquadres al territori.⁵¹⁰

La creació de les Esquadres causava una certa inquietud, especialment a Rodrigo Caballero Llanes, superintendent del Principat de Catalunya. El nombre d'efectius que integraven aquesta força era superior al que constituïen les tropes reglades, amb la qual cosa, sota el seu criteri, la mesura de pagar un elevat nombre de paisans armats presentava el perill de manca de liquiditat per sufragar aquesta despesa.⁵¹¹

Però, mentre això succeïa, les esquadres de paisans armats que ja s'havien constituït van iniciar les operacions contra les guerrilles i els arcabussers francesos. N'és un exemple l'acció realitzada a principis del mes de juny de 1719 per Pere Puig, batlle de Reus (Baix Camp) i cap de l'esquadra d'aquesta vila, el qual va rebre una informació proporcionada per Josep Pallarès, mosso de la seva esquadra, que li comunicava que una dona anomenada Engràcia Gil havia referit pel poble que ja tenia preparat el dinar de Sant Joan per rebre Carrascllet. Davant d'aquesta notícia, Pere Puig va voler obrir una sumària contra aquesta reusenca, però la intervenció de *doña* María de Portugal, coneguda filipista, ho va impedir.⁵¹²

El 3 de juny, el Carrascllet va rebre la notícia que a la localitat d'Alforja (Baix Camp) hi havia un destacament militar compost per 60 granaders d'infanteria i l'esquadra de paisans armats de l'esmentada localitat, que tenien per missió capturar-lo. L'11 de juny, aprofitant la sortida extramurs

509 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall 1656. Carta del marquès de Castel-Rodrigo al secretari de la Guerra (31 de maig de 1719).

510 BRUGUERA, M. *Historia del memorable sitio y bloqueo de Barcelona y heroica defensa de los fueros y privilegios de Cataluña en 1713 y 1714*, vol. 2. Barcelona: Establecimiento Tipográfico de Luis Fiol y Gros, 1872, p. 569.

511 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall 1656. Carta de Rodrigo Caballero, superintendent del Principat de Catalunya, al secretari de la Guerra (13 de juny de 1719).

512 VILÀ, C. *Amor al Rey y a la Patria vinguda de Pere Juan Barceló dit Carrascllet, en Reus, 1713-1749*. Reus: Asociación de Estudios Reusenses, 1954, p. 84.

dels granaders, el Carrasclat va atacar la població i en va expulsar els re-gidors.⁵¹³

Finalitzat l'atac sobre la vila i desarmada l'esquadra, els arcabussers francesos van enviar el gruix de les seves forces a cercar i atacar el desta-cament militar espanyol de granaders que havien abandonat la població. Davant l'atac insurgent, els soldats borbònics van realitzar una primera descàrrega de fuselleria que no va aturar l'atac, fet que va proporcionar un avantatge notable als atacants. Aquest atac va provocar quinze baixes entre les files borbòniques i la captura del seu capità, així com de la resta dels seus homes. Una vegada protegit a l'aixopluc de les muntanyes, el Carrasclat va mantenir una conversa amb el capità de granaders, el qual li va proposar deixar-los lliures si el comandant militar de Tarragona alliberava la seva mare. L'oficial va ser posat en llibertat i va traslladar aquest missatge al comandant militar, que va manifestar que no podia complir les condicions establertes pel Carrasclat, ja que calia l'autorització expressa de la Cort. Davant la negativa de les autoritats militars, els ostatges van ser traslladats a la localitat d'Arbolí (Baix Camp).⁵¹⁴

La resistència armada contra la monarquia borbònica no es limitava a la presentada en terres tarragonines pels arcabussers francesos, sinó que, al nord del Principat, grupuscles com l'encapçalat per Francesc Torras, veí de Torà (Segarra), imitaven aquestes accions. Els insurgents austriacistes seguidors de Torras, com els arcabussers francesos del Carrasclat, aprofita-ven la protecció que els oferien les muntanyes de Puigcerdà per cometre les seves accions i refugiar-se en territori francès. Aquest capítol austriacista tenia una ordre de captura emesa pel tinent general Antonio del Valle, que l'acusava de delictes de lesa majestat i el considerava enemic del rei Felip V.⁵¹⁵

Les autoritats filipistes coneixien el principal objectiu del Carrasclat: fugir a França. Per aquest motiu, i amb la finalitat de barrar-li el pas, es va formar un destacament de tropes espanyoles a Cardona (Bages) compost

513 AHT. Fons notarial de Reus. Signatura 4634. Caixa 177, p. 280 i s.; ACA. Consultas 128 (1719-1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (24 de setembre de 1719); BOFARULL BROÇÀ, A. *Anales históricos de Reus desde su fundación hasta nuestros días*. Reus: Imp. de la V. é Hijo de Sabater, 1866, p. 183-184.

514 CASTELLVÍ, F, *op. cit.*, vol. 4, p. 659.1

515 AHG. Corregiment de Girona, sign. 33. Pregó de la Reial Audiència que crida Francesc Torras i de Cadell, de Puigcerdà, perquè es presenti davant la sala criminal (7 de juny de 1719); SHD. Microfilm 2014 SA 2975, document 26.

per cavalleria, infanteria regular, guàrdies de les salines de Cardona i altres paisans armats.⁵¹⁶ El Carrascllet i els seus homes es van adreçar fins a Besora, al terme municipal de Navès (Solsonès), on van forçar el propietari del mas cal Cabrer perquè els fes de guia fins a Sant Llorenç de Morunys (Solsonès), on van arribar-hi a les sis del matí del dia 13 de juny. Una vegada establerts a la població, alguns carrascllets, que vestien uniforme francès d'arcabussers de color blau amb volta vermella, es van dirigir al batlle de la vila per demanar-li que preparessin menjar per a 70 homes. El batlle va preguntar als insurgents on s'havien de lliurar les vitualles pensant que es tractava de tropes regulars de l'exèrcit, sense sospitar en cap moment que fossin sediciosos, però aquesta pregunta va generar cert recel entre les files austriacistes i el van detenir, a més d'assaltar el seu domicili, saquejar-li la roba, objectes de valor, i cinc escopetes, finalment, el van extorsionar demanant-li 50 doblons si volia salvar la vida.

Els moviments del Carrascllet cercant l'entrada en territori francès el van fer desplaçar-se en paral·lel a la frontera sota la protecció que li oferien les muntanyes. En aquest periple, va arribar a la localitat lleidatana de Sant Llorenç de Morunys (Solsonès) el dia 13 de juny i va ocupar-la.⁵¹⁷

Aquest mateix dia, el tinent general Antonio del Valle va informar el secretari de la Guerra que el Carrascllet havia entrat en territori francès després d'haver patit diverses derrotes i la pèrdua del carregament d'armes en el decurs del viatge.⁵¹⁸

Si bé les principals funcions encomandes a les Esquadres de Paisans Armats eren les de perseguir els moviments insurgents a l'interior del Principat i presentar resistència armada a l'invasor francès, també duïen a terme accions qualificables, en terminologia actual, de policia de seguretat contra la delinqüència comuna existent al territori. Un clar exemple el trobem el 13 de juny de 1719, quan el tinent de corregidor de Tarragona, Pedro de Saura Valcárcel, va oficiar a Pere Anton Veciana, sotsbatlle de Valls i cap d'una de les companyies de l'esquadra de paisans armats d'aquesta població, que s'adreçà a la localitat de Capafonts (Baix Camp) per detenir un home que es trobava amagat en un refugi de l'església d'aquella localitat.

516 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall 1656. Carta de Domingo Reco a Antonio del Valle (15 de juny de 1719); CASTELLVÍ, F, *op. cit.*, vol. 4, p. 660.

517 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall 1656. Carta de Francisco Gualdo a Antonio Arduino (13 de juny de 1719).

518 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall 1656. Carta d'Antonio del Valle, capità general interí de Catalunya, al secretari de la Guerra (13 de juny de 1719).

En el mateix comunicat, s'hi ordenava que Pere Anton Veciana, acompanyat del batlle de Capafonts, traslladés el detingut davant seu.⁵¹⁹

Aquell mateix dia, i acomplint les ordres rebudes per part del rei Felip V, la postura de reticència respecte a les Esquadres es va relaxar i s'ordenà als comandants generals d'arreu del Principat que procedissin preferentment contra la partida comandada pel Carrascllet, alhora que s'ordenava establir les esquadres planificades pel capità general de Catalunya.

Les instruccions facilitades pel marquès de Castel-Rodrigo abans de marxar a Navarra indicaven als subdelegats de la intendència que havien de donar el suport pertinent per implantar les Esquadres en coordinació amb els ministres de la Reial Audiència, els quals havien partit arreu del territori amb la missió de constituir-les. Alhora, es recordava la prioritat en el pagament dels sous dels esquadristes per davant dels havers que havien de percebre els membres de les tropes reglades, conscient que l'elevat nombre d'efectius que formaven les esquadres feia que els fons destinats a la manutenció de les tropes no fossin suficients per cobrir les despeses de totes dues forces.⁵²⁰

Lendemà, el mariscal Berwick va ser informat que, per tal d'augmentar la guarnició del castell de Berga, les autoritats militars havien creat una «coronela franca» composta per 300 efectius. Aquesta notícia també fou notificada al tinent general Caetano de Aragón, el qual, davant de la notable manca d'efectius, va iniciar unes negociacions amb la Reial Audiència per aixecar una «coronela» a la ciutat de Barcelona, com la que s'havia creat durant la Guerra de Successió, amb la missió de defensar la ciutat, però encara no s'havia arribat a cap acord.⁵²¹

Mentre les accions bèl·liques se succeïen, la implantació del projecte de les Esquadres i el bon desenvolupament de les seves funcions i competències toparen amb determinades dificultats inicials que gradualment s'anaren resolent. Un exemple d'això el trobem en la dispar col·laboració de les autoritats dels diferents pobles amb les Esquadres. Aquest fet ori-

519 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Carta de Pedro de Saura i Valcárcel, tinent de corregidor de Tarragona, a Pere Anton Veciana perquè capturés un home a l'església de Capafonts (13 de juny de 1719); LÓPEZ BONILLO, D.; ROVIRA GÓMEZ, S. J. *Nova guia de Capafonts*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2002, p. 92-93.

520 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall 1656. Carta de Rodrigo Caballero, superintendent del Principat de Catalunya, al secretari de la Guerra (13 de juny de 1719).

521 SHD. Microfilm 2014 SA 2974, document 85.

ginava problemes de coordinació per la manca d'informació respecte a les persones sospitoses que deambulaven per les seves demarcacions. Per aquest motiu, a finals del mes de juny, la Reial Audiència va oficiar a les justícies règies i baronials dels corregiments que informessin puntualment de qualsevol notícia d'interès per al servei. La finalitat era que les esquadres més properes al lloc on es detectessin persones sospitoses poguessin sortir a perseguir-les.⁵²²

També la recluta va esdevenir problemàtica en determinats indrets, com és el cas del corregiment de Vic, on alguns veïns no volien formar part de les Esquadres pel baix sou que rebien.

Un dels primers objectius dels arcabussers francesos va ser l'ocupació de la vila d'Olot (Garrotxa), la qual va patir diversos atacs, com el sofert el 29 de juny per part d'uns 400 arcabussers, a les ordres del coronel Francesc Bernic, que tenia preestablerts els objectius primaris intramurs: el domicili de Blai de Trinxeria, destacat líder filipista,⁵²³ i la caserna o la neutralització d'un destacament de 70 dragons del regiment del brigadier Isidre Teixidor i Pou, Pou de Jafre, que, sota les ordres de capità de dragons Pedro Renovau, es trobava de guarnició a la vila.

En previsió d'un imminent atac francès, Blai de Trinxeria havia establert que de les deu portes que permetien l'accés a la vila, que no estava emmurallada, se'n tanquessin permanentment quatre i que les sis restants ho fessin en fer-se fosc, a més de situar cada nit un piquet de 20 dragons a la plaça de la vila. Al marge d'aquesta força, es determinà un seguit de patrullatges de cavalleria acompanyats de tres paisans armats de l'esquadra pels diferents camins que conduïen a Olot amb la intenció de poder donar la veu d'alarma davant de qualsevol fet sospitós que amenacés la vila. La

522 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall 199. Carta de José de Bustamante y Loyola (26 de juny de 1719).

523 Blai de Trinxeria: Antic seguidor filipista, va iniciar la carrera militar a la companyia que comandava el seu pare, Josep de Trinxeria. Quan l'any 1702 el rei Felip V va formar part d'un dels quatre regiments catalans, un estava comandat per Blai de Trinxeria. Va ser destinat amb el seu regiment a Melilla, on va obtenir algunes victòries. Posteriorment, va exercir el càrrec de governador d'aquesta ciutat autònoma. El 1704 va ascendir a mestre de camp d'un terç d'infanteria reial. El 1710 va ajudar a alçar el setge que els austriacistes realitzaven sobre Canfranc. El 1712 va ser nomenat coronel del regiment d'infanteria Catalunya i brigadier reial. Posteriorment, va exercir el càrrec de governador de Melilla. El 1713 va caure presoner al front d'Aragó quan exercia el càrrec de governador d'Aran. Finalitzada la guerra, va quedar en llibertat. PUIG REIXACH, M, *op. cit.*, p. 52.

resta de les forces es va situar a les dues casernes amb els cavalls ensellats i les armes preparades.

Fins i tot el marquès de Fimarcon era conscient que l'atac sobre la vila olotina era conegut pels germans Trinxeria, persones molt acreditades al país, i que la ciutat i els seus habitants estaven preparats per refusar l'atac. Coneixedors els francesos de tot això, i amb l'objectiu de culminar amb èxit aquesta missió, van ordenar que un batalló sencer d'arcabussers francesos ataqués la població.⁵²⁴

Les mesures de prevenció establertes per Blai de Trinxeria van demostrar ser del tot ineficaces quan un alferes de dragons, acompanyat de cinc soldats, es va personar a la porta de casa seva per tal d'alertar-lo de l'atac que ja s'estava produint. En el moment que va obrir la porta del seu domicili, un grup d'arcabussers francesos va obrir foc contra l'alferes i els soldats. Durant dues hores, Blai de Trinxeria i el seu germà Josep, juntament amb alguns criats i els esmentats soldats, van resistir el setge de l'immoble, però finalment van haver de claudicar davant la superioritat numèrica dels atacants. L'atac al domicili de Blai de Trinxeria es va simultaniejar amb els altres a les casernes dels dragons i a la força establerta a la plaça de la Vila. Els dragons, a les ordres del capità Pedro Renovau, del tinent Guillem de Cossió i d'un alferes, van adoptar posicions defensives a la caserna des d'on es trobaven i van resistir des de la una de la matinada fins a les vuit del matí següent, quan, esgotades totes les municions de què disposaven, van capitular. El combat es va saldar amb un dragó mort i un altre de ferit, mentre que les forces franceses van tenir tres arcabussers morts i vuit de ferits. Durant l'assalt van ser capturats els germans Trinxeria, un capità i quatre oficials de dragons, diversos fusellers i 50 cavalls,⁵²⁵ que van ser traslladats a Perpinyà, fent camí per les poblacions d'Oix (Garrotxa) i Sant Llorenç de Cerdans (Rosselló).⁵²⁶

524 *Gazette*, 4 de juliol de 1719. París: Bureau d'Adresse, p. 348.

525 *Ibid.*

526 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 195. Memorial de Blai de Trinxeria, sense data, sobre el combat d'Olot; AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 195. Carta de Blai de Trinxeria al marquès de Castel-Rodrigo, de data 1 de juliol, tramesa des de Perpinyà; AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 195. Carta de Liberato Lamo de Espinosa al marquès de Castel-Rodrigo (29 de juny de 1719); AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 195. Carta de Josep d'Alòs, de la Reial Audiència, al marquès de Castel-Rodrigo (1 de juliol de 1719); AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 195. Notícies del país, sense data; AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1656. Carta de Blai de Trinxeria a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra (8 de juliol de 1719).

El mateix 29 de juny, Liberato Lamo de Espinosa, brigadier i corregidor de Vic,⁵²⁷ molt neguitós per la pèrdua d'Olot, va informar el tinent general Antonio del Valle que alguns dels veïns del seu corregiment no volien formar part de les Esquadres pel baix sou que rebien.

Al mateix temps, li notificava la recepció de la notícia d'Antoni Bolòs, alcalde major d'Olot i cap de l'esquadra,⁵²⁸ en què li comunicava que les tropes franceses i els insurgents havien ocupat la població. Manifestava que la poca força reglada de què disposava feia que la situació al seu corregiment fos extremadament perillosa, especialment per a la localitat de Vic, ja que els insurgents desarmaven els batlles dels pobles i no confiava en les esquadres aixecades anteriorment al corregiment.⁵²⁹

Davant d'aquesta situació desavantajosa i amb la missió de protegir i reorganitzar la resta de forces, el tinent general Francisco Caetano de Aragón va marxar de Vic (Osona) en direcció a la Garriga (Vallès Oriental), conscient que amb les tropes reglades que tenia no podien fer front a l'atac que els francesos tenien previst realitzar contra la capital osonenca una vegada haguessin ocupat Sant Joan de les Abadesses (Ripollès). Aquesta maniobra va provocar el desànim dels membres de l'esquadra de Vic, els quals van realitzar una puntual entrega de les armes.⁵³⁰

Al mes de juliol, el marquès de Fimarcon va ordenar la creació de tres batallons més d'arcabussers francesos, compostos per homes provinents de Catalunya i de la resta de l'Estat espanyol, format cadascun per quinze companyies de quaranta números comandats per Pere Joan Barceló, Carasclet, Francesc Brunet i Agustín-Noy.

La creació d'aquests batallons va coincidir amb l'arribada al Roselló d'un nombrós grup d'antics combatents austriacistes amb la intenció d'integrar-se a l'exèrcit francès, de manera que serien entre nou i deu mil homes els nous arcabussers francesos d'origen català (tant de la Catalunya

527 Liberato Lamo de Espinosa (Villarrobledo, 26 d'octubre de 1671 – València, 1733). Brigadier corregidor de Vic. CERRO NARGÁNEZ, R. «Varas catalanas en el siglo XVIII: los alcaldes mayores del corregimiento de Vic», *Obradoiro de Historia Moderna*, n. 15. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2006, p. 244.

528 ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

529 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall 1656. Carta de Liberato Lamo de Espinosa a Antonio del Valle (29 de juny de 1719).

530 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 196. Carta de Luis Fernández de Córdoba al marquès de Castel-Rodrigo (13 de novembre de 1719).

del Nord com de la del Sud) que passarien a nodrir les forces franceses. Al front d'aquests batallons, hi havia coronels del mateix origen: Francesc Bernic, de Masquefa; Francesc Coch, de Rodonyà; Bartomeu de la Pollina, de la Llacuna; el Coix de Gerri,⁵³¹ Francesc Brunet, de Vilallonga; Pere Joan Barceló, *Carrasclat*; Joan Francesc Vila i Ferrer, de Gaià; Francesc Bac de Roda, el *Fill de Bac de Roda*; Segimon Molins, del Lluçanès, o els antics coronels austriacistes Francesc Torres, de Torà, i Agustín-Noy.⁵³²

La creació de destacaments en persecució de la insurgència austriacista i la pressió militar francesa feien que les esquadres de paisans armats que hi havia a les ciutats més importants del territori quedessin en una situació de franca debilitat davant un atac enemic:

de modo que ya se piensa si será preciso retirar todas las tropas en guarniciones de las plazas, en cuyo caso nuestras escuadras en los lugares abiertos no pudiendo ser fácilmente defendidas de tropas quedan expuestas a ser desarmadas por la superior fuerza de migueletes de Francia, e inestable el país si a lo menos los destacamentos de los Campos Volantes no van corriendo a la persecución de aquellos.⁵³³

Aquell mateix dia la Reial Audiència, reunida en ple, es va adreçar al secretari de la Guerra per informar-lo de la situació desastrosa en què es trobava el Principat arran de les accions militars de les tropes franceses. Aquestes accions eren realitzades pels arcabussers enemics, els quals restaven integrats majoritàriament per catalans que s'havien refugiat a l'altra banda de la frontera i als quals els havien proporcionat uniformitat francesa i armament. Aquests grups havien creuat a territori català durant els primers dies de juliol i s'havien establert a la comarca del Lluçanès, des d'on gaudien d'un bon enllaç amb la Cerdanya francesa. Per evitar l'acció d'aquestes forces enemigues, calia, segons la Reial Audiència, dur a terme tot un seguit de mesures de lluita contraguerrillera, especialment amb la creació d'un destacament mòbil de tropes que els perseguissin abans que es poguessin dividir i en resultés més difícil la intercepció. Si aquesta força no fos suficient, s'hauria de crear un altre destacament mòbil refermat per les esquadres de paisans armats.

531 En alguna documentació borbònica, també és anomenat *el Coix de Mont-roig*.

532 BELHOMME, V. L., *op. cit.*, p. 38; CASTELLVÍ, F., *op. cit.*, vol. 4, p. 661.

533 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 195. Carta de Josep d'Alòs, de la Reial Audiència, al marquès de Castel-Rodrigo (1 de juliol de 1719).

Per la informació facilitada pels espies, la Reial Audiència va considerar necessari el posicionament de tropes reglades d'infanteria i cavalleria espanyoles a la Cerdanya amb la finalitat de barrar el pas dels arcabussers francesos en el traspàs a territori enemic, al mateix temps que establirien destacaments a Camprodon (Ripollès), Ribes de Freser (Ripollès) i la rodalia de la localitat de Bagà (Berguedà). Respecte a aquest últim destacament, es va valorar la possibilitat de reforçar-lo amb paisans armats pertanyents a l'esquadra de Berga.⁵³⁴ Finalment, es va plantejar la necessitat d'establir un destacament de cavalleria a Solsona que pogués donar cobertura a la zona de Navès (Solsonès) i Llobera (Solsonès).⁵³⁵

El dia de la constitució oficial de l'esquadra de paisans armats de Blanes (la Selva), un grup d'arcabussers francesos va atacar la vila. Van sorprendre els regidors i van obligar-los a lliurar les armes que acabaven de rebre. L'atac es produí mentre llegien l'ordre del governador militar de Girona i quan encara no s'havien repartit les armes als allistats voluntaris. L'armament restava guardat a la casa de Josep Morell, regidor major de la vila i confiter de 32 anys d'edat.⁵³⁶

Aquell mes de juliol, la Reial Audiència va informar el capità general que tenia dificultats per poder dotar de municions i armes les esquadres que s'havien d'establir. En concret, va informar-li del cas de l'esquadra de Terrassa (Vallès Occidental), on els regidors havien escrit per queixar-se que no tenien municions ni armes per abastir els esquadristes. Fins aquell moment, aquestes forces havien estat dotades de l'armament escaient i havien complert la seva missió correctament. Malgrat això, se'n recomanava la inspecció, per veure si complien les disposicions que emanaven del reglament.⁵³⁷

La situació d'alarma no era exclusiva de la regió central de Catalunya. Les terres tarragonines patien un desgavell en la distribució de les armes a la ciutadania, motiu pel qual, el 13 de juliol, la Reial Audiència orde-

534 ACA. Consultas 127 (1719). Real Audiència. Consulta de Josep d'Alòs al capità general (1 de juliol de 1719).

535 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1656. Carta de la Reial Audiència al secretari de la Guerra (8 de juliol de 1719).

536 AHG. Fons notarial de Blanes. Registre 271-272 (1719). L'acta notarial amb el segell de l'any 1721, incompleta, possiblement còpia de l'original, ens relata aquesta acció de la insurgència austriacista contra l'esquadra de Blanes, possiblement el dia 3 de juliol de 1719.

537 ACA. Consultas 127 (1719). Real Audiència. Consulta de José de Bustamante y Loyola adreçada al capità general (4 de juliol de 1719).

nava al governador militar del corregiment de Tarragona que esbrinés on era l'armament que s'havia repartit als justícies i que s'hauria d'haver entregat a les autoritats. Aquesta alerta venia generada per les sospites, més o menys fonamentades, que podrien haver amagat algunes d'aquestes armes.⁵³⁸

A la situació d'inseguretat que es vivia a l'interior de Catalunya derivada de les accions i la força de la insurgència austriacista i de les accions dels arcabussers francesos, s'hi havia d'afegir els atacs realitzats per les tropes regulars des de territori francès que centraven les accions al territori del Pallars. Els atacs francesos aconseguiren controlar bona part de la Garrotxa i del Ripollès i s'aventuraren fins i tot amb la vila de Ripoll, que, com que no disposava ni de guarnició ni d'esquadra, va ser ocupada ràpidament.

Però si l'acció francesa i insurgent no va gaudir de més èxit fou en bona part pel rebuig que aquestes forces van patir per part de les esquadres, i va destacar el paper de les que estaven situades en territoris lleidatans, amb accions com la detenció de quinze desertors del batalló de fusellers de muntanya espanyols de Jaume Torres.⁵³⁹

El 18 de juliol de 1719 una força militar francesa formada per 500 arcabussers francesos i 25 dragons, comandada pel coronel Francesc Bernic, va atacar la vila de Sallent (Bages), defensada per 40 homes de l'Esquadra de Paisans Armats, a les ordres del seu regidor primer, Antoni Xipell, pagès de professió, i que a la fi va ser derrotada. Un cop controlada la població, el coronel Bernic va marxar en direcció a Castellvell (Bages) amb la intenció d'ocupar-ne el castell i fer-lo servir com a base per controlar el camí a Martorell. Però les seves expectatives es van veure truncades en saber que la cisterna d'aigua potable que abastia el castell havia estat destruïda pel propietari, en previsió d'una possible ocupació per part dels enemics. Aquesta acció inutilitzava totalment el castell perquè no disposava de cap font alternativa d'aigua. La missió que tenia encomanada el coronel era la d'iniciar un aixecament popular al Baix Llobregat, com ja havia passat durant la Guerra de Successió, davant la qual les autoritats borbòniques únicament disposaven de la resistència armada que podien presentar les esquadres de paisans armats. Però la derrota de l'esquadra de Sallent era

538 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 199. Carta de José de Bustamante y Loyola a Felipe Freire, tinent de Rei i corregidor de Tarragona (13 de juliol de 1719).

539 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 195. Carta de Josep d'Alòs al marquès de Castel-Rodrigo (15 de juliol de 1719).

un clar exemple de la minsa força que podien presentar, formades per pocs efectius, davant la superioritat numèrica tan aclaparadora com la que presentaven els enemics.

El governador militar del corregiment de Manresa, Domingo Reco, es va queixar arran de la derrota de l'esquadra de Sallent a les autoritats de l'eficàcia de les Esquadres:

de aquí inferirá V. E., o, no si están expuestas las armas de las escuadras, no teniendo más duración que la que los enemigos quisieren y creeré sin duda que V. E. con este desengaño haga retirar respectivamente a las plazas inmediatas las Armas de todas las Escuadras que se han plantado por lo mucho que importa su seguridad al Rl. Servicio.⁵⁴⁰

La resposta no va trigar a arribar i, el 22 de juliol, la Reial Audiència es posicionava a favor de les Esquadres al·legant que tenien unes missions que havien de complir i que consistien a assegurar la rereguarda, especialment els camins, i vetllar per la tranquil·litat de les poblacions, motiu pel qual no es podien desarmar.⁵⁴¹

Des de Llivia, el marquès de Bonàs va escriure al duc de Berwick per informar-lo que el Carraslet, a qui s'atribuïa la preparació d'un aixecament al Camp de Tarragona, només disposava de 70 efectius. El marquès no creia que un subjecte d'aquestes característiques tingués possibilitats de generar una revolta. Les mateixes autoritats franceses qualificaven el Carraslet d'assassí i lladre, i dubtaven de la seva capacitat per enfrontar-se a les tropes reglades espanyoles.⁵⁴²

Realment els temors exposats pel tinent general Domingo Reco a la Reial Audiència estaven fonamentats amb escreix. L'eficàcia d'una esquadra davant l'atac d'una força superior en nombre la feia absolutament ineficaç, la qual cosa en convertia el desarmament en un fet no gaire excepcional. Així, doncs, l'endemà del desarmament de l'esquadra de Sallent, una força integrada per uns 350 insurgents austriacistes va assaltar la caserna de l'esquadra de Piera, integrada per cinquanta paisans armats que van

540 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 199. Carta de Domingo Reco a Antonio del Valle (19 de juliol de 1719); MUSET PONS, A. «El bisbe Tomàs Gargall i el guerriller Francesc Bernic: dos collbatonins que van fer història», *Materials del Baix Llobregat*. Manresa: Centre d'Estudis Comarcals del Bages, 1999, p. 126-127; VALLS PUEYO, J. Art. cit., p. 44.

541 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 199. Consulta de la Reial Audiència (22 de juliol de 1719).

542 SHD. Microfilm 2014 SA 2975, document 23.

resistir momentàniament l'embat insurgent de les forces del coronel Francesc Bernic i del coronel Brunet. Novament, la superioritat numèrica de l'enemic va forçar la rendició de l'esquadra de paisans armats i va deixar la ciutat en mans dels sediciosos, que no trigaren a saquejar les cases dels que eren seguidors filipistes.⁵⁴³

En un memorial de la Reial Audiència, s'hi descriu el paper que va tenir durant aquest atac Josep Trullàs, cap de l'esquadra de paisans armats, i l'actuació dels seus homes en la defensa de Piera:

destinado como jefe de la escuadra de treinta hombres que en el mes de junio próximo pasado, se formó en dicha villa habiendo sido atacado en la casa del Cuartel de dicha Escuadra por más de trescientos y cincuenta fusileros de Francia. Peleo con valor, y se defendieron con grande tesón, matándole a dos paisanos de dicha escuadra, y no quiso rendirse, hasta que el comandante de los dichos fusileros de Francia, le concedió una honrosa capitulación.⁵⁴⁴

Tot i la derrota, Josep Trullàs va aconseguir amagar una càrrega de pólvora i municions amb intenció de lliurar-la, posteriorment, a Barcelona, i evitar així que caigués en mans dels sediciosos. Aquests, assabentats de les seves intencions, van enviar un destacament de 25 homes a Sant Quintí de Mediona (Alt Penedès) per matar-lo, però va aconseguir fugir a la Ciutat Comtal i l'esmentada càrrega va ser lliurada a les autoritats borbòniques de la plaça. Com a recompensa pel patiment sofert i la fidelitat demostrada a la causa borbònica, el capità general de Catalunya li encarregà la vigilància de les portes d'entrada a la ciutat de Barcelona perquè era un gran coneixedor del paisanatge de la seva demarcació, i evitar així l'entrada de possibles seguidors austriacistes provinents d'aquelles contrades.⁵⁴⁵ L'any 1720 va ser nomenat algtzmir major del correngiment de Vilafranca del Penedès.⁵⁴⁶

A conseqüència de l'atac de les tropes franceses a l'esquadra de Piera, els efectius de la confrontada esquadra de la Llacuna van lliurar voluntàri-

543 ACA. Villetes 367 (1723). Memorial de Geronimo Sastre i Pascual al rei Felip V.

544 ACA. Consultas 129 (1720). Memorial (23 de juliol de 1723).

545 ACA. Consultas 128 (1719-1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (11 de setembre de 1719); MERCADER RIBA, J. Art. cit, «Los comienzos de la Planta Corregimental...», p. 71-72.

546 ACA. Villetes 364 (1719-1720). Memorial de Josep Trullàs, batlle de Piera, al rei Felip V (1720).

ament armes i bagatges a les tropes franceses davant del temor de convertir-se en el següent objectiu.⁵⁴⁷

Aquest atac fou la primera ofensiva francesa al Bages, Baix Llobregat i Anoia, que va provocar la inquietud entre la resta de les esquadres de la zona. A la tarda del 20 de juliol de 1719, el cap de l'esquadra de paisans armats d'Igualada, Onofre Melcior, va adreçar una carta al tinent general Domingo Reco per informar-lo del trasllat de les armes de la seva esquadra a Manresa (Bages) o a Cervera (Segarra), ja que els enemics es trobaven en els veïns termes de Capellades i la Torra de Claramunt (Anoia) i temia perdre-les si la seva esquadra sucumbia a l'enemic. A l'escrit hi comunicava que, si podia, defensaria la vila, però la manca de munició i força eren insuficients per poder-ho fer. Només disposava de cinc homes, per culpa de la desertió de la resta; per tant, feia inviable aquesta opció. A més, l'única força que li podia prestar l'ajuda eren les tropes de l'exèrcit situades a la ciutat de Manresa, però havien abandonat la plaça per anar a lluitar al front de Navarra. L'amenaça sobre Igualada era tan imminent que aquella mateixa nit, sense temps per rebre resposta del tinent general, Onofre Melcior va decidir abandonar la ciutat i endur-se'n les armes.⁵⁴⁸

A les deu del matí del 20 de juliol, Alexandre de Verdier, alcalde major de Vilafranca del Penedès,⁵⁴⁹ es reuní amb el coronel Juan de Zayas y Guzmán, corregidor i comandant militar de Vilafranca, per tractar l'ocupació francesa de la vila de Piera produïda la nit anterior. Segons les seves informacions, les tropes franceses estaven compostes per un gran nombre de soldats d'infanteria i cavalleria i, per aquest motiu, van valorar com a opció més adient l'evacuació de la ciutat i el trasllat de les armes de l'es-

547 ACA. Consultas 128 (1719-1720). Carta del 13 de juliol de 1719; MERCADER RIBA, J. Art. cit., «Los comienzos de la Planta Corregimental...», p. 72.

548 ACSG. Correspondència 520 (1719-1753). Carta d'Onofre Melcior, cap de l'esquadra d'Igualada, al tinent general Domingo Reco (20 de juliol de 1719); AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 200. Carta del general José Antonio de Chaves y Osorio al marquès de Castel-Rodrigo (27 de desembre de 1719).

549 Alexandre de Verdier era doctor en Dret i primer alcalde major que va tenir Vilafranca del Penedès al segle XVIII. El seu pare era Domènec Verdier i Pons, també doctor en Dret, el qual va assistir a la convocatòria de Corts de 1701 convocada pel rei Felip V, així com a la convocatòria de Corts convocada per l'arxiduc Carles el 1705. El 1708 la família Verdier va fugir de Barcelona i es va refugiar a Roses, la vila borbònica més important a l'Empordà. Alexandre de Verdier fou nomenat pel càrrec de primer corregidor de Vilafranca del Penedès a petició del brigadier José Ibáñez Cuevas, aproximadament a mitjan 1718. CERRO NARGÁNEZ, R. Art. cit., «Servir al Rey en Cataluña...», p. 260-261; SERRA ROTÉS, R. Art. cit., «Josep Viladomar i Boix...», p. 96.

quadra de Vilafranca del Penedès a Tarragona. L'armament, la pólvora i les municions, que estaven sota custòdia del regidor Josep Martí i Ferrer, notari, van ser també traslladades a la capital tarragonina per les forces militars de la vila, juntament amb tres comandaments de l'Esquadra de Paisans Armats i uns quants esquadrists.⁵⁵⁰

Latac francès no es feu esperar, i el 22 de juliol els arcabussers francesos i els guerrillers austriacistes entraven a la vila comandats pel coronel Francesc Bernic. Una de les primeres accions fou saquejar la casa de Marc de Salas, encarregat de les rendes del tabac i de la sal, el qual, veient perillar la vida, va aconseguir escapar-se per les teulades. Els insurgents i les tropes franceses es van emportar tot el tabac i la sal que van poder amb les seves mules, així com la totalitat de sacs de farina que hi havia a la casa. Aquest botí va ser traslladat fins al castell de Vilademàger, situat al terme municipal de la Llacuna, on el coronel Bernic havia instal·lat la caserna general d'operacions. Però l'ocupació de la ciutat va ser breu, ja que aquell mateix dia va fer acte de presència un contingent de tropes espanyoles, que van forçar la retirada dels assaltants sense presentar cap resistència armada a l'exèrcit que s'acostava.⁵⁵¹

Aquell mateix dia, el tinent general Domingo Reco va escriure als justícies i a l'Ajuntament de Cervera perquè prenguessin les mesures necessàries per tal d'atacar els enemics si avançaven sobre la ciutat de Cervera.⁵⁵²

Gràcies a l'obra de Josep Corts, coneixem el detall de quins eren els plans defensius que va adoptar l'esquadra de Cervera per defensar la ciutat:

Determinada la defensa, se repararon los muros, guarneciéndoles con garitas para mayor comodidad de los centinelas: se dispusieron las guardas y rendas con armas exacta formalidad y disciplina: la Guarda principal era en la casa del Ayuntamiento, entrando por cabo los Regidores y Caballeros, circulando diariamente por su turno, y para que en caso de sorpresa, se supiese cada uno el puesto, a que debía acudir, se repartió todo el ámbito del muro en seis iguales espacios, para que advertido cada Regidor con su compañía, al repique de la campana, que era la señal prevenida, ocupase cada uno el lugar destinado: las otras dos compañías debían apostarse, una en la Plaza Mayor, y la otra en Sta. Ana, dispuestas a socorrer el puesto que más necesitase: para ensayo de esta práctica, se tocó una noche una arma falsa, y fue consuelo ver en un

550 VIDAL PLA, J. Art. cit., p. 24-26.

551 VIDAL PLA, J. Art. cit., p. 26-27.

552 ACSG. Correspondència 520 (1719-1753). Carta de Domingo Reco a les justícies i a l'Ajuntament de Cervera (22 de juliol de 1719).

instante coronados todos los muros, y apostadas las compañías de reserva, deseosas de la función para escarmentar la rebeldía.⁵⁵³

En aquells moments, hem de situar el principal teatre d'operacions de l'exèrcit regular francès als territoris limítrofs amb la frontera, mentre que la insurgència austriacista i els arcabussers francesos provocaven el caos i sembraven la por a la rereguarda espanyola. El seu epicentre d'acció es focalitzava a les terres tarragonines, motiu pel qual les primeres operacions militars realitzades per l'esquadra de paisans armats de Valls daten del 18 de juliol de 1719, quan Pere Anton Veciana, al capdavant de 20 paisans armats, fou comissionat per tal de conduir des de Montblanc (Conca de Barberà) fins a la presó de Valls el pres Pere Llopis i la seva fillastra, Ventura Capdevila.⁵⁵⁴

Un dels objectius principals de les partides austriacistes en aquells moments era la població de Reus, però l'error comès pel mateix Carrasclat en anunciar públicament les seves intencions al poble de la Selva del Camp va frustrar-li els plans. Aquest fet va permetre als seguidors filipistes eliminar de l'equació el factor sorpresa i preparar la defensa reusenca. El governador militar va enviar a la vila l'intendent Rodrigo Cavallero i el tinent de corregidor de Tarragona Pedro de Saura amb instruccions de veure l'estat d'ànim de la població i, especialment, si els efectius de l'esquadra de paisans armats estaven en condicions de lluitar. Els enviats haurien de valorar si la seva moral era alta, ja que si no tenien l'obligació de retirar les armes i traslladar-les fins a Tarragona.

L'esquadra de paisans armats de Reus estava comandada pel seu batlle, Pere Puig, i la constituïa un total de 150 paisans armats dividits en tres companyies. Els comissionats van observar que els integrants de l'esquadra estaven força motivats per la defensa de la seva vila, motiu pel qual no van retirar les armes. Les autoritats municipals foren informades pels comissionats, que no restarien sols en la defensa de la vila, ja que en aquesta tasca els donarien suport les tropes regulars destinades al lloc.

553 CORTS HUGUET, J, *op. cit.*, p. 244-245.

554 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Carta de Felipe Freire, corregidor de Tarragona, a Pere Anton Veciana perquè traslladés dos presoners de Montblanc a Valls (18 de juliol de 1719); ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Carta de Josep Baget i Nogués, corregidor de Montblanc, a Pere Anton Veciana sobre el trasllat dels detinguts Pere Llopis i Ventura Capdevila (18 de juliol de 1719).

Amb previsió que l'atac es perllongués en el temps, s'autoritza la compra de més pólvora i municions de les que ja tenia assignada la mateixa esquadra, al marge de les dues arroves de pólvora proporcionades per les autoritats militars moments abans de l'arribada dels insurgents.

L'atac s'inicià el dia 26 de juliol per la porta de Monterols, que era la que estava orientada cap a les muntanyes. Les forces comandades pel Carrasclat no van poder travessar la muralla que encerclava la ciutat malgrat l'arribada de 500 homes més de reforç a les ordres del seu cunyat, Pau Ferrer.⁵⁵⁵ Pere Puig, cap de l'esquadra, va aconseguir repel·lir amb els seus homes l'atac insurgent. L'edificació on l'esquadra tenia la caserna era una casa propietat de Narcís Bruget, i estava dotada d'espitlleres per defensar-la millor. A l'interior hi romangueren fent guàrdia alguns paisans armats, entre els quals hi havia el mateix Narcís Bruget, fuster; Anton Arandes, argenter; Po Farré, i Bartomeu Perdigó, corder. Mentrestant la resta de membres de l'esquadra defensava la porta de Monterols, des d'on obrien foc contra els assaltants, amb el balanç d'un mort i dos ferits mortals.

En retirar-se els insurgents, va quedar estès a terra el capità Po Carrasclat, el qual va demanar un confessor quan va veure pròxima la mort. En aquells moments, a la muralla hi havia Francesc Bages, capità d'una de les companyies de l'esquadra, armat amb una escopeta i dues pistoles. En sentir el Po Carrasclat demanar confessió va cridar-li: «calla no et mogues, que ab pólvora y bales et donaré la confessió». Finalitzat el combat, el seu cos va ser recollit pels frares del convent dels carmelites i va ser enterrat al convent de Sant Joan, on li van donar sepultura clandestinament, ja que els paisans armats de l'esquadra de Reus en volien les restes per penjar-les públicament.

L'assalt va costar la vida a uns quants arcabussers francesos, entre els quals destaquem el ja esmentat capità Po Carrasclat i un tinent, i van resultar ferits també el germà del Carrasclat i el seu cunyat, Pau Ferrer. Però, malgrat aquesta derrota, les conseqüències sobre les tropes i la persona del Carrasclat podien haver estat desastroses si hagués arribat a temps una força de cavalleria que havia marxat diligentment des de Tarragona per

⁵⁵⁵ Amb referència a les forces utilitzades en l'atac, Castellví, a les seves *Narracions històriques*, parla d'una força inicial de sis-cents arcabussers reforçada amb cinc-cents fusellers més, mentre que les fonts procedents de la correspondència filipista parlen d'un destacament compost per 115 fusellers de muntanya. Nosaltres som del parer que la segona xifra és la correcta.

perseguir-los. El governador militar de Tarragona, Diego de Istúritz, veient l'òptim comportament demostrat pels integrants de l'esquadra de Reus i atenent la demanda dels veïns, va augmentar amb 50 armes més tant la dotació d'aquesta esquadra com la de l'esquadra de Valls.⁵⁵⁶

Aquests atacs del Carrasclat, així com els comesos per altres partides d'arcabussers francesos, van posar en alerta les autoritats filipistes del Principat, les quals constataren la presència d'aquests grups en gran part del territori català, fet que hi dificultava el trànsit i les comunicacions.⁵⁵⁷

Malgrat la derrota patida a Reus, el líder austriacista, lluny de replegar-se i recompondre la seva malmesa força, s'adreçà diligentment aquell mateix dia fins a la localitat de Cambrils (Baix Camp) amb l'objectiu d'atacar-la i saquejar-la. Cambrils es trobava defensada per una esquadra de 30 paisans armats sota el comandament de Josep Peyrí, batlle de la vila.

Des del 25 de juliol, l'esquadra cambrilenca estava destinada a la localitat de Reus en previsió de l'imminent atac que patiria aquesta ciutat. Però, valorada la situació i considerant que la vila es trobava protegida per una muralla, Josep Peyrí va sol·licitar al governador militar el retorn d'ell i els seus homes a Cambrils en considerar que la força existent era suficient per repel·lir qualsevol atac. Malgrat que en un primer moment el governador militar va autoritzar el retorn, *a posteriori* va valorar que la presència de l'esquadra cambrilenca podria ser de gran ajuda si finalment es produís l'atac. Per aquest motiu, el dia 26 ordenà novament que aquesta esquadra fos present a la localitat Reus, per reforçar-la. En aquells moments previs a l'atac, qualsevol desplaçament a camp obert suposava un greu risc per als esquadristes, que podrien ser víctimes de qualsevol parany pel camí. Per aquest motiu, el governador va enviar un missatger al batlle de Cambrils per ordenar-li que, abans d'iniciar el retorn a Reus, recollís les armes de la seva esquadra i les embarqués en direcció a Tarragona per evitar que caiguessin en mans enemigues. Malauradament, totes aquestes mesures preventives no servien de res quan a les dues de la matinada del 27 de juliol 25 homes armats de l'esquadra de Cambrils van traïr el seu coman-

556 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 195. Carta de Diego García de Istúritz al marquès de Castel-Rodrigo (27 de juliol de 1719); VILÀ, C, *op. cit.*, p. 82 i 83; SARDINÉ TORRENTALLÉ, S. Jo, *Vilana-Perles. El diplomàtic català que va moure els fils de la Guerra de Successió (1704-1734)*. Lleida: Pagès Editors, 2013, p. 385; CASTELLVÍ, F, *op. cit.*, vol. 4, p. 661; ACBC. Codi Unitat Instrumental 515. Llibre d'actes municipal (1710-1741), p. 183-184.

557 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 199. Notícies del país (29 de juliol de 1719).

dament i el feren presoner. Una vegada reduït el batlle de la vila, van desarmar la resta d'integrants de l'esquadra i van obrir les portes de la ciutat per permetre l'entrada als insurgents austriacistes.⁵⁵⁸ Un cop els amotinats es van fer amb el control de la situació, van traslladar el batlle Josep Peyrì en presència del Carrasclat, que va ordenar-ne la presó, però va aconseguir escapar-se'n.⁵⁵⁹

La gosadia mostrada pel Carrasclat en atacar la ciutat de Reus va originar una resposta contundent dels sectors filipistes de la vila contra tots els que havien mostrat simpaties amb els insurgents durant l'atac. Un seguidor filipista anomenat Jaume Martí, *Coll*, lloctinent i membre de l'esquadra de paisans armats de Reus, va penjar un cartell a la porta de l'ajuntament en què amenaçava els seguidors austriacistes amb represàlies si atacaven algú o mancava quelcom a les cases de la resta de veïns de la vila.

Va ser el mateix Jaume Martí qui, acompanyat d'un altre seguidor filipista anomenat Anton Compta, va capturar un guerriller austriacista anomenat lo Quillo de Prasdip, a qui van traslladar a la presó de Tarragona. Les visites dels dos raptors al seu detingut sovintejaren i li prometien que l'alliberarien del captiveri si confessava qui havia robat a un regidor de Prasdip (Baix Camp) i l'havia assassinat, llençant-lo per un penya-segat. Els visitants aconseguiren la confessió de lo Quillo de Prasdip, que va facilitar el nom dels autors del crim. Una vegada aconseguida la confessió, els seus raptors el van traslladar a la ciutat de Barcelona, on, al cap de pocs dies, va ser executat i esquarterat, i van col·locar-li el cap davant de la porta de casa seva, al poble de Prasdip.⁵⁶⁰

Però la realitat és que els atacs van continuar. Un dia, un destacament guerriller austriacista es va apropar al mas de Pere Puig, batlle i cap de l'esquadra de paisans armats de Reus, i al mas de Jaume Martí, *Coll*, lloctinent de la vila, amb intenció de cremar-los. Finalment, gràcies a la intervenció d'alguns guerrillers austriacistes de Reus, entre els quals n'hi havia un ano-

558 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 195. Carta de Diego García de Istúritz al marquès de Castel-Rodrigo (27 de juliol de 1719).

559 ACA. Consultas 133 (1721-1722). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (21 de gener de 1722).

560 VILÀ, C., *op. cit.*, p. 83-84.

menat Josep Batlle, no ho van fer; al nostre parer, molt possiblement degué ser pel temor a les represàlies que es desencadenarien.⁵⁶¹

El 29 de juliol, tres dies després de l'atac del Carrasclat a Reus, Diego García de Istúritz, governador militar de Tarragona, va ordenar el desarmament de l'esquadra d'aquesta vila i que es trasllessin les armes fins a la ciutat de Tarragona.⁵⁶² La marxa del destacament de cavalleria que s'havia situat a la població, juntament amb el desarmament de l'esquadra, va provocar l'èxode dels seguidors filipistes més destacats cap a la seguretat que brindava la fortificada capital tarragonina.⁵⁶³

Però, si les files dels arcabussers francesos i els guerrillers austriacistes augmentaven en efectius, també ho feien les dels esquadristes. Aquest és el cas de l'esquadra de Valls, que entre els dies 27 i 31 de juliol va veure incrementada la força per ordres del comandant militar de Tarragona, que pretenia intensificar la vigilància de les muralles, reforçar la reserva existent a la vila i controlar l'accés i la vigilància de les portes de la ciutat.

Mentre algunes viles veien reforçades les esquadres davant l'amenaça, continuada i real, existent a les seves contrades, d'altres patien assalts i saquejos, com l'esdevingut a la localitat d'Esparraguera (Baix Llobregat) el 28 de juliol de 1719, per part d'un destacament d'arcabussers francesos que ocasionà morts nombroses i altres excessos contra els seguidors filipistes residents a la vila.⁵⁶⁴

A mitjan mes de juny, un important contingent format aproximadament per uns 500 efectius a les ordres de coronel d'arcabussers francesos Francesc Bernic va ser observat a la rodalia de Manresa (Bages). L'amenaça que suposava una partida tan nombrosa va fer reaccionar el tinent general Francisco Caetano de Aragón, que va ordenar que un destacament compost per 190 dragons de cavalleria del brigadier Isidre Teixidor i Pou, *Pou de Jafre*, cinc companyies de granaders del regiment d'infanteria Barcelona i vuit companyies dels fusellers de muntanya, sota el comandament d'Ambròs Roquer, n'iniciessin la persecució. Entre la força destacada no hi havia presència de l'esquadra de Martorell (Baix Llobregat), ja que cap dels

561 VILÀ, C, *op. cit.*, p. 89

562 ACBC. Codi Unitat Instrumental 515. Llibre d'actes municipal (1710-1741), p. 183.

563 *Ibid.*, p. 184.

564 MUSET PONS, A. «El bisbe Tomàs Gargall i el guerriller Francesc Bernic: dos collbatonins que van fer història», *Materials del Baix Llobregat*. Manresa: Centre d'Estudis Comarcals del Bages, 1999, p. 126-127.

integrants no va voler participar en l'escorta d'un comboi destinat a la força que perseguia els insurgents. Aquesta negació per part dels esquadristes va provocar una queixa formal del governador militar de Martorell sobre la tasca que realitzaven les esquadres.⁵⁶⁵

El brigadier Isidre Teixidor i Pou, Pou de Jafre, va començar a assetjar els arcabussers francesos a la zona de la Llacuna, on tenien la base operativa. Finalment, el 27 de juliol, prop d'aquesta localitat, les tropes borbòniques interceptaren el destacament francès, el qual, davant la pressió i el desavantatge que suposava un enfrontament directe amb els perseguïdors, es dividí en diferents grupuscles amb la finalitat de dificultar-ne la captura. El grup més nombrós, amb 160 arcabussers, es va refugiar al castell de Vilademàger, pertanyent al terme municipal de la Llacuna (Anoia),⁵⁶⁶ on foren assetjats per les tropes filipistes del brigadier. Els seguidors borbònics eren coneixedors que a l'interior del castell no hi havia provisions i que la resistència dels homes fortificats no es podia perllongar en el temps. Els insurgents tenien retinguts a l'interior del castell el secretari del duc de Llúria i Antoni Xipell, cap de l'esquadra de Sallent.⁵⁶⁷ Però, tot i disposar d'aquests hostatges, el desavantatge sobre els seus assetjadors era massa notable per intentar qualsevol pacte o negociació, fet que provocà que a les nou de matí del 28 de juliol els arcabussers francesos del coronel Francesc Bernic capitulessin.⁵⁶⁸

En aquesta victòria filipista, al marge de les forces regulars descrites abans, també hi participaren els paisans armats de l'esquadra de Cervera.⁵⁶⁹ Josep Cots, membre d'aquesta esquadra, va deixar constància del paper de l'esquadra durant l'operació militar, encarregada d'escortar els combois logístics destinats a les forces borbòniques que assetjaven els sediciosos.⁵⁷⁰

565 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 199. Carta de la Reial Audiència (11 d'agost del 1719).

566 SHD. Microfilm 2014 SA 2975, documents 100, 106, 141, 175, 176.

567 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 195. Carta de Francisco Caetano de Aragón al marquès de Castel-Rodrigo (28 de juliol de 1719).

568 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 199. Notícies del país (29 de juliol de 1719); VIDAL PLA, J. Art. cit., p. 27.

569 ACSG. 220-30-T1-5554. Llibre Verd del Racional, vol. 2, cap. 39.

570 CORTS HUGUET, J. *Estado Antigo y Moderno de la Ciudad de Cervera coordinado por Joseph Corts Regidor perpetuo de la referida ciudad y capitan que fue de Infanteria Española en el Regimiento de Naturales de Cervera*, inèdit, 1723, p. 247-248.

Les accions contra algunes esquadres van provocar, a finals de mes de juliol, que el tinent general Francisco Caetano de Aragón oficiés novament al marquès de Castel-Rodrigo el desarmament de les esquadres amb la finalitat d'evitar que les seves armes caiguessin en mans de la insurgència, com ja havia succeït altres vegades.⁵⁷¹

I, com també va passar la primera vegada, la Reial Audiència va intervenir en defensa de les esquadres reunint-se en ple a casa del tinent general Antonio del Valle, amb la presència de l'intendent general del Principat i del tinent general, Esteve Ballet de Samsó, amb l'objectiu d'analitzar la situació en què es trobava el Principat. En aquesta reunió es decidí reafirmar la continuïtat de les esquadres, i es va valorar fins i tot la possibilitat de crear esquadres de paisans armats a la ciutat de Barcelona.⁵⁷²

Finalment, es va constituir l'esquadra de paisans armats de Barcelona, amb l'objectiu de vigilar l'entrada de persones sospitoses i evitar, així, qual-sevol intent d'ocupació subversiva per part de la insurgència austriacista. Realitzaven la vigilància juntament amb els piquets militars de les tropes reglades, que feien guàrdia a les portes de la ciutat sota les ordres del tinent del rei de Barcelona.

L'estiu de 1719 es va caracteritzar per la prolífica activitat en persecució d'austriacistes, tal com demostra el fet que només la reorganitzada esquadra de la Llacuna va capturar més de 170 presoners, entre els quals dos capellans, que van ser enviats a presó.⁵⁷³

El 5 d'agost, Francesc Bac, *el Fill d'en Bac de Roda*, al front del seu batalló d'arcabussers, va atacar la vila de Sant Feliu de Guíxols (Baix Empordà), on derrotaren un destacament de les esquadres de paisans armats. Els abusos comesos pels arcabussers foren nombrosos, començant per la recerca de Josep Herrero, guarda de la Reial Ronda de la Sal, amb la intenció de matar-lo. Una altra de les seves víctimes va ser Juan Daignas, guàrdia del magatzem de la drassana reial de Sant Feliu de Guíxols, a qui van saquejar l'habitatge i el magatzem de sal. La pèrdua d'una matèria primera com la sal per una vila marinera com Sant Feliu de Guíxols esdevenia un autèntic desastre econòmic, ja que aquest producte era fonamental per conservar

571 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 195. Carta de Francisco Caetano de Aragón al marquès de Castel-Rodrigo (28 de juliol de 1719).

572 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 199. Resolució de la Reial Audiència (sense data: possiblement, agost de 1719).

573 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Carta de Francisco Font a Pere Anton Veciana (2 d'agost de 1719).

determinats productes derivats de la pesca. Els arcabussers francesos també van destruir els magatzems reials⁵⁷⁴ i assaltaren l'alfòndec, d'on en van sostreure la sal procedent de les salines dels Alfacs, amb la intenció de poder vendre-la i treure'n profit econòmic. També van assaltar l'estanc del tabac, d'on van emportar-se una gran quantitat d'aquest producte i van destruir la resta: partides de tabac procedent del Brasil en corda, tabac en pols, cigars, tabac de Virgínia... Així mateix, van obligar el receptor del paper segellat de Sant Feliu a entregar els diners que tenia procedents de la venda del paper, diners que posteriorment va haver de restituir personalment a la Intendència de Catalunya. Una vegada acabat l'assalt, els arcabussers francesos van forçar alguns mariners de la població a portar-los en embarcacions fins a prop de Blanes (Selva), des d'on realitzaren nous atacs a la rodalia d'aquesta població i de la vila de Llagostera (Gironès).⁵⁷⁵

A principis del mes d'agost, el mariscal francès, el duc de Berwick, va ordenar al general Bonàs que s'internés en el territori català amb l'objectiu d'atacar els Pallars i l'Alta Ribagorça.

El brigadier Mateo Cron, comandament militar espanyol en aquest territori i governador militar de la Conca de Tremp, tenia grans dificultats per disposar d'una bona defensa del seu territori:⁵⁷⁶ d'una banda, tenia problemes per aconseguir informacions precises sobre els moviments de les tropes franceses i dels insurgents austriacistes a causa d'una política generalitzada, per part d'alguns veïns del corregiment, de col·laboració contra els filipistes transmetent notícies falses sobre els moviments dels

574 JULIÀ FIGUERAS, B. «Afliccions econòmiques dels guixolencs, després de la Guerra de Successió», *Estudis del Baix Empordà*, 5, 1986, p. 141.

575 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 199. Notícies del país (sense data); AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 219-1. Carta de Juan Daignas a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra (7 de setembre de 1719); AHG. Fons Notarial. Sant Feliu de Guixols. Notari Jeroni Axandri (1718-1719). Reg. 496. Acta notarial. Testimonial (13 de setembre de 1719); AHG. Fons Notarial. Sant Feliu de Guixols. Notari Jeroni Axandri (1718-1719). Reg. 496. Acta notarial. Testimonial (18 de desembre de 1719); AMGi. Índex de cartes rebudes de la Intendència. Anotació del gener de 1720; JULIÀ FIGUERAS, B. Art. cit., «Afliccions econòmiques...», p. 141.

576 Mateo Cron, comte de Cron: Va néixer a Londres al si d'una família catòlica, motiu pel qual va haver de refugiar-se a França, i marxar posteriorment a Espanya. Va servir al regiment irlandès de Mahony de l'exèrcit espanyol. PIERRE DEDIEU, J. «Los gobernadores de Lérida, Barcelona y Gerona en el siglo XVIII», *Pedralbes: Revista d'Història Moderna*, n. 18, Barcelona, 1998, p. 503.

arcabussers francesos amb la intenció d'allunyar les tropes espanyoles.⁵⁷⁷ D'altra banda, i més greu, hi havia un elevat índex de desertió entre les seves tropes, ja que més de la meitat de les forces reglades de les tres companyies de milícies de què disposava havien desertat, i s'havien emportat les armes i els uniformes amb la intenció d'unir-se a les tropes franceses o a la insurgència austriacista.

Als inconvenients exposats, s'hi havia d'afegir la manca manifesta de suport d'algunes de les viles del seu territori, com ara la població de Talarn (Pallars Jussà), on les autoritats es van negar a formar unitats de paisans armats que l'ajudessin en la defensa del corregiment.⁵⁷⁸

A les files espanyoles hi continuava la polèmica sobre les esquadres de paisans armats. El 9 d'agost, el general Antonio del Valle, un dels més grans detractors de les Esquadres, va escriure una carta a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra, en què li expressava que havia ordenat el desarmament d'algunes esquadres davant de la seva ineficàcia.⁵⁷⁹

La por i la indefensió s'estenien com una malaltia entre els seguidors filipistes dels pobles i viles de Catalunya. Hem pogut analitzar la inestabilitat que es vivia en aquells moments al Principat, on figures civils i militars rellevants optaven per desarmar les Esquadres, on seguidors filipistes o càrrecs públics dels pobles de Catalunya abandonaven casa seva per trobar refugi a les grans ciutats catalanes, o on aquells que no deposaven la seva fermesa davant l'enemic sol·licitaven suport per poder-hi fer front. Aquest és el cas de la vila de Valls, la qual es va posar en contacte amb el governador militar de Tarragona per informar-lo sobre la situació de perill en què es trobava davant de la insurgència austriacista i els arcabussers francesos del coronel Carraslet, així com per sol·licitar ajut per poder organitzar una defensa òptima.

La resposta no es va fer esperar, i el 17 d'agost de 1719 el governador militar de Tarragona va informar els jurats, regidors i veïns de Valls que enviava un enginyer militar per supervisar les defenses de la vila i fer les modificacions oportunes per millorar-les. A més, ordenava enviar 100 escopetes, 100 granades i dues espoletes carregades. Volia tranquil·litzar la població comunicant que, en cas d'atac dels arcabussers francesos, envia-

⁵⁷⁷ AHSCP. AH 2097. Documentació sobre el brigadier Mateo Cron. Alegato de este contra Miguel Llorell (7 de juliol de 1719).

⁵⁷⁸ *Ibid.*

⁵⁷⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement. 219-1. Carta d'Antonio del Valle a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra (9 d'agost de 1719).

ria al lloc reforços militars, i els recomanava temprança davant l'enemic i que, arribat el moment, fessin un ús racional de les municions.⁵⁸⁰

A la nit del 18 d'agost, els insurgents austriacistes, comandats pel Llançolot de Santa Coloma de Queralt, van atacar i ocupar Calaf (Anoia), on saquejaren quatre o cinc cases de les més acomodades de la població, algunes de les quals eren propietat de destacats filipistes, i segrestaren molts homes amb la finalitat de reclamar-ne un rescat. Les autoritats municipals no van gaudir de la mateixa sort, ja que els insurgents van assassinar el sotsbatlle, que era un reconegut filipista.

Però sembla que aquest atac no va ser aïllat i independent, sinó que probablement formava part d'un seguit d'atacs coordinats amb altres grups de revoltats i d'arcabussers francesos que, també, van atacar les viles de Sant Vicenç dels Horts (Baix Llobregat) i Molins de Rei (Baix Llobregat), on desarmaren les esquadres de paisans armats d'aquestes dues poblacions.⁵⁸¹

Aquell mateix dia, el tinent general Antonio del Valle va escriure una carta a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra, en què li exposava que havia rebut l'encàrrec del rei Felip V d'ocupar-se del comandament de l'exèrcit a Catalunya arran de la marxa del marquès de Castel-Rodrigo al front nord (Navarra – País Basc). També l'informava que disposava de poques tropes regulars per fer front a la invasió francesa i que eren de qualitat molt baixa. A més a més, feia esment que s'estaven constituint set batallons de fusellers de muntanya catalans, així com algunes unitats de dragons de cavalleria, als quals s'havia d'afegir les esquadres de paisans armats, de què desconfiava.⁵⁸²

L'endemà, el tinent general Antonio del Valle va escriure al secretari de la Guerra, Miguel Fernández Duran, per informar-lo sobre les Esquadres. El rei Felip V havia ordenat que no es repartissin més armes al seguidors filipistes del Principat perquè, en cas de ser derrotats, no caiguessin en mans dels sediciosos. Per la seva banda, el tinent general Antonio del

580 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Carta de Diego García de Istúriz, governador militar de Tarragona, als jurats, regidors i veïns de Valls (17 d'agost de 1719).

581 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 199. Notícies del país (sense data); AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 214. Carta de Josep Font al marquès de Castel-Rodrigo (20 d'agost de 1719); CASTELLVÍ, E, *op. cit.*, vol. 4, p. 663 i 664.

582 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 219-1. Carta d'Antonio del Valle a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra (18 d'agost de 1719).

Valle informava que havia ordenat retirar les armes d'algunes esquadres que estaven en perill de ser atacades, acció que es va dur a terme, de manera progressiva, sempre que alguna estigués en perill.⁵⁸³

Un mes després del primer atac a Vilafranca del Penedès (Alt Penedès), les tropes franceses assaltaven novament la vila. Els arcabussers francesos i la insurgència austriacista van ocupar la població, el dia 22 d'agost, sota el comandament del coronel d'arcabussers francesos Bartomeu de la Pollina,⁵⁸⁴ van saquejar les propietats dels seguidors borbònics i van prendre represàlies contra ells, alguns dels quals van ser afusellats.

Mentrestant, un grup dels membres de l'esquadra de paisans armats, comandats per Miquel de Cassador, regidor degà de la vila, van atrinxer-se a l'església de la localitat, on van resistir durant un mes fins que una columna militar els va poder alliberar.⁵⁸⁵

El mateix Miquel de Cassador, en una carta adreçada al marquès de Castel-Rodrigo, li detallava les accions empreses amb la seva esquadra per fer front a l'atac del destacament d'insurgents i com el corregidor, el coronel Juan de Zayas⁵⁸⁶ i l'alcalde major havien fugit del lloc. Els altres regidors no el van ajudar i el van deixar sol en la defensa de la vila, i en el setge que va patir durant un mes al campanar de l'església major.⁵⁸⁷

Els nombrosos crims de guerra (assassinats, violacions, robatoris, saquejos) que cometien els sediciosos i els catalans, allistats a les unitats d'arcabussers francesos, van provocar que el general Antonio del Valle i l'intendent Rodrigo Caballero escrivissin sengles cartes al marquès de Firmaron, cap militar francès que en aquell moment estava al teatre d'operacions de Catalunya, per queixar-se d'aquest comportament. També van remetre a José Patiño Rosales, secretari d'Estat, una còpia de les cartes adreçades a l'autoritat francesa, amb la finalitat que el rei Felip V fes el que considerés més escaient.

583 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 219-1. Carta d'Antonio del Valle a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra (19 d'agost de 1719).

584 VIDAL PLA, J. Art. cit., p. 27.

585 ACA. Consultas 128 (1719-1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya amb data 24 de setembre de 1719; AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 199. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (24 de setembre de 1719).

586 El coronel Juan de Zayas va ser nomenat corregidor i comandant militar el 22 d'abril de 1719.

587 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 214. Carta de Miquel de Cassador al marquès de Castel-Rodrigo de data (7 d'octubre de 1719).

Els comandaments militars espanyols van comunicar als homòlegs francesos que respectarien les patents de soldats de França que havien donat als catalans que formaven part de les unitats d'arcabussers (com no podia ser d'una altra manera, segons les regles de la guerra), però que sol·licitaven que es donessin ordres pertinents de castigar els que cometessin crims de guerra contra la població civil i no respectessin els correus.⁵⁸⁸

L'exigència de les autoritats espanyoles sobre el compliment de certes normes humanitàries en l'art de la guerra, per part dels enemics, estava justificada, ja que per part de l'exèrcit borbònic el tracte amb els presoners fou l'escaient a la condició de soldats. Un exemple clar el trobem durant la capitulació del coronel d'arcabussers francesos Francesc Bernic i del seu destacament. Així, quan els arcabussers francesos Francesc Ferrer i Pere Joan Calabuig, que eren presoners a Barcelona, van emmalaltir, van rebre les atencions mèdiques oportunes a l'hospital de la Santa Creu i Sant Pau de Barcelona.⁵⁸⁹

Taula 40: Operacions militars destacades durant la 2a fase de la guerra (maig-agost de 1719). Ofensiva francesa generalitzada (elaboració pròpia)

Iniciativa militar	Data	Acció	Resultat	Comarca
Exèrcit francès	26/05/1719	Atac del comandant d'arcabussers Carraslet a Falset. Derrotà l'esquadra.	Victòria francesa 	Priorat
Exèrcit francès	26/05/1719	Atac de l'exèrcit francès a la fortalesa de Castell Lleó. Ocuparen la Vall d'Aran.	Victòria francesa 	Vall d'Aran
Exèrcit francès	30/05/1719	Atemptat i mort del coronel espanyol Félix Arloz a la vila d'Argençola.	Victòria francesa 	Anoia
Exèrcit francès	03/06/1719	Atac del comandant Carraslet a Allforja, defensada per tropes i per l'esquadra de la vila.	Victòria francesa 	Baix Camp

588 La primera de les cartes és la que Rodrigo Caballero, intendent del Principat de Catalunya, va adreçar al marquès de Fimarcon (23 d'agost de 1719).

589 AHSCP. AH 3675. Soldats morts a l'hospital de la Santa Creu i Sant Pau (desembre de 1719 – gener de 1720).

1719. La Guerra de la Quàdruple Aliança i l'origen dels Mossos d'Esquadra

Iniciativa militar	Data	Acció	Resultat	Comarca
Exèrcit espanyol – Esquadres	06/1719	Emboscada i derrota del comandant francès Carrasclat a Mont-Roig del Camp.	Victòria espanyola 	Baix Camp
Exèrcit espanyol – Esquadres	06/1719	Combat entre Ginestar i Tivissa (Ribera d'Ebre) contra les forces del Carrasclat.	Victòria espanyola 	Ribera d'Ebre
Exèrcit espanyol	10/06/1719	Combat a la serra de la Mussara contra les forces del Carrasclat.	Victòria espanyola 	Baix Camp
Exèrcit francès	13/06/1719	El comandant Carrasclat ocupà Sant Llorenç de Morunys. Fugí a França.	Victòria francesa 	Solsonès
Exèrcit francès	21/06/1719	Els coronels d'arcabussers francesos Francesc Vila, i Grau, atacaren i ocuparen Balsareny. Derrotaren l'esquadra de paisans.	Victòria francesa 	Bages
Exèrcit francès	29/06/1719	El coronel d'arcabussers francesos Francesc Bernic atacà i ocupà Olot. Derrotà les tropes i l'esquadra.	Victòria francesa 	Garrotxa
Exèrcit francès	07/1719	Un destacament d'arcabussers francesos ocupà Blanes. Desarmà l'esquadra.	Victòria francesa 	Selva
Exèrcit francès	07/1719	Tropes franceses ocuparen Pont de Molins (Alt Empordà).	Victòria francesa 	Alt Empordà
Exèrcit francès	04/07/1719	El coronel d'arcabussers francesos Carrasclat ocupà Gerri de la Sal.	Victòria francesa 	Pallars Sobirà
Exèrcit francès	06/07/1719	Emboscada a un correu espanyol a Martorell.	Victòria francesa 	Baix Llobregat
Guerrilla austriacista	07/07/1719	El guerriller Hereu Farners fracassà en l'atac a Cardona (Bages).	Victòria espanyola 	Bages

Iniciativa militar	Data	Acció	Resultat	Comarca
Exèrcit francès	07/1719	Derrota d'un destacament d'arcabussers francesos a Capellades.	Victòria espanyola 	Anoia
Exèrcit francès	11/07/1719	Tropes franceses ocuparen Camprodon i Ripoll (Ripollès).	Victòria francesa 	Ripollès
Esquadres	07/1719	Les esquadres de Balaguer, Bellpuig i Tàrraga capturaren un destacament d'arcabussers francesos.	Victòria espanyola 	Urgell
Exèrcit francès	18/07/1719	El coronel d'arcabussers francesos Francesc Bernic atacà i ocupà Sallent. Derrota de l'esquadra.	Victòria francesa 	Bages
Guerrilla austriacista	19/07/1719	Els guerrillers Llançadot de Santa Coloma, Claveguera i Esguerrat de Vicfred derrotaren un destacament militar a Sant Guim de Freixenet.	Victòria austriacista 	Segarra
Exèrcit francès	22/07/1719	Un destacament d'arcabussers francesos a les ordres de Bernic i Brunet atacà i ocupà Piera. Derrotaren la seva esquadra.	Victòria francesa 	Anoia
Exèrcit francès -guerrilla austriacista	07/1719	Els arcabussers francesos desarmaren l'esquadra de paisans armats de la Llacuna (Anoia).	Victòria francesa 	Anoia
Exèrcit francès	22/07/1719	El coronel d'arcabussers francesos F. Bernic atacà Vilafranca del Penedès.	Victòria francesa 	Alt Penedès
Exèrcit francès	07/1719	Un destacament d'arcabussers francesos ocupà Castelló d'Empúries.	Victòria francesa 	Alt Empordà
Exèrcit francès	25/07/1719	El coronel francès Carraslet saquejà les cases filipistes de Montblanc i afusellà el batlle de Verdú (Urgell).	Victòria francesa 	Urgell
Exèrcit francès	26/07/1719	El coronel d'arcabussers francesos Carraslet ocupà Alcover i n'afusellà el batlle.	Victòria francesa 	Alt Camp

1719. La Guerra de la Quàdruple Aliança i l'origen dels Mossos d'Esquadra

Iniciativa militar	Data	Acció	Resultat	Comarca
Exèrcit francès	26/07/1719	El coronel d'arcabussers francesos Carrasclat ocupà la Selva del Camp, i saquejà la casa del batlle i l'estanc.	Victòria francesa 	Baix Camp
Exèrcit francès	26/07/1719	El coronel d'arcabussers francesos Carrasclat atacà Reus i fou derrotat per l'esquadra de la vila.	Victòria espanyola 	Baix Camp
Exèrcit francès	27/07/1719	El coronel d'arcabussers francesos Carrasclat atacà i ocupà Cambrils ajudat per la deserció de bona part de l'esquadra de la vila.	Victòria francesa 	Baix Camp
Exèrcit espanyol – Esquadres	27/07/1719	Les tropes espanyoles derrotaren F. Bernic a la Llacuna. Capturaren tres-cents presoners.	Victòria espanyola 	Anoia
Exèrcit espanyol	07/1719	Captura i execució del guerriller austriacista lo Quillo de Pradip.	Victòria espanyola 	Baix Camp
Exèrcit francès	07/1719	Captura del seguidor filipista Mestre de Balaguer, de Reus, acusat d'espia. Les gestions realitzades pels eclesiàstics li salvaren la vida.	Victòria francesa 	Baix Camp
Exèrcit francès	07/1719	Atac dels arcabussers francesos a un comboi de sal al camí de Reus a Tarragona.	Victòria francesa 	Baix Camp
Exèrcit francès	07/1719	Captura del seguidor filipista lo Frare dels Diables, acusat d'espionatge. Aconseguí fugir de l'afusellament.	Victòria francesa 	Baix Camp
Exèrcit francès	28/07/1719	Atac dels arcabussers francesos a Esparraguera. Saquejaren les cases dels filipistes.	Victòria francesa 	Baix Llobregat
Exèrcit francès		El coronel d'arcabussers francesos Carrasclat ocupà Alforja i derrotà les tropes espanyoles.	Victòria francesa 	Baix Camp
Exèrcit espanyol		Derrota francesa a la localitat de Sant Feliu Sasserra. Les tropes espanyoles capturaren cent presoners.	Victòria espanyola 	Baix Camp

Iniciativa militar	Data	Acció	Resultat	Comarca
Exèrcit francès	08/1719	Les tropes franceses atacaren Guissona.	Victòria francesa 	Segarra
Guerrilla austriacista	03/08/1719	Atac d'un comboi espanyol a la rodalia de Girona.	Victòria austriacista 	Gironès
Exèrcit francès	05/08/1719	Un destacament d'arcabussers francesos saquejà Sant Feliu de Guixols (Baix Empordà).	Victòria francesa 	Baix Empordà
Exèrcit francès	09/08/1719	Un destacament espanyol ajudat pels arcabussers francesos se sollevà a la Pobla de Segur i feu presoner el brigadier espanyol Mateo Cron.	Victòria francesa 	Pallars Jussà
Exèrcit francès	09/08/1719	Un destacament de soldats espanyols desertà i s'apoderà d'un correu.	Victòria francesa 	
Guerrilla austriacista	18/08/1719	El guerriller austriacista Llançolat de Santa Coloma de Queralt atacà Calaf i n'assassinà el sotsbatlle.	Victòria austriacista 	Anoia
Exèrcit francès	08/1719	Un destacament d'arcabussers francesos atacà Sant Vicenç dels Horts i desarmà l'esquadra.	Victòria francesa 	Baix Llobregat
Exèrcit francès	08/1719	Un destacament d'arcabussers francesos atacà Molins de Rei i desarmà l'esquadra.	Victòria francesa 	Baix Llobregat
Exèrcit francès	22/08/1719	Un destacament d'arcabussers francesos a les ordres de Bartomeu de la Pollina ocupà Vilafranca del Penedès. Notable resistència de l'esquadra de la vila, que es parapetà al campanar de l'església.	Victòria francesa 	Alt Penedès
Exèrcit francès	08/1719	Un destacament d'arcabussers francesos derrotà a la rodalia de Berga un destacament espanyol a les ordres del comte del Real.	Victòria francesa 	Berguedà

Iniciativa militar	Data	Acció	Resultat	Comarca
Exèrcit francès	25/08/1719	El coronel d'arcabussers francesos Carraslet derrotà un destacament espanyol a Ginestar, que provocà 110 morts i 42 presoners.	Victòria francesa 	Ribera d'Ebre
Exèrcit francès	27/08/1719	Un destacament d'arcabussers francesos atacà un comboi d'intendència a Vallbona d'Anoia.	Victòria francesa 	Anoia
Exèrcit espanyol	27/08/1719	Un destacament espanyol derrotà a la Pobra de Claramunt els arcabussers francesos de Bartomeu de la Pollina.	Victòria espanyola 	Anoia

6.1.3 Fracàs de l'ofensiva francesa i estabilització dels fronts de batalla (setembre-novembre de 1719)

Els atacs de la insurgència austriacista a les viles se succeïen incansablement, eren saquejades i, en alguns casos, extorsionades si volien que els assaltants marxessin del lloc. Aquest fou el cas de la població de l'Albi (Garrigues), on hi havia situada una de les esquadres de paisans armats del correngiment de Tarragona, la qual va sucumbir davant l'atac guerriller. Els insurgents van exigir al baró de l'Albi una forta quantitat de diners que van haver de recollir les seves filles entre els habitants de la baronia per tal que els guerrillers abandonessin el lloc.⁵⁹⁰

El 10 de setembre, Josep de Pastor i Descallar, batlle degà de la localitat de Berga i cap de la seva esquadra de paisans armats,⁵⁹¹ va escriure al marquès de Castel-Rodrigo per informar-lo que el coronel Belhair, comandant dels arcabussers francesos, que estava ocupant la localitat de Bagà, havia cridat els batlles i regidors del pobles veïns, perquè es personessin a aquella vila i juressin fidelitat sota l'amenaça de saquejar les seves poblacions. Pastor i Descallar havia ordenat que els batlles i regidors acudissin immediatament a la vila de Berga per advertir-los que aquest jurament seria considerat una traïció. Al mateix comunicat, sol·licitava permís al capità general per realit-

⁵⁹⁰ CASTELLVÍ, F. *op. cit.*, vol. 4, p. 663.

⁵⁹¹ SANTANDREU SOLER, M. D. «La Coronela de Berga de 1719», *L'Erol: Revista Cultural del Berguedà*, n. 121, Berga, 2014, p. 102.

zar un atac amb les forces que tenia concentrades a Berga amb l'objectiu de derrotar els francesos establerts a Bagà.⁵⁹²

Quatre dies després, una unitat integrada per arcabussers francesos i insurgents austriacistes va aconseguir apoderar-se d'un comboi format per 25 mules que transportaven un carregament de vi a la ciutat de Berga. Tan bon punt es va conèixer la notícia, va marxar d'aquesta ciutat un destacament comandat per Josep de Pastor i Descallar, cap de l'esquadra, i format per dos capitans amb 60 soldats regulars i 70 paisans armats de l'esquadra de la ciutat. En arribar el destacament a l'hostal de la Granota, van tenir notícies que els arcabussers francesos havien marxat direcció Puig-reig (Berguedà). Sabedors de la retirada francesa, els comandaments del destacament van dirigir les forces a la vila de Santa Maria de Merlès (Berguedà), on van arribar a la una de la matinada. Quan ja eren al poble, Josep de Pastor va decidir que la força es traslladés a una masia fortificada del municipi, denominada la Cortada, per passar-hi la nit. Els propietaris d'aquest mas eren uns reconeguts austriacistes vinculats a la família dels Cortada. Conscient que els propietaris podrien presentar alguna resistència a obrir les portes a aquelles hores de la nit, va fer cridar el batlle de la vila amb la finalitat que fes d'interlocutor, però en arribar a la masia els habitants no van voler obrir. Aquesta acció va provocar que les tropes borbòniques amenacessin els ocupants de calar foc a l'edifici, ja que el seu comportament els feia sospitar que hi havia insurgents amagats a l'interior. I efectivament era així. Quan les tropes borbòniques i els esquadristes van aconseguir entrar, es van enfrontar amb cinc arcabussers francesos. El resultat va ser un soldat mort, dos fusellers francesos ferits greus i dos més de capturats. Els dos ferits responien als noms de Segimon Coma, *el Born de la Coma*, i Bernat Careta. Els presoners van ser interrogats, i van confessar que ells no pertanyien al grup que havia assaltat el comboi i que les forces insurgents que ho havien fet s'havien quedat amb el vi, però havien deixat marxar les mules. Els presoners els van indicar on estava amagat el carregament de vi, que, un cop localitzat, va ser traslladat a Berga. El mateix destacament va detenir el batlle de Santa Maria de Merlès i el propietari del mas la Cortada. La manca de notícies sobre la força que havia marxat de Berga va fer saltar les alarmes, i es temia per la seva dissort.

592 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 208. Carta de Josep de Pastor i Descallar al marquès de Castel-Rodrigo (10 de setembre de 1719).

Per aquest motiu, el 15 de setembre, un nou destacament de paisans armats de l'esquadra de Berga, dirigit per l'alguatir de la vila, es va adreçar al Lluçanès amb la finalitat de localitzar el destacament de tropes espanyoles comandades per Josep de Pastor i Descallar. Pel camí va localitzar, en una barraca situada a prop de la riera de Merlès, Josep Mayol, *el Marujacas*, armat amb una daga. Els esquadristes van escorcollar l'habitable i hi van trobar un total de tres escopetes i una baioneta, motiu pel qual van detenir-lo. Curiosament, aquest subjecte no tenia mala reputació ni era conegut per significar-se en contra de la causa borbònica, però sí els seus tres fills. El mateix destacament va registrar una altra barraca a la zona del Lluçanès i va detenir-ne també el propietari, Climent Roca, al qual trobaren una escopeta i un parell de pistoles. La recerca va continuar i, en passar per l'hostal de Vilalta, al terme municipal de Santa Maria de Merlès, van trobar a l'interior Salvador Canadell, veí del poble de Gaià i reconegut membre d'un batalló d'arcabussers de França, que també va quedar detingut. Tots tres arrestats van ser traslladats a la població de Berga i reclusos a la seva fortalesa.⁵⁹³

A la Catalunya Central, el general Luis Fernández de Córdoba va valorar que calia reforçar la guarnició militar ubicada a la fortalesa de Berga, motiu pel qual va enviar un destacament de 50 soldats d'infanteria sota el comandament del coronel Luis Mayoni. Aquest reforç era la resposta a la inquietud que el general tenia sobre la situació militar de Berga, on no hi havia prou tropa regular, i amb l'únic suport de l'esquadra de paisans armats per defensar la vila i la fortalesa. Respecte a l'esquadra, el general manifestava un cert temor respecte a la capacitat militar que tenia per poder resistir un atac de les forces franceses.⁵⁹⁴

Mentre es produïen aquests moviments insurgents, Joan Febrer, batlle i cap de l'esquadra de Centelles (Osona), informava el marquès de Castel-Rodrigo que ell, juntament amb els batlles de Tagamanent (Vallès Oriental) i Aiguafreda (Vallès Oriental) i les seves respectives esquadres, continuaven prestant servei contra els sediciosos, ja que protegien el Congost i escortaven combois.

593 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 199. Carta de Josep de Pastor i Descallar a Cristobal del Corral (17 de setembre de 1719).

594 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 196. Carta del general Luis Fernández de Córdoba al marquès de Castel-Rodrigo (13 de setembre de 1719).

Imatge 4: Exèrcit francès. Mariscal de camp i oficial subaltern (1704) [dibuix]. Recuperat de The New York Public Digital Collections. Mid-Manhattan Picture Collection. Army France 1700.

Joan Febrer informava que els arcabussers i les tropes franceses continuaven ocupant Ripoll, Sant Joan de les Abadesses, Vallfogona del Ripollès i Camprodon, alhora que Ferrer, coronel dels arcabussers, i Berwick s'havien adreçat a la Seu d'Urgell per assetjar la fortalesa de Castellciutat. En el decurs del seu camí, les forces franceses havien ajusticiat molts seguidors filipistes: «han hecho muchas carnicerías de nuestros Catalanes». Febrer aprofitava la seva carta per posar en coneixement del capità general

que els ajuntaments de Centelles, Tagamanent i Aiguafreda tenien problemes de liquiditat per fer front al pagament dels paisans armats i despeses originades per la guerra.⁵⁹⁵

El 14 de setembre, el tinent general Antonio del Valle informava el mariscal Antonio Sotelo de l'assignació del tinent coronel Francisco Pino, del regiment d'infanteria Màlaga, a la força que comandava el tinent coronel Josep Anton Martí, del regiment d'infanteria Barcelona, en funcions d'agregat. El motiu del canvi de destí de Francisco Pino es devia al fet que era natural de Móra d'Ebre, i coneixia perfectament la ribera del riu i els seus territoris annexos, fet que el convertia en el comandament idoni per lluitar contra les forces que el Carrasclat comandava en aquelles comarques. Les pretensions d'Antonio del Valle eren que Francisco Pino comandés les esquadres de paisans armats de Móra d'Ebre, Flix i el Pinell de Brai,⁵⁹⁶ juntament amb les forces del tinent coronel Josep Anton Martí amb el suport de quatre companyies del regiment d'infanteria Barcelona, i poguessin cercar i capturar el destacament d'arcabussers francesos comandat pel Carrasclat.⁵⁹⁷

Durant el mes de setembre de 1719, a la zona de la Ribera d'Ebre, es visqué un gran temor entre les autoritats filipistes a causa tant de la constant activitat guerrillera insurgent com dels actes delinqüencials comesos per simples malfactors. El control i l'ordre en aquella zona restava únicament en mans dels efectius de l'esquadra de Móra d'Ebre, composta pel batlle de la població i 30 efectius a les seves ordres.⁵⁹⁸

El 17 de setembre, el governador militar de Mataró va rebre una informació que l'advertia de la presència a la localitat de Sant Feliu de Codines (Vallès Oriental) d'una partida d'insurgents austriacistes. Ràpidament va ordenar que el capità de fusellers de muntanya Ambrós Roquer, amb els paisans armats de l'esquadra de Granollers i 100 soldats de cavalleria de l'esquadró del coronel Josep Pastor, s'adrecés al lloc per capturar-los. La sorprenent arribada de les forces borbòniques provocà la mort de set in-

595 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 214. Cartes de Joan Febrer al marquès de Castel-Rodrigo (14 de setembre de 1719).

596 Molt possiblement en aquelles dates les esquadres de Móra d'Ebre i Flix ja no eren operatives.

597 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 211. Carta del mariscal de camp Antonio Sotelo al marquès de Castel-Rodrigo (15 de setembre de 1719).

598 AHT. Notari F. Vilanova, caixa 822. Document citat per VINAIXA MIRÓ, J. R. Art. cit., p. 38.

surgen austriacistes i la captura de quatre més, els quals foren executats posteriorment. En canvi, per part de la força atacant, només van comptabilitzar baixa d'un soldat ferit.⁵⁹⁹

La proliferació de forces franceses a la frontera provocà que el general Luis Fernández de Córdoba peticionés, al marquès de Castel-Rodrigo, l'ajuda militar necessària per poder socórrer la guarnició de Castellciutat. La petició del general passava per l'activació de sis batallons d'infanteria, un regiment de cavalleria i un altre de dragons. La sol·licitud fou rebuda pel marquès de Castel-Rodrigo, però, després de sospesar les circumstàncies que estava vivint el Principat, va determinar no enviar els reforços demanats pel general i va ordenar-li que s'adrecés a la zona de l'Empordà per tal d'intentar aturar l'exèrcit francès. La resposta fou totalment descoratjadora en haver de reconèixer que les forces destacades no rebrien reforços davant la presència d'uns efectius francesos notablement superiors, fet que convertia aquesta acció en una maniobra suïcida.⁶⁰⁰

Coneixedor que el principal risc per al Principat de Catalunya residia en els moviments francesos al nord de Catalunya, el marquès de Castel-Rodrigo s'interessà per la situació de les seves forces a la rereguarda tarraconina. La informació i el control sobre aquests territoris minimitzà qualsevol atac que dugués a terme la insurgència i que pogués agafar l'exèrcit borbònic desprevingut. Per aquest motiu, el capità general va oficiar des de Lleida al coronel Pedro Zacarías Maurín, comandant militar de Móra d'Ebre, que l'informés de quines forces de dragons de cavalleria i d'esquadres de paisans armats disposava: «Cuanta es la gente de Dragones, caballería, y paisanos que tiene a su orden, y de cuales escuadras se componen los paisanos.»⁶⁰¹

599 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 209. Carta d'Antonio Santader y de la Cueva, gobernador militar de Mataró, a Antonio del Valle (18 de setembre de 1719); AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 209. Carta del coronel Josep Pastor a Antonio del Valle (17 de setembre de 1719); DANTÍ RIU, J. Art. cit., «La Guerra de Successió...», p. 72.

600 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 196. Carta del general Luis Fernández de Córdoba al marquès de Castel-Rodrigo (16 de setembre de 1719).

601 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 196. Carta del marquès de Castel-Rodrigo a Pedro Zacarías Maurín (18 de setembre de 1719).

L'endemà partia la missiva del comandant militar de Móra d'Ebre per informar-lo que no disposava de cap milícia de paisans armats en aquells moments.⁶⁰²

El 21 de setembre, Joan Febrer, batlle i cap de l'esquadra de paisans armats de Centelles, va informar el marquès de Castel-Rodrigo de les accions que la guerrilla austriacista havia fet a la seva demarcació, entre elles les d'intentar bloquejar el Congost, per tal d'impedir l'aprovisionament de les tropes. Cal recordar que la missió prioritària de les esquadres de paisans armats de Centelles, Aiguafreda i Tagamanent era, precisament, garantir la seguretat d'aquesta ruta.

Els sediciosos eren conxeadors que un comboi de provisions s'adreçava a Vic, motiu pel qual diferents grups de guerrillers s'havien atansat a la zona amb la finalitat d'atacar-lo. En tenir notícia d'aquesta temptativa d'assalt, Joan Febrer, juntament amb la seva esquadra de paisans armats, i la dels pobles de Tagamanent i Aiguafreda, es va desplaçar al Congost per prendre posicions. Els sediciosos, quan van observar a la zona aquest desplegament d'esquadristes, van desistir del seu objectiu i es van dispersar.

Les represàlies per l'acció de les esquadres no es van fer esperar i un d'aquests grups, compost per 23 sediciosos, va marxar en direcció a Riells (Selva), on saquejà la casa del corregidor Pablo Migo. Un segon grup de sediciosos, més nombrós que el primer, es va dirigir a Sant Quirze Safaja (Moianès), on va assaltar la casa del batlle i se'n va emportar les joies d'or i plata, així com els diners que hi van trobar.

Les tasques de protecció iniciades per les esquadres al Congost no es limitaren a foragitar els insurgents que volien assaltar el transport, sinó que, en saber que encara es trobava a Granollers, van decidir mantenir les posicions i continuar ocupant els passos del Congost. Alhora van fer arribar un comunicat al general Antonio de Valle perquè autoritzés la sortida del comboi, ja que la seva seguretat estava garantida. A més, va comunicar els fets al corregidor de Vic, que va enviar un destacament de fusellers de muntanya del batalló d'Ambròs Roquer, compost per 40 fusellers i 10 dragons, per reforçar la vigilància a la resta del camí. Aquest destacament, juntament amb els paisans armats de Tagamanent, Aiguafreda, una part de l'esquadra de Centelles i 80 paisans armats comandats per Joan Febrer, va ocupar els llocs estratègics de pas, però, malgrat totes les mesures de

602 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 196. Carta de Pedro Zacarías Maurín al marquès de Castel-Rodrigo (19 de setembre de 1719).

seguretat presentades, finalment el tinent de corregidor de Granollers va ordenar que el comboi no marxés en direcció a Vic.

Tot i no poder custodiar el comboi de camí a la capital osonenca, la concentració d'esquadristes i fusellers no fou en va. Els filipistes van rebre la informació de l'existència d'un gran contingent sediciós a la zona de Llinars del Vallès. Aleshores, els fusellers de muntanya d'Ambròs Roquer, juntament amb els de Pere Soguet i els paisans armats de Centelles, Tagamanent i Aiguafreda, es van desplaçar cap a aquella vila per neutralitzar-lo. Només va mantenir-se al Congost un petit destacament de paisans armats, comandats per Joan Febrer.

El 22 de setembre, Pere Sobregau, cap de l'esquadra de Gallifa, va lliurar al comandant militar del corregiment de Mataró un arcabusser francès que havia detingut per ser l'autor de diversos robatoris i assassinats: «Un soldado de a cavallo que se hazia llamar Carrasquete, el qual iba matando, y robando.»

Lendemà, una partida d'insurgents austriacistes va assaltar can Sobregrau, aprofitant que el batlle estava en una reunió amb els seus homònims de Centelles i Castellterçol.⁶⁰³ Immediatament, Pere Sobregau, juntament amb Miquel Girbau i Pujades, batlle de Castellterçol, i les respectives esquadres, va sorprendre i atacar aquest grup de lladres. Arran d'aquest combat, Pere Sobregrau va requisar tres escopetes i dues pistoles, que van incrementar l'arsenal de la seva esquadra per ordres del tinent general Cetano de Aragón.⁶⁰⁴

Aquella nit, van retornar al Congost les forces que havien marxat en direcció a Llinars del Vallès per no haver pogut establir contacte amb els sediciosos, ja que aquests havien marxat en direcció a la Marina (zona compresa entre Montgat i Blanes).

Segons les informacions a l'abast de les autoritats filipistes, altres grupscles insurgents actius en aquell moment eren el batalló d'arcabussers de Francesc Torras, que es trobava movent-se a l'àrea del Ripollès compresa entre Sant Joan de les Abadesses i Vallfogona del Ripollès, i una altra

603 ACA. Villetes 364 (1719-1720). Memorial de Pedro Sobregrau, batlle de Gallifa, al rei Felip V (1720).

604 AFCS. Carta de Pere Sobregrau i Presseguer, batlle de Gallifa, a Juan Manuel de la Chica, fiscal de la Sala del Crim de la Reial Audiència (23 d'agost de 1722).

partida destacada que es trobava a la zona del Llobregat i es desplaçava en direcció al Lluçanès.⁶⁰⁵

Segons informacions d'un confident, el Carrasclat havia estat nomenat brigadier⁶⁰⁶ i comandava un total de quatre regiments d'arcabussers francesos: el primer estava situat en territori sota control francès; el segon restava a Tivissa, a les ordres del seu germà; el tercer el constituïa una força de voluntaris, i el quart el comandava un cabdill austriacista que responia al nom de l'Esguerrat.⁶⁰⁷

El 24 de setembre, el governador de Tortosa va posar a disposició del comandant militar de Móra d'Ebre 80 paisans armats de l'esquadra del Pinell de Brai, juntament amb el batlle i 10 paisans armats més de l'esquadra de Móra d'Ebre.⁶⁰⁸

La presència de guerrillers austriacistes a la rodalia de Caldes de Montbui va obligar Jaume Pujades, batlle de la vila i cap de l'esquadra de paisans armats, davant de la manca d'armament per fer-los front, a prendre la decisió de fortificar la població i, per tant, va fer condicionar la muralla i va establir una estacada per defensar-se.⁶⁰⁹

Així, doncs, aquell 25 de setembre, mentre les informacions situaven el Carrasclat i els seus homes a la rodalia de Terrassa (Vallès Occidental), un fort destacament d'arcabussers francesos, constituït per uns 300 efectius, va atacar la vila de Sant Celoni (Vallès Oriental), a l'altre extrem de la comarca del Vallès. Només entrar a la vila, van fer presoners un tinent i un alferes del destacament de tropes que hi era destinat. Els francesos, amb una força de 150 arcabussers, van adreçar-se cap a l'església, on s'havia aquarterat el destacament i on s'inicià un intercanvi de trets que durà fins a les cinc de la tarda. Els arcabussers francesos van cremar les portes i el cor de l'església, fet que va provocar un gran incendi que va dividir en dues les forces defensores i que finalment va conduir a la capitulació borbònica. Mentre això succeïa a l'església, el restant contingent francès havia rodejat

605 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 214. Carta de Joan Febrer, batlle de Centelles, al marquès de Castel-Rodrigo (21 de setembre de 1719).

606 El Carrasclat no va assolir el grau de brigadier de l'exèrcit francès, ja que durant tot el conflicte va posseir el grau de coronel d'arcabussers.

607 Es tracta de l'Esguerrat de Vicfred.

608 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 196. Carta de Pedro Zacarías Maurín al marquès de Castel-Rodrigo (24 de setembre de 1719).

609 AMC. Acta del Llibre d'actes del Ajuntament (1718-1743). Anotació del ple municipal (25 de setembre de 1719).

el poble i havia capturat tres correus que portaven la notícia de l'assalt de la vila al tinent general Antonio del Valle, al governador militar de Mataró i al governador militar d'Hostalric. Els francesos van saquejar l'estanc de tabac, la gabella de la sal i van atacar la casa d'un regidor de la població, al qual van causar ferides. La resta de regidors de la població va amargar-se i no va fer front a l'atac insurgent, malgrat que eren els responsables de l'esquadra de paisans armats del lloc. A mitjanit, els francesos van retirar-se en direcció al massís del Montseny. Assabentat de l'acte de covardia mostrada pel regidor i els batlles de la població, el marquès de Castel-Rodrigo va ordenar posteriorment, a la Sala Criminal de la Reial Audiència, que els detingués i els castigués per negligència en les seves obligacions de fer front a l'atac amb la força de trenta paisans armats de l'esquadra que restaven a les seves ordres.⁶¹⁰

Fou durant aquells dies que el batlle i els regidors de Sant Feliu de Guíxols (Baix Empordà) van oficialar al baró d'Huart, governador militar del corregiment de Girona, que temien un nou atac de la guerrilla, com el que havien patit el 5 d'agost, quan s'apropriaren de grans quantitats de cereals que hi havia dipositats als Reials Magatzems de la vila. El batlle, Joan Quintana, cap de l'esquadra de paisans armats de la població, i els seus regidors havien enviat una carta al batlle de Tossa de Mar (Selva) per informar-lo de la presència de grups de sediciosos a la zona. Quintana era coneixedor d'aquesta activitat insurgent al seu territori, i així ho feu constatar en la missiva de resposta, en què informava els seus interlocutors que una avançada de deu guerrillers s'havia personat a les nou del matí al mas casa d'en Vidal, de la vila de Tossa de Mar, on havien demanat pa, vi i carn per a un total de 40 guerrillers.⁶¹¹

La notícia de l'arribada del marquès de Castel-Rodrigo de nou a Catalunya procedent de Navarra va ser acollida amb entusiasme per part dels municipis més lleials al rei Felip V. Hi destacava la ciutat de Vic, que, amb data 20 de setembre de 1719, fou la primera a congratular-se del retorn

610 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 199. Carta del marquès de Castel-Rodrigo a la Sala Criminal de la Reial Audiència (3 d'octubre de 1719); AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 209. Carta dels regidors de la vila de Sant Celoni a Antonio del Valle (26 de setembre de 1719).

611 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 212. Carta del batlle i regidors de la vila de Sant Feliu de Guíxols (27 de setembre de 1719).

del capità general al Principat.⁶¹² Un altre exemple és la carta que el 26 de setembre els regidors de Cervera van adreçar al marquès per informar-lo de la fidelitat als seus compromisos i que cada dia, des del mes de juliol, muntava guàrdia a les portes i murs de la ciutat un total de 80 paisans armats de l'esquadra d'aquesta vila.⁶¹³

El dia 28, Francesc de Pasqual, un dels comandants de l'esquadra de Vic, va dirigir-se personalment al marquès de Castel-Rodrigo per informar-lo de la predisposició de l'esquadra de paisans armats de la ciutat, i de la situació tranquil·la que s'estava vivint en el corregiment en aquells moments:

esta ciudad y sus moradores quedan totalmente dispuestos a cuanto se ofrezca al Real Servicio esmerándose en la continuación de la Coronela, en cuanto es practicable teniendo en esto los regidores y capitanes mis colegas que por favor particular y debido cuidado en ello, quedando este país en suma quietud, a Dios Gracias, en el estado presente y confiamos en su continuación, lo que en nuestra parte nos aplicamos, y la gran actividad y vigilancia del Corregidor, espero las hará permanentes.⁶¹⁴

La situació de les tropes enemigues era comunicada amb immediatesa per qualsevol mitjà disponible, fet que permetia situar de manera puntual i fidedigna la seva posició sobre el territori. En aquesta línia, el 28 de setembre, Josep de Viladomar va informar el capità general que, malgrat que les tropes enemigues eren prop de Berga, no van patir cap ensurt greu gràcies a les mesures preventives adoptades.⁶¹⁵ Així mateix, el dia 30 ho van fer els regidors de l'Ajuntament de Mataró per exposar les accions que

612 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 202. Carta dels regidors de Vic al marquès de Castel-Rodrigo (20 de setembre de 1719).

613 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 202. Carta dels regidors de Cervera al marquès de Castel-Rodrigo (26 de setembre de 1719).

614 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 202. Carta de Francesc de Pasqual al marquès de Castel-Rodrigo (28 de setembre de 1719).

615 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 214. Carta de Josep de Viladomar al marquès de Castel-Rodrigo (28 de setembre de 1719).

havien fet per garantir la seguretat de la vila.⁶¹⁶ El mateix tipus de notifikacions va ser enviat el 2 d'octubre pels regidors de Berga⁶¹⁷ i Girona.⁶¹⁸

El 28 de setembre els arcabussers francesos havien entrat a les localitats de Reus i Riudoms, on s'apropriaren d'espardenyes per fugir immediatament en direcció a la localitat de Vila-seca.⁶¹⁹ Durant l'ocupació llampec de la vila de Reus, els arcabussers francesos del Carrasclat van saquejar les cases dels seguidors filipistes, molts dels quals van ser vexats. Aquest és el cas de Pere Pau Borrell, *Mestre Nou*, a qui van detenir i traslladar fins a la plaça del Mercat de Reus, on van donar-li «tronxades» públicament. Després de colpejar-lo el van conduir a la presó, des d'on aconseguí escapar-se gràcies a l'entrada de les tropes filipistes a la vila. Una vegada lliure, va informar el batlle Pere Puig, cap de l'esquadra de paisans armats de Reus, que havia estat detingut pels arcabussers francesos arran d'una denúncia feta per una veïna anomenada Miela Rafaela. El batlle va detenir aquella dona, que va estar engarjolada a la presó durant dos dies.⁶²⁰

El 30 de setembre, el general Antonio de Valle va informar el marquès de Castel-Rodrigo de la redistribució i el reforçament d'algunes de les forces militars establertes dins la seva jurisdicció. També s'havia ordenat l'enviament des de Barcelona d'un esquadró i dues companyies de cavalleria del regiment de cavalleria d'Orà aquarterades a Granollers, les quals, juntament amb cinquanta fusellers de muntanya del batalló d'Ambrós Roquer situats a Vic, s'adreçaren a reforçar la vila de Mataró. Per la seva banda, el batalló de fusellers d'Estruch destinat a Granollers, juntament amb l'esquadra d'aquesta població, tenia com a missió donar suport als fusellers de muntanya del batalló de Pere Soguet que hi havia destacats a la guarnició de Sant Celoni. Aquests moviments de tropes filipistes responien a la

616 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 202. Carta dels regidors de Mataró al marquès de Castel-Rodrigo (30 de setembre de 1719).

617 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 202. Carta dels regidors de Berga al marquès de Castel-Rodrigo (26 de setembre de 1719).

618 AMGi. Registre de correspondència. RE.056.UI.9186. Carta dels regidors de Girona al marquès de Castel-Rodrigo (5 d'octubre de 1719).

619 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 211. Carta de Diego de Istúritz al marquès de Castel-Rodrigo (28 de setembre de 1719).

620 VILÀ, C., *op. cit.*, p. 85.

necessitat d'assegurar la costa, des de Mataró fins a la localitat de Tordera, així com el camí ral que transitava de Barcelona a Hostalric.⁶²¹

A finals del mes de setembre, l'aparell logístic francès es va posar en marxa per preparar l'atac sobre la fortalesa de Roses. Aquest pla es posaria en marxa tan bon punt les tropes franceses haguessin ocupat la Seu d'Urgell.⁶²²

Durant el mes d'octubre de 1719, es va produir una reestructuració important, tant de les forces militars reglades com dels arcabussers francesos, compostos majoritàriament per catalans (tant de la Catalunya del Nord com de la del Sud). Aquests últims mantenien com a denominació dels batallons el nom dels seus comandaments: Carrasquet, Segimon, Pollina, Ferrer, Agustín-Noy i Brunet, i quedaven integrats al cos d'exèrcit del marquès de Bonàs, a la Cerdanya, i sota el comandament directe del marquès de Lafargue, major del regiment Angoumois.

Durant el mes d'octubre, les companyies de paisans armats de l'esquadra de Vic van continuar actives i prestant servei, malgrat que portes i accessos a la ciutat van ser coberts, des d'aquell moment, per les tropes regulars de l'exèrcit.⁶²³

El 3 d'octubre, el marquès de Castel-Rodrigo va rebre una informació de Joan Febrer, batlle i cap de l'esquadra de Centelles, que li comunicava la preocupació que estaven patint el batlle, els regidors i uns alguns veïns de la vila d'Arbúcies, com ara Puiglabrador Crons, Magí Torras i el Ferrer d'Arbúcies, derivada de la presència a la població del guerriller Garriga d'Arenys, el qual, juntament amb un grup de 110 guerrillers, s'havia assestat al poble i no els podien fer marxar. Aquesta situació s'havia viscut anteriorment, però la diferència era que, quan les autoritats locals els requerien que marxessin, sempre ho havien fet.

Fou també durant els primers dies del mes d'octubre quan el coronel Juan Antonio de Pando i Patiño, governador i corregidor de Tortosa, va autoritzar la creació d'una esquadra de paisans armats a la vila d'Ulldecona (Montsià), i va lliurar al batlle i als regidors un total de 40 escopetes. Sembla que la voluntat de constituir aquesta esquadra de paisans armats va néixer dels mateixos vilatans que pretenien poder defensar-se dels in-

621 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 209. Carta del tinent general Antonio del Valle al marquès de Castel-Rodrigo (30 de setembre de 1719).

622 SHD. Microfilm 2014 SA 2976, document 14.

623 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 207. Instruccions del marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, al tinent general duc d'Osuna (1 d'octubre de 1719).

surgenents austriacistes que es movien per la rodalia. Informada la Reial Audiència de la creació de la nova esquadra, es va mostrar contrariada, ja que, al seu entendre, els habitants d'Uldecona s'havien posicionat a favor de l'arxiduc Carles durant la Guerra de Successió; alhora, no es va tenir en compte el perill que suposava que la vila no es trobés emmurallada, ja que mostrava una gran indefensió davant d'un atac massiu de la insurgència austriacista. Tot i les reticències de la Reial Audiència, l'esquadra de paisans armats d'Uldecona es va constituir.⁶²⁴

El coronel Pedro Zacarías Maurín va escriure, des de Móra d'Ebre, una carta al governador militar de Tortosa en què li indicava que tenia ordres del marquès de Castel-Rodrigo de realitzar operacions contra la guerrilla austriacista, en coordinació amb el tinent coronel Josep Anton Martí, que en aquells moments es trobava a la ciutat de Reus. L'objectiu del coronel era adreçar-se a la rodalia de Falset (Priorat) per atacar els insurgents de la zona i assegurar aquest territori i la frontera amb l'Aragó. Per realitzar aquesta operació, demanava que el governador de Tortosa li enviés cent soldats d'infanteria i, a canvi, ell deixaria un destacament de 21 soldats de cavalleria a les seves ordres a Tortosa. També l'informava que necessitaria emportar-se 50 mossos de l'esquadra de paisans armats del Pinell de Brai per fer de guies.⁶²⁵

A mitjan mes d'octubre, Joan Febrer, batlle i cap de l'esquadra de paisans armats de Centelles, va informar el marquès de Castel-Rodrigo que havia rebut notícies que l'alertaven que el marquès de Fimarcon havia marxat des de l'Urgell en direcció al Rosselló, acompanyat d'un destacament de 7000 soldats, juntament amb un segon destacament comandat per Berwick, que també havia agafat el mateix camí. Les aparences indicaven que l'objectiu francès se centrava a ocupar l'Empordà i a assetjar la localitat de Roses. Al mateix temps, s'informava que el coronel francès Bonaventura d'Ortaffa de Vilaplana havia tret de la vila d'Olot 300 arcabussers, que van deixar sense guarnició la vila. Finalment, destacava que a la seva demarcació hi regnava la calma, però que es mantenien en alerta per si apareixien grups d'insurgents a les seves contrades.⁶²⁶

624 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 199. Carta de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo (10 d'octubre de 1719).

625 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 211. Carta del coronel Pedro de Maurín a Juan Antonio de Pando y Patiño (7 d'octubre de 1719).

626 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement. 214. Carta de Joan Febrer, batlle de Centelles, al marquès de Castel-Rodrigo (13 d'octubre de 1719).

El dia 20 d'octubre, al Rosselló, les tropes franceses comandades pel mariscal Berwick es van posar en marxa amb l'objectiu d'ocupar l'Empordà. Les forces que es van reunir estaven formades per 44 batallons d'infanteria, 73 esquadrons de cavalleria, 48 peces d'artilleria de setge i 20 morters. La primera destinació d'aquest exèrcit era la fortalesa de Roses, defensada per 2.750 soldats espanyols.⁶²⁷ El 22 d'octubre s'oficialitzava l'inici de l'ocupació francesa de gran part de l'Empordà.

Davant del setge francès a Roses, el mariscal Antonio Marín y Gurrea va ordenar la creació d'una esquadra de paisans armats amb la missió de vigilar les portes de la vila, i els seus voltants, per ajudar a la guarnició militar de la fortalesa.⁶²⁸

Aquest moviment de tropes del bàndol francès va venir acompanyat d'una revista general de la força d'arcabussers efectuada el dia 23, quan 2.400 arcabussers francesos, comandats pel Carrasclat, el coronel Joan Francesc Vila i Ferrer, Francesc Torres i l'Esguerrat de Vicfred, van passar revista a la localitat de Ponts (Noguera) davant dels comandaments francesos. Segons informaven els confidents filipistes, corria la veu que volien desplaçar-se al Camp de Tarragona un cop atacada Cervera (Segarra), d'on volien sostreure les armes, des d'on ocuparien Montblanc, el coll de Cabra, el coll de Lilla i el coll de Balaguer, per aconseguir atacar la rereguarda i interceptar les comunicacions de les tropes espanyoles. Per tal de realitzar aquesta missió, els arcabussers també disposarien del suport de tropes reglades de l'exèrcit francès. El governador militar de Cervera, Francisco de Haro, va informar d'aquests fets el marquès de Castel-Rodrigo, i li va dir que només disposava de l'esquadra de paisans armats de la ciutat, juntament amb el destacament de tropes de Tàrraga i el suport d'un petit destacament militar i dos esquadrons de cavalleria, per intentar contrarestar l'atac francès. L'endemà, el capità general va oficiar a Francisco de Haro que ordenés a l'esquadra de paisans armats que custodiessin les portes i fessin guàrdia a les muralles de la ciutat de Cervera en previsió d'un atac imminent.⁶²⁹

627 CASTELLVÍ, F, *op. cit.*, vol. 4, p. 667.

628 BNC. Fons Bonsoms. Breve Resumen de Servicios, y Privilegios de la villa de Rosas, epílogo conciso de las circunstancias, que constituyen a sus moradores Condignos de la Pía Real atención; por los muchos Servicios, que en Personas, y bienes han tributado a sus Católicos Monarcas, expendiendo en la pasada guerra y con especialidad en este último bloqueo de 1719.

629 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 214. Carta de Francisco de Haro al marquès de Castel-Rodrigo (23 d'octubre de 1719).

El 26 d'octubre, Joan Febrer, batlle i cap de l'esquadra de paisans armats de Centelles, es va adreçar al marquès de Castel-Rodrigo per informar-lo que havia rebut notícies sobre el comandant duc de Berwick, que havia recorregut, juntament amb alguns enginyers militars, la carretera que els francesos havien obert amb l'objectiu d'atacar la ciutadella de Roses. Segons aquesta informació, les accions militars gal·les anaven encaminades a presentar un setge formal a les ciutats de Roses i Girona. A la mateixa missiva, el batlle de Centelles recordava que era fonamental que la seva demarcació, que comprenia els territoris entre Osona i el Congost, estigués controlada militarment des d'Hostalric fins a Sant Llorenç Savall, passant pel Lluçanès, on era de vital importància que els habitants no disposessin d'armes que els permetessin aixecar-se contra les autoritats borbòniques.

La manca de recursos econòmics fou una altra de les reivindicacions presentades en aquelles línies, on s'exposava que l'absència de mitjans havia impedit que els paisans armats de la seva esquadra poguessin realitzar més missions contra els francesos. Recordava que el pagament de les operacions de l'esquadra s'estava fent a càrrec seu, i de lletres de pagament expedides al seu nom, el dels seus regidors i a càrrec d'uns dels tributs eclesiàstics que difícilment es cobraven.⁶³⁰

Durant el mes d'octubre, dues fragates provinents de Maó, que actuaven com a corsaris al servei del Regne Unit, van ser localitzades per la guarnició de la torre de Sant Joan dels Alfacs (Montsià). Les esmentades fragates havien abordat dies enrere, prop de València, una embarcació espanyola que transportava una càrrega de pólvora per a les forces militars de Tortosa. Els dos vaixells corsaris es van situar davant del port dels Alfacs, on desembarcaren un destacament de mariners, amb la finalitat de proveir-se d'aigua potable de la localitat de Sant Carles de la Ràpita. Immediatament, l'esquadra de paisans armats d'Alcanar va adreçar-se cap a la seva posició, però van ser rebutjats pel foc enemic, fet que va obligar els esquadristes a retirar-se a les muntanyes. Les forces corsàries, una vegada aconseguida la càrrega d'aigua desitjada, marxaren en direcció al golf de Sant Jordi, sense trobar cap altra resistència armada pel camí.⁶³¹

630 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 214. Carta de Joan Febrer, batlle de Centelles, al marquès de Castel-Rodrigo (26 d'octubre de 1719).

631 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 211. Carta de Juan Antonio de Pando y Patiño, governador militar de Tortosa, al marquès de Castel-Rodrigo (octubre de 1719).

Mentre al front nord l'exèrcit francès no va escatimar ni efectius ni material, per tal de prendre la fortalesa de Roses va destinar, a aquest efecte, 44 batallons d'infanteria⁶³² i 63 esquadrons de cavalleria, així com una força d'artilleria composta per 44 canons i 22 morters. La guarnició espanyola estava formada per 1.650 soldats i l'esquadra de paisans armats de la vila de Roses.

El 4 de novembre la flota francesa que transportava l'artilleria, la pólvora i la intendència va iniciar el desembarcament de la càrrega a la badia de Roses.⁶³³

Tot i aquest considerable desplegament francès que en vaticinava la victòria, va entrar en escena un seguit de factors que en aquella època, amb els mitjans tècnics i científics del moment, eren impossibles de preveure. El 6 de novembre es va desfermar una forta tempesta a l'Empordà. Les tropes franceses que estaven assetjant Roses van patir un autèntic desastre, ja que la major part de les embarcacions que participaven en el setge, que eren les encarregades de transportar el material als assetjants, van ser enfonsades o van patir danys greus. En concret, 28 de les 29 embarcacions franceses van quedar inutilitzades, i van perdre gran part de la seva artilleria i logística.

A les pèrdues patides per la flota, cal afegir-hi les conseqüències que el diluvi va ocasionar a les forces situades a terra ferma, on la inundació dels camps que envoltaven la zona i la pèrdua de gran part dels bagatges, que va afectar especialment la cavalleria, van motivar que el dia 18 de novembre l'exèrcit francès, derrotat pels elements meteorològics, abandonés en retirada l'Empordà i tornés cap a França amb la intenció de passar-hi l'hivern.⁶³⁴

L'activitat guerrillera a la rodalia de Centelles (Osona) s'accentuà a mig mes de novembre; per això, Joan Febrer, batlle i cap de l'esquadra de paisans armats d'aquesta vila, va escriure al capità general de Catalunya per informar-lo que, a la zona de Sant Llorenç Savall (Vallès Occidental),

632 Segons dades espanyoles. Tal com hem vist, les forces franceses a l'Empordà eren 34 batallons d'infanteria i 74 esquadrons de cavalleria (cavalleria regular i dragons).

633 SHD. Microfilm 2014 SA 2976, document 44.

634 OLLONE, C. *Historique du 10e régiment de dragons*. París: Berger-Levrault, 1893, p. 99 i 100; BELANDO, N. J., *op. cit.*, vol. 4, p. 236-237; POLI, O. *Les régiments d'autrefois: Le régiment de la Couronne (1643-1791)*. París: Conseil Héraldique de France, 1891, p. 164-165; GUIFRÉ RIBAS, P. «Dossier. La guerra continuada (1705-1719)». *Revista de Girona*, n. 86. Girona, 2014, p. 80; SHD. Microfilm 2014 SA 2976, documents 53, 59, 60, 61, 63, 65, 68, 74, 75.

Talamanca (Bages), Gallifa (Vallès Occidental), Granera (Moianès), Mura (Bages), Monistrol de Calders (Moianès) i altres pobles veïns, s'hi havien localitzat tres grups de rebels que es dedicaven al pillatge i que havien format part d'una unitat d'arcabussers francesos comandada per Francesc Brunet. Un grup de cinc d'aquests rebels havien anat diumenge a l'església de Granera (Moianès), durant la celebració de la missa, i havien ordenat al mossèn que finalitzés l'homilia tan aviat com fos possible. En acabar, van segrestar el batlle de la vila, al qual van perdonar la vida, després que pagués 14 doblons. També informava que aquesta partida no era l'única operativa a la zona, ja que a la rodalia de Viladrau (Osona) hi havia actiu un altre grup de rebels, integrat majoritàriament per veïns de les viles osonenques de Taradell i Seva. Pels motius exposats, el cap de l'esquadra va demanar al marquès de Castel-Rodrigo que enviés un destacament que permetés dur a terme una operació conjunta amb els destacaments de Vic, Manresa, Mataró, Martorell i Berga, que, juntament amb les esquadres de paisans armats de Centelles, Aiguafreda i Tagamanent, havien de posar fi a aquests grups o, com a mínim, foragitar-los de la zona. Per tal que l'operació fos un èxit, enviaren, prèviament, un seguit d'espies per localitzar on es trobaven amagats aquests grups. Les seves pretensions passaven per fer servir antics arcabussers francesos que havien tornat a casa seva després de desertar, cercant la recompensa del perdó, en funcions de contraguerrilla i com a agents infiltrats.⁶³⁵

A finals del mes de novembre, els integrants de l'esquadra de paisans armats de Castellterçol (Moianès) van ser l'objectiu d'un seguit d'atacs dels guerrillers austriacistes. El primer es va realitzar el 23 de novembre de 1719, quan un grup d'insurgents va assaltar la casa de Miguel Bertroli, regidor de Castellterçol, va maltractar la seva dona i fills i va saquejar la casa.⁶³⁶ El mateix destí va patir la casa de Miquel de Sentís i Tayadella. Els insurgents que realitzaren aquests actes estaven comandats per un jove

635 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 214. Carta de Joan Febrer al marquès de Castel-Rodrigo (15 de novembre de 1719); DANTÍ RIU, J. Art. cit., «La revolta dels Gorretes...», p. 72.

636 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 199. Carta de la Reial Audiència amb data 28 de gener en què allibera del càrrec de regidor Miquel Bertroli; ACA. Consultas 128 (1719-1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (18 de gener de 1720).

anomenat Pere Maimó, *Maimó d'Olesa de Montserrat* o *Pereto d'Olesa*, que tenia com a segon el Xarau de Martorell.⁶³⁷

El 28 de novembre la vila de Castellterçol va ser assaltada pel mateix grup guerriller austriacista. En aquesta ocasió, la partida es va adreçar a casa del batlle de la vila, Miquel Girbau i Pujadas, al qual van demanar que obrís la porta de casa perquè es volien escalfar. En negar-se a fer-ho, es va iniciar un tiroteig amb els assaltants, i un va morir.⁶³⁸

El batlle de Centelles va comunicar al general Antonio del Valle un llistat amb els noms d'alguns dels integrants d'aquest grup i les localitats on residien, alhora que sol·licitava noves instruccions. Cal recordar que, malgrat que totes les esquadres depenien per a les tasques judicials de la Reial Audiència, i dels comandaments militars per a missions d'aquella naturalesa, en certes ocasions, com la que ens ocupa, on els insurgents havien amenaçat directament les famílies dels esquadristes, es movien per desitjos de venjança vers els insurgents.⁶³⁹

Taula 41: Operacions militars destacades durant la 3a fase de la guerra (setembre-novembre de 1719). Fracàs de l'ofensiva francesa i estabilització dels fronts (elaboració pròpia)

Iniciativa militar	Data	Acció	Resultat	Comarca
Exèrcit francès	09/1719	El coronel d'arcabussers francesos Carraslet atacà Flix i la saquejà.	Victòria francesa 	Ribera d'Ebre
Exèrcit espanyol	09/1719	Derrota d'un destacament d'arcabussers francesos a la Llacuna.	Victòria espanyola 	Anoia
Guerrilla austriacista	09/1719	Atac de la guerrilla austriacista a l'Albi, on van desarmar l'esquadra.	Victòria austriacista 	Garrigues

637 ACA. Consultes 132 (1721). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (30 d'agost de 1721).

638 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 213. Carta de Joan Febrer, batlle de Centelles, a Antonio del Valle (29 de novembre de 1719).

639 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 213. Carta de Joan Febrer, batlle de Centelles, a Antonio del Valle (29 de novembre de 1719).

Iniciativa militar	Data	Acció	Resultat	Comarca
Exèrcit francès – guerrilla austriacista	09/1719	Atac de la guerrilla austriacista a les ordres del capitost Garriga d'Arenys, juntament amb arcabussers francesos, a la vila de Sant Celoni.	Victòria austriacista 	Vallès Oriental
Exèrcit francès	13/09/1719	Un destacament de tres-cents arcabussers ocupà Santa Coloma de Queralt.	Victòria francesa 	Conca de Barberà
Exèrcit francès – guerrilla austriacista	14/09/1719	Atac a un comboi d'intendència prop de la localitat de Berga.	Victòria francesa 	Berguedà
Guerrilla austriacista	14/09/1719	El guerriller austriacista Dragó Gros entrà a Gra (Segarra).	Victòria austriacista 	Segarra
Exèrcit espanyol	09/1719	El brigadier espanyol Pou de Jafre derrotà un destacament d'arcabussers francesos a les ordres del Carrasclat.	Victòria espanyola 	Camp de Tarragona
Exèrcit francès	09/1719	El capità d'arcabussers francesos Borràs capturà un oficial i divuit soldats espanyols al Perelló.	Victòria francesa 	Baix Ebre
Exèrcit espanyol	16/09/1719	Operacions antiguerilleres al massís de Montserrat. Balanç: quatre soldats espanyols ferits i quatre arcabussers francesos ferits. Els arcabussers abandonen la zona.	Victòria espanyola 	Bages
Exèrcit francès	16/09/1719	Els arcabussers francesos van ocupar la Garriga. Maltractaren i segrestaren les dones de sis oficials espanyols i saquejaren el poble i l'estanc.	Victòria francesa 	Vallès Oriental
Exèrcit espanyol	18/09/1719	Tropes espanyoles i l'esquadra de Granollers s'enfrontaren a un destacament de guerrillers austriacistes a Sant Feliu de Codines.	Victòria espanyola 	Vallès Oriental

1719. La Guerra de la Quàdruple Aliança i l'origen dels Mossos d'Esquadra

Iniciativa militar	Data	Acció	Resultat	Comarca
Exèrcit francès	20/09/1719	Els arcabussers francesos interceptaren el correu entre Cardona i Barcelona.	Victòria francesa 	Bages
Esquadres	21/09/1719	Les esquadres de Centelles, Aiguafreda i Tagamanent evitaren l'atac austriacista a un comboi.	Victòria espanyola 	Vallès Oriental
Guerrilla austriacista	21/09/1719	Guerrillers assaltaren la casa d'un dirigent filipista a Riells.	Victòria austriacista 	Selva
Guerrilla austriacista	21/09/1719	Guerrillers austriacistes saquejaren la casa del batlle de Sant Quirze Safaja.	Victòria austriacista 	Moianès
Exèrcit espanyol	21/09/1719	Un destacament espanyol s'enfrontà als arcabussers francesos a Tivissa.	Victòria espanyola 	Ribera d'Ebre
Exèrcit francès	24/09/1719	Els arcabussers francesos atacaren un comboi d'artilleria prop de Cardona.	Victòria francesa 	Bages
Exèrcit francès	25/09/1719	Els arcabussers francesos atacaren Sant Celoni. Els regidors cap d'esquadra van fugir.	Victòria francesa 	Vallès Oriental
Exèrcit francès	28/09/1719	El coronel d'arcabussers francesos Carrasclat ocupà Reus i saquejà les cases dels filipistes de la vila.	Victòria francesa 	Baix Camp
Exèrcit espanyol	07/10/1719	Enfrontament de tropes espanyoles amb les franceses del coronel Carrasclat a Riudoms.	Victòria espanyola 	Baix Camp
Guerrilla austriacista	10/1719	El guerriller austriacista Garriga d'Arenys ocupà Arbúcies.	Victòria austriacista 	Selva
Exèrcit francès	11/10/1719	L'exèrcit francès conquerí la Seu d'Urgell.	Victòria francesa 	Alt Urgell

Iniciativa militar	Data	Acció	Resultat	Comarca
Exèrcit francès	24/10/1719	Un destacament espanyol fou derrotat a Vilagrassa (Urgell).	Victòria francesa 	Urgell
Exèrcit anglès	10/1719	Dues fragates angleses desembarcaren efectius a Sant Carles de la Ràpita i foren atacades per l'esquadra d'Alcanar. Els esquadrilles hagueren de fugir.	Victoria anglesa 	Montsià
Guerrilla austriacista	02/11/1719	Guerrillers austriacistes ocuparen Santa Coloma de Queralt i saquejaren la vila.	Victòria austriacista 	Conca de Barberà
Exèrcit francès	06/11/1719	Una tempesta caigué sobre Roses, on provocà l'enfonsament de 28 dels 29 vaixells francesos. Retirada francesa. Les tropes espanyoles recuperaren l'Empordà.	Victòria espanyola 	Alt Empordà
Exèrcit francès	09/11/1719	Un destacament d'arcabussers francesos requisaren bestiar a Sant Hilari Sacalm.	Victòria francesa 	Selva
Guerrilla austriacista	11/1719	Guerrillers austriacistes segrestaren el batlle de Granera. Alliberat després de pagar un rescat.	Victòria austriacista 	Moianès
Guerrilla austriacista	23/11/1719	Guerrillers austriacistes a les ordres de Maimó d'Olesa atacaren Castellterçol. Saquejaren la vila.	Victòria austriacista 	Moianès
Guerrilla austriacista	28/11/1719	Guerrillers austriacistes a les ordres de Maimó d'Olesa atacaren Castellterçol novament. Atacaren la casa del batlle, però foren refusats per l'esquadra de la vila.	Victòria espanyola 	Moianès
Exèrcit espanyol	11/1719	Les tropes espanyoles capturaren un país que recorria els pobles recaptant gra per a les tropes franceses de la Conca de Tremp.	Victòria espanyola 	Pallars Jussà

6.1.4 Contraofensiva espanyola i retirada francesa del Principat de Catalunya (desembre de 1719 – febrer de 1720)

L'inici de la retirada francesa del Pallars va motivar que l'estat major francès fes una nova reestructuració dels comandaments superiors militars per tal de defensar les seves fronteres, davant d'un hipotètic atac espanyol.⁶⁴⁰

Durant el mes de desembre es va crear una esquadra mòbil al corregiment de Vilafranca del Penedès, sota les ordres de l'antic dirigent gorreta Pau Mata, natural del Vendrell. Aquesta «companyia» de paisans armats tenia com a sergents Isidre Llorach, veí del Vendrell, i Andreu Dages, veí de Bonastre, i era composta per un total de 45 paisans armats filipistes.⁶⁴¹

Una de les missions de les esquadres consistia en la custòdia i el transport de la recaptació de les contribucions per impedir que fossin objectiu dels robatoris de la insurgència austriacista o del bandolerisme comú. Un exemple d'aquest trasllat de fons el trobem en la comissió d'esquadrístes que Pere Anton Veciana, sotscap de l'esquadra de Valls, va realitzar a principis del mes de desembre per vigilar i custodiar el traslladat de la contribució de l'arrendament de les propietats confiscades a la comtessa de Savallà fins a Vilafranca del Penedès.⁶⁴²

Aquells dies, Francesc Anglasell i de Cortada,⁶⁴³ antic filipista i inspector de les Esquadres de Paisans Armats del Principat, va comunicar al marquès de Castel-Rodrigo que un mercader francès de nom Joan Guibal es va oferir a proporcionar informacions sobre el moviment de les tropes

640 SHD. Microfilm 2014 SA 2976, documents 79 i 82.

641 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 204. Companyia de Pau Mata del Vendrell (sense data).

642 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Rebut signat per l'administrador de confiscacions de Vilafranca del Penedès a Pere Anton Veciana per haver-li entregat 350 lliures de l'arrendament de les propietats confiscades a la comtessa de Savallà (1 de desembre de 1719).

270 Francesc Anglasell i de Cortada: Va ser un destacat filipista gironí nomenat veguer de Girona per Berwick quan fou creada la Real Junta de Gobierno y Justicia del Principado, cessat després de prendre possessió com a corregidor de Girona Tiberio Caraffa, amb el qual havia mantingut diputes de notable importància. Anglasell s'incorporà com a voluntari al Regimiento de Dragones del Coronel Bernardino de Marimón durant el setge de Barcelona. Va ser nomenat per reial ordre de 8 de juny de 1719 un dels inspectors de les esquadres de paisans armats del Principat de Catalunya. MERCADER RIBA, J, *op. cit.*, *Felip V i Catalunya*, p. 315 i 400.

franceses. El contacte amb aquest espia francès es realitzava mitjançant un veí d'Olot, anomenat Josep Totau. Com també succeïa amb altres xarxes d'espies i confidents, la informació era tramesa a Girona i des d'aquí comunicada al capità general i a les autoritats militars pertinents.⁶⁴⁴

El punt d'inflexió de la lluita contra el batalló d'arcabussers francesos comandats pel coronel Carrasquet es va produir el 5 de desembre, quan les forces comandades pel capitost austriacista, integrades per 400 homes a peu i 100 a cavall, van ser derrotades durant l'assalt a la vila de Valls. L'atac es va produir a les dues de la tarda, quan gran part de la població masculina de la vila estava treballant als camps. En un primer moment, el Carrasquet va intentar parlar amb les autoritats per ocupar la vila de manera pacífica, però cap membre de l'Ajuntament no va voler reunir-se amb ell. Davant la negativa dels vilatans a lliurar la ciutat a les tropes franceses, van posicionar-se en cinc punts del voltant, des d'on iniciaren, simultàniament, l'atac.

Després d'un intercanvi de trets, els insurgents van aconseguir introduir-se en els ravals de la ciutat havent ocupat el convent dels Caputxins. A les quatre de la tarda van iniciar el primer assalt, però va fracassar. El segon intent es produí a primera hora del vespre, amb el mateix resultat malgrat la utilització, per part dels assaltants, d'escuts humans formats pels vilatans que es trobaven extramurs. L'intercanvi de trets va continuar fins ben entrada la nit, quan intentaren el tercer i definitiu assalt, que, com els dos anteriors, també va fracassar. Les forces del Carrasquet, conscients de la dificultat que representava ocupar la vila per la resistència oferta pels habitants, van abandonar el lloc direcció Montblanc. Els defensors van patir entre les seves files un total de quatre ferits, mentre que els rebels van comptabilitzar nou morts, entre els quals destacaven les figures de dos tinentes, i un nombre indeterminat de ferits. Cal destacar el paper que van jugar en la defensa de la vila els efectius de l'esquadra de paisans armats de la Selva del Camp, que s'havien refugiat a Valls seguint instruccions del comandant militar de Tarragona.

Les forces defensores van ser dirigides pel cap de l'esquadra de paisans armats de Valls, Baltasar Martí:

644 AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 201. Carta de Francisco Anglasell i de Cordada al marquès de Castel-Rodrigo (4 de desembre de 1719).

el Marqués de Castel-Rodrigo, y la Real Audiencia de Cataluña le confiaron el oficio de Baile de dicha villa y fiaron, a su valor y celo la escuadra, que se estableció en ella, nombrándose por su jefe, para perseguir los sediciosos, y rebeldes, concurriendo al cumplimiento de su obligación, por todos los medios posibles, ha dispuesto de su parte los ánimos, a mantener a V. M.^a la debida fidelidad y lo ha conseguido como ha sido notorio en dicha villa, que se ha preservado del contagio, que otras, por la vigilancia con que siempre fue asistida de Guardias, y centinelas cuyas providencias han producido ventajosos efectos al servicio de V. M.^a y el glorioso suceso del día 5 de diciembre del año pasado de 1719, cuando fue atacada la villa, por los rebeldes con su caudillo Carrasquet, y después de resistirles sus hostilidades, y avances, se les obligo a abandonar la empresa, y salió el suplicante con sus valerosos, y fieles vecinos, siguiendo el alcance, hirieron a muchos de los rebeldes, de que mataron algunos, y últimamente fue elegido para jefe del destacamento, que se dispuso para la Batida general, que se hizo en el campo de Tarragona de cuya diligencia resulto prender y matar a diferentes sediciosos, haciendo que saliesen de aquel territorio los restantes y continuando actualmente estos servicios y su mérito con la resolución de sacrificar la vida en servicio de V. M.^a ⁶⁴⁵

Castellví, a les seves *Narraciones históricas*, també es refereix a aquesta derrota del Carrasquet a la vila de Valls. Al·legava que el seu atac estava empès per la ira i el desig de venjança contra el justícia i sotsbatlle del lloc, Pere Anton Veciana i Rabassa, a qui acusava d'haver realitzat diverses detencions d'insurgents.⁶⁴⁶

El fracassat atac a Valls va originar una polèmica historiogràfica sobre la direcció de la defensa de la ciutat. Tal com hem vist, va ser Baltasar Martí, batlle de Valls i cap de l'esquadra, el veritable protagonista d'aquesta defensa. Durant molts anys, la seva figura va quedar enfosquida pel relat que Ortega i Espinós va fer en la seva obra *Història de les Esquadres de Catalunya*, on atribueix el mèrit de la defensa a Pere Anton Veciana, sotsbatlle de la vila vellenca, i arriba fins i tot a plantejar un duel entre Veciana i el Carrasquet. Aquest duel, que mai no es va produir, pertany a la llegenda, tal com apuntava ja el Dr. Joan Papell en la seva obra *L'Origen dels Mossos d'Esquadra*, on expressa aquesta tesi que nosaltres compartim:

645 ACA. Villetes 364. Memorial de Baltasar Martí (21 de juny de 1720).

646 CASTELLVÍ, F. *op. cit.*, vol. 4, p. 666-667.

en l'episodi de la defensa de la vila de Valls, el dia 5 de desembre de 1719, atacada per les tropes del coronel Pere Joan Barceló, àlies Carrasclat o Carrasco, és falsa o pertany a la llegenda la mítica lluita entre Pere Anton Veciana i Carrasclat al Pati del Castell. També s'ha magnificat que el pes de la defensa recaigués en Pere Anton i el seu fill Pere Màrtir.⁶⁴⁷

No hi ha cap prova documental que acrediti l'esmentat enfrontament cos a cos entre tots dos. Va ser el mateix Pere Anton Veciana qui, en un memorial adreçat al rei, va narrar la seva participació en la defensa de Valls, de la qual no es declarava responsable, i va al·legar com a únic mèrit que es va distingir en la defensa. Respecte al seu fill, detalla que va resultar ferit durant l'atac: «no fue menor el que mostro en la defensa que la Villa de Valls hizo contra los sediciosos secuaces de Carrasquet en el año 1719 hallándose el suppte. sobbayle de aquella Villa, en cuya defensa quedó gravemente herido el hijo Primogénito del supptte».⁶⁴⁸

Novament, l'any 1723, en un segon memorial adreçat a la Reial Audiència i signat per Pere Anton Veciana, tornava a informar, en els mateixos termes, del seu paper durant la defensa de Valls i al llarg de la Guerra de la Quàdruple Aliança. En cap cas no es descriu com a cap de l'esquadra de Valls, ni deixa constància del suposat enfrontament personal amb el Carrasclat.⁶⁴⁹

D'altra banda, l'any 1721, Baltasar Martí va fer un memorial on recollia les seves activitats durant la guerra i feia esment del seu càrrec com a cap de l'esquadra i del seu paper durant la defensa de Valls.⁶⁵⁰ Uns mèrits que la Reial Audiència va reconèixer a Baltasar Martí davant del capità general de Catalunya l'any 1721.⁶⁵¹

L'onada de fred que a l'hivern de 1719 va assolir Catalunya no va frenar ni l'activitat insurgent ni la desenvolupada pel servei d'espionatge espanyol, que va informar el capità general de Catalunya que, a la nit del 8 de desembre, un destacament de 20 arcabussers francesos procedents d'una

647 PAPELL TARDIU, J, *op. cit.*, p. 185.

648 ACA. Villetes 366 (1721-1723). Memorial de Pere Anton Veciana i Rabassa al rei Felip V.

649 ACA. Consultas 134 (1722-1723). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (16 d'abril de 1723).

650 ACA. Consultas 131 (1721). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (17 de juny de 1721).

651 ACA. Consultas 132 (1721). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 de setembre de 1721).

guarnició establerta a Olot (Garrotxa) havien entrat a localitat de Figueres (Alt Empordà), després d'atacar els paisans armats que feien guàrdia a les portes de la vila. Si analitzem aquesta informació, podem extreure la conclusió que la població empordanesa gaudia d'una esquadra de paisans armats, similar a la resta de les ja establertes al territori, amb la finalitat de donar protecció a la vila i auxiliar les tropes espanyoles. Els insurgents van fer presoner un oficial de dragons que realitzava tasques de reclutament de tropes, alhora que van capturar dos antics austriacistes desertors. Les gestions realitzades per les autoritats amb l'objectiu de fer un pagament que permetés la llibertat d'aquestes persones no van resultar positives en no rebre cap resposta per part dels insurgents. La xarxa d'espies borbònics també informava, al marge de l'assalt a la vila de Figueres, que una força militar francesa formada aproximadament per uns 30 batallons restava al Rosselló i a la Cerdanya.⁶⁵²

El 9 de desembre, Joan Febrer, batlle de Centelles i cap de l'esquadra de paisans armats, va informar el marquès de Castel-Rodrigo de les malifetes realitzades per un soldat de cavalleria que, al llarg del camí entre Caldes de Montbui i Sant Feliu de Codines (Vallès Oriental), s'havia dedicat a robar aproximadament a vuit o nou persones. Quan aquest subjecte va arribar a la vila de Sant Feliu de Codines, el batlle va ordenar-ne la detenció. S'informava també que diversos grups de sediciosos havien passat per la zona de Sant Llorenç Savall (Vallès Occidental), motiu pel qual va ordenar a la seva esquadra perseguir aquestes partides, malgrat el temporal de pluja que estaven patint.⁶⁵³

Les manipulacions i conspiracions a l'ombra que el cardenal Giulio Alberoni havia dut a terme des de l'inici del conflicte van provocar que el 5 de desembre de 1719 fos desterrat en compliment d'un decret del mateix rei Felip V. Una decisió reial que ni la seva protectora, la reina Isabel de Farnesio, va poder evitar. El dia 11, el cardenal va partir des de Madrid cap a Barcelona per seguir fins a territori francès. Assabentat d'aquest viatge, l'oficial d'arcabussers francesos l'Estudiant de Sant Pol li va preparar un parany amb la intenció de capturar-lo al camí reial que unia Barcelona amb Girona. En arribar a la Ciutat Comtal, el tinent del rei li va proporcionar una escorta integrada per 50 soldats de cavalleria que, segurament, li va salvar la vida.

652 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 199. Carta de Salvador Prats i Matas al capità general de Catalunya (16 de desembre de 1719).

653 AGS. Secretaria de Guerra. Lligall suplement 214. Carta de Joan Febrer al marquès de Castel-Rodrigo (9 de desembre de 1719).

L'acció es va dur a terme el dia 26 de desembre, entre la una i les dues del migdia, concretament a l'alçada de la riera de Trentapasses, al terme municipal de Vallgorguina (Vallès Oriental). En aquell moment, 200 arcabussers francesos van atacar la comitiva sense poder capturar el cardenal, però sí que van aconseguir apropiar-se de part del seu equipatge. Durant l'enfrontament armat, va resultar mort un dels criats del cardenal, i un soldat de l'escorta i quatre efectius més van resultar mortalment ferits. Finalitzada la ràtzia i recomposta l'escorta del cardenal, va prosseguir el camí en direcció a França, des d'on embarcà camí de terres italianes.⁶⁵⁴

El 17 de desembre el general Luis Fernández de Córdoba, comandant militar de Tarragona, va ordenar que el batlle i un regidor de Valls, acompanyats per 100 membres de l'esquadra de paisans armats, s'adrecessin al poble de Vila-rodona (Alt Camp) amb la finalitat de perseguir un grup de sediciosos que presumptament descansaven en aquesta localitat.⁶⁵⁵

La retirada tàctica iniciada pels francesos, a mitjan mes de desembre cap a la Cerdanya francesa, amb la intenció de passar l'hivern, no responia a una treva estacional, ans al contrari. Tan bon punt van ser en territori francès, el marquès de Bonàs va ordenar al coronel Carrasclat que assaltés el castell de Gósol (Berguedà) i que, un cop controlat aquest punt fort, s'adrecés a la vila de Bagà (Berguedà). La idea era impedir que les tropes espanyoles el poguessin encerclar a la Cerdanya, per la qual cosa s'havia de bloquejar el pas a les tropes borbòniques perquè s'adrecés-

654 POUJOLAT, J. F. *Nouvelle collection des mémoires pour servir à l'histoire de France depuis le xiiie siècle jusqu'à la fin du xviiie, vol. 10*. París: Adolphe Everat et Compagnie, 1839, p. 556; EVANS CROWE, E.; RAINSFORD JAMES, G. P. *Lives of the most eminent foreign statesmen*, vol. 4. Londres: Longman, Rees, Orme, Brown & Green, 1837, p. 231; MOORE, G. *Lives of cardinal Alberoni, the Duke of Ripperda and Marquis of Pombal*. Londres: J. Rodwell, 1814, p. 131; *The British and Foreign Review*, vol. 18. Londres: Richard and John Edward Taylor, 1844, p. 107; COXE, W. *Memoirs of the Kings of Spain of the House of Bourbon from the Accession of Philip the Fifth to the Death of Charles the Third: 1700 to 1788*, vol. 2. Londres: Longman, Hurst, Rees, Orme and Brown, 1813, p. 234; CASTELLVÍ, F. *op. cit.*, vol. 4, p. 667-668; FRANK, C. P. *Geschichte des weltbekanten Cardinals Julii Alberoni, bis auf dessen jüngsthin erfolgtes Absterben*. Halle, 1753, p. 239; ANÒNIM. *Vierter Theil des Lebens Cardinals Julii Alberoni, degradirten Anjouistischen Premier-Ministers, in welchem noch einige Nachricht von seinen in Spanien und gantz Europa gemachten Intriguen erfolgtem Fall am Spanischen Hofe, und Arrest in Italien, auch dessen Relaxirung enthalten*, vol. 4, 1720, p. 67.

655 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Trasllet notarial de les racions de pa que la vila de Valls ha distribuït als paisans armats que integraven l'esquadra de Valls des del 19 de juny de 1719 fins al 24 de maig de 1720.

sin des del Berguedà cap a aquella comarca.⁶⁵⁶ Finalitzades les missions encomanades, el destacament d'arcabussers francesos del Carrasclat va marxar de la vila de Bagà en direcció a la Seu d'Urgell, i va deixar en aquesta població un destacament de 40 arcabussers amb la missió de fortificar la vila.⁶⁵⁷

Els arcabussers francesos van tornar a atacar el dia de Nadal de 1719. Novament, l'objectiu va ser la localitat de Sant Feliu de Guíxols (Baix Empordà). L'esquadra de paisans armats de la població els va fer front, però el factor sorpresa i l'elevat nombre d'assaltants van forçar els esquadristes a refugiar-se al monestir. Allà aconseguiren resistir, i evitar lliurar a l'enemic el monestir i les reserves de gra que hi havia a l'interior. Però, amb l'esquadra de paisans armats enclaustrada, els sediciosos van poder saquejar a pler la gabella de sal de la vila, i al mateix temps van obligar alguns mariners a transportar-los fins a Tossa de Mar, on van intentar vendre la sal que havien saquejat, però ningú no els la va voler comprar. L'endemà, els tres vaixells on viatjaven els sediciosos van tornar a Sant Feliu de Guíxols, d'on novament marxaren en direcció a Blanes i Canet de Mar. Un dels capitans dels vaixells, de nom Delignan i de nacionalitat francesa, va lliurar voluntàriament un carregament de pólvora, bales i tabac als arcabussers. Per aquest motiu, el baró d'Huart, governador militar del corregiment de Girona, va ordenar que fos detingut el dia 26 de desembre.⁶⁵⁸

Quatre companyies de fusellers de muntanya espanyols del capità Jeroni Baduà que es trobaven establertes a Tàrrega van sortir de la vila els dies 24, 25 i 26 de desembre amb la finalitat d'escortar un correu que venia de Madrid, així com diversos combois que marxaven direcció Solsona. Aquestes tropes no havien de tornar fins al 30 de desembre, motiu pel qual les autoritats municipals es van alarmar, ja que l'única força armada que

656 CASTELLVÍ, F. *op. cit.*, vol. 4, p. 667.

657 AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 205. Informe del tinent general Domingo Reco adreçat al marquès de Castel-Rodrigo (22 de desembre de 1719).

658 AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 226. Carta del baró d'Huart al marquès de Castel-Rodrigo (26 de desembre de 1719); AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 226. Carta del baró d'Huart al marquès de Castel-Rodrigo (30 de gener de 1720); JULIÀ FIGUERAS, B. «Notes guixolenques del segle XVIII. 2a part», *Revista de Girona*, n. 105, 1983, p. 358; DE LA FUENTE, P.; PUJOL HAMELINK, M. *La Reial Fabrica de Vaixells de Sant Feliu de Guíxols*. Girona: Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols i Diputació de Girona. Col·lecció Urània, Estudis Guixolencs, 25, 2010, p. 119-129.

restava a la població per tal de defensar-la de qualsevol atac que patís era l'esquadra de paisans armats.⁶⁵⁹

El 26 de desembre, Onofre Melcion, cap de l'esquadra d'Igualada (Anoia), va escriure al marquès de Castel-Rodrigo per sol·licitar-li les 64 escopetes que pertanyien a la seva esquadra i que es trobaven dipositades a la localitat de Cervera. En aquells moments, no hi havia forces de l'exèrcit que poguessin garantir la seguretat de la vila i els habitants, que tenien la moral molt alta, estaven disposats a defensar-se ells mateixos dels insurgents que gosessin atacar la població.⁶⁶⁰ Així, doncs, i en compliment de la sol·licitud peticionada, el 27 de desembre, el tinent general José Antonio Chaves y Osorio informava el capità general que havia donat les ordres oportunes perquè les armes que s'havien recollit el mes de juliol a l'esquadra d'Igualada i que restaven dipositades a Cervera es retornessin als destinataris originals.⁶⁶¹

El 29 de desembre, a la localitat de Valls, un destacament compost per 105 paisans armats a les ordres de Pere Anton Veciana i d'un regidor de la vila, es van desplaçar per ordre del comandant militar de Tarragona als pobles d'Alcover, Lilla i altres zones, per fer diferents batudes per aquells indrets amb la finalitat de donar seguretat a aquelles poblacions i intentar localitzar alguna partida austriacista. Fou precisament en les dates compreses entre finals del mes de desembre de 1719 i mitjan gener de 1720 que l'esquadra de Valls va ser comissionada per participar en diferents missions de caire militar.⁶⁶²

A la nit del 30 de desembre, un grup de sediciosos va assaltar la vila de la Selva del Camp. Es van adreçar a la casa d'Adrià Pellicer, batlle i cap de l'esquadra, que es trobava a Valls juntament amb la seva esquadra. Els sediciosos van detenir Juliana Pellicer, dona d'Antoni Pellicer, capità del regiment d'infanteria Sòria, així com la seva filla de 14 anys, Maria

659 AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 210. Carta del mariscal de camp Antonio Sotelo al cpità general de Catalunya (29 de desembre de 1719).

660 AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 214. Carta d'Onofre Melcion, cap de l'esquadra d'Igualada, al marquès de Castel-Rodrigo (26 de desembre de 1719).

661 AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 200. Carta del tinent general José Antonio de Chaves y Osorio al capità general de Catalunya (27 de desembre de 1719).

662 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Trasllat notarial de les racions de pa que la vila de Valls ha distribuït als paisans armats que integraven l'esquadra de Valls des del 19 de juny de 1719 fins al 24 de maig de 1720.

Pellicer. Els sediciosos se les van emportar presoneres a les muntanyes, així com el botí que van aconseguir en el saqueig de la casa. Els regidors i els clergues del poble van intentar impedir que els sediciosos s'emportessin les dones, però aquests van fer cas omís de les seves peticions i els informaren que, si no despenjaven els cadàvers de quatre sediciosos executats a la ciutat Tarragona, les matarien. Assabentat de la notícia, el general Luis Fernández de Córdoba va ordenar la detenció immediata de totes les dones de sediciosos que es trobessin i va ordenar a Jaume Martí, sotsbatlle de Tarragona, que fes detenir una germana del Carraslet que vivia a Reus. La germana del capitost austriacista estava embarassada, fet que va propiciar que la família presentés un fiador anomenat Francisco Casas, *La Chasse*, davant del general Luis Fernández de Córdoba, que li va exigir 100 doblons per a la hisenda reial. El fiador va marxar cap a Reus per buscar els diners, però no va tornar. Quan el general va saber la notícia d'aquest fet, va ordenar a Pedro de Saura que, amb un destacament militar, localitzés Francisco Casas i el traslladés detingut davant seu. Mentre això passava, els rebels van deixar en llibertat les dues dones, amb pagament previ de 26 doblons.⁶⁶³

El pagament del rescat el va fer Antoni Auger, adroguer de Reus i cobrador de la Reial Contribució, que va anar a peu fins a Riudoms, acompanyat per dos guerrillers austriacistes anomenats Pelat Torrabadell i Jaume Cañellas, per negociar el pagament de l'esmentat rescat. Les autoritats van obligar les viles de Reus, Riudoms i la Selva del Camp a pagar diners per l'alliberament. En aquesta reunió mantinguda amb els insurgents, al marge del pagament, també es va dirimir respecte a la imposició d'impostos a la vila de Reus que els insurgents havien establert amb l'objectiu de finançar la seva causa.⁶⁶⁴

A principis del mes de gener, el marquès de Castel-Rodrigo va encarregar a Jaume de Llissach la missió de garantir a la zona la seguretat dels camins que connectaven Solsona amb Barcelona.⁶⁶⁵ Així, doncs, el 2 de gener de 1720 Llissach va oficial al comandant militar de Cardona que li proporcionés armes i municions suficients per equipar els paisans

663 AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 225. Carta de Luis Fernández de Córdoba al marquès de Castel-Rodrigo (7 de gener de 1720); AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 225. Relació de detinguts a la presó de Reus (sense data).

664 VILÀ, C, *op. cit.*, p. 86.

665 AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 225. Carta de Jaume de Llissach al marquès de Castel-Rodrigo (3 de gener de 1720).

que pretenia reclutar per a una esquadra mòbil, i a l'intendent José Patiño que assumís la despesa del manteniment d'aquesta nova força. Finalment, s'adreçà al tinent general Domingo Reco perquè li proporcionés una formació de 25 dragons amb un sergent i un tinent, els quals, juntament amb la companyia de Marc Xipell i els paisans armats d'aquesta esquadra mòbil, formarien el destacament que havia de realitzar la protecció dels camins.⁶⁶⁶

Finalitzat el reclutament, Jaume de Llissach va sol·licitar al marquès de Castel-Rodrigo que el nomenés capità de l'esquadra mòbil que estava formant amb gent addicta de Manresa, Berga, Centelles i altres viles. Com a mèrits al·legava el grau de capità d'infanteria durant el regnat de Carles II d'Àustria. Respecte als seus comandaments, demanava, com a tinents subalterns, Francesc Janer, Xacó de Monistrol de Montserrat,⁶⁶⁷ i Bernat Moltó, de Manresa.⁶⁶⁸

Fou també a principis del mes de gener quan Pere Puig, batlle i cap de l'esquadra de Reus, va tenir un enfrontament amb un frare del convent dels franciscans d'aquesta localitat, que l'havia acusat de lladre en un sermó. Puig es va adreçar al convent per obligar el frare a retirar les seves paraules, però no se'n va retractar, motiu pel qual les autoritats borbòniques de la vila van oficial al governador militar de Tarragona que expulsessin l'esmentat frare, juntament amb els preveres Joan Oliva, Pau Montpeó i Gaietà Simó.⁶⁶⁹

Un cop les tropes franceses van abandonar el Pallars, el marquès de Castel-Rodrigo va ordenar al mariscal de camp Diego González que realitzés una operació contra les restes d'arcabussers francesos que hi havia a la zona de Tarragona, en concret a les muntanyes de Prades, Priorat i Ribera d'Ebre. Segons les informacions, els enemics disposaven d'uns 800 homes, no tots armats, i de 30 cavalls a les ordres del cunyat i del germà del Carrascllet, i de Josep Sabater, *Po Sabater*. A les instruccions enviades al mariscal

666 AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 225. Carta de Jaume de Llissach al marquès de Castel-Rodrigo (4 de gener de 1720).

667 Finalment, Francesc Janer es va integrar a la companyia de fusellers de muntanya que es va formar al correigiment de Manresa i que comandava el capità Josep Torà, veí de l'Albi.

668 AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 225. Carta de Jaume de Llissach al marquès de Castel-Rodrigo (28 de gener de 1720).

669 VILÀ, C, *op. cit.*, p. 84; FÀBREGAS ROIG, J. «Els frares del convent de Sant Francesc de Reus: la seva implicació a la Guerra de Successió i a la Guerra del Francès», a: *Actes del VII Congrés d'Història Moderna de Catalunya: «Catalunya, entre la guerra i la pau, 1713-1813»*. Universitat de Barcelona, Departament d'Història Moderna, 2013.

de camp Diego González se l'informava que, amb la finalitat d'acomplir les ordres rebudes, podia fer ús de totes les unitats militars que hi hagués en aquella zona i la rodalia. Entre aquestes unitats, hi figuraven esquadres de paisans armats: «Primero. Tendrá entendido que en Mora se halla D. Pedro Zacarías Maurin con su regimiento de Dragones a pie y cien caballos del Ejército, y diferentes escuadras de paisanos y milicias.»⁶⁷⁰

Imatge 5: Mota, F. (1910). *Retirada de l'exèrcit francès de Catalunya (1719) [quadre]. Recuperat de Sandoval del Río, M. Portfolio de historia de España, vol. 2. Barcelona: Seguí, 1910.*

Les operacions es van posar en marxa diligentment, i el 9 de gener de 1720 un destacament compost per 101 paisans armats de l'esquadra de Valls, i un nombre indeterminat de soldats, comandats pel coronel del regiment de cavalleria de Brabant, van realitzar una operació militar contra la insurgència a les muntanyes de Montagut i Querol que va durar dos dies. En aquesta operació, el cap del destacament de les esquadres era Pere Anton Veciana, juntament amb un regidor de Valls. Dos dies després d'iniciar la batuda, va ser detingut un caporal sediciós anomenat Platillo, que, posteriorment, va ser ajusticiat a Tarragona. En aquesta captura, hi van participar 120 soldats i membres de les esquadres del destacament de Valls.⁶⁷¹

670 AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 204. Instruccions del marquès de Castel-Rodrigo al mariscal de camp Diego González (sense data).

671 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Trasllet notarial de les racions de pa que la vila de Valls ha distribuït

El mateix dia 9, van ser remeses al comandant militar de Mataró, Antonio Santander, 330 armes (la meitat fusells i l'altra meitat escopetes), pólvora, bales i pedres fogueres per als soldats de la guarnició i l'esquadra de paisans armats de la vila.⁶⁷² El comandant militar, en previsió d'un assalt a la ciutat, va ordenar que l'esquadra de la ciutat augmentés els efectius en 200 homes més, escollits entre els més fidels de la població, per tal de fer front a qualsevol possible amenaça.

Latac no es va fer esperar i, a mig mes de gener, concretament durant la celebració d'una sessió de l'Ajuntament el dia 12, Josep Vendrell, regidor degà, juntament amb la resta de regidors de la vila, van ser informats pel comandant militar Antonio Santander de la Cueva, cap de la comandància de la ciutat de Mataró, que s'havia detectat la presència de 800 arcabussers francesos i guerrillers austriacistes dels quals havia transcendit la intenció d'assaltar la ciutat. Immediatament, es van donar les ordres pertinents per tal d'armar tots els allistats, se'ls va facilitar 200 fusells i se'ls va ordenar que preguessin posició en els llocs indicats per defensar la ciutat.

L'activació dels allistats es va realitzar sense novetats, amb l'excepció d'un veí, anomenat Gaspar Sala, que es va negar a participar en la defensa de la ciutat al·legant que no era natural de la vila, malgrat que hi residia, motiu pel qual l'Ajuntament el va detenir.⁶⁷³

Mentrestant, al nord de Catalunya continuava l'avanç de les tropes espanyoles. El 17 de gener, un destacament militar compost per tropes i paisans armats de l'esquadra de Berga es va dirigir a la ciutat de Ripoll, escortant un nou escamot reclutat per dos oficials del regiment de Waterford. Aquests efectius havien d'incrementar el gruix del regiment que, *a priori*, es trobava a Ripoll a l'espera que arribés. Però, quan aquesta columna va entrar a la ciutat, van observar que eren elles les primeres tropes espanyoles que alliberaven la població. Allí es van encarregar de custodiar

als paisans armats que integraven l'esquadra de Valls des del 19 de juny de 1719 fins al 24 de maig de 1720.

672 AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 224. Carta adreçada per Antonio Manso al marquès de Castel-Rodrigo (9 de gener de 1720); AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 224. Carta adreçada per Antonio Manso al marquès de Castel-Rodrigo (21 de gener de 1720); AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 224. Carta adreçada per Antonio de Santander de la Cueva a Antonio Manso (9 de gener de 1720); AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 224. Carta adreçada per Pedro Rubio a Antonio de Santander de la Cueva (8 de gener de 1720).

673 ACM. Acords 00-09. Acta de sessió de l'Ajuntament de Mataró amb data 12 de gener de 1720.

la ciutat fins a l'arribada del gruix de l'exèrcit, enmig de l'aclamació del poble i de les autoritats municipals.⁶⁷⁴

El 18 de gener, un destacament format per tropes i membres de l'esquadra de Valls, a les ordres d'un capità del regiment de cavalleria de Brabant, van iniciar una persecució que va durar dos dies contra insurgents austriacistes a les muntanyes d'Alcover (Alt Camp) i la Selva del Camp (Baix Camp).⁶⁷⁵

Dos dies després va ser publicat un ban del marquès de Castel-Rodrigo en què recordava la prohibició de portar armes a totes aquelles persones que no hi estiguessin autoritzades. Lesmentat edicte no feia sinó recordar altres disposicions anteriors, vigents des de l'aplicació del Decret de Nova Planta, sobre el desarmament de la població civil.⁶⁷⁶

El 21 de gener, un indeterminat grup d'arcabussers francesos i insurgents austriacistes van atacar la localitat de Montcada (Vallès Occidental) i van fer presoner el batlle, Parcero, que era també cap de l'esquadra de paisans armats de la vila, i un germà seu. Els insurgents van traslladar els presoners fins a un bosc de Sant Jeroni de la Murtra, al terme municipal de Badalona (Barcelonès), on van apunyalar el batlle. No van matar el seu germà, ja que el van fer servir d'hostatge, i demanaven 100 doblons per alliberar-lo.⁶⁷⁷

A la nit del 30 de gener, Jaume de Llissach va marxar amb un destacament compost per 100 efectius, entre fusellers de muntanya i paisans armats, des de la localitat de Manresa (Bages) en direcció a Montserrat, amb l'objectiu de capturar els grups de sediciosos que es refugiaven al massís muntanyós. Novament, les condicions meteorològiques van resultar decisives, ja que, en despuntar el dia, una densa boira envoltava la muntanya, la qual cosa dificultava les tasques de localització i va limitar la captura

674 AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 226. Carta de Cor Oriscot al marquès de Castel-Rodrigo (21 de gener de 1719).

675 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Trasllet notarial de les racions de pa que la vila de Valls ha distribuït als paisans armats que integraven l'esquadra de Valls des del 19 de juny de 1719 fins al 24 de maig de 1720.

676 AHG. Fons notarial de Palamós. Biblioteca. Impresos antics. I-206. Edicte del marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, sobre la prohibició de portar armes (20 de gener de 1720).

677 AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 199. Carta de Salvador Prats i Matas a Juan Antonio de Sorgeta (22 de gener de 1720).

únicament a dos insurgents. Jaume de Llissach va ordenar que un dels presoners, que estava malalt, fos enviat a Martorell (Baix Llobregat), mentre que l'altre el van utilitzar com a guia, amb la finalitat que els indiqués en quines coves o paratges s'amagava la resta del grup. Però, malgrat trobar nombrosos indicis de la presència dels sediciosos, no es va poder capturar ningú més perquè havien fugit direcció Vallbona d'Anoia (Anoia). Malgrat aquest fracàs relatiu, Jaume de Llissach va continuar la persecució dels sediciosos. Una pressió que va aconseguir que uns quants, que ja es trobaven força desmoralitzats, cerquessin la intermediació del rector de la vila de Collbató (Baix Llobregat) perquè fes d'intermediari amb Jaume de Llissach amb l'objectiu d'entregar-se voluntàriament a canvi d'un perdó. Coneixedor d'aquest punt, Llissach es va negar a informar-los, ja que únicament acceptaria la rendició si lliuraven un document on figurés el nom de tots els que formaven part del grup. Un llistat que va ser tramès al capità general de Catalunya, del qual va dependre la decisió de concedir-los l'indult o no.⁶⁷⁸

El dia 7, Joan Febrer, batlle i cap de l'esquadra de paisans armats de Centelles, va escriure una carta memorial al marquès de Castel-Rodrigo, en què exposava la seva implicació al llarg del conflicte bèl·lic i el paper que va tenir en la formació i coordinació de les esquadres de paisans armats de Castellterçol, Sentmenat, Sant Llorenç Savall i Gallifa.⁶⁷⁹

L'esquadra de paisans armats de Centelles va destacar per les operacions contra les partides de guerrillers austriacistes, com per exemple la batuda que va donar com a fruit la captura de 43 guerrillers, o la que va fer durant tot un mes al massís del Montseny, especialment a les localitats d'Àrbúcies i Viladrau, on la força comandada pel seu fill, Benet Febrer, va realitzar accions arriscades on va perillar la seva vida. L'eficàcia i l'eficiència d'aquesta esquadra va arribar al punt que, tant des de capitania general com des de la Sala del Crim de la Reial Audiència, van donar poders extraordinaris al batlle Febrer que el facultaven per poder concedir indults.

Aquesta esquadra també va realitzar funcions de policia judicial, com la detenció de quatre veïns del correngiment de Vic, per no haver-se acollit a l'indult ofert un cop finalitzada la Guerra de Successió. Antics seguidors austriacistes, alguns dels quals eren parents del batlle de Centelles, i que

678 AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 225. Carta de Jaume de Llissach al marquès de Castel-Rodrigo (3 de febrer de 1720).

679 AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 225. Carta de Joan Febrer al marquès de Castel-Rodrigo (7 de febrer de 1720).

van col·laborar en la persecució d'insurgents austriacistes durant els anys 1719 i 1720. El governador militar de Vic, el brigadier Liberato Lamo de Espinosa, va deixar quatre indults signats a l'esmentat batlle perquè fossin lliurats a aquestes persones quan es personessin, però mai no van anar a recollir-los per por de ser detinguts. Els implicats eren veïns de la zona de Viladrau i se'ls acusava d'haver atacat un destacament de les Guàrdies Valones en aquesta vila durant la Guerra de Successió. Però, malgrat aquests fets, anys després van col·laborar amb Joan Febrer, cap de l'esquadra de Centelles, durant la Guerra de la Quàdruple Aliança, ajudant-lo a perseguir insurgents austriacistes i arcabussers francesos, motiu pel qual la Reial Audiència va donar garanties que no serien perseguits si recollien l'indult.⁶⁸⁰

El 12 de febrer, al corregiment de Manresa, s'hi va realitzar una operació militar que va finalitzar amb la mort i captura d'alguns sediciosos, els quals, per ordre del marquès de Castel-Rodrigo, van ser penjats pels camins com a mostra del final que tindrien tots aquells que no s'entreguessin voluntàriament. El total d'insurgents austriacistes capturats en aquells moments en el corregiment de Manresa ascendia a quatre, dels quals han transcendit dades de tres: un paisà castellà que va ser capturat per una unitat de cavalleria i que va salvar la vida gràcies a col·laborar amb les autoritats borbòniques, informant-les de l'amagatall on es refugiava la resta d'insurgents; un capitost sediciós anomenat el Podeus, que va ser capturat gràcies a la informació proporcionada pel primer detingut al tinent general Domingo Reco, i l'Hereu Gallo, que es trobava reclòs a la presó de Manresa gràcies a la captura realitzada per l'esquadra mòbil de paisans armats de Jaume Llissach.⁶⁸¹

Els inicis de les negociacions de pau que van posar fi a la Guerra de la Quàdruple Aliança es van iniciar arran de la marxa del cardenal Giulio Alberoni al desembre de 1719. S'iniciava, doncs, un diàleg entre les grans potències implicades, on Felip V buscava el reconeixement internacional sobre les conquestes a Sardenya i Sicília, i la restitució britànica de l'illa de Menorca i de Gibraltar, perduts al tractat d'Utrecht. Però la rúbrica del

680 ACA. Consultas (1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (13 de juny de 1720); UPE. Fons de la Guerra de Successió. *Relacion de servicios del capitán de infantería D. Juan Febrer y Estrada, Bayle, que fue de la fidelíssima Villa, y Condado de Centellas; de antes, y despues de serlo en las turbaciones passades de este Principado de Cathaluña; y de D. Joseph, y D. Benito sus hijos.*

681 AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 226. Carta de Domingo Reco al marquès de Castel-Rodrigo (22 de febrer de 1720).

tractat de la Haia, el 17 de febrer de 1720, l'obligà a renunciar a totes les pretensions sobre aquests territoris, així com als seus drets sobre els Països Baixos i a ratificar-se en la renúncia al tron francès.⁶⁸²

Taula 42: Operacions militars destacades durant la 4a fase de la guerra (desembre de 1719 – febrer de 1720). Contraofensiva espanyola i retirada francesa del Principat (elaboració pròpia)

Iniciativa militar	Data	Acció	Resultat	Comarca
Exèrcit espanyol	05/12/1719	500 arcabussers francesos a les ordres del Carrasplet atacà Valls. Lesquadra de la vila rebutjà l'atac.	Victòria espanyola 	Alt Camp
Exèrcit francès	08/12/1719	Un destacament d'arcabussers francesos atacà Figueres i derrotà l'esquadra de la vila.	Victòria francesa 	Alt Empordà
Exèrcit francès	11/12/1719	Un destacament d'arcabussers francesos atacà Sant Celoni. L'atac fracassà amb l'arribada d'un destacament de tropes espanyoles.	Victòria espanyola 	Vallès Oriental
Guerrilla austriacista	12/12/1719	Un destacament d'arcabussers francesos assaltà i saquejà la vila d'Arenys de Mar.	Victòria espanyola 	Maresme
Exèrcit espanyol	12/12/1719	Arcabussers francesos atacaren un comboi de bagatges de les tropes espanyoles a Esparraguera.	Victòria francesa 	Baix Llobregat
Exèrcit francès	23/12/1719	Un destacament de fusellers de muntanya espanyols fou derrotat pels arcabussers francesos a Martorell i Manresa.	Victòria francesa 	Baix Llobregat-Bages
Guerrilla austriacista	24/12/1719	Guerrillers austriacistes ocuparen Torredembarra i la saquejaren.	Victòria austriacista 	Tarragonès

682 POJADA, P. «Els Pirineus moderns com a lloc de la conflictivitat i del diàleg. Una visió sobre les relacions humanes intenses». *Ripacurtia*, n. 4, 2006, p. 37.

Iniciativa militar	Data	Acció	Resultat	Comarca
Exèrcit francès	25/12/1719	Atac dels arcabussers francesos a Sant Feliu de Guixols. Lesquadra es refugià al monestir i resistí.	Victòria francesa 	Baix Empordà
Guerrilla austriacista	26/12/1719	Atac al comboi del cardenal Alberoni quan marxava a l'exili per part de l'Estudiant de Sant Pol, al terme de Vallgorguina.	Victòria austriacista 	Vallès Oriental
Guerrilla austriacista	30/12/1719	Guerrillers austriacistes ocuparen la Selva del Camp, saquejaren la casa del batlle (cap de l'esquadra) i segrestaren dues dones de la seva família.	Victòria austriacista 	Baix Camp
Exèrcit francès	31/12/1719	Un destacament d'arcabussers francesos atacà un comboi logístic al Bruc.	Victòria francesa 	Anoia
Exèrcit espanyol	01/01/1720	Tropes espanyoles ocuparen el monestir de Montserrat, on s'havien refugiat arcabussers francesos.	Victòria espanyola 	Bages
Exèrcit francès	01/01/1720	Arcabussers francesos assaltaren Castelló d'Empúries i la casa del veguer.	Victòria francesa 	Alt Empordà
Exèrcit espanyol	04/01/1720	Les tropes franceses evacuaren la Conca de Tremp. Unitats espanyoles ocuparen Organyà i iniciaren la reconquesta del Pallars i l'Alt Urgell.	Victòria espanyola 	Pallars Jussà – Alt Urgell
Exèrcit francès	04/01/1720	Tropes franceses atacaren un comboi espanyol a Adraén.	Victòria francesa 	Alt Urgell
Exèrcit francès	05/01/1720	Arcabussers francesos ocuparen Santa Coloma de Farners i obligaren els regidors a lliurar els impostos de la intendència de Catalunya.	Victòria francesa 	Selva
Exèrcit francès	08/01/1720	Tropes franceses atacaren un comboi espanyol a Adraén.	Victòria francesa 	Alt Urgell

Iniciativa militar	Data	Acció	Resultat	Comarca
Exèrcit espanyol	11/01/1720	Tropes espanyoles reconqueriren Puigcerdà, Bellver de Cerdanya i Prullans.	Victòria espanyola 	Cerdanya
Guerrilla austriacista	16/01/1720	La guerrilla atacà Sant Boi de Llobregat i provocà la mort del subdelegat d'intendència Josep Fornaguera i de nou soldats.	Victòria austriacista 	Baix Llobregat
Exèrcit espanyol – Esquadres	17/01/1720	Un destacament espanyol i l'esquadra de Berga reconqueriren Ripoll.	Victòria espanyola 	Ripollès
Exèrcit francès – Guerrilla austriacista	21/01/1720	Arcabussers francesos ocuparen Montcada, apunyalaren el batlle (cap de l'esquadra de paisans armats) i segrestaren el seu germà.	Victòria francesa 	Vallès Occidental
Exèrcit espanyol	22/01/1720	L'exèrcit espanyol reconquerí Castellciutat.	Victòria espanyola 	Alt Urgell
Exèrcit espanyol	24/01/1720	L'exèrcit espanyol realitzà operacions a Gavà, Begues i Sant Climent de Llobregat.	Victòria espanyola 	Baix Llobregat
Exèrcit francès	25/01/1720	Arcabussers francesos donaren mort a Marc Tomàs, veí de Sants, acusat d'espia. Tropes espanyoles perseguiren el grup i donaren mort a quatre arcabussers.	Victòria espanyola 	Barcelonès
Exèrcit espanyol	29/01/1720	Tropes espanyoles reconqueriren la Seu d'Urgell. L'Alt Urgell i la Cerdanya quedaren sota control espanyol. Les tropes franceses abandonaren Catalunya.	Victòria espanyola 	Alt Urgell – Cerdanya
Exèrcit espanyol – Esquadres	30/01/1720	Tropes espanyoles i paisans armats de Manresa realitzaren una operació guerrillera a Montserrat. Capturaren dos guerrillers austriacistes. La resta del grup demanà l'indult.	Victòria espanyola 	Bages

Iniciativa militar	Data	Acció	Resultat	Comarca
Guerrilla austriacista	30/01/1720	Guerrillers austriacistes entraren a Figueres. Saquejaren la casa del batlle. Alliberaren dos insurgents.	Victòria austriacista 	Alt Empordà
Exèrcit espanyol – Esquadres	01/1720	Tropes espanyoles i paisans armats detingueren a l'Albiol quatre arcabussers francesos, que foren executats.	Victòria espanyola 	Baix Camp
Exèrcit francès	02/02/1720	Arcabussers francesos atacaren diverses viles del Baix Llobregat i capturaren el bisbe de Barcelona.	Victòria francesa 	Baix Llobregat
Exèrcit espanyol – Esquadres	12/02/1720	Tropes espanyoles i membres de les esquadres realitzaren una acció antiguerrilla al Bages, i capturaren quatre guerrillers que foren executats.	Victòria espanyola 	Bages
Guerrilla austriacista	02/1720	Guerrillers austriacistes assaltaren uns traginers entre Molins de Rei i Sant Feliu de Llobregat.	Victòria austriacista 	Baix Llobregat
Guerrilla austriacista	14/02/1720	Guerrillers austriacistes assaltaren un comboi de 38 mules entre les localitats de Sant Martí de Llémèna i Sant Esteve de Llémèna. Demanaren rescat pels traginers.	Victòria austriacista 	Alt Empordà
17/02/1720		Signatura del tractat de la Haia. Finalitza la Guerra de la Quàdruple Aliança		

6.2 Anàlisi del paper militar de les esquadres de paisans armats durant la Guerra de la Quàdruple Aliança

L'estratègia militar del marquès de Castel-Rodrigo al front de batalla de Catalunya va ser clarament defensiva. La inferioritat numèrica espanyola vers l'enemic francès era compensada per la informació facilitada pels serveis secrets, que alertaven que l'atac principal a Catalunya es produiria a partir del mes de setembre. Les primeres operacions franceses al País Basc, Navarra i l'Alt Aragó eren únicament una maniobra diversiva per obligar l'exèrcit espanyol a dividir les seves poques forces.

A causa de la manca de tropes, el capità general va decidir que les forces regulars de l'exèrcit espanyol es posicionessin fonamentalment a la zona fronterera amb França, especialment a les comarques d'Osona i de Girona, per on el capità general de Catalunya temia que es produís la major ofensiva, tal com va succeir a partir del mes de setembre de 1719. La resta de tropes regulars es va encarregar de la custòdia de les fortesales i grans ciutats del Principat de Catalunya. Un objectiu que es va aconseguir, ja que al final de la guerra únicament les fortesales de Castell Lleó i de la Seu d'Urgell van ser ocupades, mentre que ciutats com Lleida o Girona van ser defensades de manera efectiva i van evitar que caiguessin en mans enemigues. La resta de tropes regulars espanyoles va ser destinades a protegir les vies de comunicació amb l'Aragó, per formar una línia defensiva que permetés garantir l'arribada de reforços al Principat de Catalunya. En aquestes missions, rebien el suport de les esquadres de paisans armats de Cervera, Manresa, Igualada i Martorell.

L'intent del coronel Bernic d'establir a la Llacuna un punt estable a la rereguarda des d'on atacar les vies de comunicació amb l'Aragó i València va fracassar. Únicament van poder realitzar accions de guerrilla contra alguns combois que transportaven bagatges, però van ser incapaços d'ocupar ciutats com Balaguer, Cervera, Manresa, Igualada o Martorell, fet que hauria permès tallar de manera permanent les comunicacions entre el Principat i l'Aragó.

Les esquadres de paisans armats van jugar un paper importantíssim en la protecció d'aquesta via de comunicació. Un exemple clar el trobem en l'esquadra de Cervera, que, juntament amb la de Manresa, va esdevenir vital per donar suport a les tropes regulars espanyoles i mantenir oberta aquesta via de comunicació. Les seves funcions van consistir en l'escorta de combois i en la realització d'operacions antiguerilleres contra els arcabussers francesos.

L'acció militar dels batallons d'arcabussers catalans al servei de França no va donar lloc a una revolta armada important que posés en perill l'estratègia militar defensiva espanyola.

Els focus insurreccionals més importants es trobaven a les zones muntanyenques del Priorat, l'Alt Camp, l'Alt Penedès, la Segarra, el Lluçanès, el Vallès i el Maresme, des d'on els insurgents, auxiliats pels arcabussers francesos, realitzaven les operacions contra les vies de comunicació i les viles.

Hem de cercar el fracàs de la pretesa revolta austriacista a Catalunya en quatre causes:

- El suport escàs que el poble de Catalunya, esgotat per la Guerra de Successió, va mostrar als arcabussers francesos.
- La pèssima imatge que transmetia el Carraslet amb els seus nombrosos robatoris i saquejos indiscriminats contra persones i propietats. La negativa a integrar-se en un batalló d'arcabussers quan es va enrolar a l'exèrcit francès venia donada pel fet que volia actuar de manera independent, sense cap comandant militar que el supervisés, situat com a cap d'una companyia que posteriorment transformaria en un batalló. Aquesta negativa respon al desig personal de dur a terme una autèntica campanya de bandidatge contra la població catalana a les comarques tarragonines. Aquests robatoris, segrestos i violacions van fer que la criminalització vers la seva persona respongués a la realitat de les seves accions. Fins i tot els alts comandaments militars francesos eren conscients que el Carraslet duia a terme accions pròpies del bandolerisme, fet que provocà que el definissin com a criminal, emprant termes com «bandit, assassí o lladre» quan s'hi referien.
- La manca de col·laboració dels antics dirigents austriacistes amb els arcabussers francesos a les ordres de comandaments catalans. Bona part del sector austriacista actiu a Catalunya es va mostrar molt escèptic amb l'aparició en escena del Carraslet i de la resta de comandaments austriacistes catalans que obeïen les ordres emeses des de França, i que cometien tota mena de delictes contra les persones i els béns.⁶⁸³

Francesc de Castellví no va defensar les accions dutes a terme pel Carraslet ni per la resta de comandaments catalans al front d'unitats d'arcabussers francesos. Un posicionament compartit des de Viena, on destacats militars, com el coronel català Antoni Desvalls,⁶⁸⁴ es van negar a liderar la guerrilla austriacista

683 CASTELLVÍ, F. *op. cit.*, vol. 4, p. 663-664.

684 Antoni Desvalls i de Vergós. Va néixer al Poal (Pla d'Urgell) el 21 de febrer de 1666. Va ingressar a l'exèrcit per fer la carrera militar durant el regnat de Carles II d'Àustria, i va assolir el grau de capità. A l'inici de la Guerra de Successió, va lluitar a favor de l'arxiduc Carles. Destaquen les seves accions a les comarques de l'Urgell, el Segrià, la Segarra i la Ribagorça. Es va posicionar a favor dels austriacistes l'any 1705. Per les seves accions, l'arxiduc Carles el va nomenar marquès del Poal. Se li va encarregar la defensa de Barcelona i va dirigir les operacions austriacistes durant les campanyes dels anys 1707 i 1710. També va participar en la defensa

a Catalunya en acceptar que l'arxiduc Carles havia renunciat al regne d'Espanya i s'havia alineat a la coalició de la Quàdruple Aliança. Sevidenciava així la inutilitat de sotmetre Catalunya a més patiment.⁶⁸⁵

Per tant, Antoni Desvalls considerava que les accions del Car-rasclat, així com de la resta d'austriacistes al servei de França, atemptaven contra el poble català en tractar-se d'accions indignes que només produïen un dany irreparable al poble de Catalunya.

De ben segur que la presència d'aquests comandaments catalans que vestien uniformes de l'exèrcit francès no aixecava gaires simpaties als austriacistes residents a Catalunya o a Viena, i més si tenim en compte que es trobaven sota les ordres directes del mariscal Berwick, màxim responsable de la caiguda de la ciutat de Barcelona l'11 de setembre de 1714.

- La constitució de les 93 esquadres de paisans armats va permetre assegurar gran part del territori català i aturar així el moviment sediciós en determinades zones. La mobilització de més de cinc mil seguidors catalans filipistes situava les esquadres en una posició de superioritat numèrica vers els batallons d'arcabussers francesos. Una superioritat que, sumada al coneixement del territori i del paisanatge autòcton de la zona, els dotava d'unes elevades probabilitats d'èxit en les seves accions.

de la vila de Cardona l'any 1711. L'any 1713 va formar el regiment de cavalleria Sant Jaume i va ser-ne nomenat coronel. Al capdavant d'aquest regiment, va lluitar a la zona interior del Principat contra les tropes borbòniques. Durant el setge de Barcelona, li van encarregar l'aixecament de les forces austriacistes a l'interior del Principat per alleugerir la pressió de les tropes borbòniques sobre la ciutat. Va aconseguir unes quantes victòries, com per exemple al combat de Mura (7 de maig de 1713) o a la batalla de Talamanca (13-14 d'agost de 1714), on va causar unes sis-cents baixes a les tropes borbòniques entre morts i ferits. Amb la caiguda de la ciutat de Barcelona, l'11 de setembre de 1714, Antoni Desvalls es va dirigir fins al castell de Cardona, el qual estava sota comandament del seu germà. Finalment, el 18 de setembre de 1714 aquesta fortalesa va capitular. Antoni Desvalls es va exiliar embarcat direcció Gènova i des d'allà a la cort de Viena. Va continuar la carrera militar a l'exèrcit austríac participant l'any 1716 com a comandant d'una divisió en la lluita contra l'Imperi turc a terres hongareses. Va morir a Viena el 7 de juliol de 1724.

685 CASTELLVÍ, F, *op. cit.*, vol. 4, p. 648; ALCOBERRO PERICAY, A. *L'exili austriacista (1713-1747)*, vol. 1. Barcelona: Fundació Noguera, 2002, p. 179-181.

Durant l'ofensiva francesa de l'estiu de 1719, les esquadres de paisans armats van ser criticades per alguns comandaments militars, entre els quals destaca la figura del general Domingo Reco, cap del corregiment de Manresa, el qual va ordenar el desarmament de les esquadres situades al seu territori. Una decisió errònia, ja que poc temps després va reconsiderar que l'existència de les esquadres permetria ajudar les forces regulars en la lluita contra els francesos.⁶⁸⁶

Per la seva banda, els batallons d'arcabussers van ser incapaçs d'aconseguir controlar grans ciutats que els servissin com a base d'operacions. Únicament van sotmetre la ciutat de Reus, que, gairebé immediatament, van abandonar. Els fracassos de la presa de Berga i Valls en són un exemple. Defugien sistemàticament el combat amb ciutats importants on el contingent d'esquadristes fos nombrós, com ara Mataró, Vic, Cervera o Berga.

Però, malgrat aquesta efectivitat aparent, els arcabussers francesos van aconseguir derrotar 26 esquadres de paisans armats d'un total de 91, i van deixar fora de combat un total de 986 seguidors filipistes que formaven part d'aquestes unitats.

A l'efecte comptable, entenem per *esquadra derrotada* la que va ser atacada i destruïda per l'enemic, però no la que, per qüestions tàctiques dels comandaments militars espanyols, va ser desarmada, com és el cas d'alguna esquadra dels corregiments de Manresa, Vilafranca i Tarragona, que, posteriorment, es van tornar a reinstaurar. Al corregiment de Vic en van ser derrotades tres; al de Manresa, dues; al de Vilafranca, dues; al de Barcelona, dues; al de Cervera, sis; al de Tarragona, set, i a Lleida, Tortosa, Puigcerdà i Girona, una per corregiment. Per tant, analitzant aquest llistat d'esquadres derrotades, observem un indicador geogràfic clar respecte a on es concentrava territorialment l'activitat militar dels arcabussers francesos i la guerrilla austriacista.

La major part de les esquadres derrotades es concentrava als corregiments de Cervera i Tarragona. En el cas de Tarragona, cal atribuir aquestes derrotes a l'acció del coronel d'arcabussers francesos Carraslet, mentre que les accions del corregiment de Cervera corresponien a altres comandaments d'arcabussers, a la guerrilla austriacista i a l'acció conjunta amb l'exèrcit francès, situat a la Conca de Tremp i al nord de la Noguera.

686 MERCADER RIBA, J. *Els capitans generals*. Barcelona: Teide, 1957, p. 75.

**Taula 43: Esquadres i esquadristres derrotats per corregiments
(elaboració pròpia)**

Corregiment	Esquadra	Allistats
Vic	Olot	50
Vic	Ripoll	50
Vic	Sant Joan de les Abadesses	30
Vilafranca	Piera	30
Vilafranca	La Llacuna	30
Manresa	Sallent	40
Manresa	Monistrol de Montserrat	30
Cervera	Guissona	30
Cervera	Calaf	30
Cervera	Sanatija	30
Cervera	Oliana	30
Cervera	Ponts	30
Cervera	Agramunt	30
Lleida	Vilanova / Santa Maria de Meià	30
Tortosa	Flix	30
Tarragona	Falset	50
Tarragona	L'Albi	20
Tarragona	Tivissa	30
Tarragona	Prades	30
Tarragona	Sarral	30
Tarragona	Cambrils	30
Tarragona	Alforja	?
Girona	Blanes	30
Puigcerdà	La Seu d'Urgell	216
Barcelona	Sant Vicenç dels Horts	30
Barcelona	Molins de Rei	20
Total	26 esquadres derrotades	986 esquadristes

Aquestes dades ens indiquen que l'activitat dels arcabussers francesos contra les esquadres, excepte el cas de l'esquadra de la Seu d'Urgell, derrotada íntegrament per l'exèrcit francès, va ser eficaç.

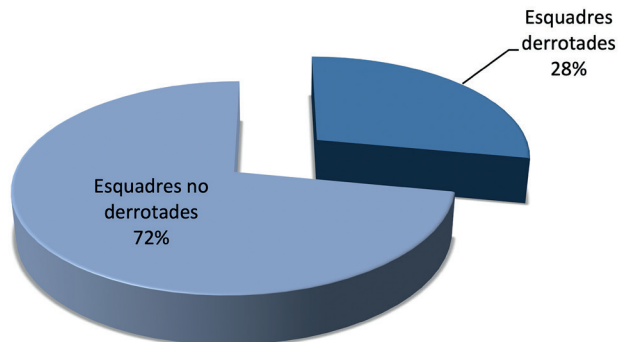

Figura 6: Comparativa percentual d'esquadres derrotades i no derrotades (elaboració pròpia).

La figura 6 mostra que el nombre total d'esquadres derrotades assoleix un percentatge del 28,57% del total, és a dir, 26 de les 91 existents al Principat de Catalunya. Aquesta dada pot interpretar-se com a força elevada i donar peu a una valoració equivocada respecte a l'efectivitat militar de les esquadres. Una interpretació d'aquesta naturalesa seria errònia, ja que les dades recollides a la taula 44 mostren que les accions militars franceses no van suposar en cap moment una reducció destacable de la capacitat operativa de les esquadres.

Si analitzem els corregiments de Vic, Cervera i Tarragona, llocs on es concentra el major nombre d'esquadres derrotades, veurem que el fet de ser eliminades no va suposar una pèrdua de la capacitat operativa. Els esquadristes derrotats mai no van arribar al 30% dels efectius mobilitzats. Per exemple, al corregiment de Cervera, veiem que els arcabussers francesos, la guerrilla austriacista i l'exèrcit francès van derrotar sis de les nou esquadres establertes al territori (un 66,7%), però van ser incapaces de derrotar les més importants: el nombre d'esquadristes derrotats ascendeix a 180 (17,8%) d'un total de 1.010 allistats.

En el cas de Tarragona, els arcabussers francesos comandats pel coronel Carrasclat van derrotar set de les tretze esquadres de paisans armats del corregiment (53,8%). El nombre d'esquadristes derrotats va ser 190 (28,8%) d'un total de 660.

A Vic, les esquadres derrotades per l'exèrcit francès i pels arcabussers comandats pel coronel Francesc Bernic van ser tres d'un total de vuit (37,5%), mentre que el nombre d'esquadristes derrotats va ser 130 d'un total de 738 allistats (17,6%).

Finalment, no hi ha constància que les esquadres del corregiment de Mataró haguessin patit cap derrota que en suposés la desaparició.

Taula 44: Comparativa entre el nombre d'esquadres i esquadristes per corregiments i les esquadres i esquadristes derrotats (elaboració pròpia)

Corregiment	Esquadres paisans	Esquadristes	Esquadres derrotades	Esquadristes derrotats
Vic	8	738	3 (37,5%)	130 (17,6%)
Vilafranca	9	535	2 (22,2%)	60 (11,2%)
Manresa	7	752	2 (25%)	70 (9,3%)
Cervera	9	1.010	6 (66,7%)	180 (17,8%)
Lleida	8	290	1 (14,2%)	30 (10,3%)
Tortosa	6	210	1 (16,6%)	30 (14,2%)
Tarragona	13	660	7 (53,8%)	190 (28,8%)
Girona	10	250	1 (10%)	30 (12%)
Puigcerdà	1	216	1 (100%)	216 (100%)
Barcelona	7	170	2 (28,5%)	50 (29,4%)
Mataró	14	505	0	0

Analitzades aquestes dades, se'n pot extreure que la major part dels atacs materialitzats pels arcabussers francesos es van concentrar en esquadres que tenien menys de 30 efectius. Així, doncs, podem afirmar que la derrota d'un 30% de les esquadres actives al territori no va suposar una pèrdua significativa d'efectius. No van patir una derrota estratègica rellevant, ja que ni els arcabussers francesos ni la guerrilla austriacista van ser capaços de derrotar cap de les grans esquadres.

Hem d'assenyalar que les missions militars encarregades a les esquadres, consistents a garantir la seguretat a la rereguarda de l'exèrcit espanyol, controlar les viles més importants per on transitaven les vies de comunicació més estratègiques, escortar els combois de l'exèrcit o participar en la lluita antiguerriera, van ser, sens dubte, realitzades amb èxit. Assenya-

lem que en cap ocasió, ni estratègicament ni tàcticament, els arcabussers francesos no van poder derrotar el mur de contenció a la insurgència que suposaven les esquadres de paisans armats, que van esdevenir una ajuda extraordinària per a les forces regulars de l'exèrcit espanyol.

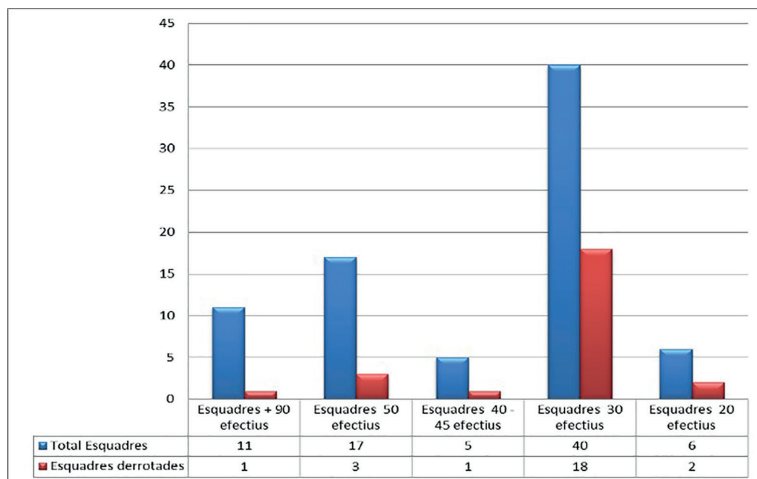

Figura 7: Comparativa del total d'esquadres amb les que van ser derrotades agrupades per nombre d'efectius (elaboració pròpia).

VII. ESQUADRES DE PAISANS ARMATS A LA POSTGUERRA (1720-1736)

7.1 Les Esquadres de Paisans Armats a la fi de la Guerra de la Quàdruple Aliança

La fi de la Guerra de la Quàdruple Aliança no es va traduir en una immediata pau a l'interior de Catalunya, ja que part dels catalans que havien format part dels arcabussers francesos que no es van voler acollir a l'indult o que tenien processos per fets delictius, així com molts guerrillers austriacistes, van iniciar una carrera delinqüencial en el camp del bandolerisme.

Però no tots van voler agafar el camí de la delinqüència, ja que a la fi de la guerra, i acollint-se a l'indult reial, uns quants catalans que havien format part dels fusellers de muntanya de França es van personar a les seves localitats i van comparèixer davant de les autoritats militars per ser exculpats dels seus càrrecs penals. Tàrrega no en fou l'excepció, i diversos fusellers de França van personar-se, a la darrerria del mes de febrer, davant de Ramon Terés per tal de fer efectius els seus indults. Aquestes peticions foren transmeses per carta a les autoritats militars corresponents, ja que el comandant militar de la vila havia marxat a Ponts.⁶⁸⁷

Però les operacions contra aquests grups de bandolers van continuar fins a principis de mes de març de 1720. Pere Anton Veciana comandava un grup d'esquadristes que es trobava a la localitat de Reus a l'espera d'ordres de la superioritat. En aquells moments, Veciana no disposava de l'efectiu suficient per poder sufragar l'emolument diari d'un ral de plata que els esquadristes percebién pels seus serveis. Tement l'aparició dels primers problemes d'indisciplina derivats de la manca de pagament dels salaris, sol·licità a un amic personal seu, resident a Reus, la suma de tres doblons per tal de poder liquidar el sou dels seus homes.

Els Mossos d'Esquadra col·laboraven amb les tropes del regiment de Brabant en les operacions antiguerrikeres que realitzaven. El coronel si-

687 AHL. Fons família Jover. 6/211. Certificació de Ramon Terés, cap de l'esquadra de Tàrrega, perquè gaudeixin d'indult reial uns quants soldats (Tàrrega, 2 de març de 1720).

tuat al capdavant d'aquest regiment enaltia el comportament militar dels paisans armats filipistes, als quals havia felicitat pel seu bon comportament i correcció en les missions militars encomanades.⁶⁸⁸

El 4 de març, i en compliment de les ordres emeses pel tinent coronel del regiment de Brabant, l'esquadra de Valls, juntament amb l'exèrcit, va iniciar tot un seguit d'operacions contra la insurgència austriacista a les muntanyes del Montagut. L'operatiu va durar tres dies i hi van participar un centenar d'efectius de l'esquadra de Valls comandats per Pere Anton Veciana, sotsbatlle d'aquesta vila.⁶⁸⁹

Les demandes d'implicació de l'esquadra de Valls arreu del corregiment s'acumulaven: amb data 9 de març, el batlle d'Alcover (Alt Camp) va demanar la presència al seu municipi de cent efectius de l'esquadra de Valls, on van restar-hi dos dies; el dia 15 de març, 20 efectius es van desplaçar fins a la Secuita (Tarragonès) per fer un seguiment dels rebels durant un dia;⁶⁹⁰ el 16 de març, el batlle de Valls, acompanyat per 70 esquadristes, es va desplaçar fins al poble de Picamoixons, al terme municipal de Valls (Alt Camp), i al coll de Lilla, en persecució de sediciosos durant dos dies.⁶⁹¹

El 10 de març, la pressió exercida per l'exèrcit i les esquadres arreu del territori tarragoní provocà que alguns insurgents austriacistes optessin per depositar les armes i fugir del territori català.⁶⁹²

El 18 de març, el comandant militar de Tarragona ordenà a Baltasar Martí, batlle de Valls i cap de l'esquadra de paisans armats de la vila, que encapçalés una força de 100 efectius de la seva esquadra, fins al Pont d'Armentera, en persecució de sediciosos refugiats en aquells paratges.⁶⁹³ Una operació militar que es tornà a repetir el dia 25 d'aquell mateix mes, quan,

688 ACAC. Fons Col·lecció Rafel Castells. Carta de Pere Anton Veciana al batlle i regidors de Valls (1 de març de 1720).

689 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Trasllat notarial de les racions de pa que la vila de Valls ha distribuït als paisans armats que integraven l'esquadra de Valls des del 19 de juny de 1719 fins al 24 de maig de 1720.

690 *Ibid.*

691 *Ibid.*

692 BALANZA, F., *et al.*, *op. cit.*, p. 138. Informació extreta i citada per l'autor del manuscrit de Magí Castells, titulat *Notes històriques de la vila de Sant Boi del Llobregat*.

693 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Trasllat notarial de les racions de pa que la vila de Valls ha distribuït als paisans armats que integraven l'esquadra de Valls des del 19 de juny de 1719 fins al 24 de maig de 1720.

sota el comandament del tinent coronel Almenys, es va tornar a desplaçar al mateix lloc un centenar de membres de l'esquadra de Valls, en una acció que es va perllongar quatre dies.⁶⁹⁴

Fora de les terres tarragonines, també hi continuaven les operacions. El dia 20 de març, un destacament militar va localitzar a Sant Climent de Llobregat (Baix Llobregat) un escamot de guerrillers austriacistes mentre dinaven a l'hostal del poble. Una part dels guerrillers va poder fugir, però els soldats van capturar l'anomenat lo Fill del Baró, de 18 anys d'edat i germà del guerriller austriacista amb el mateix sobrenom que el dia 10 de març havia embarcat des de Vilanova i la Geltrú. Una vegada capturat el presoner, el van despullar i li van col·locar el cep, i va morir, més tard, a la presó. Aquell mateix dia, els soldats varen matar, a la Treballada, un seguidor austriacista anomenat lo Fill del Batlle.⁶⁹⁵

També al Baix Llobregat, el 30 de març, de nou un destacament militar, compost per 300 soldats, 150 granaders, 50 fusellers de muntanya i cinquanta soldats de cavalleria, va anar a Sant Boi de Llobregat, i, després de dinar, es va adreçar als pobles de Molins de Rei, Corbera del Llobregat, Sitges i el Pla del Penedès per perseguir partides d'insurgents austriacistes.⁶⁹⁶

Les autoritats borbòniques, conscients del problema que s'originava amb l'aparició d'aquestes partides de bandolers, van prendre les mesures necessàries per posar fi a aquest perill.

Per una d'aquestes accions va ser publicat un ban datat l'1 d'abril de 1720, emès pel marquès de Castel-Rodrigo, en què es permetia a les autoritats detenir, engarjolar, o donar-li mort si fos necessari, qualsevol persona que portés armes sense autorització. També s'ordenava als justícies i regidors dels pobles que realitzessin les llistes dels veïns que havien marxat de les seves cases durant el conflicte per allistar-se als arcabussers francesos, així com dels fets o crims que van cometre. Alhora, s'ordenava la recerca de totes les armes amagades, per evitar-ne l'ús per part dels bandolers.⁶⁹⁷

694 *Ibid.*

695 No podem precisar si era el fill del batlle o era un sobrenom; al nostre parer, ens inclinem per la segona opció.

696 BALANZA, F., *et al, op. cit.*, p. 138. Informació extreta i citada per l'autor del manuscrit de Magí Castells, titulat *Notes històriques de la vila de Sant Boi del Llobregat*.

697 AHG. Biblioteca. Impresos antics, I-153. Edicte del marquès de Castel-Rodrigo que dona publicitat a l'acord de la Reial Audiència sobre el seguiment dels sospitosos de portar armes i d'haver comès delictes en època de guerra (1 d'abril de 1720); JIMÉNEZ SUREDA, M. Art. cit., p. 107.

Aquests llistats amb les persones sospitoses van ser tramesos pels respectius comandants militars dels corregiments a les diferents alcaldies de les seves demarcacions per tal de localitzar els noms que hi apareixien i que la Reial Audiència pogués obrir procediments criminals contra aquestes persones.⁶⁹⁸

El capità general era conscient de la necessitat de rearmar els justícies dels pobles per poder fer front, d'una manera definitiva, a les restes d'arcabussers francesos i guerrillers austriacistes que, malgrat haver-se acabat la guerra, continuaven practicant el bandolerisme. Així, doncs, va ordenar a la Reial Audiència que elaborés un projecte a aquest efecte, que rebria el vistiplau del mateix capità general el 30 de març de 1720.⁶⁹⁹ El 5 d'abril⁷⁰⁰ es va aprovar el reglament que coordinava la distribució i l'ús de les 8.117 armes que s'havien de distribuir entre 1.137 localitats. En un primer moment, les armes es van destinar als pobles grans i mitjans i, des d'allà, entre el 15 d'abril de 1720 i el 20 de febrer de 1721, van repartir-les a les poblacions més petites. Aquest repartiment inicial es va veure incrementat, posteriorment, amb un total de 1.523 armes distribuïdes entre 385 pobles que n'havien quedat exclosos en un primer moment, i va establir-se, per tant, un repartiment total de 9.640 armes a 1.522 pobles.⁷⁰¹

El 2 d'abril de 1720, el comandant militar de Tarragona va encarregar a l'esquadra de Valls, que disposava d'un total de 30 efectius, que escortés un grup de reclutes durant tota una jornada.⁷⁰² Dos dies després, 31 esquadristes vallencs, comandats per un regidor de la vila, es van desplaçar fins al Catllar per perseguir grups de sediciosos.⁷⁰³

El 9 d'abril de 1720, un grup de bandolers va assassinar al lloc conegut com a torrent Mal, al terme municipal de Navès (Solsonès), tres vianants que des de Solsona es dirigien a Berga. Entre els morts hi havia Francisco Clusa i Ferrer, un propietari d'aquesta última localitat. L'endemà va marxar

698 ACVOC. Ordres (1720). Carta del comandant militar de Mataró a l'Ajuntament de Terrassa (13 de maig de 1720).

699 ACA. Villetes 364.

700 ACA. Consultas 128.

701 ACA. Consultas 130; ACA. Consultas 210.

702 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Trasllat notarial de les racions de pa que la vila de Valls ha distribuït als paisans armats que integren l'esquadra de Valls des del 19 de juny de 1719 fins al 24 de maig de 1720.

703 *Ibid.*

des de Berga un fort contingent de paisans armats de l'esquadra d'aquesta ciutat en persecució dels assaltants.⁷⁰⁴

Les operacions de les esquadres també es van desenvolupar a les Terres de l'Ebre, com les esdevingudes el 10 d'abril de 1720, quan tres mossos de l'esquadra de Móra d'Ebre van capturar a la Torre de Fontaubella (Priorat) dos insurgents austriacistes que van ser traslladats fins a la ciutat de Tarragona, on van ser executats a la força.⁷⁰⁵

El 27 d'abril, es va dictar un ban en què s'oferia la possibilitat d'acollir-se a l'indult a tots aquells catalans que s'havien allistat als arcabussers francesos, tot i que quedaven exclosos d'aquest perdó els que haguessin comès crims contra els llocs sagrats, haguessin atemptat contra les autoritats civils o militars, fora de les accions de guerra, o haguessin comès crims altament rebutjables.⁷⁰⁶

El mes de maig de 1720, encara quedaven reductes insurgents austriacistes a la zona del Baix Llobregat i, mentre uns quants van optar per fugir en vaixell, en direcció a la protecció anglesa que brindava Menorca, altres continuaren actius i refugiats a les muntanyes del Garraf.⁷⁰⁷

Davant d'una possible revifalla del bandolerisme, el marquès de Castel-Rodrigo va ordenar, a mitjan mes de maig, a la Reial Audiència que fes un escorcoll general al Principat per tal de localitzar armament amagat pels bandolers a coves, boscos i altres paratges. En la seva ordre, demanava que s'escorcollessin, fins i tot, les esglésies a la recerca d'aquests arsenals insurgents.⁷⁰⁸ La resposta de la Reial Audiència va ser que aquesta diligència s'havia de dur a terme amb el suport i l'autorització de les autoritats eclesiàstiques.⁷⁰⁹

704 VILARDAGA CAÑELLAS, J. *Efemérides bergadanas*. Manresa: Imprenta y Encuadernaciones de San José, 1919, p. 157.

705 ACA. Consultas 129 (1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (23 d'abril de 1720).

706 AHG. Corregiment de Girona, sign. 36. Edicte que dona publicitat a la reial ordre que atorga l'indult als catalans que han format part de l'exèrcit francès (27 d'abril de 1720).

707 CAMPANY GUILLOT, J. «La Guerra de Successió a Gavà i Eramprunyà (1700-1720)». *Materials del Baix Llobregat*, 4, 1999, p. 97.

708 ACA. Villetes 366 (1721-1723). Carta del marquès de Castel-Rodrigo a la Reial Audiència (12 de maig de 1720).

709 ACA. Consultas 129 (1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (23 de maig de 1720).

El 16 de maig de 1720, l'Ajuntament de Solsona va adreçar una carta al governador militar Domingo Reco per transmetre-li la impossibilitat de reclutar soldats per al regiment d'infanteria Barcelona. Li comunicaren que s'oferien ells personalment a capturar antics combatents dels fusellers de muntanya francesos. Aquest fet demostra que la vila disposava d'una esquadra de paisans armats capaç de poder realitzar aquesta missió.⁷¹⁰

A la nit del 29 de maig de 1720, es va produir un dur enfrontament a la localitat de Maspujols (Baix Camp), entre la guerrilla austriacista i les tropes i paisans armats filipistes que els perseguïen. Durant la fugida, un veí de Reus anomenat Sardanyons va intentar escapar-se saltant per les teulades, però no ho va aconseguir i va caure daltabaix d'un terrat. Entre les tropes borbòniques, hi havia l'espia Joan de Barberà, Basó, que va identificar Sardanyons com un seguidor austriacista, fet que va motivar-ne la detenció i el trasllat a la ciutat de Tarragona, on va ser executat. Els insurgents austriacistes van donar mort a un tinent de cavalleria filipista. Finalitzat l'atac, les tropes borbòniques van saquejar les cases dels seguidors austriacistes de la vila que havien donat suport als insurgents.⁷¹¹

7.2 La manca de control de les Esquadres per part de la Reial Audiència durant la Guerra de la Quàdruple Aliança

Segons establia la Reial Ordre del 8 de juny de 1719, mitjançant la qual s'aprovaven les regles per les quals s'havien de regir les esquadres que s'establiren al Principat, corresponien a la Reial Audiència les qüestions relatives a govern i justícia, mentre que es reservaven als comandaments militars les de caire militar. Un control que, com observarem, distava molt de ser realment eficient, ja que va quedar palesa la manca de coneixement i gestió dels efectius sota la seva dependència, tal com ho demostra l'informe emès per la Reial Audiència el 14 de maig de 1720, a petició del marquès de Castel-Rodrigo, en què es recollia l'estat real de les Esquadres al Principat en aquells moments.⁷¹²

Els historiadors que han estudiat la formació de les Esquadres han donat una validesa errònia a un informe que no corresponia amb la realitat esdevinguda en aquells moments. Una anàlisi detallada del contingut

710 ACS. Fons Arxiu Ciutat de Solsona. Lligall A-90. Document 191.

711 VILÀ, C, *op. cit.*, p. 94.

712 ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les esquadres (14 de maig de 1720).

d'aquest document posa de manifest que la Reial Audiència s'havia desentès, absolutament, del funcionament de les Esquadres, de la seva constitució i del repartiment d'armes.

La manca de consulta, per part d'aquests historiadors, dels arxius locals i comarcals que conserven documentació de les esquadres, així com de l'existent a l'Arxiu General de Simancas sobre aquesta campanya militar, ha brindat tradicionalment una visió esbiaixada. Aquesta mancança ha conduït a greus errors sobre el paper de les Esquadres durant el conflicte bèl·lic, especialment pel que fa a la seva constitució, sense fer esment de les constituïdes per les autoritats militars, per fer front a l'amenaça francesa, o les que alguns civils van crear, per posar-les a disposició de les autoritats militars.

En una anàlisi detallada per corregiments, s'observen els errors comesos per la Reial Audiència en el moment d'elaborar aquest informe:

Corregiment de Barcelona:

La Reial Audiència informava que les esquadres que es van constituir eren les de Sant Boi de Llobregat, Martorell, Molins de Rei i Sant Vicenç dels Horts. No fa esment de la creació de l'esquadra de la ciutat de Barcelona, que havia estat constituïda per ordres directes del marquès de Castel-Rodrigo, comandada pels regidors de la ciutat i que encara persistia en el moment de l'elaboració de l'esmentat informe. Tampoc fan constar l'establerta a Sant Esteve Sesrovires a petició dels regidors de la vila, i que després va ser desarmada.

Corregiment de Cervera:

La Reial Audiència informava que les esquadres que s'havien constituït en aquest corregiment eren les de Cervera, Montmaneu, Oliana, Solsona, Guissona, Calaf, Ponts, Agramunt i Sanaüja.

En l'informe es fa constar que, d'aquestes esquadres, només restaven operatives les de Cervera i Montmaneu. Això no és del tot correcte, ja que l'esquadra de Solsona no va ser mai desarmada, perquè la població no havia patit cap atac francès que en provoqués la derrota, ni hi ha constància documental que n'acrediti la dissolució per part de les autoritats borbòniques.

Corregiment de Vilafranca del Penedès:

La Reial Audiència informava que s'havien establert esquadres a les poblacions de Vilafranca del Penedès, Igualada, Piera, Capellades, Sant Sa-

durní d'Anoia, Sitges i el Vendrell, però que en aquells moments restaven desarmades, perquè el corregidor de Vilafranca havia ordenat recollir-ne l'armament.

De nou, aquest informe és imprecís respecte a les esquadres del corregiment de Vilafranca, ja que, si bé és cert que es van desarmar, també és cert que es va crear posteriorment una esquadra mòbil, sota el comandament del dirigent gorreta Pau Mata, a la població del Vendrell, amb un abast territorial de tot el corregiment de Vilafranca.

Corregiment de Tarragona:

La Reial Audiència informava de la creació d'esquadres a les localitats de Valls, Torredembarra, Reus, Cambrils i la Selva del Camp.

L'informe no fa esment de la creació de l'esquadra de Tarragona, que no estava planificada, ni confirma la creació de les de l'Albi, Sarral, Montblanc, Prades, Falset i Tivissa, que, a parer nostre, van rebre les armes abans de l'arribada del ministre comissionat, el qual, tal com veurem en el cas de Vic, tampoc no es va voler arriscar a transitar pels camins tarragonins per tal de constituir-les formalment.

Corregiment de Tortosa:

La Reial Audiència informava que s'havien establert esquadres a Alcanar, el Pinell de Brai, Xerta, Flix i Móra d'Ebre.

Aquest recull no incloïa l'esquadra de paisans armats d'Uldecona, de la qual es tenia coneixement. Es tracta, doncs, d'un greu error que demostra la supeditació de la Reial Audiència a les autoritats militars. L'esquadra es va crear arran de la petició presentada pel batlle d'aquesta vila a les autoritats militars, que van repartir les armes necessàries per tal de constituir-la, malgrat l'oposició de la Reial Audiència, que al·legava un passat austriacista de la població. Resulta incomprensible que la Reial Audiència no informés el capità general de la seva creació, que es limités, únicament, a referir les que ell havia constituït i que, per tant, fes cas omís a les creades per les autoritats militars.

Corregiment de Manresa:

La Reial Audiència informava que s'havien establert esquadres a Manresa, Sallent, Balsareny, Monistrol de Montserrat i Mojà.

Novament, detectem errors per omissió, en no recollir l'esquadra de Berga, creada per les autoritats militars; una esquadra mòbil que operava

per tot el corregiment, i l'esquadra de Castellterçol, constituïda per civils, que es van posar a les ordres de les autoritats militars del Principat.

Corregiment de Vic:

Però, entre tots els errors detectats al llarg d'aquest informe, el més clamorós fa referència a l'establiment de les Esquadres al corregiment de Vic, on s'afirmava que no es va establir cap esquadra.

És cert que Ignacio de Rius no va establir personalment cap esquadra, però no hem d'oblidar que la primigènia esquadra de Vic ja estava constituïda; la d'Olot es va posar en marxa per fer front a les amenaces de les tropes franceses, i la de Manlleu fins i tot va ser revistada per Ignasi Sellés i de Rius el mes de setembre de 1719. No fa cap referència a les esquadres de Centelles o Aiguafreda, mobilitzades pel capità general de Catalunya per garantir la seguretat del Congost, ni a les de Ripoll, Sant Hilari Sacalm o Sant Joan de les Abadesses, que, a parer nostre, es van constituir, ja que van ser dotades d'armament.

Corregiment de Mataró:

Segons informava la Reial Audiència, les esquadres que Gregori de Matas i Pujol, ministre comissionat de la Reial Audiència, havia constituït en el corregiment de Mataró van ser: Mataró, Terrassa, Granollers, Caldes de Montbui, Llinars del Vallès, Montcada, Sant Feliu de Codines, Sabadell i Sant Celoni.

A l'informe, únicament es fa esment de la creació d'aquestes esquadres i de l'armament de què disposaven, sense especificar si estaven operatives o no. Deduïm que l'esquadra de paisans armats de Sant Celoni no era operativa, ja que la vila va ser assaltada pels arcabussers francesos. Aquest fet s'afegia a la manca de confiança que professaven les autoritats militars respecte al seu batlle i regidors, a causa de la implicació demostrada en la defensa de la vila.

No es fa cap referència a les esquadres de paisans armats de Gallifa, Sentmenat i Sant Llorenç Savall, que van ser creades amb autorització militar per les autoritats municipals i que es van posar a les ordres del capità general de Catalunya, o el cas de l'esquadra de paisans armats de Tagamanent, que va ser mobilitzada pel capità general de Catalunya, per tal de garantir la seguretat del Congost.

Respecte a l'esquadra de Mataró, la Reial Audiència informava que s'havien repartit 55 armes per als esquadristes de la vila, malgrat que cons-

ta documentalment que es va arribar a lliurar un total de 200 armes per equipar aquesta unitat.

Corregiment de Girona:

Les esquadres que Gregori de Matas i Pujol, ministre comissionat de la Reial Audiència, va constituir al corregiment de Girona eren: Canet de Mar, Tordera, Blanes, Palafrugell, Vidreres, Sant Feliu de Guíxols, Santa Coloma de Farners i Arbúcies. Respecte a aquestes esquadres, reconeixia el lliurament de l'armament, però no especificava si en el moment de l'elaboració d'aquest document les esquadres encara restaven operatives.

Amb referència a l'esquadra de Blanes, la Reial Audiència la considerava creada i armada en aquells moments, ja que desconeixia l'atac que va patir el mateix dia que es va constituir a mans d'un destacament d'arcabussers francesos. Va patir aquesta mateixa dissort l'esquadra d'Arbúcies, que va sofrir diversos atacs dels guerrillers austriacistes.

Resten al marge de l'esmentat informe les esquadres constituïdes per les autoritats militars, com ara les creades a les localitats de Figueres i Roses.

Corregiment de Puigcerdà:

L'informe no fa esment de l'esquadra de paisans armats que es va crear a la Seu d'Urgell per iniciativa de les autoritats militars.

Corregiment de Lleida:

A l'esmentat informe, no s'hi feia esment de la creació de cap esquadra en aquest corregiment. Al nostre parer sí que se n'hi van arribar a crear, ja que s'ha localitzat documentació respecte a les esquadres de Tàrraga, Balaguer i Guimerà (aquesta no estava planificada per la Reial Audiència), motiu pel qual deduïm que la resta també va constituir-se per ordre del marquès de Castel-Rodrigo.

7.3 La reforma de les Esquadres de 1720

A finals de maig de 1720, el marquès de Castel-Rodrigo va deixar temporalment el comandament de la capitania general de Catalunya en mans del tinent general Francisco Caetano de Aragón, el qual va exercir el càrrec de manera interina fins que va tornar. Abans de marxar, Castel-Rodrigo va lliurar-li una instrucció detallada, composta per quaranta articles i dos

annexos, en la qual li indicava tot un seguit de directrius i ordres que havia de complir durant la seva absència.

Al punt 22 d'aquestes instruccions, hi indicava que encara no s'havia pronunciat sobre la reforma o supressió de les esquadres d'arreu del territori i restava a l'espera d'un informe de la Reial Audiència. Deixava, de nou, en mans del capità general i de la Reial Audiència la decisió.

Respecte a les armes de les esquadres, manifestava que havien de ser recollides en cas que finalment fossin suprimides.

Al punt 30, s'hi regulava que només alguns particulars, els que haguessin prestat serveis especials, podien tenir autorització per portar armes.⁷¹³

Però, el 25 de maig de 1720, l'endemà de l'elaboració d'aquest decàleg, el marquès de Castel-Rodrigo va informar el tinent general Francisco Caetano de Aragón que havia ordenat que se suprimissin les Esquadres i que se'n recollís l'armament, i feia constar que comunicuessin als seus caps i caporals el reconeixement per la tasca realitzada.⁷¹⁴

Però, malgrat les instruccions facilitades pel capità general amb referència a la supressió de les Esquadres, algunes van restar operatives davant el nou repte que plantejava l'aparició de grups de bandolers que actuaven en territori català, i fins i tot se'n crearen de noves. És per aquest motiu que aquestes modificacions viscudes s'han de qualificar de reforma de les Esquadres de Paisans Armats que s'havien establert el 1719 i no pas de supressió.⁷¹⁵

713 AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 226. «Instrucción para el gobierno político de Cataluña que queda a cargo del Thent. General Don Francisco Caetano de Aragón en el interin» (24 de maig de 1720).

714 AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 226. Carta del marquès de Castel-Rodrigo al tinent general Francisco Caetano de Aragón (25 de maig de 1720).

715 J. Almirante recull al seu *Diccionario militar, etimológico, histórico, tecnológico* la «reforma militar» com «la reorganización que sufre un cuerpo de tropas, aumentando o disminuyendo su fuerza (ó suprimiéndola enteramente), renovar su armamento o vestuario, etc.», p. 631.

Entre les esquadres que van restar operatives el 1720, cal destacar les següents: Tàrrrega,⁷¹⁶ el Pinell de Brai,⁷¹⁷ Alcanar,⁷¹⁸ Cervera,⁷¹⁹ Berga,⁷²⁰ Manlleu, Centelles, Tagamanent, Aiguafreda, Sant Llorenç Savall, Gallifa i Barcelona. Aquestes esquadres van restar operatives per continuar la lluita contra el bandidatge i per la fidelitat demostrada al règim filipista. Aquell mateix any es va crear per reial ordre l'esquadra de Solsona.

Respecte a les esquadres de paisans armats de Centelles (Osona), Manlleu (Osona), Tagamanent (Vallès Oriental) i Aiguafreda (Vallès Oriental), encarregades del control del congost que comunica Vic amb Barcelona, i de la vigilància del bandidatge a la comarca d'Osona i el massís del Montseny, com ja va succeir amb les anteriors, tampoc no van rebre l'armament lliurat a l'abril de 1720, ni al febrer de 1721, perquè els seus paisans estaven armats.⁷²¹

L'esquadra de Valls (Alt Camp) tampoc no va quedar dissolta, ja que en cap dels dos repartiments d'armament li van ser lliurades armes, perquè, segons la Reial Audiència, els seus paisans estaven armats.⁷²²

També deixa constància de la continuïtat històrica la relació que 16 anys després redacta Pere Màrtir Veciana, que en aquell moment era cap de l'esquadra de Valls, en què recollia que els vallencs disposaven d'armament que ell havia repartit entre els veïns de confiança, perquè l'ajudessin en la lluita contra la delinqüència. Unes armes que, segons reconeixia el mateix Veciana, corresponien a les que s'havien repartit anteriorment als pobles de Catalunya, a més de les que havien estat comissades.⁷²³

Per tant, podem afirmar que les armes que es van repartir a l'esquadra de Valls l'any 1719 no van ser recollides per les autoritats borbòniques, i que van restar en poder de l'esquadra fins l'any 1720, de manera que se'n demostrava la continuïtat operativa durant els anys 1720 i 1721. La posse-

716 ACA. Consultas 128; ACUR. Correspondència Ajuntament de Tàrrega. Carta (23 de juny de 1721).

717 ACA. Consultas 128; ACA. Consultas 210; ACA. Consultas 130.

718 *Ibid.*

719 *Ibid.*

720 ACA. Consultas 128; ACA. Consultas 210; ACA. Consultas 130; VILARDAGA CAÑELLAS, J, *op. cit.*, p. 157.

721 ACA. Consultas 128.

722 *Ibid.*

723 AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull, sign. 413.

sió de les armes de l'esquadra primigènia de 1719 a disposició dels caps de l'esquadra de Valls els permetia armar els ciutadans de la vila en qualsevol moment.

Respecte a l'esquadra de paisans armats de la ciutat de Barcelona, considerem que va continuar operativa per la necessitat de controlar l'accés de persones que entraven diàriament a la ciutat, i detectar totes les que estiguessin vinculades a la causa austriacista, o que haguessin format part dels arcabussers francesos. Tampoc no hi figurava la ciutat de Barcelona, ni en el primer repartiment del 5 d'abril de 1720, ni en el segon de 1721, molt probablement pel fet de disposar de diverses casernes de tropes a la ciutat.⁷²⁴

L'esquadra de Solsona tampoc no va ser dissolta, arran de les ordres donades pel capità general a finals del mes de maig. En el primer repartiment d'armament, la localitat no en va rebre cap, però no va ser així en el segon, l'any 1721, en què li lliuraren un total de 20 unitats.⁷²⁵

Aquesta esquadra va ser reestructurada el mateix any 1720, arran d'una reial ordre, molt possiblement tramesa pel capità general de Catalunya, però de la qual malauradament desconeixem la data i la relació d'efectius que l'integraven.⁷²⁶

El cap d'aquesta esquadra era Francesc Estruch, que durant la Guerra de la Quàdruple Aliança va comandar, amb el grau de capità, un dels quatre batallons de fusellers de muntanya espanyols que s'havien format per lluitar contra els francesos. El dia 8 de juny, les unitats de fusellers de muntanya es van llicenciar i van oferir als seus comandaments la possibilitat d'ingressar a l'exèrcit.⁷²⁷

Molt possiblement, des de la Capitania General de Catalunya es va voler aprofitar el coneixement i l'experiència de Francesc Estruch, per encarregar-li el comandament de la reformada esquadra de paisans armats

724 ACA. Consultas 128.

725 ACA. Consultas 210; ACA. Consultas 130.

726 ACS. Fons Arxiu Ciutat de Solsona. Lligall A-91. Document 59; PLANES ALBETS, R. *La descripció dels arxius municipals catalans fins a la fi del segle XIX: L'arxiu de la ciutat de Solsona*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1993, p. 211. Malgrat els esforços realitzats per aconseguir el document original, la localització n'ha resultat impossible perquè, amb un alt grau de certesa, va ser destruït durant les guerres del segle XIX. Però, malgrat aquestes dificultats, s'ha localitzat la relació-inventari vuitcentista original on es detallava l'existència d'aquest document.

727 ACA. Villetes 364; ACA. Cartas Acordadas 7; ACA. Consultas 210.

de Solsona, que va tenir un abast supramunicipal. Al marge d'aquesta excepció, la resta d'esquadres de paisans armats que van subsistir ja no tenien un abast supramunicipal o fins i tot supracomarcàl, com les que hi havia durant la Guerra de la Quàdruple Aliança, i se circumscrivien, únicament, a l'àmbit local, encarregades de la seguretat pública als seus municipis, a les ordres dels batlles i sotsbatlles. Aquestes autoritats municipals, com a responsables de les actuacions de la justícia a les viles corresponents, havien de donar compte a la Reial Audiència de les seves accions.

En definitiva, podem dir que aquestes esquadres són fruit de la reforma patida sobre les originals de 1719. Les que persisteixen a les localitats on ja estaven operatives són les mateixes esquadres que les creades a l'inici de la guerra i que no van ser desarmades en cap moment. Un cos armat només deixa d'existir quan es desmobilitza i entrega les armes, circumstància que no es va produir en cap d'aquestes viles i ciutats, que van conservar, en tot moment, l'armament en poder dels seus «paisans».

En l'aspecte organitzatiu, aquestes esquadres, excepte el cas de l'esquadra de Solsona, ja no van estar sotmeses plenament a la normativa de les regles que es van dictar per a les esquadres de paisans armats per Reial Ordre del 8 de juny de 1719. Els principals canvis organitzatius van afectar sobretot l'àmbit d'actuació local. El seu sosteniment no s'havia de pagar mitjançant l'impost del cadastre, en tractar-se d'un servei voluntari: al nostre parer, les armes van ser repartides a seguidors borbònics de fidelitat provada, els quals van realitzar voluntàriament actuacions de naturalesa policial a les seves demarcacions municipals quan van ser requerits pels batlles, sotsbatlles o justícies. Tampoc no van fer guàrdies periòdiques, ni van estar sotmesos al control dels inspectors que es van designar l'any 1719. Però sí que van continuar sotmesos al control de la Reial Audiència, que va vigilar les accions que, en matèria de seguretat pública, realitzaven els batlles, sotsbatlles i els comandaments de les esquadres en l'exercici de les funcions policials, entre les quals la de policia judicial.

Respecte al cas de les esquadres de paisans armats de Solsona, pensem que van continuar funcionant, organitzativament i funcionalment, sota les esmentades regles en tots els aspectes.

Taula 45: Reforma de les Esquadres de 1720 (elaboració pròpia)

Esquadra	Corregiment	Data de creació	Àmbit operatiu
Barcelona	Barcelona	1719	Local
Cervera	Cervera	1719	Local
Solsona	Cervera	1720	Mòbil
Valls	Tarragona	1719	Local
Manlleu	Vic	1719	Local
Centelles	Vic	1719	Local
Aiguafreda	Vic	1719	Local
Tagamanent	Mataró	1719	Local
Gallifa	Mataró	1719	Local
Sentmenat	Mataró	1719	Local
Sant Llorenç Savall	Mataró	1719	Local
El Pinell de Brai	Tortosa	1719	Local
Alcanar	Tortosa	1719	Local
Berga	Manresa	1719	Local
Tàrrega	Lleida	1719	Local

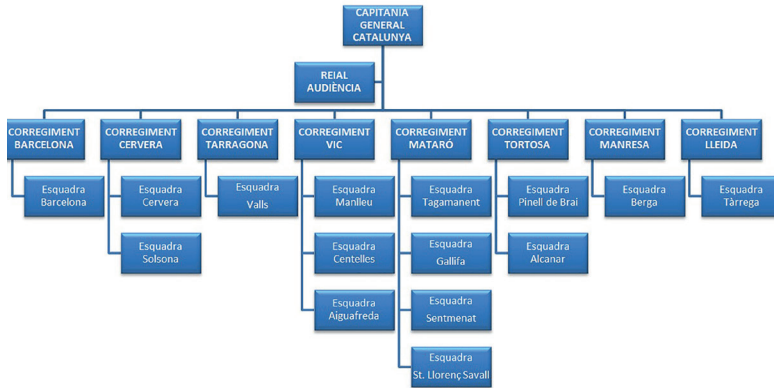

Figura 8: Organigrama de les Esquadres l'any 1720 (elaboració pròpia).

7.4 La pesta de Marsella i el control del territori de Catalunya (1721-1724)

El 25 de maig de 1720, el vaixell *Gran de San Antonio*, carregat de seda provinent d'Orient, va atracar al port de Marsella i transportava entre les mercaderies el bacil *Yersinia pestis*, que provocà l'esclat de la coneguda pesta de Marsella (maig de 1720 – agost de 1722), i que comportà la mort d'entre 120.000 i 160.000 persones.⁷²⁸ La notícia de la pesta arribà a Barcelona a la darrera del mes de juliol de 1720,⁷²⁹ i es decretà immediatament el tancament de fronteres, tant terrestres com marítimes, amb França, des del 9 d'agost de 1720 fins al 3 de juliol de 1723. Fou a partir d'aquesta última data quan s'observà una obertura parcial i progressiva que esdevindrà definitiva el 19 d'abril de 1724.⁷³⁰ S'establí l'obligatorietat, per ordre del capità general del 19 d'agost de 1720, que qualsevol persona que deambulés

728 CARRIÈRE, M.; COURDOURIE, M.; REBUFFAT, F. *Marseille ville morte. La peste de 1720*. Marsella: Maurice Garçon, 1968; BERTRAND, J. B. *Relation historique de la peste de Marseille*. Amsterdam: Jean Mossy, 1779; DUCHÈNE, R.; CONTRUCCI, J. *Marseille, 2.600 ans d'histoire*. París: Fayard, 1998, p. 363.

729 AHCB. 08/1B.XxV-45 (06-XII-1718 a 15-VI-1721), p. 108.

730 GIFRE RIBAS, P. «L'Edicte d'1 d'abril de 1720 i el tancament de fronteres: ¿Por al contagi de la pesta o al retorn dels fusellers reformats?». *Ibix: Publicació Biennal de Cultura*. Ripoll: Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, 2016, p. 159-177.

pel territori català havia d'estar en possessió d'una butlleta sanitària que n'acredités la filiació i procedència.

El marquès de Castel-Rodrigo va veure en aquest infortuni l'oportunitat perfecta per bloquejar la frontera i imposar un cordó sanitari format per soldats i paisans armats que permetés alhora controlar sanitariament i socialment la població catalana. Aquest tancament hermètic permetria a les autoritats borbòniques tallar qualsevol mena de comunicació externa i neutralitzar així els moviments dissidents existents a l'interior de Catalunya.⁷³¹ Es tractava, doncs, d'unes mesures de policia sanitària que havien de servir per impedir el retorn a casa seva d'aquells arcabussers catalans que van lluitar amb els francesos, un cop finalitzada la Guerra de la Quàdruple Aliança. Aquest retorn suposava un doble risc, pel fet que estiguessin contagiats i per la possibilitat que provoquessin aldarulls a l'interior de Catalunya quan tornessin.

El Dr. Pere Gifre Ribas qualificà aquestes decisions com un «cordó sanitari, però, sobretot, com una mesura per reprimir la dissidència interna, en cap moment qualificada d'austriacista o d'imperial, sinó assimilada a la persecució del bandolerisme (de facinerosos)».⁷³²

Les mesures preses durant el mes d'agost restarien en vigor fins al novembre de 1720, en mostrar-se com una eficient eina de bloqueig als antics arcabussers francesos catalans, justificada per l'estat de setge al qual va ser sotmès el territori i que permetia el control dels moviments insurgents interiors, així com perseguir-los i erradicar-los.⁷³³

L'estratègia dissenyada pel marquès de Castel-Rodrigo es podria definir, més que com una operació de policia sanitària, com un autèntic pla de contrainsurgència política i delinqüencial, ja que va suposar l'ocupació militar i policial del territori de Catalunya, que trobà l'origen en l'edicta del 21 de juliol de 1721, en què s'ordenava que s'establís un cordó sanitari terrestre i marítim al voltant del Principat format per efectius de tropa i paisans armats.⁷³⁴

731 GIFRE RIBAS, P. *Epítome universal per Catalunya, 1719-1720*. Llançà: Àrea de Cultura de l'Ajuntament de Llançà, 2015, p. 72; AMLLN. Ajuntament de Llançà. Órdenes impresos de varios años de 1719 hasta 1800.

732 *Ibid.*; BONASTRA TOLÓS, J. *Ciencia, sociedad y planificación territorial en la institución del lazareto*, tesi doctoral. Barcelona: UB – Departament de Geografia Humana, 2006, p. 484.

733 GIFRE RIBAS, P. *op. cit.*, p. 59.

734 ANÒNIM. «Instrucción de lo que de vera observar cada sugeto, encargado del cuidado de la sanidad en los parages y puestos, establecidos sobre las riveras de los Rios Noguera Riba-

Per tal de realitzar el control terrestre a la zona interior del Principat, es van establir les «Órdenes y providencias generales por lo tocante a Tierra», en què es regulava el trànsit de persones i s'ordenava als justícies que establissin guàrdies als camins, que impedissin el pas a qualsevol persona provinent de França que no disposés del certificat sanitari pertinent, un document que contenia la descripció física de la persona amb l'objectiu d'evitar qualsevol tipus d'engany. Si a la persona identificada li mancava aquesta documentació, era detinguda i lliurada als justícies dels pobles, els quals donarien compte del fet al corregidor del districte perquè li apliquessin el càstig corresponent. Tots els justícies i batlles tenien l'obligació de supervisar els camins i els controls que es fessin a les seves demarcacions, sota pena de cinc anys de presó si defugien aquestes obligacions.

Per incrementar les mesures de seguretat, s'ordenava que s'aixequessin barreres físiques als pobles fronterers que no disposessin de muralles, i que s'impedís el trànsit de qualsevol persona procedent de França, a més d'ordenar que els veïns participessin en les guàrdies tant de dia com de nit. S'obligava, alhora, els batlles, regidors i justícies dels pobles a restar a l'interior, es prohibia el pasturatge de ramats als territoris limítrofs amb França i s'assenyalaven els punts autoritzats d'entrada i control fronterer: el Portús (Jonquera), el coll d'Ares (Camprodon), el coll de la Perxa (Llívia), la Seu d'Urgell, el port de Siger (Ordino) i el port de Vielha (Vilaller).

Però, entre les mesures de control territorial intern, destaquen per importància les que se centraven principalment en els accessos a les grans ciutats i pobles catalans, on s'establiren guàrdies sanitàries a les portes d'accés que permetien realitzar el doble control sociosanitari descrit anteriorment. Així, doncs, a les poblacions emmurallades s'ordenava que s'establissin grups de paisans armats per tal de fer guàrdia i que restaven a les ordres d'un regidor, cavaller o persona que gaudís de privilegi militar.⁷³⁵

El cas més significatiu el localitzem a Barcelona, on la major part dels comandaments de l'antiga Coronela austriacista la ciutat, així com importants càrrecs i dirigents austriacistes, van prestar aquest servei armat a les portes. Les seves funcions consistiren a donar suport als escamots militars

gorzana, Segre, y Ebro, y Cataluña, hasta la embocadura del Ebro en el Mar, preservativos de la salud publica de este Principado de Cataluña», a: *Edicto general comprehensivo de todas las Reales Provisiones, Órdenes, Edictos, Instrucciones y providencias generales, que se dieron en este Principado de Cataluña, para preservar y resguardarle de la Peste o Contagio, que en los años de 1720 y 21 afligía a la Provenza, 1721*, p. 178-186.

735 ANÒNIM, *op. cit.*, *Edicto general comprehensivo...*, p. 53-89.

de l'exèrcit que controlaven les portes d'accés, encarregats fonamentalment de la identificació de les persones sospitoses que volien accedir a la ciutat. Una funció que ja havien realitzat els esquadrists de Barcelona durant la Guerra de la Quàdruple Aliança.

Entre els antics austriacistes que prestaven servei de policia sanitària i de seguretat a Barcelona, destaquen, entre d'altres, Rafael Casanova i Comes, Joan de Lanuza i d'Oms o Antoni Grases i Des.⁷³⁶ Aquesta informació, de caràcter inèdit, la trobem recollida en un llibre-registre de les guàrdies que es realitzaven a les portes de Barcelona.⁷³⁷ El compromís i la implicació devien ser totals, ja que les autoritats borbòniques no van tenir cap reticència a entregar-los armes per tal de prestar aquest servei.

Aquesta guàrdia tenia com a principal missió la de vetllar perquè tota persona i mercaderia que entrés a la ciutat disposés del passaport sanitari corresponent. Els paisans armats estaven habilitats per poder confiscar una mercaderia o detenir qualsevol persona que intentés entrar sense el passaport sanitari en vigor, ja fos perquè li mancava, per falsificació o perquè estava caducat, i informaven immediatament del fet el corregidor i l'Ajuntament. En cas de dubtes, havien d'adreçar-se al batlle, als justícies o al corregidor, perquè decidís quina acció emprendre. Els integrants de les guàrdies havien d'interrogar, al marge de comprovar si portaven correctament la documentació, tota persona que accedís a l'interior de la població i, en cas de dubte, detenir-la.⁷³⁸

736 De la prestació d'aquest servei voluntari de policia realitzat per importants líders austriacistes, no n'hem trobat cap referència a l'obra *Narraciones históricas*, de Francesc de Castellví, ni tampoc en cap altra publicació o monografia.

Que Castellví no fes constar aquestes guàrdies ho podem atribuir a la incomoditat que li devia suposar el fet de plasmar la prestació armada de policia que aquests antics dirigents austriacistes realitzaven voluntàriament a les portes de Barcelona. Una tasca de la qual devia ser coneixedor, ja que en aquelles dates encara no s'havia exiliat a Viena i residia a Catalunya.

737 AHCB. Registre de persones que entren diàriament de guàrdia als portals de la ciutat. CCAM. Volum 11. Data 1720-1723. Ref. 1C.Xvi-22. Curiosament, a la contraportada del document hi ha la inscripció en llatí: «Amor odium et proprium commodum faciunt sapi iudicem non cognocere verum», que es pot traduir com: «L'amor, l'odi, i la mateixa conveniència porten al saber superficial, no a conèixer la veritat.» Sens dubte, l'autor de l'escrit era coneixedor de la importància política que suposava el fet que els antics líders austriacistes prestessin servei armat a les portes de Barcelona al cap de poc temps de la fi de la Guerra de Successió. Aquestes guàrdies succeïen davant dels ulls de tots els seguidors austriacistes de la ciutat de Barcelona.

738 *Ibid.*, «Instruccion de lo que deba observar, y executara las Guardias de Sanidad de las Puertas de las Ciudades, Villas y Lugares Murados de este Principado de Cataluña», p.

El control documental comportava que les persones destinades a formar part de les guàrdies sanitàries devien saber llegir i escriure. Els responsables del bon funcionament del servei i del compliment de les instruccions donades eren, en primer terme, els mateixos efectius que estaven prestant servei en aquell moment, sense obviar les responsabilitats que poguessin recaure en els respectius ajuntaments i justícies de cada poble o ciutat.⁷³⁹

Finalment, i amb l'objectiu de poder coordinar aquest operatiu, el capità general va ordenar la creació de dues juntes superiors. La primera estava integrada per sis ministres de la Reial Audiència, entre els quals hi havia el regent, quatre ministres i un fiscal que es reunien diàriament per analitzar tot el que succeís al Principat,⁷⁴⁰ mentre que la segona se situava a la ciutat de Barcelona i era formada pels seus regidors.

L'1 d'octubre de 1721, el marquès de Castel-Rodrigo va incrementar les mesures de control sobre el moviment de persones i mercaderies. Entre d'altres, suposava l'augment del nombre d'inspectors de paisans armats⁷⁴¹

209-215.

739 *Ibid.*, p. 202-209.

740 *Ibid.*, p. 4-13.

741 L'inspector de paisans armats era una figura que romania sota la dependència del comandant militar del districte i del comandant militar del sector de la frontera on realitzés el servei, alhora que havia de prestar auxili al corregidor en tot allò que li demanés. Segons la instrucció que regulava aquest servei, els paisans armats estaven sota les ordres dels comandants militars pel que fa al control de la frontera francesa, i altres afers relacionats amb el Reial Servei, motiu pel qual l'inspector no podia incidir en el servei, ja que era responsabilitat del comandament militar.

A causa del gran esforç de mobilització que van dur a terme les autoritats borbòniques, es va realitzar una instrucció pròpia que regulava aquesta figura: «Instruccion de lo que deben observar y executar los Inspectores de Paysanos establecidos en las Guardias de la linea de la Frontera de Cataluña con Francia, preservativa de la salud publica, desde el Mar hasta la raya de Francia, y Aragón, con Cataluña», on es recollien les funcions i tasques encomanades als inspectors de paisans armats.

L'inspector disposava d'un llistat facilitat pels corregidors on constaven tots els pobles que havien de subministrar paisans per tal de realitzar el servei de guàrdia, de manera que vetllava perquè enviessin els efectius sol·licitats i garantia que les guàrdies fossin equitatives entre tots els veïns en funció del nombre d'habitants dels pobles o ciutats amb l'obligació d'informar el corregidor si no es complien aquests requisits.

Els relleus de les guàrdies en aquests punts de vigilància es feien cada quatre dies i era obligació dels justícies i dels batlles subministrar paisans en bones condicions físiques. En cas que l'inspector observés que els individus activats no reunien les característiques adients, s'encarregaria de comunicar-ho al corregidor per tal de prendre les accions oportunes contra

encarregats de supervisar el servei, però també va afectar directament els regidors i cavallers, que, a causa del nombre reduït, es veien forçats a fer acte de presència contínuament en alguna de les guàrdies sanitàries establertes. Això va provocar que s'autoritzés persones de reputada confiança a participar en aquest servei.

S'ordenà que no es pogués subministrar aliments a aquelles persones que no podien accedir a les ciutats perquè eren considerades sospitoses i deambulaven extramurs. Davant d'això, el capità general va ordenar als taverners, comerciants i hostalers que no facilitessin aliments a aquestes persones sota pena de presó.

Aquesta prohibició, al nostre parer, anava encaminada a lluitar contra aquells antics membres dels arcabussers catalans que havien retornat al Principat de Catalunya i no s'havien acollit a l'indult, i que, en no poder accedir a l'interior del seu poble o ciutat, deambulaven per les zones rurals practicant el bandolerisme.⁷⁴²

ells per la manca de cura. El dia dels relleus l'inspector havia de ser-hi present per observar si s'havia fet amb normalitat i elaborar una relació dels paisans armats allistats en cas que li fos demanada per les autoritats borbòniques.

També era obligació de l'inspector observar si s'havien establert els punts assenyalats de vigilància i si s'adaptaven a les ordres donades pels corregidors quant a habitabilitat, i buscar una distribució dels serveis equitativa amb l'objectiu d'evitar possibles abusos i poder acomplir les ordres del corregidor.

Els inspectors s'encarregarien de realitzar inspeccions sorpresa als destacaments per comprovar si es complien les tasques assignades als paisans armats i, en el cas que s'hagessin produït desercions, informaria el corregidor i el comandant militar del districte. Els paisans armats no podien absentar-se del servei sense autorització del comandament militar i, en el cas que això succeís, podien ser condemnats a la pena capital, ja que serien considerats desertors. Unes inspeccions que per regla general s'havien de realitzar de dia, ja que, si per raons de servei s'haguessin de dur a terme de nit, serien les autoritats militars les encarregades de facilitar als inspectors les contrasenyes per fer les inspeccions amb seguretat. Si durant les inspeccions es rebia notícia sobre qualsevol novetat rellevant per al servei, havia de ser tramesa al comandament militar del districte i als justícies i corregidors si fos del seu interès.

Els destacaments havien de disposar de llum i llenya així, com de qualsevol altre element necessari que dictaminés la intenció en compliment de les ordres dictades pel ministre d'Hisenda o l'intendent general del Principat de Catalunya. Finalment, es dictaminava que l'inspector de paisans armats havia de residir al centre de la seva demarcació per poder facilitar, d'aquesta manera, la realització de la seva tasca.

⁷⁴² *Ibid.*, p. 217-277.

Taula 46: Llistat de destacats seguidors austriacistes que feien guàrdia a les portes de Barcelona

Nom	Càrrec
Rafael Casanova i Comes	Conseller en cap de Barcelona i principal líder dels austriacistes a Barcelona.
Antoni Grases i Des	Diputat reial. L'11 de setembre de 1714 enarbolava la senyera de Sant Jordi.
Antonio Foixà	Capità de cavalleria de l'exèrcit de l'Arxiduc Carles d'Àustria.
Antonio Vilana i Judice	Capità de la 5a companyia del I batalló de la Coronela de Barcelona. Va desertar de Barcelona l'any 1713.
Carles d'Oliver de Botarell	Capità de la 1a companyia del III batalló de la Coronela l'any 1714.
Fèlix Nicolau Monjo i de Corberà	Sergent major de la Coronela de Barcelona l'any 1714.
Fèlix Teixidor i Sastre	Capità de la 6a companyia del V batalló de la Coronela l'any 1714.
Francesc Mascaró	Membre de la Junta de Govern l'any 1714.
Gaspar Berart i de Cortada	Capità de la 2a companyia del IV batalló de la Coronela l'any 1714.
Jeroni Claresvalls	Capità de la 6a companyia del I batalló de la Coronela l'any 1714.
Josep de Melianta i de Sullà	Membre del Braç Militar.
Josep Duran i Mora	Membre de la Junta de Guerra (1713-1714).
Josep Vilana	Capità de la 8a companyia del II batalló de la Coronela l'any 1714.
Joan de Lanuza i d'Oms	Protector del Braç Militar. President de la Junta de Braços i alferes major de la bandera de Santa Eulàlia.
Manuel Roca i Julià	Capità de la 5a companyia del V batalló de la Coronela l'any 1714.
Marià Bassons	Capità de la 6a companyia del I batalló de la Coronela l'any 1714.
Mateu Hereu	Va armar un vaixell corsari per atacar la flota borbònica durant la Guerra de Successió.
Pere Màrtir de Pons i Llorell	Capità de la 2a companyia del IV batalló de la Coronela l'any 1714.
Antoni Navarro	Capità de cuirassers del regiment austriacista de Sant Miquel.
Carles Camps	Membre del Consell de Cent (1713-1714). Partidari de la resistència a ultrança.
Francesc Alemany i Magarola	Capità de la 8a companyia del V batalló de la Coronela de Barcelona. Va desertar de Barcelona l'any 1713.
Josep Francesc Fontana	Secretari del Braç Militar l'any 1713.

Nom	Càrrec
Francesc Mas i Caldero	Auditor del regiment de cavalleria de Sant Jordi.
Francesc Mofar i Sors	Tinent del regiment de la Diputació.
Francesc Sans Miguel i de Monredon	General del regiment de la Diputació.
Francesc Teixidor Burges	Membre del Braç Reial l'any 1713.
Ignasi Costa i Viñola	Membre de la Junta de Guerra. Va participar en la 24a junta (1713).
Ignasi Marí i Genovès	Membre del Braç Militar l'any 1713.
Jacint de Solà i Guardiola	Membre del Braç Militar l'any 1713.
Josep Bernal i Vadell	Membre del Braç Militar l'any 1713.
Josep Bosch i Talavera	Membre del Braç Militar l'any 1713.
Josep Lluell	Membre del Braç Militar l'any 1713.
Josep Rodoreda	Membre del Consell de Cent (1713-1714).
Lluís Garriga	Membre del Braç Militar l'any 1713.
Marià Pujol	Membre del Consell de Cent (1713-1714).
Salvador Pi	Membre del Consell de Cent (1713-1714).
Salvador Roig i Puart	Membre del Braç Reial l'any 1713.

7.5 La reforma de les Esquadres de 1721

La situació d'inseguretat generalitzada que s'havia apoderat novament de les ciutats, pobles i viles d'arreu del Principat arran de l'existència de petits escamots de guerrillers austriacistes i antics arcabussers de França, que es dedicaven a practicar el bandolerisme després de la Guerra de la Quàdruple Aliança, va motivar les autoritats borbòniques a augmentar el nombre d'esquadres operatives al territori. Aquestes bandes de delinqüents d'arrel austriacista es refugiaven a les zones de muntanya i llocs inhòspits, ja que no podien acostar-se a les viles i ciutats, on l'acció de les esquadres de paisans locals i dels piquets de vigilància que s'havien establert per la qüestió de la pesta de Marsella ho feien inviable.

El capità general de Catalunya era conscient que, si bé havia aconseguit que les poblacions i viles s'impliquessin en la persecució d'aquests antics arcabussers francesos per por del contagi de la pesta de Marsella i que les esquadres asseguressin l'entorn més immediat de les seves viles, calia, però, posar fi definitivament a aquestes bandes, amb esquadres mòbils

integrades per població autòctona que s'encarreguessin de perseguir-les implacablement.

Per aquest motiu es va decidir que es constituïssin més esquadres de paisans armats mòbils, supramunicipals, que van provocar la desaparició progressiva d'algunes de les esquadres de caire local, com és el cas de les Tàrrega o Berga, que ja les trobem dissoltes l'any 1721. L'excepció va ser Valls, on l'esquadra local va ser substituïda per una altra de nova formació de caire supramunicipal.

Totes les esquadres que s'havien de crear, i les que s'havien mantingut, restaven sota el control de les autoritats militars del Principat i de la Reial Audiència.

La segona esquadra mòbil de paisans armats que es va crear (la primera fou la de Solsona) va ser constituïda a Capellades, al corregiment de Vilafranca del Penedès, l'any 1721. Aquesta esquadra es trobava sota el comandament de Nicolás de Lorenzo, tinent de cavalleria, i del caporal Manuel Feliu, que manaven una força de set mossos d'esquadra.⁷⁴³

El 2 d'agost de 1721, es va crear a Monistrol de Montserrat una nova esquadra mòbil de paisans armats sota el comandament de Jaume de Llisach, i com caporal hi havia Francesc Janer.⁷⁴⁴

Una tercera esquadra mòbil es va constituir a Piera, el 6 d'agost de 1721, sota el comandament de Jeroni Sastre i Pascual, i es dividia en dos destacaments comandats pels caporals Jaume Malvehí, batlle vell de Masquefa, i Antoni Rafecas.⁷⁴⁵ Molt possiblement aquesta esquadra es va establir a la localitat de Masquefa (Anoia), ja que el 6 de novembre es creen dues esquadres noves a les localitats de Piera (Anoia) i de la Llacuna (Anoia).

Al corregiment de Tarragona, les autoritats van decidir fer que l'esquadra de paisans armats de la vila de Valls passés a convertir-se en la quarta esquadra mòbil sota el comandament del batlle Pere Anton Veciana i Rabassa. Aquesta esquadra, que es va constituir el 10 d'agost de 1721, era formada per dues subesquadres: una de situada a Riudoms, sota el comandament del caporal Francesc Martí, i una altra de situada a Rodonyà

743 ACA. Villetes 366 (1721-1723). Carta del general Francisco Caetano de Aragón a Jeroni Sastre i Pascual (29 de setembre de 1722).

744 ORTEGA ESPINÓS, J, *op. cit.*, p. 87.

745 *Ibid.*

(corregiment de Vilafranca), sota el comandament de Francesc Alegret, sotsbatlle de Rodonyà, el qual tenia com a caporal Josep Alegret.⁷⁴⁶

El 14 de setembre el baró d'Huart demanava al capità general que s'aireguessin esquadres formades per 30 mossos a tots els corregiments per tal de perseguir els grups de bandolers que actuaven arreu del Principat. Però la Reial Audiència, malgrat que entenia que la mesura resultaria molt efectiva, s'hi va mostrar disconforme, ja que la càrrega sobre els municipis catalans seria excessiva per mantenir totes les esquadres i considerava que amb tres, compostes per un caporal i dotze mossos, seria suficient per aconseguir l'objectiu establert.

També opinava la Reial Audiència que les tres esquadres proposades havien de restar a les ordres de la inspecció dels corregidors i dels comandants militars, mentre que les justícies dels pobles havien de col·laborar-hi, facilitant-los informació sobre els moviments dels bandolers.⁷⁴⁷

El 28 de setembre de 1721, el capità general va proposar una reforma de les Esquadres consistent en la reducció a tres: una al corregiment de Tarragona, sota el comandament del sotsbatlle de Valls, Pere Anton Veciana; una altra al corregiment de Vilafranca del Penedès, comandada pel batlle vell de Masquefa, Jaime Malvehí, i una altra al corregiment de Girona, a la localitat d'Arbúcies, sense designar-ne encara el comandament. Aquestes esquadres havien d'estar compostes per un caporal principal, un caporal segon i catorze mossos d'esquadra.⁷⁴⁸

Amb referència a l'esquadra que s'havia d'ubicar al corregiment de Vilafranca, el general Mateo Cron va suggerir que les viles on hi havia tropes destacades, és a dir, Vilafranca i Igualada, entre d'altres, estiguessin exemptes del pagament del sosteniment de l'esquadra, per evitar un doble gravamen sobre els pobles, proposició a la qual es va oposar la Reial Audiència.⁷⁴⁹

Aquesta esquadra havia d'estar comandada per Jaume Malvehí, batlle vell de Masquefa, però, quan va emmalaltir, poc després del nomenament, el comandament passà a ser exercit per Jeroni Sastre i Pascual, que tenia

⁷⁴⁶ *Ibid.*

⁷⁴⁷ ACA. Consultas 132 (1721). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (19 de setembre de 1721).

⁷⁴⁸ ACA. Villetes 366 (1721-1723). Carta del marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, a la Reial Audiència (28 de setembre de 1721).

⁷⁴⁹ ACA. Consultas 133 (1721-1722). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (18 d'octubre de 1721).

Ramon Vidal⁷⁵⁰ com a caporal i Jaume Almirall com a segon caporal, tots dos veïns de Piera.⁷⁵¹

Finalment, el 6 de novembre, es va establir al corregiment de Vilafranca una esquadra de paisans armats, formada per dues subesquadres, sota el comandament de Jeroni Sastre i Pascual. La primera estava ubicada a la vila de Piera i era composta per tretze mossos, al capdavant dels quals se situaven Ramon Vidal com a caporal, Jaume Almirall com a caporal segon i Josep Sabater com a caporal tercer. La segona esquadra s'ubicava a la Llacuna i estava comandada per Josep Puigdengoles, batlle d'aquesta població, al capdavant d'una força de quatre mossos d'esquadra.⁷⁵²

L'últim terç de 1721 fou procliu a l'aparició de reductes bandolers a les zones de Cardona, Solsona i el Lluçanès, motiu pel qual el general Francisco Caetano de Aragón es va adreçar a la Reial Audiència per demanar-li que es fessin efectives unes esquadres al corregiment de Manresa, com les que s'havien establert als corregiments de Tarragona, Vilafranca del Penedès i l'Empordà.⁷⁵³

La Reial Audiència es va mostrar disconforme a crear una nova esquadra al corregiment de Manresa i va instar com a solució a la problemàtica plantejada que els corregidors, comandants militars i justícies dels pobles s'impliquessin més eficaçment en la persecució del bandolerisme.⁷⁵⁴

750 A l'escrit de la Reial Audiència, hi consta el nom de Ramon Vidal però en altres documents posteriors figura com a *Raimundo Vidal, cabo*. Per aquest motiu, nosaltres utilitzarem el nom de Raimundo Vidal.

751 ACA. Consultas 133 (1721-1722). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (18 d'octubre de 1721).

752 ORTEGA ESPINÓS, J, *op. cit.*, p. 87-88.

753 ACA. Villetes 366 (1721-1723). Carta del general Francisco Caetano de Aragón a la Reial Audiència (12 de novembre de 1721).

754 ACA. Consultas 133 (1721-1722). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (28 de novembre de 1721).

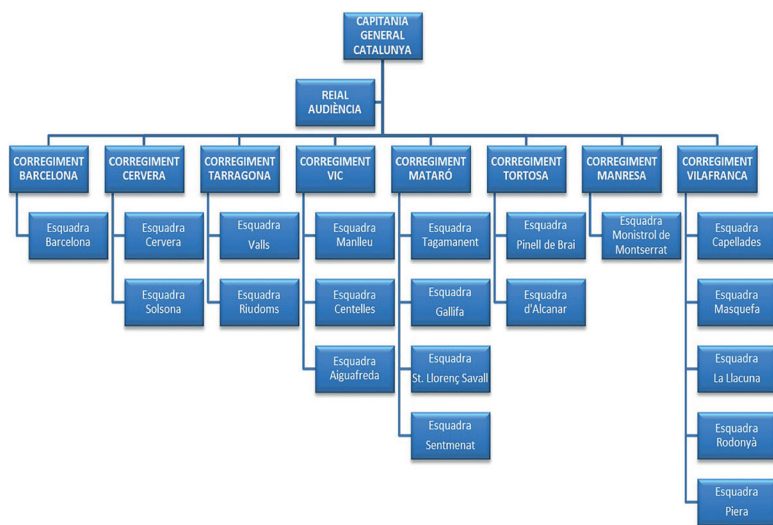

Figura 9: Organigrama de les Esquadres l'any 1721 (elaboració pròpia).

Taula 47: Reforma de les Esquadres de 1721 (elaboració pròpia)

Esquadra	Corregiment	Comandant	Efectius	Data de creació	Àmbit operatiu
Solsona	Cervera	Francesc Estruch	?	1720	Mòbil
Capellades	Vilafranca	Nicolás de Lorenzo	10	1721	Mòbil
Monistrol de Montserrat	Manresa	Jaume de Llissach	11	02/08/1721	Mòbil
Piera	Vilafranca	Jeroni Sastre i Pascual	13	06/11/1721	Mòbil
Masquefa	Vilafranca	Jeroni Sastre i Pascual	24	06/08/1721	Mòbil
La Llacuna	Vilafranca	Jeroni Sastre i Pascual	4	06/11/1721	Mòbil
Valls	Tarragona	Pere Anton Veciana	12	10/08/1721	Mòbil
Riudoms	Tarragona	Pere Anton Veciana	12	10/08/1721	Mòbil

Esquadra	Corregiment	Comandant	Efectius	Data de creació	Àmbit operatiu
Rodonyà	Vilafranca	Pere Anton Veciana	12	10/08/1721	Mòbil
Barcelona	Barcelona	El batlle	?	1719	Fix
Cervera	Cervera	El batlle	?	1719	Fix
Manlleu	Vic	El batlle	?	1719	Fix
Centelles	Vic	El batlle	?	1719	Fix
Tagamanent	Mataró	El batlle	?	1719	Fix
Aiguafreda	Vic	El batlle	?	1719	Fix
El Pinell de Brai	Tortosa	El batlle	?	1719	Fix
Alcanar	Tortosa	El batlle	?	1719	Fix
Gallifa	Mataró	El batlle	18	1719	Fix
Sant Llorenç Savall	Mataró	El batlle	17	1719	Fix
Sentmenat	Mataró	El batlle	?	1719	Fix

Taula 48: Relació d' defectius sota el comandament de Jeroni Sastre i Pascual (Ortega i Espinós)

Destacament	Grau	Nom i cognom	Veïnatge
Masquefa	Comandant	Jeroni Sastre i Pascual	Piera
	Caporal	Jaume Malvehi	Masquefa
	Caporal	Antoni Rafecas	
	Mosso	Bernat Font	
	Mosso	Felip Urgel	
	Mosso	Josep Martí	
	Mosso	Josep Bagés	
	Mosso	Joan Badia	
	Mosso	Bartomeu Artés	
	Mosso	Juan Miguel	
	Mosso	Jacint Suassa	
	Mosso	Ignasi Buscallà	
	Mosso	Antoni Grau	
	Mosso	Francesc Soler	
Masquefa	Mosso	Martí Estrada	
	Mosso	Pere Sol	
	Mosso	Pere Serdà	
	Mosso	Francesc Blanch	
	Mosso	Llorenç Torné	
	Mosso	Joan Vilà	
	Mosso	Isidre Rosa	
	Mosso	Jaume Cots	
	Mosso	Joan Aimà	
	Mosso	Pau Romagosa	
	Mosso	Jaume Milà	
	Mosso	Emmanuel Feliu	
	Mosso	Pere Riba	

Destacament	Grau	Nom i cognom	Veïnatge
Piera	Caporal	Ramon Vidal	
	Caporal Segon	Jaume Almirall	
	Caporal Tercer	Josep Sabater	
	Mosso	Antoni Feliu	
	Mosso	Josep Cussiné	
	Mosso	Jaume Cots	
	Mosso	Pere Sol	
	Mosso	Joan Fuster	
	Mosso	Josep Boloix	
	Mosso	Antoni Vidal	
	Mosso	Francesc Vidal	
	Mosso	Emmanuel Vivas	
	Mosso	Josep Quintana	
	Mosso	Didac Soler	
	Mosso	Jaume Pujol	
	Mosso	Francesc Freixas	
La Llacuna	Caporal	Josep Puigdenyoles	La Llacuna
	Mosso	Francesc Cortey	
La Llacuna	Mosso	Francesc Mosarro	
	Mosso	Tomàs Valls	
	Mosso	Joan Rosa	

Taula 49: Relació d'efectius sota el comandament de Pere Anton Veciana l'any 1721 (Ortega i Espinós)

Destacament	Grau	Nom	Veïnatge
Valls	Comandant	Pere Anton Veciana i Rabassa	Valls
	Mosso	Damià Colls	Valls
	Mosso	Francesc Guardias	Valls
	Mosso	Francesc Farré	Valls
	Mosso	Joan Vilanova	Valls
	Mosso	Andreu Subidós	Valls
	Mosso	Francesc Martí	Valls
	Mosso	Joan Silvestre	Valls
	Mosso	Joan Ricart	Vila-rodona
	Mosso	Pau Ricart	Vila-rodona
	Mosso	Josep Boleda	Guimerà
	Mosso	Josep Colls	Torlada
	Mosso	Josep Vicheto	Rocafort de Queralt
Riudoms	Caporal	Francesc Martí	Riudoms
	Mosso	Antoni Martí	Riudoms
	Mosso	Joan Rich	Riudoms
	Mosso	Josep Serret	Riudoms
	Mosso	Jacint Tost	Riudoms
	Mosso	Josep Maimó	Riudoms
	Mosso	Joan Serra	Riudoms
	Mosso	Alfons Monja	Riudoms
	Mosso	Francesc Monter	Alforja
Riudoms	Mosso	Gabriel Cugat	Alforja
	Mosso	Pere Castelló	Alforja
	Mosso	Climent Gomà	Valls
	Mosso	Joan Mata	Valls

Destacament	Grau	Nom	Veïnatge
Rodonyà	Caporal	Francesc Alegret	Rodonyà
	Caporal	Josep Alegret	Rodonyà
	Mosso	Josep Rovira	Rodonyà
	Mosso	Pau Casas	Rodonyà
	Mosso	Jaume Totosaus	Vila-rodona
	Mosso	Joan Domènech	Vila-rodona
	Mosso	Joan Pena	Vila-rodona
	Mosso	Pelegrí Garvà	Vila-rodona
	Mosso	Pau Martí	La Nou de Gaià
	Mosso	Joan Olivé	Valls
	Mosso	Rafael Senabre	Bonastre
	Mosso	Pau Nin	El Vendrell
	Mosso	Josep Sanromà	Vespella de Gaià
	Mosso	Rafael, El Rey	Vespella de Gaià

Taula 50: Relació d'efectius sota el comandament de Jaume Llissach l'any 1721 (Ortega i Espinós)

Destacament	Grau	Nom	Veïnatge
Monistrol de Montserrat	Comandant	Jaume de Llissach	Manresa
	Caporal	Francesc Janer	Monistrol de Montserrat
	Mosso	Josep Julià	Monistrol de Montserrat
	Mosso	Isidre Casals	Monistrol de Montserrat
	Mosso	Joan Reynalt	Monistrol de Montserrat
	Mosso	Zoylo Carles	Monistrol de Montserrat
	Mosso	Joan Castellot	Vacarisses
	Mosso	Silvestre Rius	Vacarisses
	Mosso	Francesc Marcos	Pierola
	Mosso	Francesc Gericó	Manresa
	Mosso	Fèlix Buhigas	Manresa
	Mosso	Isidre Capdevila	L'Estany

7.6 La reforma de les Esquadres de 1725

El 15 de gener de 1725, els sediciosos van actuar a la localitat de Querol, a Sant Jaume de Montagut (Alt Camp), on van robar i matar l'alguatzir, dos regidors i un mosso d'esquadra per tal de robar-los la recaptació que havien recollit per sostenir les esquadres.⁷⁵⁵

Els fets de Sant Jaume de Montagut van alarmar José Carrillo de Albornoz, comte de Montemar i capità general de Catalunya, ja que suposaven una revifalla de les partides de bandolers, fet que va provocar que des de la Capitania General es dugués a terme una nova reforma de les Esquadres per fer front a aquesta amenaça. Així, doncs, el capità general va comunicar al comandant Pere Anton Veciana, comandant de les esquadres dels corregiments de Vilafranca del Penedès, Tarragona i Tortosa, que augmentaria el nombre d'efectius i destacaments de les Esquadres en aquests corregiments, amb la finalitat de posar fi al bandolerisme.⁷⁵⁶

Entre la documentació existent de la família Veciana a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC), s'hi conserva un document classificat entre la documentació de 1723 en què s'exposa la necessitat d'ampliar les esquadres fins als 60 homes, distribuïts en nou esquadres entre els corregiments de Tortosa, Tarragona i Vilafranca. Al nostre parer, aquest document és posterior a l'esmentada data,⁷⁵⁷ ja que es fa referència a la creació d'una esquadra a l'Arboç de la qual no tenim notícies fins a l'any 1725.⁷⁵⁸

A principis del mes de març, el capità general de Catalunya va oficiar al comandant Pere Anton Veciana com es realitzaria el pagament de l'ampliació de les esquadres, entre les quals la que es formaria a Cardona, sota les ordres del comandant Francesc Estruch. El comandant rebria catorze rals diaris; cada caporal, deu rals; el segon caporal, cinc, i els mossos, tres i mig. El pagament aniria a càrrec dels pobles dels partits de Barcelona,

755 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Carta de Juan de Isla al comandant de les esquadres (18 de gener de 1725).

756 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Carta del capità general comte de Montemar al comandant de les esquadres en què li ordena ampliar les esquadres (21 de gener de 1725).

757 L'historiador Joan Papell també reconeix a la seva obra que és posterior a 1723, motiu pel qual hem d'entendre que el document en qüestió devia ser datat el 1725.

758 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Nota i relació de les necessitats del Reial Servei per a l'augment del nombre d'esquadres. Entre la documentació de 1723, però correspon a l'any 1725.

Mataró, Tarragona, Tortosa, Vic i Vilafranca del Penedès. El comandant Pere Anton Veciana hauria de fer el pagament de 104 rals, procedents del pagament del partit de Vic a Francesc Estruch, cap de l'esquadra que s'havia de formar a Manresa, Cardona, Berga i el Lluçanès.⁷⁵⁹

Aquest fet demostra que l'esquadra que comandava Francesc Estruch era independent de la comandada per Pere Anton Veciana, ja que només deixa constància de les esquadres que restaven sota comandament de Pere Anton Veciana, però no de les esquadres comandades per Francesc Estruch als partits de Manresa, Cardona, Berga i el Lluçanès, que, al nostre parer, eren sostingudes econòmicament pels corregiments de Cervera, Lleida, Manresa i part del de Vic, tal com hem vist.

L'autonomia de l'esquadra comandada per Francesc Estruch la podem observar també en els documents següents: el primer, datat al mes de juny, en què el fiscal Juan de Isla va escriure al comandant Pere Anton Veciana perquè donés plaça de mosso d'esquadra a un tal Masferrer, que provenia de l'esquadra de Cardona i que s'havia enemistat amb Francesc Estruch, motiu pel qual va demanar al fiscal que realitzés aquesta gestió davant el comandant Pere Anton Veciana.⁷⁶⁰ El comandant Veciana va accedir que Masferrer ingressés a la seva esquadra, motiu pel qual el fiscal Juan de Isla li mostrava agraïment en una carta en què es lamentava, i mostrava la seva «repugnància», d'haver de demanar aquesta mena de favors.⁷⁶¹

El segon document que prova la independència de l'esquadra de Cardona respecte a la de Valls el trobem en la carta que el caporal Francesc Estruch va enviar al comandant Pere Anton Veciana per queixar-se de la situació personal en què es trobava, en un país que li era manifestament hostil per les seves accions durant la Guerra de Successió, i confessava que per a ell seria de gran ajut poder restar a les ordres del comandant Veciana, fet que demostra que en aquells moments no hi estava.⁷⁶²

759 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Carta del comte de Montemar, capità general de Catalunya, a Pere Anton Veciana (7 de març de 1725).

760 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (5 de juny de 1725).

761 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (12 de juny de 1725).

762 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Carta del caporal Francesc Estruch, cap de l'esquadra de Cardona, a Pere Anton Veciana (5 de setembre de 1725).

Figura 10: Organigrama de les Esquadres l'any 1725 (elaboració pròpia).

Taula 51: Reforma de les Esquadres de 1725 (elaboració pròpia)

Comandant	Corregiment	Esquadra	Caporals	Tinent	Mossos
Pere Anton Veciana	Vilafranca del Penedès	L'Arboç	1	1	10
Pere Anton Veciana	Vilafranca del Penedès	El Vendrell	1		10
Pere Anton Veciana	Tarragona	Valls	1	1	10
Pere Anton Veciana	Tarragona	L'Espluga de Francolí	1		10
Pere Anton Veciana	Tortosa	Mont-roig del Camp	1	1	10
Pere Anton Veciana	Tortosa	L'Hospitalet de l'Infant	1		10
Francesc Estruch	Cervera	Cardona	1	?	10 ?
Francesc Estruch	Manresa	Manresa	1 ?	?	10 ?
Francesc Estruch	Manresa	Berga	1 ?	?	10 ?
Francesc Estruch	Manresa	El Lluçanès	1 ?	?	10 ?

Taula 52: Relació d'efectius sota el comandament de Pere Anton Veciana l'any 1725 (Ortega i Espinós)

Corregiment	Grau	Nom	Véinatge
	Comandant	Pere Anton Veciana i Rabassa	Valls
	Caporal	Josep Veciana i Rabassa	Valls
	Sotscaporal	Pere Màrtir Veciana	Valls
Tarragona	Caporal primer	Damià Coll	Valls
Tarragona	Caporal primer	Josep Puigdemengoles	La Llacuna
	Caporal segon	Bernardí Sabatés	Valls
Vilafranca	Caporal primer	Josep Alegret	Valls
	Caporal primer	Ramon Vidal	Piera
	Caporal primer	Jaume Almirall	Piera
Tortosa	Caporal primer	Francesc Martí	Riudoms
	Caporal primer	Francesc Belart	Les Borges Blanques
	Caporal segon	Josep Sabater	Vilafranca del Penedès
	Mosso	Jaume Fuster	Prats
	Mosso	Pelegrí Garcia	Vila-rodona
	Mosso	Pasqual Roig	Vila-rodona
	Mosso	Joan Domènech	Vila-rodona
	Mosso	Pau Martí	La Nou de Gaià
	Mosso	Francesc Martí	Valls
	Mosso	Josep Bertran	Valls
	Mosso	Joan Silvestre	Valls
	Mosso	Francesc Ferrer	Valls
	Mosso	Joan Vilanova	Valls
	Mosso	Francesc Quintana	La Secuita
	Mosso	Joan Bertran	Reus
	Mosso	Francesc Jover	Rocafort de Queralt
	Mosso	Mateu Blanch	Rocafort de Queralt
	Mosso	Francesc Queralt	Rocafort de Queralt
	Mosso	Nicolau Vilar	Manlleu
	Mosso	Lluís Tal	Capellades
Mosso	Dídac Soler	Barcelona	
Mosso	Antoni Tal	Barcelona	

Corregiment	Grau	Nom	Veinatge
	Mosso	Raimundo Andrés	Biosca
	Mosso	Pau Mas	L'Espluga de Francolí
	Mosso	Felip T.	La Tullida
	Mosso	Antoni Feliu	Osor
	Mosso	Jaume Cots	Piera
	Mosso	Josep Buldús	Piera
	Mosso	Antoni Vidal	Piera
	Mosso	Pere Sol	Piera
	Mosso	Francesc Cortey	La Llacuna
	Mosso	Josep Rosa	La Llacuna
	Mosso	Manuel Vives	La Llacuna
	Mosso	Josep Quintana	La Llacuna
	Mosso	Josep Crozine	La Llacuna
	Mosso	Francesc Aldabert	Sant Feliu Sasserra
	Mosso	Tomàs Valls	Igualada
	Mosso	Pau Sort	Sant Joan de Conilles
	Mosso	Francesc Monsarro	Sant Pere de Riudebitlles
	Mosso	Jaume Robert	Torrelles
	Mosso	Francesc Torres	Manresa
	Mosso	Josep Carreras	L'Albi
	Mosso	Francesc Matias	Santa Coloma
	Mosso	Antoni Martí	Riudoms
	Mosso	Joan Casanova	El Pont d'Armentera
	Mosso	Rafael Senabre	Bonastre

7.7 La reforma de les Esquadres de 1729

El 14 de novembre de 1728, el comandant Pere Anton Veciana va oficiar al marquès de Risbourg, capità general de Catalunya, que es podria alleugerir la càrrega que suportava el Principat pel sosteniment de les Esquadres, reduint el sou dels caporals a la meitat i suprimint dos mossos en cadascuna de les esquadres que integraven la força. D'aquesta manera el comandant Veciana pretenia apaivagar la possible reforma que el capità general preveia aplicar sobre el cos, i que finalment es materialitzà el mes d'agost de 1729.⁷⁶³

La reforma no es va fer esperar i el 24 d'agost Guillermo de Melun, marquès de Risbourg i capità general de Catalunya, va autoritzar una reestructuració de les Esquadres consistent en la reducció dels 51 efectius que les componien en aquells moments a un màxim de 30. Respecte a la comandància, es reafirmava al capdavant de la força Pere Anton Veciana, batlle de Valls, al qual se li mantenia el sou de deu rals d'ardit diaris, mentre que el seu tinent segon, el comandant Pasqual Roig, cobrava un sou de cinc rals i cadascun dels sis caporals principals va percebre un salari diari de set rals d'ardit.⁷⁶⁴

En aquesta reforma, s'hi establien, de manera minuciosa, les localitats que cada destacament tenia sota la seva dependència i que havien de ser visitades, com a mínim, una vegada al mes, amb suport entre les diferents esquadres per tal de donar cobertura a aquest servei.

La jerarquia de comandament quedava clarament establerta quan el capità general recordava a Pere Anton Veciana que no estava autoritzat a remoure els efectius, ni a desplaçar-los de les seves demarcacions, sense una ordre expressa seva. Es reservava per a la seva persona la potestat de nomenar els nous mossos d'esquadra, a proposta dels caporals, així com el dret d'apartar-los del servei.

S'ordenava que tots els caporals que tinguessin coneixement d'un fet delictiu l'haurien de comunicar al capità general, al comandant Veciana i als caporals dels destacaments veïns. Els caporals tenien l'obligació de perseguir els delinqüents i requerir l'auxili dels justícies dels pobles, els

763 ACAC. Fons: Impremta Castells: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Carta del comandant Pere Anton Veciana al marquès de Risbourg, capità general de Catalunya, sobre la reforma dels Mossos d'Esquadra (14 de novembre de 1728).

764 Josep Alegre, Francisco Martí, Damià Coll, Josep Sabater, Josep Puigdengoles i Ramon Vidal.

quals havien de sotmetre'ls a les corresponents sumàries per poder ajustar-los, malgrat que es desconegués el nom de l'autor del fet. Aquests caporals s'encarregarien de supervisar que els esquadristes a les seves ordres vestissin l'uniforme reglamentari, i informarien el capità general quan fos defectuós per substituir-lo, tot i que el mosso havia de sufragar la despesa del nou uniforme.

Les mensualitats dels integrants de les esquadres se sufragaven en compliment de les ordres de pagament lliurades als respectius caporals. El capità general ordenava que les cartes de pagament havien de ser recollides mensualment a la seva secretaria, on es presentava una declaració jurada del nombre d'efectius que la integraven i on havia de constar el nom dels mossos d'esquadra, així com el compliment de les rondes de vigilància obligatòries a les seves respectives demarcacions. El capità general ordenava que l'esmentada certificació havia de venir obligatòriament signada pel batlle de la localitat on residia l'esquadra per tal de fer efectiu el pagament.

La reglamentació obligava el comandant Veciana a informar cada tres mesos de les revistes que havia realitzat als destacaments mitjançant un informe jurat sobre el seu estat.

S'estipulava com a data límit per efectuar la reforma el 15 de setembre de 1729 i que els 21 mossos d'esquadra sobrants havien de lliurar les armes, però se'ls permetia conservar la uniformitat. En cas que es produïssin vacants, serien cobertes prioritàriament per ells. Les armes recollides que estiguessin en millor estat serien destinades a substituir les malmeses, i es remetria una relació de les armes sobrants al capità general.

Aquesta reorganització situava el capità general de Catalunya com la màxima autoritat d'aquesta força armada, i Pere Anton Veciana i Rabassa com l'únic comandant de les Esquadres del Principat de Catalunya.⁷⁶⁵

Pere Anton Veciana i Rabassa havia nascut a la localitat de Sarra, el 9 d'abril de 1682. Es va casar amb Maria Civit i Llobera a la localitat de les Piles, el 7 d'abril de 1704, on sembla que posseïa alguna propietat. El pare de Pere Anton Veciana vivia amb el seu germà, que era escultor, a la localitat de Valls, població on es va establir el matrimoni l'any 1709.⁷⁶⁶ Pere Anton Veciana exercí de pagès i comerciant de porcs fins que el 10 de

765 ACAC. Fons: Impremta Castells: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Ordre sobre la reforma de les esquadres realitzada per Guillermo de Melun, marquès de Risbourg, adreçada al comandant Pere Anton Veciana (24 d'agost de 1729).

766 En concret, el domicili dels Veciana s'establí al carrer de Sant Jaume (actualment carrer del Carme) de la localitat de Valls.

desembre de 1714 va ser nomenat sotsbatlle de la vila de Valls, càrrec que va exercir fins al 30 de juny de 1721. Com a sotsbatlle, va realitzar diverses comissions per perseguir lladres i bandolers d'arrel austriacista.

Imatge 6: Pere Anton Veciana i Rabassa [quadre]. Galeria dels Vallencs Il·lustres de la població de Valls.

Durant la Guerra de la Quàdruple Aliança, es va crear a Valls una esquadra que va ser comandada per Baltasar Martí. Una de les tres companyies que formaven aquesta força va ser comandada pel sotsbatlle Pere Anton Veciana. Va participar en la defensa de la vila de Valls durant l'atac que el coronel d'arcabussers francesos Carraslet va realitzar per intentar

ocupar la vila. El batlle Baltasar Martí va encarregar-se de la direcció de la defensa. Pere Anton Veciana i el seu fill, Pere Màrtir Veciana, van participar en aquesta empresa.⁷⁶⁷

L'any 1719 es va fer tractant de mules i cavalls, i va associar-se amb el seu amic Francesc Font, en aquells moments algtzuir de la Reial Audiència, el qual es va convertir en el seu gran avalador davant d'aquest organisme judicial i de govern. L'any 1720, un cop finalitzada la guerra, restà com a sotsbatlle de Valls i s'encarregà de la direcció de l'esquadra d'aquesta població. L'any 1721, arran de la reforma de les Esquadres, va exercir el càrrec de comandant de les esquadres ubicades a Valls, Riudoms i Rodonyà. El 1725, amb motiu d'un nova reforma del cos, fou nomenat comandant de les esquadres que actuen als corregiments de Vilafranca, Tarragona i Tortosa. El 15 de setembre de 1729, Pere Anton Veciana va ser nomenat cap de les Esquadres del Principat de Catalunya per ordre del marquès de Risbourg.

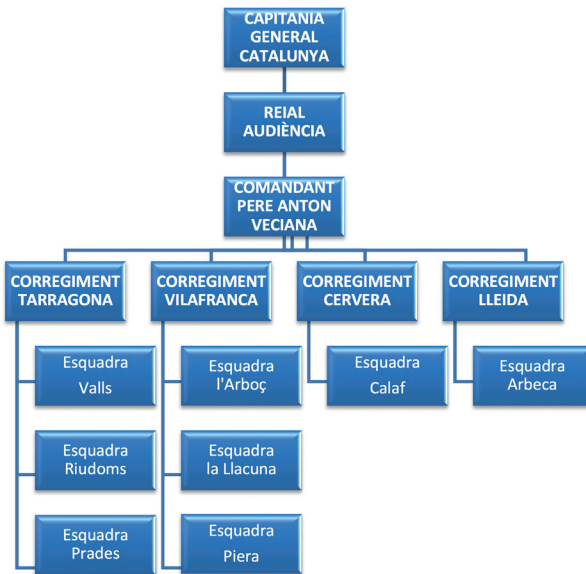

Figura 11: Organigrama de les Esquadres l'any 1729 (elaboració pròpia).

⁷⁶⁷ PAPELL TARDIU, J, *op. cit.*, p. 182-186.

Taula 53: Reforma de les Esquadres de 1729 (elaboració pròpia)

Corregiment	Esquadra	Caporal principal	Caporal tinent	Caporal	Mossos
Tarragona	Valls	1	1		5
Tarragona	Riudoms	1			5
Tarragona	Prades			1	1
Vilafranca	L'Arboç	1			5
Vilafranca	La Llacuna	1			5
Vilafranca	Piera	1			5
Cervera	Calaf			1	1
Lleida	Arbeca	1			5

Taula 54: Relació d'efectius sota el comandament de Pere Anton Veciana l'any 1729 (Ortega i Espinós)

Esquadra	Grau	Nom	Veïnatge
	Comandant	Pere Anton Veciana i Rabassa	Valls
	Tinent segon	Pasqual Roig	Valls
Valls	Caporal principal	Josep Alegret	Valls
	Caporal segon - tinent	Pasqual Roig	Valls
	Mosso	Rafael Figueras	Vilabella
	Mosso	Pelegri Garcia	Vila-rodona
	Mosso	Rafael Senabre ⁷⁶⁸	Bonastre
	Mosso	Martí Ferrer	Igualada
	Mosso	Francesc Aldavert	Sant Feliu Sasserra
	Mosso	Francesc Martí	Riudoms
Riudoms	Mosso	Antoni Martí	Riudoms
	Mosso	Marià Rich	Riudoms
	Mosso	Josep Maymó	La Granja
	Mosso	Josep Salvador	Vall de Querol
	Mosso	Mateu Blanch	Rocafort
	Mosso		

⁷⁶⁸ Anteriorment havia format part de l'esquadra volant aixecada al corregiment de Manresa l'any 1719, a les ordres de l'antic dirigent gorreta Pau Mata, del Vendrell.

Esquadra	Grau	Nom	Veiinatge
Arbeca	Caporal principal	Damià Coll	Arbeca
	Mosso	Bernat Plana	El Pla de Santa Maria
	Mosso	Josep Oliver	La Masó
	Mosso	Joan Vilanova	Valls
	Mosso	Joan Fuster	Prats de Lluçanès
	Mosso	Pere Ferran	Piera
L'Arboç	Caporal principal	Josep Sabater	L'Arboç
	Mosso	Joan Casanovas	El Pont d'Armentera
L'Arboç	Mosso	Francesc Misarró	Sant Pere de Riudebitlles
	Mosso	Pere Aldavet	Sant Feliu Sasserra
	Mosso	Tomàs Valls	Igualada
	Mosso	Josep Blanch	Rocafort de Queralt
La Llacuna	Caporal principal	Josep Puigdemogles	La Llacuna
	Mosso	Francesc Cortey	La Llacuna
	Mosso	Joan Claramunt	La Llacuna
	Mosso	Jaume Guimjoan	Riudoms
	Mosso	Joan Barrulles	Perafort
	Mosso	Jaume Frister	Valls
Piera	Caporal principal	Ramon Vidal	Piera
	Mosso	Josep Boloix	Piera
	Mosso	Peeo Sol	Berga
	Mosso	Isidre Serdà	Valls
Piera	Mosso	Josep Maymó	Olesa de Montserrat
	Mosso	Ventura Claramunt	Piera
Calaf	Caporal	Celdoni Fornells	Calaf
Prades	Caporal	Joan Antoni Subietas	Prades

7.8 Pere Màrtir Veciana: nou comandant de les Esquadres (1736)

El comandant Pere Anton Veciana, cap de les Esquadres, en previsió de la seva imminent retirada, va començar a donar cada vegada més protagonisme al seu fill Pere Màrtir Veciana i Civit, amb l'objectiu que assumís el futur comandament. Així, doncs, el 15 de juny, Bernardo Santos Calderón

de la Barca, regent de la Reial Audiència,⁷⁶⁹ tramità una instrucció i comissió per a Pere Màrtir Veciana perquè pogués operar amb llibertat arreu del Principat de Catalunya.⁷⁷⁰

El 20 de desembre de 1735, el comandant Pere Anton Veciana, veient ja pròxima la retirada del servei actiu, va adreçar una carta al capità general de Catalunya, en què li demanava que el seu fill, Pere Màrtir Veciana i Civit,⁷⁷¹ fos nomenat cap de les Esquadres, ja que ell ja no podia prestar el servei per la seva edat i pel seu deficient estat de salut.⁷⁷² La resposta de la Reial Audiència no es va fer esperar i, amb data 5 de gener, va informar favorablement perquè el càrrec de cap de les Esquadres fos exercit per Pere Màrtir Veciana i Civit. El nomenament va ser emès pel comte de Glimes, capità general de Catalunya, amb data 12 de gener de 1736.⁷⁷³

Amb l'arribada de Pere Anton Veciana i Rabassa al comandament de les Esquadres l'any 1729 i el nomenament posterior de Pere Màrtir Veciana com a successor al càrrec, s'inicià el comandament dinàstic per part de la família Veciana del cos de Mossos d'Esquadra, que perdurà fins l'any 1834.

El comandant Pere Anton Veciana i Rabassa, cap de les Esquadres del Principat de Catalunya, va morir el dia 30 de gener de 1736, i fou enterrat a l'església del Carme de Valls, lloc on encara avui se'n conserva la sepultura.

769 Bernardo Santos Calderón de la Barca: Nat a Medina del Campo (Valladolid). Doctor en Lleis. L'any 1721 va ser nomenat fiscal de la Sala Civil de la Reial Audiència de Catalunya. El 31 de maig de 1724 ascendí a oïdor del mateix tribunal. Va elaborar els estatuts de la Universitat de Cervera, que van ser aprovats pel rei amb data 4 de juny de 1726. El 22 de setembre de 1732 va ser nomenat regent de la Reial Audiència, càrrec que va ocupar fins al dia 7 d'octubre de 1734, quan fou nomenat fiscal del Consell de Castella.

770 ACAC. Fons: Mercadé. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Instrucció i comissió a Pere Màrtir Veciana realitzada pel regent de la Reial Audiència (15 de juny de 1735).

771 Pere Màrtir Veciana i Civit (les Piles, 1705 [?] – Madrid, 18 d'abril de 1763): Fill de Pere Anton Veciana i Rabassa i de Maria Civit i Llobera. Batlle de Valls i segon comandant de les Esquadres del Principat de Catalunya. Capità d'infanteria. Ciutadà Honrat de Barcelona.

772 ACAC. Fons: Mercadé. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Carta de Pere Anton Veciana en què demana el nomenament de cap de les Esquadres per al seu fill Pere Màrtir Veciana (20 de desembre de 1735).

773 ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Nomenament de comandant de les Esquadres en favor de Pere Màrtir Veciana realitzat pel comte de Glimes, capità general de Catalunya (12 de gener de 1736).

VIII. CONCLUSIONS

La Guerra de la Quàdruple Aliança fou un conflicte bèl·lic esdevingut entre els anys 1717 i 1720 en el qual el regne d'Espanya es va enfrontar a una coalició formada pel Sacre Imperi Romanogermànic, França, Anglaterra i les Províncies Unides dels Països Baixos, a causa d'una temptativa de la monarquia espanyola d'intentar recuperar part dels territoris perduts com a conseqüència de la signatura del tractat d'Utrecht (1713-1715), que posava fi a la Guerra de Successió Espanyola. Aquest tractat va suposar per a la monarquia de Felip V la pèrdua d'importants enclavaments internacionals, que van ser repartits entre els seus antics enemics. A canvi d'aquestes cessions territorials, el rei Felip V fou reconegut com a rei d'Espanya, alhora que s'establí que els regnes d'Espanya i França no podien romandre sota el govern d'un mateix monarca, de manera que Felip V renunciava a qualsevol aspiració successòria sobre el tron de França.

L'inici de les hostilitats vingué arran de l'intent de Felip V de recuperar alguns dels territoris italians perduts pel tractat d'Utrecht. Deu mesos després de la mort de la seva primera esposa, Maria Lluïsa Gabriela de Savoia, el monarca va contraure matrimoni en segones núpcies amb Isabel de Farnesio, que aspirava que un dels seus futurs fills aconseguís ser coronat. Això esdevenia poc probable, ja que Felip V era pare de tres barons nascuts en el seu primer matrimoni, fet que els situava al capdavant de la línia de successió al tron d'Espanya.

Una de les primeres accions que la nova reina consort va engegar fou apartar de les seves funcions els cortesans d'origen francès, i substituir-los per amics i personal de confiança d'origen italià. Destacava el cardenal Giulio Alberoni, que va esdevenir la mà dreta de la reina a Espanya. El cardenal, conscient del rebuig internacional que la política de recuperació dels territoris perduts a Itàlia generava, i del fet que la majoria havien estat concedits a l'Imperi austríac, va iniciar una política d'aproximació a Anglaterra i les Províncies Unides dels Països Baixos que no va fructificar. Una maniobra política que no va evitar la formació de la coalició de la Triple Aliança, integrada pels Països Baixos, Anglaterra i França. Aquesta aliança va ser creada mitjançant el tractat de la Haia, del 4 de gener de

1717, i tenia com a finalitat el manteniment de l'*statu quo* originat pel tractat d'Utrecht. El 2 d'agost de 1718, l'Imperi austríac es va sumar a la triada i rebatejarà aquesta unió amb el nom de la Quàdruple Aliança.

La partida de la flota espanyola en direcció a les costes italianes es va produir des del port de Barcelona, els dies 19, 23 i 30 de juliol de 1717. L'objectiu d'aquesta expedició militar era la conquesta de l'illa de Sardenya. S'iniciaven així les primeres accions bèl·liques d'un conflicte armat d'abast internacional, i que es va perllongar fins a la signatura del tractat de la Haia, el 17 de febrer de 1720.

L'escenari bèl·lic en el qual es va veure sumida la monarquia hispànica va traduir-se, en el territori català, en una amenaça real i imminent, davant la invasió del Principat l'any 1719. Amb el gruix de l'exèrcit lluitant a l'estranger, tant la zona fronterera com la resta del territori quedaven desprotegits davant l'avanç francès. Aquesta manca de força militar generà la necessitat d'idear un sistema de seguretat i contenció que frenés enemic. Davant la problemàtica plantejada, el capità general de Catalunya, el marquès de Castel-Rodrigo, es va adreçar a la Reial Audiència per tal de discernir quina era la millor manera de realitzar la defensa.

La Reial Audiència va desenvolupar un projecte que consistia en el desplegament, arreu del territori català, de grups de paisans armats que, distribuïts en enclavaments geogràfics estratègics i en poblacions afins a la causa filipista, poguessin realitzar les mesures de contenció desitjades pel capità general. Aquesta proposta va ser elevada al marquès de Castel-Rodrigo el 5 d'abril de 1719, el qual, un cop realitzades les modificacions pertinents, va trametre al monarca Felip V perquè l'aprovés definitivament. Així, doncs, el cos de Mossos d'Esquadra, en aquells moments «Escuadras de Paisanos Armados», va quedar oficialment constituït arran de la Reial Ordre del 21 d'abril de 1719.

El procés de creació i la promulgació de l'esmentada Reial Ordre queden perfectament documentats al llarg d'aquesta tesi, i ens permeten desvincular de la creació del cos de Mossos d'Esquadra la família Veciana, més concretament Pere Anton Veciana i Rabassa. Des de la fundació del cos, l'any 1719, fins a la publicació de l'obra d'Ortega i Espinós *Historia de las Escuadras de Cataluña*, l'any 1859, totes les publicacions marcaven com a única data fundacional el 21 d'abril de 1719. Però, amb l'aparició de la teoria orteguiana, l'origen es desvirtua.

Ortega defensà que el cos de Mossos d'Esquadra havia vist la llum a la localitat de Valls, per obra de Pere Anton Veciana i Rabassa, l'any 1690.

Nosaltres neguem categòricament aquestes tres dades: en primer lloc, l'esquadra primigènia, prèvia fins i tot a la Reial Ordre del 21 d'abril de 1719, se situava a la localitat de Vic, on els veïns s'organitzaven per vigilar les portes de la ciutat, i va ser aquest l'autèntic embrió d'aquesta força armada; i, en segon lloc, Pere Anton Veciana havia nascut a Sarral l'any 1682, fet que fa impossible que un nen de 8 anys esdevingués el creador d'aquest cos policial, l'any 1690.

Així, doncs, per què Ortega i Espinós pren com a data fundacional l'any 1690? El motiu l'hem de cercar en els canvis polítics vaticinats a Espanya des de mitjan segle XIX, on els partits republicans i liberals progressistes guanyaven força en el panorama polític estatal, i auguraven el canvi de règim que va esdevenir arran de la revolució de l'any 1868 i que va provocar la caiguda de la reina Isabel II.

Davant d'aquest futur incert, el cap de les Esquadres de Catalunya, el comandant Josep Vidal i Pujadas, va contractar els serveis d'Ortega i Espinós per tal d'elaborar una obra literària, de difusió generalitzada, en què la constitució del cos de Mossos d'Esquadra quedés desvinculada de l'origen borbònic. La publicació de la *Historia de las Escuadras de Cataluña* havia de permetre, d'una banda, que l'opinió pública conegués un «nou» origen d'aquest cos policial, que en situava la gènesi l'any 1690, i trenca-va així els nexes existents amb la monarquia regnant; i, de l'altra, donar una imatge d'una força policial efectiva i plenament operativa, allunyada de la idea que determinats cercles polítics la titllaven de ser anacrònica i caduca. Malauradament, la maniobra «publicitària» engegada des de la comandància de les Esquadres de Catalunya no va resultar efectiva i, amb la Revolució de la Gloriosa del setembre de 1868, el cos va ser dissolt per primera vegada, i no va tornar a reinstaurar-se fins l'any 1877.

Aclarim, doncs, que la importància de la nissaga Veciana al capdavant de les Esquadres és un pilar essencial en la història d'aquesta institució, que va conservar la comandància del cos des de 1729 fins a 1835. Però, malgrat la força que els atorga el fet de dirigir durant més d'un segle aquest cos policial, hem d'establir definitivament que el veritable promotor i impulsor del seu naixement va ser el capità general de Catalunya marquès de Castel-Rodrigo.

L'aplicació de la Reial Ordre del 21 d'abril de 1719 fou immediata, i el 2 de maig es van comissionar diversos ministres de la Reial Audiència encarregats de constituir les Esquadres arreu del territori. Una constitució que en molts casos no es va fer efectiva perquè els comissionats no van

arribar a personar-se a determinades poblacions, a causa de la por de ser víctimes d'atacs enemics, durant els desplaçaments.

Mitjançant una reial ordre del 8 de juny de 1719, les Esquadres van ser dotades d'un reglament que regularitzava, en setze punts, aspectes com: l'organització, la jerarquia, els sous, l'armament, la col·laboració entre esquadres, les normes operatives i les funcions. Un primer marc legislatiu que definia aquesta força com un institut armat de naturalesa civil, amb una doble dependència civil i militar, sota jurisdicció de la Reial Audiència per les qüestions de justícia i govern, i dels comandaments militars pel que fa a qüestions de caire militar.

Aquest reglament conferia, en el setè punt, una característica pròpia de tot cos policial: la dependència dels tribunals de justícia i unes funcions plenes de policia judicial. Això és absolutament innovador respecte a qualsevol mobilització de paisans armats que s'hagués produït prèviament a Catalunya, i reforça el concepte de cos policial, i no militar. Però aquesta característica, malgrat ser la més rellevant, no és l'única que la diferencia de la resta de forces militars de caràcter auxiliar, formades per civils armats, que havien sorgit anteriorment. Aspectes com una jerarquia definida, una professionalització dels efectius, la remuneració, la coordinació amb altres esquadres i el fet de gaudir d'un reglament propi dotaven les Esquadres d'unes característiques úniques i sense precedents.

Malgrat les vicissituds que van condicionar el desplegament de les Esquadres, observem que van proliferar més enllà del projecte inicial de la Reial Audiència, i van mutar a mesura que la guerra avançava i que les necessitats bèl·liques requerien la constitució d'altres de noves, segons si el teatre d'operacions es modificava. Va ser en aquest moment quan les autoritats militars van establir nous destacaments, únicament sota el seu criteri, fet que provocà un notable descontrol per part de la Reial Audiència, que ignorà quines s'havien constituït o quines havien estat dissoltes, o derrotades.

El reglament del 8 de juny de 1719 establí que la Reial Audiència era l'organisme encarregat de la fiscalització de les Esquadres. A la pràctica, va resultar incapaç de realitzar aquesta missió. En primer lloc, no va aconseguir controlar les esquadres existents d'una manera efectiva, ja que es van veure desbordats per les accions bèl·liques. A més, les noves esquadres creades pels comandaments militars i el repartiment d'armament a les ja existents van quedar fora del control del tribunal, que en desconeixia en molts casos l'existència. Però, malgrat aquesta manca de control, la Reial

Audiència esdevingué la gran defensora de les Esquadres, quan van ser qüestionades per alguns comandaments militars, especialment durant l'estiu de 1719.

L'estudi realitzat ha permès localitzar un total de 91 esquadres distribuïdes arreu del territori català. Una xifra que dobla la més recent coneguda fins ara, la presentada l'any 2014 pel Dr. Eusebi Mas, que situava el nombre total en poc més de cinquanta. Aquesta dada desmitifica la manca de seguiment de la causa filipista al territori català. Una mobilització voluntària de, com a mínim, 5.400 homes en edat d'armes és un fet que només pot ser qualificat com una resposta entusiasta per part del poble de Catalunya. L'estudi estadístic de la implicació per poblacions/famílies mostra dades sorprenents com la contribució d'un membre de cada família a l'esquadra de la seva població. Un percentatge que en determinats municipis era superat, com són els casos de Manlleu o Cervera.

El perfil de l'esquadrista correspon a un home, de 40 anys i de professió jornalera, que compartia un fort sentiment d'odi contra l'austriacisme motivat per: la repressió que la Generalitat de Catalunya i els virreis havien realitzat contra el moviment gorreta o barretina (1687-1689); els abusos que havien motivat diferents revoltes antisenyorials des de la Guerra dels Remences (segona meitat del segle xv) en endavant, especialment contra els dominis eclesiàstics i de la baixa noblesa catalana, i pel ressentiment d'algunes poblacions per la pèrdua de privilegis que havien estat concedits pel monarca Felip V i que van ser suprimitos per l'arxiduc Carles. Per tots aquests motius, podem parlar d'una forta implicació dels esquadristes en les seves accions, motivada per la defensa d'interessos econòmics i polítics, actitud que trenca amb el paradigma de la historiografia romàntica catalanista en què se'ns mostra una lluita unànime del poble català contra el Borbó, fortament arrelada. Podem afirmar que, estadísticament i documentalment, el filipisme era transversal a tota la societat catalana, especialment entre les classes populars, i abastava tot el Principat de Catalunya.

Un dels aspectes tradicionalment més criticats ha estat la manca d'efectivitat bèl·lica de les Esquadres a l'hora de fer front a l'enemic. Un posicionament que fins i tot havia estat refermat per alguns líders borbònics, com és el cas del governador militar del corregiment de Manresa, Domingo Reco, que va ordenar el desarmament puntual d'unes quantes davant del risc que fossin derrotades per l'enemic, i les armes fossin requisades. Però, analitzats els enfrontaments on es van veure implicades les Esquadres durant la guerra, hem de dir que, de les 91 esquadres establertes

al territori, només 26 (28,57%) van ser desarmades, i les més afectades van ser les que gaudien d'un nombre d'efectius més reduït (trenta homes). Les derrotes infligides a esquadres integrades per 45 efectius o més van ser gairebé inexistents.

Una destacada figura de la historiografia nacionalista és Pere Joan Barceló i Anguera, Carraslet, coronel d'arcabussers francesos, que ens ha estat presentat com un fervent i desinteressat seguidor austriacista, i alhora un destacat líder militar. En primer lloc, podem afirmar que, a diferència d'altres comandaments d'arcabussers francesos, com Francesc Bernic o Joan Francesc Vilà i Ferrer, els quals van mantenir en tot moment un respecte a les normes de la guerra, les accions realitzades pel Carraslet no ho van fer. El seu comportament durant el conflicte bèl·lic correspon més a la pràctica del bandolerisme i altres actes de terror que no pas a l'acció d'una tropa armada regular. Molt possiblement, això va fer que els mateixos comandaments francesos el titllessin de lladre i assassí. I, molt probablement, els diners obtinguts mitjançant els segrestos, els saquejos i les extorsions no van anar destinats a finançar la causa de l'austriacisme, ni a aixecar més tropes, sinó simplement a un enriquiment personal.

És per aquest motiu que, quan va rebre el grau de capità d'arcabussers, va deixar clar als comandaments francesos que no volia estar sotmès al control de ningú, i que volia actuar per lliure, segurament per evitar ser supervisat i limitat al moment de dur a terme les seves accions.

Al llarg de la tesi, hem vist com la major part de les accions realitzades per les forces d'arcabussers francesos i per la insurgència austriacista, que van ser nombroses, no són atribuïbles, majoritàriament, a les accions del batalló comandat pel Carraslet, mentre que la historiografia nacionalista ens l'ha mostrat com el líder que va dirigir i encapçalar la revolta contra les tropes borbòniques.

Fou precisament la pràctica del bandolerisme el motiu pel qual no va aconseguir dur a terme la revolta generalitzada que les autoritats franceses li havien encomanat. Una població catalana majoritàriament contrària a aquesta mena d'accions i l'esgotament acumulat pels conflictes bèl·lics patits anteriorment van ser els principals motius que van impedir que el Carraslet aconseguís un sollevament popular contra l'exèrcit espanyol.

La fama que va obtenir el Carraslet venia derivada de la propaganda negativa que li van fer les autoritats borbòniques, que el situaven com un dels principals caps dels arcabussers francesos, amb la finalitat de des-

prestigiar la resta de combatents catalans que formaven part d'aquestes unitats.

Els sectors austriacistes catalans es van inhibir completament d'aquest conflicte per diversos motius. En primer lloc, perquè ja veien la causa austriacista completament perduda, arran del reconeixement de Felip V com a rei d'Espanya per les potències europees. En segon lloc, per la manca absoluta d'implicació dels principals líders austriacistes, com per exemple el cas d'Antoni Desvalls i de Vergós, que es va negar a dirigir una nova revolta al Principat ja que, al seu parer, «el poble estava fart de guerra», o el de Francesc de Portolà i Subirà, amic del general Moragues, el qual es va posar a les ordres del rei Felip V per lluitar contra les tropes franceses, malgrat que havia sortit recentment de la presó. Un altre exemple el trobem en els líders militars austriacistes Ambrós Roquer i Jaume Forçàs i Birola, considerats els capitosts miquelets més destacats de la província de Girona durant la Guerra de Successió, i que no van dubtar a comandar unitats de fusellers de muntanya filipistes contra els seus antics companys austriacistes, a les ordres dels arcabussers francesos. En tercer lloc, destaca la col·laboració activa en tasques de vigilància armada que van realitzar destacats líders austriacistes durant els controls sanitaris que es van establir per impedir l'entrada a Barcelona d'antics arcabussers francesos i persones provinents de França. Aquests controls, de naturalesa sanitària, es van constituir amb motiu d'un dels brots de pesta a Marsella (1720), amb la principal finalitat d'evitar l'accés a aquelles persones que estiguessin infectades, però, alhora, permetia a les autoritats borbòniques realitzar un control social dels ciutadans.

Aquest fet desmenteix rotundament la repressió borbònica, que de vegades ha estat qualificada d'«extremadament cruel», contra els líders austriacistes. Si bé és cert que la repressió va arribar als caps militars, com és el cas del general Moragues, la major part de les elits polítiques de l'austriacisme van patir una repressió tova. En alguns casos, se'ls van embargar les propietats, però, pels volts de 1721, moltes van ser retornades als propietaris, com és el cas de Rafael Casanova.

No podem adjectivar com a cruel una repressió que, cinc anys després de la fi del conflicte bèl·lic, va permetre que destacadíssims líders austriacistes, enaltits com a herois per la historiografia catalanista, com ara Rafael Casanova, Joan de Lanuza o bona part dels caps de la Coronela de Barcelona, entre altres partidaris de la resistència a ultrança durant els anys 1713 i 1714, fossin armats per les autoritats borbòniques per prestar servei, de

manera voluntària, a les portes de la ciutat de Barcelona, durant la pesta de Marsella.

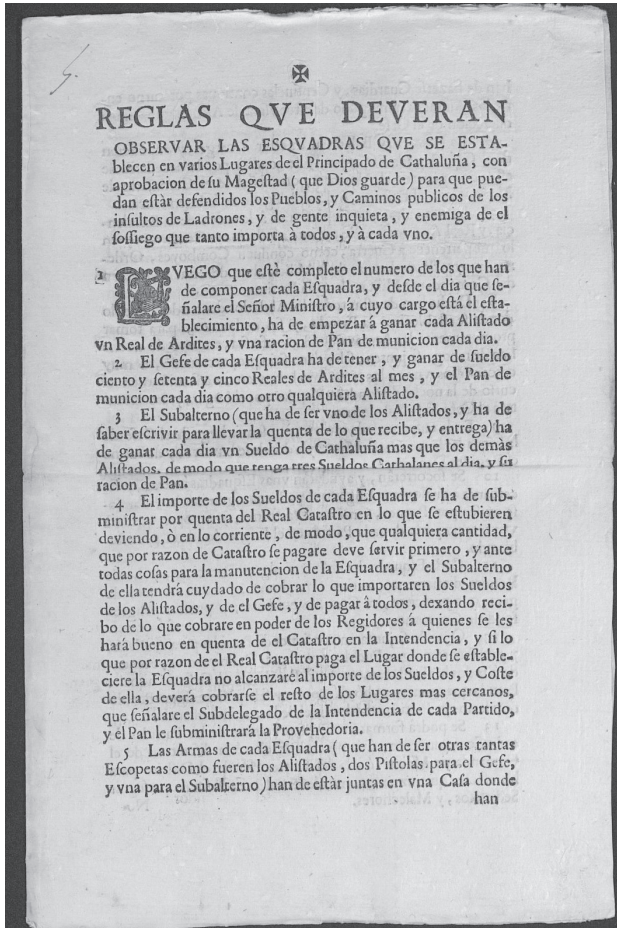
Durant la postguerra, les Esquadres de Paisans Armats van ser objecte de quatre reformes. La nova realitat a què es va veure submergida Catalunya va provocar que aquesta força s'adaptés i fes front a una notable manca de seguretat al Principat, bàsicament produïda per l'aparició de bandes criminals, integrades per antics arcabussers francesos, que es dedicaven al bandidatge. La primera reforma es produí l'any 1720, quan, malgrat l'ordre de dissolució dictada pel capità general de Catalunya, almenys onze esquadres van restar operatives. La continuïtat efectiva d'algunes esquadres desmenteix el fet que haguessin patit una dissolució definitiva, i se'n va perllongar ininterrompudament l'existència, des del 21 d'abril de 1719 fins que es van dissoldre l'any 1868. La proliferació de bandes criminals a les zones muntanyenques va motivar una nova reforma o reestructuració del cos, l'any 1721, amb la creació de noves esquadres, algunes mòbils i supramunicipals, destinades a mantenir la pau arreu del territori, i amb capacitat operativa per poder desplaçar-se perseguint aquests grups criminals. L'any 1725, les esquadres van quedar reduïdes a deu: sis sota el comandament de Pere Anton Veciana i Rabassa, i quatre a les ordres de Francesc Estruch. Finalment, la reforma de 1729 nomenà, com a comandant únic d'aquesta força, Pere Anton Veciana, el qual gestionà un total de vuit esquadres, distribuïdes en quatre corregiments.

IX. ANNEX DOCUMENTAL

9.1 Documents rellevants

Document 1

Reglament de les Esquadres de Paisans Armats del 8 de juny de 1719

han de hazerfe Guardias, y Centinelas continuas por turno entre los Alifitados, y ninguno de estos vfará de Arma alguna fino á discrecion de el Gefe.

6 La Polvora, y Balas han de eftar á cargo, y disposicion de el Gefe de cada Esquadra, y se acudirá por lo necesario de estos dos generos al Almacen, que señalare el Comissario de Municiones del Distrito, ó el Subdelegado de la Intendencia.

7 La Esquadra, y su Gefe eftarán á la orden de su Excelencia, y Real Audiencia en lo tocante á Justicia, y Gobierno; y en lo que pertenece á Guerra, como conducir Comboyes, Ordenes, y otras dependencias de la Milicia, han de eftar á la orden del Comandante Militar de cada Partido.

8 De dia han de eftar todos los Alifitados dentro de el Pueblo donde se estableciere la Partida, y sin embarazo, para tomar prontamente las Armas quando se ofresca, emperó de noche han de recogerse juntos, si huviere sitio proporcionado, ó muy cercanos los vnos á los otros fino le huviere, y assi mismo en el curso de la noche dispondrán Rondas por el Lugar, y las executará el Gefe, ó su Subalterno.

9 En la enfermedad, muerte, ó ausencia larga de el Gefe de la Esquadra la mandará el Sosbayle donde le huviere, y donde no el Regider Decano.

10 Se socorrerán, y ayudarán vnas Esquadras á otras, y las cercanas á qualquiera Lugar que padezca algun insulto, dandose avisos por Peones, y no en otra forma, y siempre quedará vna tercera parte de cada Partida en el Lugar donde se aya establecido.

11 Cada Esquadra ha de hazer algun Exercicio, y ha de Rondar diariamente, variando las horas, y en el numero de gente que pareciere, los Caminos publicos, y puestos peligrosos de su Contorno.

12 Quando se juntaren porciones de Partidas para ayudarfe, y para socorrer algun Pueblo, y perseguir Delinquentes, comandará todos los Destacamentos, ó Porciones el Gefe de aquella Partida que primero pidió el socorro, y si le pidiere algun Pueblo donde no aya Partida establecida el de la mas inmediata á el.

13 Se podrá formar vn Cuerpo volante de las Partidas de cada Corregimiento, ó de porcion de ellas á la discrecion de el Comandante Militar, ó á la del Corregidor de el Distrito para los efectos que juzgare convenientes al deseado fin de perseguir Sediciosos, y Malechores.

No

14. No ha de poder salir de el Pueblo donde estuviere establecida Esquadra, ninguno de los Alifitados con Armas (sin Certificato de el Gefe de la Esquadra, y podrá prenderle qualquiera Justicia que le encontre armado sin el referido Certificato, y conducirle à la Esquadra, cuyo Gefe dará aviso en Barcelona.

15. Han de ser Revistados los Alifitados dos vezes cada dia, vna por la mañana, y otra al ponerse el Sol por el Gefe de la Esquadra, ó su Subalerno, podrán Revistarlos tambien quando les parezca los Comandantes de los Partidos, y los Subdelegados de la Intendencia improvisamente, y sin dar aviso antes de la diligencia, y para habilitarse el ausente hará constar el Gefe authenticamente de el encargo, que le huviere hecho, y lo mismo se observará en las Revistas que hagan los dos Inspectores, nombrados por su Excelencia, que son Don Francisco Anglaseñ para los cinco Corregimientos de Barcelona, Mataró, Manresa, Vique, y parte del de Gerona, y Don Jacintho Gomàr para los Corregimientos de Villafranca, Tarragona, Tortosa, Cervera, y Lerida.

16. Y finalmente porque por Ordenanza Militar respecto à los Batallones, y Compañias de Fusileros de Montaña se halla dispuesto, que ninguno de los Fusileros podrá salir ni apartarse de los Batallones sin Licencias por escrito del Capitan, y Comandante del Batallon, visada por el Oficial de Tropas, que comandare los parages en que se hallaren los Batallones, yà sea Oficial General, ó otro qualquiera, ó del Inspector Coronel Don Joseph Carbonell, de suerte, que fino llevaren despachadas las Licencias en la dicha conformidad podrán las Justicias detenerlos, y llevarlos presos à las Carceles de Barcelona, Gerona, ó Vique, y serán castigados por el Consejo de Guerra como Desertores, segun, y como està prevenido en las Reales Ordenanzas de su Magestad, lo tendrán assi entendido los Gefes de las Esquadras, y las Justicias de todos los Lugares de este Principado para su mas puntual observancia.

Concuerda con el Original que queda en la Escrivania Principal de Camara, y Gobierno de la Real Audiencia, que es à mi cargo. Barcelona à 8. de Junio 1719.

Don Salvador de Prats, y Matas Secretario del Rey nuestro Señor, y su Escrivano Principal de Camara, y Gobierno.

Document 2

Llistat de batallons i companyies sueltas de fusellers de muntanya espanyols constituïts durant la Guerra de la Quàdruple Aliança (08/06/1720)

Batalló de Jaume Torres	
Comandant Jaume Torres Costa	
Ajudant Juan Guerra, de Madrid	
Capità Jaume Torres	Tinent Josep Pascual, de Sant Feliu de Codines
Capità Cosme Jaques, de Torà	Tinent Josep Vila, de la Segarra
Capità Antoni Torres, de Centelles	Tinent Ramon Vila, de la Castanya
Capità Josep Cornes, de Manlleu	Tinent Ramon Bonet, de la Castanya
Capità Francesc Casajuana, de Manresa	Tinent Francesc Valls, de la Castanya
Capità Joan Viguet, de la Cerdanya	Tinent Pau Roig, de Barcelona
Capità Josep Torres, de Centelles	Tinent Isidre Brunet, de Castella
Capità Manuel Comes, de Manlleu	Tinent Francesc Bussells, de Castella
Capità Pau Pedrós, de Collsuspina	Tinent Josep Castells, de Prats de Lluçanès
Capità Isidre Berenguer, de Samalús	Tinent Joan Berenguer (fill)
Capità Josep Carreras, de Taradell	Tinent Josep Solà, d'Osor
Capità Josep Estrada, de Barcelona	Tinent Francesc Muns, de Manlleu
Capità Francesc Atai, d'Oristà	Tinent Rafael Garrita, d'Alforja

Batalló de Pere Soguet	
Comandant Pere Soguet	
Ajudant Francisco Barea, de Valladolid	
Capità Pere Soguet	Tinent Francesc Gues, de Barcelona
Capità Joan Baña Tarran, de Berga	Tinent Josep Parran, de Barcelona
Capità Hortis la Pona, de Falset	Tinent Lluís Benet, d'Ascó
Capità Francesc Perayre, de Berga	Tinent Josep Tor, de Granollers (invàlid)
Capità Josep Aloy, de Berga	Tinent Marià Prats
Capità Tomàs Montalt, de Perafita	Tinent Benet Masnou, de la Plana de Vic
Capità Pere Simón, de Berga	Tinent Ramon Cañelles, de Barcelona
Capità Jaume Joquet, d'Aiguafreda	Tinent Gaspar Aspelter, de Sant Llorenç Savall

Capità Antonio Leal, de Chotilleja	Tinent Antoni Tradell, de Berga
Capità Joan Baptista Creuhet, de Sant Joan de les Abadesses	Tinent Rafael Creuhet, de Berga
Capità Pere Montaner, de Sant Llorenç	Tinent Pau Puig, d'Aiguafreda
Capità Jeroni Capdefusta, de Bellver	Tinent Joan Sant Salvador, de Gironella

Batalló de Jeroni Baduà	
Comandant Jeroni Baduà	
Ajudant Josep Ampost, de Vic	
Capità Jeroni Baduà	Tinent Joan Busca, de Girona
Capità Joan Maria, del Roselló	Tinent Josep Berges, de Vilanova
Capità Joan Molins, de Sant Pere Pescador	Tinent Miquel Calotes, de Roses
Capità Antoni Puig, de Llançà	Tinent Joan Puig, de Riudarenes
Capità Antoni Revere, de Sant Pere Pescador	Tinent Joan March, d'Estons
Capità Tomàs de Ve, de Girona	Tinent Francesc Planella, dels Espores
Capità Josep Faust Castell, de la Bisbal	Tinent Josep Barnoya, de Palamós
Capità Gaspar Carbonell, de Barcelona	Tinent Vicent Calderó, de Colomers
Capità J. Baptista Alsina, de Serinyà	Tinent Cebrià Monner, d'Esponellà
Capità J. Massana, de Pontons	Tinent Josep Mañosa, de Castellterçol
Capità Pere Coll, de Mollet	Tinent Francesc Puig, de Badalona
Capità Pere Joan Barta, d'Horta	Tinent Salvador Bartro, de Badalona
Capità Gabriel Muxella, de Barcelona	Tinent Esteve Grifols, de Badalona

Batalló de Francesc Estruch	
Comandant Francesc Estruch	
Ajudant Fermiano Gil Valenciano	
Capità Josep Vaquer, de Matamala	Tinent Miquel Serra, de Cardona
Capità Joan Llorens, d'Olot	Tinent Baldiri Cadena, de Sant Cugat del Vallès
Capità Josep Cadena, de Sant Cugat	Tinent Pere Llacuna, del Clot

Capità J. Gros, de la Garriga	Tinent Manuel Vicens, de Manlleu
Capità Francesc Moray, de la Pobra de Claramunt	Tinent Ramon Gomorrera, de Barcelona
Capità Domènec Grau, de Ripoll	Tinent Joan Puig, de Fontpedrosa
Capità Francesc Puigver, de Fornells	Tinent Antoni Vidal, de Fontpedrosa
Capità Pere Caselles, de Barcelona	Tinent Joan Soldevila, de la Cerdanya
Capità Buenaventura Thomasa, de Cardona	
Capità Josep Syon, de Guissona	
Capità Josep Sorell, de la Garriga	
Capità Francesc Belart, de les Borges	

Sis companyías sueltas, formades a l'Empordà, amb divisa Canyelada, a càrrec de Francesc Mir	
Comandant Francesc Mir, de Fontcoberta	
Ajudant Juan Guitart	
Capità Francesc Mir, de Fontcoberta	Tinent Josep Trull, de Sant Llorenç de Cerdans
Capità Juan Sorribas, de Terol	Tinent Guillem del Casu, de la Cabanassa
Capità Dalmau Figueras	Tinent Isidro Leonell, de Santa Coloma de Farners
Capità Josep Corominas, de Besalú	Tinent Abdó Malibern, de Torroella de Montgrí
Capità Rafael Corriols, de Sant Joan de les Abadesses	Tinent Joan Alsina, de Torroella de Montgrí
Capità Francesc Monclús, de Palautordera	Tinent Pere Bruguer, de Maià

Quatre companyías sueltas amb la mateixa divisa	
Capità Pere Golobardes, d'Artés Companyia creada a Manresa	
Capità Juan Sauri, d'Hostalric (batlle d'Hostalric) Companyia creada a Hostalric i el Vallès	
Capità Jeroni de la Porta, de Barcelona	
Capità Josep Ribas, de Sant Feliu de Buixalleu	

Sis companyies sueltas, formades a Vic, amb divisa negra, a càrrec d'Ambròs Roquer	
Comandant Ambròs Roquer, d'Olot	
Capità Ambròs Roquer, d'Olot	Tinent Joan Pujadas, d'Hostalric
Capità Francesc Font, de Manlleu	Tinent Antoni Gelabert, d'Hostalric
Capità Jaume Caranach, de la Bola	Tinent Josep Verdagué, de Sant Julià
Capità Josep Moles, de Tona	Tinent Ignasi Berdagué, de Sant Julià
Capità Salvador Conill, de Roda	Tinent Jaume Serra, de Sant Julià
Capità Mateu Roquer, d'Olot	Tinent Pere Claris, d'Olost de Lluçanès

Cinc companyies sueltas amb la mateixa divisa		
Capità Antoni Galí, de Roses	Tinent Ramon Sala, de Perelada	Companyia formada a Roses
Capità Josep Torà, de l'Albi	Tinent Francesc Gener, de Monistrol de Montserrat	Companyia formada a Manresa i al Lluçanès
Capità Jaume Forgas Birola, de Banyoles	Tinent Damià Pico de Granada, veí de Girona	Companyia formada a Girona
Capità Pau Garau, de Tortosa	Tinent Pasqual Casanovas, del Prat de Camp	Companyia formada a Tortosa
Capità Antoni Monner, d'Esponellà	Tinent Francesc Monner, d'Esponellà	Companyia formada a Mataró

9.2 Índex d'imatges

N. imatge	Descripció	Pàgina
Imatge 1	Fulletó informatiu sobre l'obra <i>Historia de las Escuadras de Cataluña</i> . AHCME. Fons coronel Vidal Pujadas.	37
Imatge 2	Rob Roy MacGregor, <i>Rob Roy</i> [gravat]. Recuperat de: SCOTT, W. Rob Roy, vol. 1. Barcelona: C. Verdaguier Impresor-Editor, 1882.	59
Imatge 3	LA RUE, P. <i>Fusiliers de Montagne</i> [gravat]. Recuperat de: <i>Scènes historiques</i> , 1701-1788. Col·lecció Michel Hennin. Estampes relatives a l' <i>Histoire de France</i> , vol. 99, Peces 8559-8625, període: 1746-1748.	200
Imatge 4	Exèrcit francès. Mariscal de camp i oficial subaltern (1704) [dibuix]. Recuperat de: The New York Public Digital Collections. Mid-Manhattan Picture Collection. Army France 1700.	256

N. imatge	Descripció	Pàgina
Imatge 5	MOTA, F. <i>Retirada de l'exèrcit francès de Catalunya</i> (1719) [quadre]. Recuperat de: SANDOVAL DEL RÍO, M. <i>Portfolio de Historia de España</i> , vol. 2. Barcelona: Seguí, 1910.	285
Imatge 6	Pere Anton Veciana i Rabassa [quadre]. Galeria dels Vallencs Il·lustres, de la població de Valls.	345

9.3 Índex de taules

N. taula	Descripció	Pàgina
Taula 1	Relació d'obres literàries, estudis, informes i publicacions (1825-1854) on consta la data de creació del cos de Mossos d'Esquadra (elaboració pròpia).	29
Taula 2	Relació d'obres literàries, estudis, informes i publicacions (1858-1920) on consta la data de creació del cos de Mossos d'Esquadra (elaboració pròpia).	38
Taula 3	Relació d'obres literàries, estudis, informes i publicacions (1921-1969) on consta la data de creació del cos de Mossos d'Esquadra (elaboració pròpia).	40
Taula 4	Relació d'obres literàries, estudis, informes i publicacions (1961-2015) on consta la data de creació del cos de Mossos d'Esquadra (elaboració pròpia).	50
Taula 5	Esquadres que integren el corregiment de Vic, detallant: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia).	83
Taula 6	Relació d'esquadrastes que integren el corregiment de Vic, destacant: unitat, grau, nom i cognoms, edat i professió (elaboració pròpia).	85
Taula 7	Esquadres que integren el corregiment de Vilafranca del Penedès, detallant: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia).	98
Taula 8	Relació d'esquadrastes que integren el corregiment de Vilafranca del Penedès, destacant: unitat, grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia).	100
Taula 9	Esquadres que integren el corregiment de Mataró, detallant: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia).	110
Taula 10	Relació d'esquadrastes que integren el corregiment de Mataró, detallant: grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia).	112

N. taula	Descripció	Pàgina
Taula 11	Esquadres que integren el corregiment de Manresa, detallant: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia).	118
Taula 12	Relació d'esquadrístes que integren el corregiment de Manresa, destacant: unitat, grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia).	120
Taula 13	Esquadres que integren el corregiment de Cervera, detallant: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia).	140
Taula 14	Relació d'esquadrístes que integren el corregiment de Cervera, destacant: unitat, grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia).	142
Taula 15	Esquadres que integren el corregiment de Lleida, detallant: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia).	147
Taula 16	Relació d'esquadrístes que integren el corregiment de Lleida, destacant: grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia).	147
Taula 17	Esquadres que integren el corregiment de Tortosa, detallant: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia).	152
Taula 18	Relació d'esquadrístes que integren el corregiment de Tortosa, destacant: grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia).	152
Taula 19	Esquadres que integren el corregiment de Tarragona, detallant: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia).	160
Taula 20	Relació d'esquadrístes que integren el corregiment de Tarragona, destacant: unitat, grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia).	162
Taula 21	Esquadres que integren el corregiment de Girona, detallant: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia).	167
Taula 22	Relació d'esquadrístes que integren el corregiment de Girona, destacant: unitat, grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia).	169
Taula 23	Esquadres que integren el corregiment de Puigcerdà, detallant: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia).	171

N. taula	Descripció	Pàgina
Taula 24	Esquadres que integren el corregiment de Barcelona, detallant: comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia).	175
Taula 25	Relació d'esquadrístes que integren el corregiment de Barcelona, destacant: grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia).	175
Taula 26	Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Vic (elaboració pròpia).	185
Taula 27	Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Vilafranca del Penedès (elaboració pròpia).	186
Taula 28	Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Mataró (elaboració pròpia).	187
Taula 29	Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Manresa (elaboració pròpia).	188
Taula 30	Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Cervera (elaboració pròpia).	189
Taula 31	Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Lleida (elaboració pròpia).	189
Taula 32	Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Tortosa (elaboració pròpia).	190
Taula 33	Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Tarragona (elaboració pròpia).	191
Taula 34	Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Girona (elaboració pròpia).	192
Taula 35	Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Puigcerdà (elaboració pròpia).	192
Taula 36	Relació percentual entre habitants i allistats per poblacions al corregiment de Barcelona (elaboració pròpia).	193
Taula 37	Poblacions amb esquadres constituïdes l'any 1719 i la seva relació amb la revolta barretina, el moviment antisenyorial o la retirada de privilegis (elaboració pròpia).	207
Taula 38	Tropes espanyoles a Catalunya durant el mes d'abril de 1719 (elaboració pròpia).	219
Taula 39	Operacions militars destacades durant la 1a fase de la guerra (gener-abril de 1719) (elaboració pròpia).	219
Taula 40	Operacions militars destacades durant la 2a fase de la guerra (maig-agost de 1719). Ofensiva francesa generalitzada (elaboració pròpia).	248

N. taula	Descripció	Pàgina
Taula 41	Operacions militars destacades durant la 3a fase de la guerra (setembre-novembre de 1719). Fracàs de l'ofensiva francesa i estabilització dels fronts (elaboració pròpia).	271
Taula 42	Operacions militars destacades durant la 4a fase de la guerra (desembre de 1719 – febrer de 1720). Contraofensiva espanyola i retirada francesa del Principat (elaboració pròpia).	290
Taula 43	Esquadres i esquadrístres derrotats per corregiments (elaboració pròpia).	298
Taula 44	Comparativa entre el nombre d'esquadres i esquadrístres per corregiments i les esquadres i esquadrístres derrotats (elaboració pròpia)	300
Taula 45	Reforma de les Esquadres de 1720 (elaboració pròpia).	319
Taula 46	Llistat de destacats seguidors austriacistes que feien guàrdia a les portes de Barcelona (elaboració pròpia).	326
Taula 47	Reforma de les Esquadres de 1721 (elaboració pròpia).	331
Taula 48	Relació d'efectius sota el comandament de Jeroni Sastre i Pascual (Ortega i Espinós).	333
Taula 49	Relació d'efectius sota el comandament de Pere Anton Veciana l'any 1721 (Ortega i Espinós).	335
Taula 50	Relació d'efectius sota el comandament de Jaume Llussach (Ortega i Espinós).	336
Taula 51	Reforma de les Esquadres de 1725 (elaboració pròpia)	340
Taula 52	Relació d'efectius sota el comandament de Pere Anton Veciana l'any 1725 (Ortega i Espinós).	341
Taula 53	Reforma de les Esquadres de 1729 (Ortega i Espinós).	347
Taula 54	Relació d'efectius sota el comandament d'en Pere Anton Veciana l'any 1729 (Ortega i Espinós).	347

9.4 Índex de figures

N. figura	Descripció	Pàgina
Figura 1	Organigrama general de les Esquadres per corregiments.	177
Figura 2	Distribució percentual dels esquadrístres per corregiments.	181
Figura 3	Distribució percentual dels comandaments de les Esquadres per oficis.	182

N. figura	Descripció	Pàgina
Figura 4	Classificació dels esquadristes per oficis.	183
Figura 5	Classificació percentual per edats dels esquadristes.	184
Figura 6	Comparativa percentual d'esquadres derrotades i no derrotades.	299
Figura 7	Comparativa del total d'esquadres amb les que van ser derrotades agrupades per nombre d'efectius.	301
Figura 8	Organigrama de les Esquadres l'any 1720.	320
Figura 9	Organigrama de les Esquadres l'any 1721.	331
Figura 10	Organigrama de les Esquadres l'any 1725.	339
Figura 11	Organigrama de les Esquadres l'any 1729.	346

9.5 Índex de mapes

N. mapa	Descripció	Pàgina
Mapa 1	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Vic.	84
Mapa 2	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Vilafranca del Penedès.	99
Mapa 3	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Mataró.	112
Mapa 4	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Manresa.	119
Mapa 5	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Cervera.	141
Mapa 6	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Lleida.	148
Mapa 7	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Tortosa.	153
Mapa 8	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Tarragona.	161
Mapa 9	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Girona.	168
Mapa 10	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Puigcerdà.	171
Mapa 11	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Barcelona.	176

X. FONTS DOCUMENTALS

10.1 Bibliografia

- AGUADO SÁNCHEZ, F. *Historia de la Guardia Civil*, vol. 1. Madrid: Ediciones Históricas, 1983.
- ALBAREDA SALVADÓ, J. *La Guerra de Sucesión de España (1700-1714)*. Barcelona: Crítica, 2010.
- ALCOBERRO PERICAY, A. *L'exili austriacista (1713-1747)*, vol. 1. Barcelona: Fundació Noguera, 2002.
- ALONSO AGUILERA, M. A. *La conquista y el dominio español de Cerdeña (1717-1720): introducción a la política española en el Mediterráneo posterior a la Paz de Utrecht*. Valladolid: Universidad de Valladolid. Facultad de Filosofía y Letras, 1977.
- ALMIRANTE, J. *Diccionario militar, etimológico, histórico, tecnológico*. Madrid: Imprenta y Litografía del Depósito de Guerra, 1869.
- ANGUERA NOLLA, P., *et alii Mossos d'Esquadra. Història i present*. Barcelona: Departament d'Interior, Generalitat de Catalunya / L'Avenç, 2006.
- ANÒNIM. *A Collection of all the Treaties of Peace, Alliance and Commerce, between Great-Britain and other powers from the Revolution in 1688 to the present*. Londres: Print. J. Almon, 1772.
- ANÒNIM. *Calendario manual y guía de forasteros de Madrid*. Madrid: Imprenta Real, 1825.
- ANÒNIM. *Estado Militar de España*. Madrid: Imprenta Real, 1826-1827.
- ANÒNIM. *Vierter Theil des Lebens Cardinals Julii Alberoni, degradirten Anjouistischen Premier-Ministers, in welchem noch einige Nachricht von seinen in Spanien und gantz Europa gemachten Intriguen erfolgtem Fall am Spanischen Hofe, und Arrest in Italien, auch dessen Relaxirung enthalten*, vol. 4, 1720.
- ANÒNIM. *Edicto general comprehensivo de todas las Reales Provisiones, Órdenes, Edictos, Instrucciones y providencias generales, que se dieron en este Principado de Cataluña, para preservarle y resguardarle de la Peste o Contagio, que en los años de 1720 y 21 aflagia a la Provenza*, 1721.

- AUBERT DE LA CHESNAVE DES BOIS, F. A. *Diccionario militar o recolección alfabética de todos los términos propios al Arte de la Guerra. Explicación y practica de los trabajos que sirven al ataque y defensa de las Plazas, sus ventajas y defectos, según sus diferentes situaciones, con un detalle histórico del origen y naturaleza de diferentes especies, tanto de empleos antiguos y modernos, como de las armas que se han usado en diferentes tiempos de la Monarquía francesa hasta hoy*. Barcelona: Imprenta de Juan Piferrer, 1749.
- BALAGUER CIRERA, V. *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón*, vol. 5. Barcelona: Imprenta Librería de Salvador Manero, 1863.
- BALANZA, F., *et alii Guerrilles al Baix Llobregat. Els carrasquets del segle xviii, i els carlins i els republicans del segle xix*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986.
- BANACH, R., *et alii Història del Vendrell*. Valls: Cossetània Edicions, 2003.
- BASTÚS, J. *Diccionario histórico enciclopédico*, vol. 4. Barcelona: Imprenta de Roca, 1833.
- BELANDO, N. J. *Historia civil de España: Sucesos de La Guerra, y Tratados de Paz, desde el año de mil setecientos, hasta el de mil setecientos y treinta y tres*, vol. 2-4. Madrid: Imprenta y Librería de Manuel Fernández, 1744.
- BERTRAND, J. B. *Relation historique de la peste de Marseille*. Amsterdam: Jean Mossy, 1779.
- BLACK, J. *Atlas ilustrado de la guerra: del Renacimiento a la Revolución, 1492-1792*. Madrid: Akal, 2003.
- BOFARULL BROCÀ, A. *Anales históricos de Reus desde su fundación hasta nuestros días*. Reus: Imp. de la V. é Hijo de Sabater, 1866.
- BONASTRA TOLÓS, J. *Ciencia, sociedad y planificación territorial en la institución del lazareto*, tesi doctoral. Barcelona: UB, Departament de Geografia Humana, 2006.
- BORRUEL LLOVERA, A. *Les Esquadres de Catalunya a finals del segle XVIII*. Valls: Consell Comarcal de l'Alt Camp, 1993.
- . *Els Mossos d'Esquadra. Aportació documental a la seva història (1741-1821)*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, 1998.
- BOSCH CARDENACH, A. *Anales de la Villa de Sabadell desde el año 987 hasta el de 1770. Su Autor Antonio Bosch y Cardellach, Médico de dicha Villa y de Bráfim*. Sabadell: Fundació Bosch i Cardellach, 1882.
- BOTTA, C. *Storia d'Italia continuata da quella del Guicciardini sino al 1789*, vol. 9. Mendrisio/Capolago: Tipografia Elvetica, 1839.

- BRUGUERA, M. *Historia del memorable sitio y bloqueo de Barcelona y heroica defensa de los fueros y privilegios de Cataluña en 1713 y 1714*, vol. 2. Barcelona: Establecimiento Tipográfico de Luis Fiol y Gros, 1872.
- BUTLER, J. *The Jacobite Attempt of 1719: Letters of James Butler, Second Duke of Ormonde, Relating to Cardinal Alberoni's Project for the Invasion of Great Britain on Behalf of the Stuarts, and to the Landing of a Spanish Expedition in Scotland*. Edimburg: Constable for the Scottish History Society, 1895.
- CANAL MORELL, J. *Història mínima de Catalunya*. Madrid: Turner Publicaciones, 2015.
- CANO VELASCO, F., *et alii Historia de las Fuerzas Armadas*, vol. IV. Saragossa/Barcelona: Palafox / Editorial Planeta, 1984.
- CAPEL MARTÍNEZ, R. M.; CEPEDA GÓMEZ, J. *El Siglo de las Luces. Política y sociedad*. Madrid: Síntesis, 2006.
- CARRIERE, M.; COURDOURIE, M.; REBUFFAT, F. *Marseille ville morte. La peste de 1720*. Marsella: Maurice Garçon, 1968.
- CASTELLVÍ, F. *Narraciones históricas*, vol. 1-4. Madrid: Fundación Francisco Elías de Tejada, 2002.
- CODINA VILA, J. *Llenguatge del microcosmos. Sant Boi de Llobregat a mitjan segle xvi i xviii*. Barcelona: Ajuntament de Sant Boi de Llobregat / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998.
- COLÓN DE LARRIATEGUI, F. *Juzgados militares de España y sus Indias*, vol. II. Madrid: Viuda de Ibarra e Hijos, 1785.
- COMTE DE CHESNEL. *Dictionnaire des armées de terre et de mer. Encyclopédie militaire et maritime*, vol. 1. París: Armand le Chevalier Editeur, 1862-1864.
- CORBETT, T. *An Account of the Expedition of the British Fleet to Sicily, in the Years 1718, 1719 and 1720: Under the Command of Sir George Byng, Bart. Admiral and Commander in Chief of His Majesty's Fleet; and His Majesty's Commissary and Plenipotentiary to the Several Princes and States of Italy. Collected from the Admiral's Manuscripts, and Other Original Papers*. Londres: J and R. Tonson in the Strand, 1739.
- CORTS HUGUET, J. *Estado Antiguo y Moderno de la Ciudad de Cervera coordinado por Joseph Cortes Regidor perpetuo de la referida ciudad y capitán que fue de Infantería Española en el Regimiento de Naturales de Cervera*. Inèdit, 1723.

- COXE, W. *Memoirs of the Kings of Spain of the House of Bourbon from the Accession of Philip the Fifth to the Death of Charles the Third: 1700 to 1788*, vol. 2. Londres: Longman, Hurst, Rees, Orme and Brown, 1813.
- DE DEMIDOF, A. M. *Étapes Maritimes sur les Côtes d'Espagne. De la Catalogne a l'Andalousie souvenir d'un voyage exécuté en 1847*. Florència: Imprimerie de Félix Le Monnier, 1858.
- DE LA FUENTE, P.; PUJOL HAMELINK, M. *La Reial Fàbrica de Vaixells de Sant Feliu de Guíxols*. Girona: Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols / Diputació de Girona, 2010.
- DE PAULA MELLADO, F.; PÉREZ COMOTO, J.; VILLABRILLE, F. F.; DIEZ CANSECO, V.; ITURRALDE, C. *Diccionario universal de Historia y Geografía*, vol. vii. Madrid: Establecimiento Tipográfico de Francisco de Paula Mellado, 1848.
- DEL REY VICENTE, M.; CANALES TORRES, C. *En tierra extraña: expediciones militares españolas*. Madrid: Edaf, 2012.
- DEULONDER CAMINS, X. *França i Catalunya*. Madrid: Bubok Publishing, 2017.
- DUCHÊNE, R.; CONTRUCCI, J. *Marseille, 2.600 ans d'histoire*. París: Fayard, 1998.
- ELISABETH A. H. J. *Storms Brewed in Other Men's Worlds: The Confrontation of Indians, Spanish, and French in the Southwest, 1540-1795*. Oklahoma: University of Oklahoma Press, 1996.
- ESPINO LÓPEZ, A. *El frente catalán en la Guerra de los Nueve Años, 1689-1697*, tesi doctoral inèdita. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, Departament d'Història Moderna i Contemporània, 1994.
- . *Miquelets i somatents al front de l'Ebre durant la Guerra de Successió (1705-1714)*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 2009.
- EVANS CROWE, E.; RAINSFORD JAMES, G. P. *Lives of the most eminent foreign statesmen*, vol. 4. Londres: Longman, Rees, Orme, Brown & Green, 1837.
- FERNÁNDEZ DURO, C. *Armada española desde la unión de los reinos de Castilla y de León*, vol. 6. Barcelona: Establecimiento Tipográfico Sucesores de Rivadeneyra, 1903.
- FERRER GODOY, J. *Actes i resolucions de Sant Joan de les Abadesses en l'època moderna (1630-1859)*, vol. 1. Barcelona: Fundació Noguera, 2013.

- FOLGUERA BARBOSO, M. *Las Escuadras de Cataluña. Historia de esta célebre institución, intercalada con la vida de los bandidos más célebres exterminados por la misma*. Barcelona: Ediciones Populares, 1920 (?).
- FRANK, C. P. *Geschichte des weltbekanten Cardinals Julii Alberoni, bis auf dessen jüngsthin erfolgtes Absterben*. Halle, 1753.
- FRASER, W. *The Earls of Cromartie: Their Kindred, Country, and Correspondence*, vol. 1. Edimburg: Tanner Ritchie Publishing, 1876.
- FREYHERRN VON MINUTOLI, J. *Spanien und seine fortschreitende entwicklung mit besondererberücksichtigung des jahres 1851*. Berlín: Verlag Von Alexander Duncker, 1852.
- GALLO, F. *Sicilia austriaca: le istruzioni ai viceré (1719-1734)*. Nàpols: Jovene Editore, 1994.
- GASPEY, T.; BUSSEY, G. M. *The pictorial history of France and of the French people: From the establishment of the Franks in Gaul, to the period of the French Revolution*, vol. 2. Londres: Wm. S. Orr. and Co., Amen Corner, Paternorster Row, 1843.
- GIFRE RIBAS, P. *Epítome universal per Catalunya, 1719-1720*. Llançà: Àrea de Cultura de l'Ajuntament de Llançà, 2015.
- GIMÉNEZ GONZÁLEZ, M. *El Ejército y la Armada. Desde la Antigüedad hasta 1862*. Madrid: Almena, 2003, p. 109-110. Edició facsimil de l'original de 1862.
- GIMÉNEZ GUIETED, F. *Historia Militar y Política del general Don Juan Prim*. Barcelona: Imp. Luis Tasso, 1860.
- GUILLAUME, H. L. G. *Histoire des Gardes Wallones au service d'Espagne*. Brussel·les: F. Parent, Editeur / Montagne de Sion, 1858.
- HACKETT, M. *Raise the Clans: The Wargamer's Guide to Jacobite Britain*. Gloucetershire: Amberley Publishing Limited, 2014.
- HERNÁNDEZ CARDONA, F. X. *Història militar de Catalunya*, vol. III. Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 2003.
- HERNÁNDEZ CARDONA, F. X.; RIART JOU, F. *Els exèrcits de Catalunya (1713-1714)*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 2007.
- . *Soldats, guerrers i combatents dels Països Catalans*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 2014.
- IGLÉSIES, J. *Estadístiques de població de Catalunya. El primer vicenni del segle XVIII*, vol. 2, Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1974.
- JUAN VIDAL, J.; MARTÍNEZ RUIZ, E. *Política interior y exterior de los Borbones*. Madrid: Itsmo, 2001.

- LAMARQUE, J.; MAXIMILIEN BARON FRIRION, J.; NICOLAS, F. *Le Spectateur militaire: Recueil de science, d'art et d'histoire militaires. Recueil de science, d'art et histoire militaire*, vol. 3. París: La direction du Spectateur militaire, 1852.
- LEÓN VIDAL, M. J. *L'Espagne en 1860. État politique, Administration, législation, institutions économiques, statistique générale de ce royaume*. París: Chez Ledoyen / Libraire au Palais-Royal, 1860.
- LÓPEZ BONILLO, D.; ROVIRA GÓMEZ, S. J. *Nova guia de Capafonts*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2002.
- LOSADA MÁLVAREZ, J. C. *Historia de las guerras de España*. Barcelona: Pasado y Presente, 2015.
- LYNCH, J. *Los primeros Borbones: 1700-1756*. Madrid: El País, 2007.
- MADOZ IBÁÑEZ, P. *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones en Ultramar*, vol. 3. Madrid: Imprenta Diccionario Geográfico-Estadístico-Histórico de D. Pascual Madoz, 1830.
- MARTÍNEZ LAÍNEZ, F.; CANALES TORRES, C. *Banderas Lejanas. La exploración, conquista y defensa por España del territorio de los actuales Estados Unidos*. Madrid: Edaf, 2015.
- MARTÍNEZ RUÍZ, E.; VIDAL JUAN, J. *Política interior y exterior de los Borbones*. Madrid: Akal, 2001.
- MARTÍNEZ SHAW, C.; ALFONSO MOLA, M. *Felipe V*. Madrid: Arlanza Ediciones, 2001.
- MAS VILASECA, E. *Catalans en armes (1704-1723). L'origen dels Mossos d'Esquadra*. Edició pròpia, 2014.
- MASSAGUER MIR, R. *Origen y relieve histórico de las Escuadras de Cataluña*, tesi doctoral inèdita. Madrid: Facultad de Ciencias Políticas y Económicas, Universidad Complutense de Madrid, 1961.
- MERCADER RIBA, J. *Els capitans generals*. Barcelona: Teide, 1957.
- . *Felip V i Catalunya*. Barcelona: Ediciones 62, 1968.
- MOLAS RIBALTA, P. *La transición del siglo xvii al xviii: entre la decadencia y la reconstrucción*. Barcelona: Espasa-Calpe, 1993.
- MOORE, G. *Lives of cardinal Alberoni, the Duke of Ripperda and Marquis of Pombal*. Londres: J. Rodwell, 1814.
- MOREAU DE JONNES, A. C. *Estadística de España: territorio, población, agricultura, minas, industria, comercio, navegación, colonias, hacienda, ejército, justicia, e instrucción pública*. Barcelona: Imprenta Rivadeneyra, 1835.

- MORRIT, R. D. *The Lure of Texas*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2011.
- OLLER PINYOL, J. *Resumen histórico de las Escuadras de Cataluña*. Barcelona: Imprenta de Eugenio Subirana, 1925.
- OLLONE, C. *Historique du 10e régiment de dragons*. París: Berger/Levrault, 1893.
- ORTEGA I ESPINÓS, J. *Historia de las Escuadras de Cataluña: su origen, sus proezas, sus vicisitudes, intercalada con la vida y hechos de los más célebres ladrones y bandoleros*. Barcelona: Euro-liber, 1968.
- OZANAM, D. *Les diplomates espagnols du xviiiè siècle: introduction et répertoire biographique, 1700-1808*. Madrid : Casa de Velasquez; Maison des Pays Ibériques, 1998.
- PAPELL TARDIU, J. *L'origen dels Mossos d'Esquadra (Guerra de Successió i postguerra a Valls: Pere Anton Veciana)*. Lleida: Pagès Editors, 1999.
- PI ARIMÓN, A. A. *Barcelona antigua y moderna*, vol. 1. Barcelona: Imprenta y Librería Politécnica de Tomás Gorchs, 1854.
- PLADEVALL FONT, A. *Centelles*. Vic: Eumo Editorial / Ajuntament de Centelles, 1987.
- PLANES ALBETS, R. *La descripció dels arxius municipals catalans fins a la fi del segle XIX: l'arxiu de la ciutat de Solsona*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1993.
- POLI, O. *Les régiments d'autrefois: Le régiment de la Couronne (1643-1791)*. París: Conseil Héraldique de France, 1891.
- POUJOLAT, J. F. *Nouvelle collection des mémoires pour servir à l'histoire de France depuis le xiiiè siècle jusqu'à la fin du xviiiè*, vol. 10. París: Adolphe Everat et Compagnie, 1839.
- PUIGJANER GUAL, F. *Historia de la Villa de Valls*. Valls: Francisco Pelliser, 1881.
- RAYMOND CAPEFIGUE, J. B. *Philippe d'Orléans, régent de France: 1715-1723*. París : Libraire Dufey, 1845.
- RODRÍGUEZ-SOLÍS, E. *Los Guerrilleros de 1808. Historia popular de la Guerra de Independencia*, vol. i. Barcelona: Imprenta La Enciclopedia Democrática, 1895.
- RUBIO, C. *Historia filosófica de la Revolución Española de 1868*, vol. 2. Madrid: Imprenta y Librería de M. Guijaro, 1869.
- SALES FOLCH, N. *La polémica sobre Pedro Antonio Veciana y el origen de las Escuadras del Baile de Valls*, tesi doctoral inèdita. Barcelona: Universitat de Barcelona, Facultat de Filosofia i Lletres, 1959.

- SALES FOLCH, N. *Història dels Mossos d'Esquadra. La dinastia Veciana i la policia catalana al segle XVIII*. Barcelona: Aedos, 1962.
- . *Senyors, bandolers, miquelets i botiflers. Estudis sobre la Catalunya dels segles XVI al XVIII*. Barcelona: Empúries, 1984.
- SALES FOLCH, N., *et alii Els Mossos d'Esquadra*. Barcelona: L'Avenç, 1981.
- SALLÉS VILASECA, N. *Giulio Alberoni y la dirección de la política exterior española después de los tratados de Utrecht: 1715-1719*, tesi doctoral. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), 2016.
- SÁNCHEZ AGUSTÍ, F. *Carlins i bandolers a Catalunya (1840-1850)*. Sallent: Editorial M. Assumpció Guàrdia, 1990.
- SÁNCHEZ CERVELLÓ, J. (dir.). *Història moderna. Història de les Terres de l'Ebre*, vol. 3. Tortosa: Querol, 2011.
- SARDINÉ TORRENTALLÉ, S. Jo, *Vilana-Perles. El diplomàtic català que va moure els fils de la Guerra de Successió (1704-1734)*. Lleida: Pagès Editors, 2013.
- SAU SÁNCHEZ, V. *El catalán, un bandolerismo español*. Barcelona: Aura, 1973.
- SIDRÓ SURGA, J.; QUEVEDO DONIS, A. *La Guardia Civil. Historia de esta institución y de todas las que se han conocido en España desde los tiempos más remotos hasta nuestros días*. Madrid: Imprenta y Litografía Militar del Atlas, 1858.
- SMITH, L. B. *Spain and Britain, 1715-1719: the Jacobite issue*. Nova York: Garland Publications, 1987.
- SOLER, L. *Pronostich Catala ó Almanach Atmosferich, Civil, Religios, e Historic del Principat de Catalunya y del Regne de les Illes Balears per l'any de 1861*. Barcelona: Estampa de la Publicitat d'Antoni Flotats, 1860.
- STEWART, W. *Admirals of the World: A Biographical Dictionary, 1500 to the Present*. Londres: Mac Farland, 2009.
- TERRY, C. S. *The Jacobites and the Union*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
- The British and Foreign Review*, vol. 18. Londres: Richard and John Edward Taylor, 1844.
- TUCKER, S. *Almanac of American Military History*, vol. i. Santa Barbara: ABC/Clio, 2013.
- VATOUT, J. *La Conspiration de Cellamare. Épisode de la Régence*. París: Chez Ladvoat Libraire, 1832.

- VILÀ, C. *Amor al Rey y a la Patria vinguda de Pere Juan Barceló dit Carrasclat, en Reus 1713-1749*. Reus: Asociación de Estudios Reusenses, 1954.
- VILAR, P. *Catalunya dins l'Espanya moderna*, vol. ii. Barcelona: Edicions 62, 1987.
- VILARDAGA CAÑELLAS, J. *Efemérides bergadanas*. Manresa: Imprenta y Encuadernaciones de San José, 1919.
- XIMÉNEZ DE SANDOVAL, C. *Las Instituciones de seguridad pública en España y sus dominios de Ultramar*. Madrid: Imprenta y Estereotipia de M. de Ribadeneyra, 1858.

10.2 Articles

- ALBAREDA SALVADÓ, J. «Entre França i Espanya: Actituds dels grups dirigents catalans a la fi del segle XVII». *Pedralbes: Revista d'Història Moderna*, n. 13. Barcelona, 1993.
- ALSINA GIRALT, J. «Un interessant manuscrit sobre la revolta dels barretines», *Arraona*, n. 1. Sabadell, 1987.
- BALDUQUE MARCOS, L. M. «Las fuentes archivísticas para el estudio sociológico de la oficialidad del Ejército Borbónico durante el siglo XVIII», a: *La investigación y las fuentes documentales de los archivos. I-II Jornadas sobre Investigación en Archivos*, vol. 2. Guadalajara: ANABAD, 1996.
- CAMPANY GUILLOT, J. «La Guerra de Successió a Gavà i Eramprunyà (1700-1720)». *Materials del Baix Llobregat*, n. 4, 1999.
- CAMPURBÍ PLA, X. «L'impacte dels allotjaments a Tona: de la revolta dels Barretines (1687) al pas de l'exèrcit austriacista durant la Guerra de Successió (1711)», *Revista Ausa*, vol. 27. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 2015.
- . «Viure a Tona fa 300 anys». *Llibre de Tona*, n. 24. Tona, 2015.
- CERRO NARGÁNEZ, R. «Barcelona y sus alcaldes mayores: perfil sociológico de una élite letrada al servicio de los Borbones (1718-1750)». *Pedralbes: Revista d'Història Moderna*, n. 17. Barcelona, 1997.
- . «José Carrillo de Albornoz y Montiel, conde de Montemar: un militar andaluz entre Cataluña e Italia (1694-1725)». *Pedralbes: Revista d'Història Moderna*, n. 18. Barcelona, 1998.

- CERRO NARGÁNEZ, R. «Servir al Rey en Cataluña: Los alcaldes mayores del corregimiento de Vilafranca del Penedés (1719-1808)». *Estudis: Revista d'Història Moderna*, n. 33, 2007.
- COBERÓ COBERÓ, J.; GARGANTÉ LLANES, M.; OLIVA LLORENS, J.; ROS MAUTEU, J. «Arquitectura civil», a: *Inventari del Patrimoni Arqueològic, Arquitectònic i Artístic de la Segarra*, vol. 2, 2000.
- COLOMER BARTROLÍ, M. «De Puigcerdà a Viena. El militar austriacista Francesc Sans de Miquel i de Monrodo (Barcelona 1667 – Viena 1757)». *Pedralbes: Revista d'Història Moderna*, n. 29. Barcelona, 2009.
- DANTÍ RIU, J., «La revolta dels Gorretes a Catalunya (1687-1689)». *Estudis d'Història Agrària*, n. 3. Barcelona.
- . «La Guerra de Successió al Vallès: entre la llibertat i la submissió». *Ponències. Revista del Centre d'Estudis de Granollers*. Granollers.
- . «Catalunya entre el redreç i la revolta: afebliment institucional i diferenciació social», *Manuscrits. Revista d'Història Moderna*, n. 30, 2012.
- DE VICENTE ALGUERÓ, F. J. «El ejército en Cataluña durante el reinado de Carlos III». *Pedralbes: Revista d'Història Moderna*, n. 8. Barcelona, 1988.
- ESPINO LÓPEZ, A. «Catalunya durante el reinado de Carlos II. Política y guerra en la frontera catalana, 1679-1697». *Revista Manuscrits*, n. 5. Barcelona: Univesitat Autònoma de Bellaterra, 1999.
- . «El coste de la guerra para la población civil. La experiencia catalana, 1653-1714». *Millars: Espai i Història*, n. 26. Castelló de la Plana, 2003.
- FÀBREGAS ROIG, J. «Els frares del convent de Sant Francesc de Reus: la seva implicació a la Guerra de Successió i a la Guerra del Francès», a: *Actes del VII Congrés d'Història Moderna de Catalunya: «Catalunya, entre la guerra i la pau, 1713-1813»*. Barcelona: Departament d'Història Moderna, Universitat de Barcelona, 2013.
- GALERA PEDROSA, A. “Redescobrir Cardona: La casa Thomasa de la Fira (segles XVII-XIX)”. *Dovella*, n. 80. Manresa, 2003.
- GARCÍA-DÍE MIRALLES DEL IMPERIAL, A. «Los Mozos de las Escuadras», *Pensamiento y Acción, Apostolado Castrense de la IV Región Militar*, n. 23. Barcelona, agost de 1952.
- GARGANTÉ LLANES, M. «Les cases consistorials a les comarques de Ponent, un ressò classicista en l'arquitectura civil catalana dels segles XVII i XVIII». *Locus Amoenus*, n. 7. Barcelona, 2003.
- GIFRE RIBAS, P. «Dossier. La guerra continuada (1705-1719)». *Revista de Girona*, n. 86. Girona, 2014.

- . «L'Edicte d'1 d'abril de 1720 i el tancament de fronteres: ¿Por al contagi de la pesta o al retorn dels fusellers reformats?». *Ibix: Publicació biennial de Cultura*, n. 9. Ripoll: Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, 2016.
- GIMÉNEZ LÓPEZ, E. «Conflicto armado con Francia y Guerrilla Austriacista en Catalunya (1719-1720)», *Hispania*, lxxv/2, n. 220. Madrid, 2005.
- JIMÉNEZ SUREDA, M. «La política armamentística de los Borbones en Cataluña tras la Guerra de Sucesión». *Investigaciones Históricas: Época Moderna y Contemporánea*, n. 21. Universidad de Valladolid, 2011.
- JULIÀ FIGUERAS, B. «Notes guixolenques del segle XVIII. 2a part». *Revista de Girona*, n. 105, 1983.
- . «Affliccions econòmiques dels guixolencs, després de la Guerra de Successió». *Estudis del Baix Empordà*, n. 5, 1986.
- . «Sant Feliu de Guíxols, 1701-1705». *Estudis del Baix Empordà*, n. 16, 1997.
- MEDIR JOFRA, R. «Los Mozos de Escuadra en Palafrugell». *Revista de Palafrugell*, n. 10, 1965.
- MERCADER RIBA, J. «Los comienzos de la Planta Corregimental en las comarcas del Penedès y Conca d'Òdena», a: *Actas y Comunicaciones de la I Asamblea Intercomarcal de Investigadores del Penedès y Conca d'Òdena*. Martorell, 1952.
- MORALES GARCÍA, F. J. «Girona i la guerra de Successió». *Revista de Girona*, n. 25, 2009.
- MUSET PONS, A., «El bisbe Tomàs Gargall i el guerriller Francesc Bèrnic: dos collbatonins que van fer història». *Materials del Baix Llobregat*, n. 5. Manresa: Centre d'Estudis Comarcals del Bages, 1999.
- . «Resistència pagesa i ofensiva senyorial a Capellades (segles XVI-XVIII)». *Pedralbes: Revista d'Història Moderna*, n. 23. Barcelona, 2003.
- PIERRE DEDIEU, J. «Los gobernadores de Lérida, Barcelona y Gerona en el siglo XVIII». *Pedralbes: Revista d'Història Moderna*, n. 18. Barcelona, 1998.
- PIZARRO CARRASCO, C. «Guerra i postguerra de Successió a Monistrol de Montserrat: Francesc Janer, de voluntari austriacista a esquadrista borbònic». *Dovella*, n. 111. Manresa, 2012.
- POJADA, P. «Els Pirineus moderns com a lloc de la conflictivitat i del diàleg. Una visió sobre les relacions humanes intenses». *Ripacurtia*, n. 4, 2006.

- PUIG REIXACH, M. «Olot i la guerra de Successió». *Annals del Patronat d'Estudi Històric d'Olot i Comarca*, n. 18. Olot.
- RIERA FONTS, C. «Topònims moianesencs en documents medievals». *Revista Catalana de Teologia*, vol. 38, n. 2, 2013.
- SANTANDREU SOLER, M. D. «La Coronela de Berga de 1719». *L'Erol: Revista Cultural del Berguedà*, n. 121. Berga, 2014.
- SANTASUSAGNA RIU, A. «Aproximació geogràfica al conflicte urbanístic de la Devesa de Manlleu». *Revista Ausa*, vol. 26, n. 173. Vic, 2014.
- SIMON TARRÉS, A. «Del 1640 a 1705: L'autogovern de Catalunya i la classe dirigent catalana en el joc de la política internacional europea». *Revista d'Història Moderna*, n. 30. Universitat de València / Institut d'Estudi Catalans, 2012.
- SOLÉ ARMAJACH, J. «Reflexions entorn de l'absolutisme i la Guerra de Successió». *Revista del Penedès*, n. 30. Vilafranca del Penedès: Institut d'Estudis Penedesencs, 2014.
- TARTER FONTS, R. «Personatges moianesencs en la Guerra de Successió». *Dovella*, n. 109. Manresa, 2012.
- TORRAS RIBÉ, J. M. «De jurats a regidors: l'ajuntament borbònic de Girona en el segle XVIII», a: *La red urbana catalana en los siglos XVI-XVII*, projecte de recerca d'Història Moderna. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2008.
- . «Efectes sobre Catalunya de les guerres d'Itàlia (1717-1719)». *Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, n. 52, Barcelona, 2010.
- VIDAL PLA, J. «La Guerra de Successió al Penedès. Reflexions i aportacions documentals». *Del Penedès*, n. 30. Vilanova i la Geltrú, 2014.
- VILAMAJA TERRICABRES, J. «Els Pujol, escultors, una nissaga folguerolenc (1721-1785)». *Revista Ausa*, vol. 19, n. 145. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 2000.
- VINAIXA MIRÓ, J. R. «Benissanet al segon decenni del s. XVIII (1719)». *Miscel·lània del Centre d'Estudis de Ribera d'Ebre*, n. 12. Flix, 1998.

10.3 Hemeroteca

10.3.1 Diaris

- *Acció Comarcal*, 16 de juny de 1928, p. 1.
- *Allgemeine Zeitung München*, 17 de gener de 1866, p. 264.

- *Diario Constitucional de Palma de Mallorca*, 28 de desembre de 1847, p. 4.
- *El Católico*, 15 de desembre de 1847, p. 4.
- *El Católico*, 22 de juliol de 1851, p. 5.
- *El Clamor Público*, 14 de desembre de 1847, p. 3.
- *El Genio de la Libertad*, 1 d'agost de 1851, p. 1.
- *El Popular*, 14 de desembre de 1847, p. 3.
- *El Popular*, 15 de desembre de 1847, p. 3.
- *Gazette*, 4 de juliol de 1719, p. 348.
- *La Crónica de Valls*, 1296, 1301, 1302, 1304, 1306, 1307, 1308, 1310, 1317.
- *La Esperanza*, 28 d'abril de 1851, p. 2.
- *La Publicitat*, 8 d'abril de 1930; 17573, 17575, 17577, 17579, 17581, 17582, 17583, 17585 i 17600.
- *La Vanguardia*, 29 de maig de 1958, «Homenaje al fundador de los Mozos de Escuadra», p. 25.
- *La Vanguardia*, 19 de maig de 1983, Secció de cartes dels lectors, «En pro de los mozos de escuadra», p. 5.
- *La Vanguardia*, 2 de juliol de 1983, Secció de cartes dels lectors, «Precisiones sobre los mozos de escuadra», p. 5.
- *Manresa*, 24 de març de 1955, p. 25

10.3.2 Revistes i altres publicacions

- *Alrededor del Mundo*, 17 de maig de 1911, p. 399.
- *Destino*, 7 de maig de 1955, p. 30.
- *Revista Técnica de la Guardia Civil*, desembre de 1918, n. 106, p. 23.
- *Sábado Gráfico*, 11 d'octubre de 1969, n. 680, «Los Mozos de Escuadra. 250 aniversario», p. 28-29.

10.4 Arxius

Archivio di Stato di Milano (ASM):

- Reg. cart., cc. I, 32, I (1716-1719)

- Reg. cart., cc. III, 260, II (1716 gen. 2 – 1719 dic. 30)
- Reg. cart., cc. II, 358 (1720-1723)
- Reg. cart., cc. II, 346, II (1716-1719)

Archivo de la Corona de Aragón (ACA):

- Cartas acordadas: 7
- Consultas: 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 210, 217, 240
- Registres: 6, 232
- Villetes: 363, 364, 365, 366, 368, 369
- Pleitos civiles:
 - ACA, Real Audiencia. Pleitos civiles: 12908, 24401, 27772, 28872, 30573.
- Notes per a la formació d'un Mont de Pietat per a les Esquadres de Catalunya (14 de març de 1765).

Archivo General de Simancas (AGS):

- Secretaría de Guerra:
 - Lligalls 1652, 1655, 1656, 1676, 1677
 - Suplements 195, 196, 199, 200, 201, 202, 204, 205, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 219-1, 224, 225, 226.

Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC):

- Fons Impremta Castells:
 - Col·lecció documents: Mossos d'Esquadra–família Veciana.
- Fons Mercadé:
 - Col·lecció documents: Mossos d'Esquadra. Família Veciana.
 - Ud. 3565
- Fons Col·lecció Rafel Castells.

Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell (ACAU):

- Fons Ajuntament de la Seu d'Urgell: ACAU 370-4-T2-9

Arxiu Comarcal del Baix Camp (ACBC):

- Llibre d'actes municipals (1710-1741): UI 15

- Correspondència (1714-1719): UI 515
- Ordres, Edictes i Pregons (1715-1726): UI 334

Arxiu Comarcal del Berguedà (ACBR):

- Registre: 1.1.2.9
- Llibre Verd 13: 40-201-T2-37

Arxiu Comarcal de la Garrotxa (ACGAX):

- Esquadres de Catalunya:
 - Fons 14: Felip de Baldrich i Vallgornera

Arxiu Comarcal del Maresme (ACM):

- Acords: 00-09
- Registre: AH-070-06-01

Arxiu Comarcal d'Osona (ACOS):

- Fons Històric Ajuntament de Manlleu: UI32

Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany (ACPE):

- Fons: ACPE 181-2

Arxiu Comarcal de la Segarra (ACSG):

- Llibre Verd del Racional: 220-30-T1-5554

Arxiu Comarcal de l'Urgell (ACUR):

- Correspondència Ajuntament de Tàrrrega

Arxiu Comarcal del Vallès Occidental (ACVOC):

- Ordres (1716-1719)
- Documents Històrics. Clavari Pagaments

Arxiu Ciutat de Solsona (ACS):

- Fons Arxiu Ciutat de Solsona:
 - Lligalls A-90, A-91.

Arxiu Històric de Girona (AHG):

- Fons notarial:
 - Palamós: Registre I-171, I-206
 - Blanes: Registre 271, 272
 - Sant Feliu de Guíxols: Registre 496
 - Santa Coloma de Farners: Registre 78 - 79.
- Corregiment de Girona:
 - Sign. 33, 34, 36
- Impresos antics: I-153

Arxiu Històric Ciutat de Barcelona (AHCB):

- Fons: 08/1B.XxV-45 (06-XII-1718 a 15-VI-1721).
- Registre de persones que entren diàriament de guàrdia als portals de la ciutat. CCAM. Volum 11. Data 1720-1723. Ref. 1C.XVI-22

Arxiu Històric del Cos de Mossos d'Esquadra (AHCME):

- Fons Coronel Vidal Pujadas (I-02-0003-2014):
 - 1859, 1860
 - Carpeta negra 1
 - Caixa n. 3 (1877-1959)
- Full de propaganda de la *Historia de las Escuadras de Cataluña*.
- Fons Esquadres de Catalunya (1931-1939):
 - Temari per als exàmens a encarregat de lloc

Arxiu Històric Hospital de la Santa Creu i Sant Pau (AHSCP):

- AH 2097, AH 3675

Arxiu Històric de Lleida (AHL):

- Fons família Jover: 6/211

Arxiu Històric Municipal Sant Boi de Llobregat (AHMSBLL):

- Correspondència 1701 – 1769

Arxiu Històric de Tarragona (AHT):

- Fons notarial de Reus
- Fons notari F. Vilanova
- Fons Eufemià Fort i Cogull: sign. 413

Arxiu Municipal de Caldes de Montbui (AMC):

- Llibre d'actes de l'Ajuntament (1718-1743)

Arxiu Municipal de Girona (AMGi):

- Cartes rebudes per la Intendència
- Registre de correspondència: RE.056.U1.9186

Arxiu Municipal de Granollers (AMGR):

- Expedient: 331

Arxiu Municipal de Llançà (AMLLN):

- Fons Ajuntament de Llançà
 - Correspondència: Órdenes impresos de barrios años de 1719 hasta 1800

Arxiu Municipal Històric de Sabadell (AMHS):

- Processos judicials: AMH 443

Arxiu Municipal de la Ciutat de Vic (AMCV):

- Correspondència
 - Entrades (1718 - 1730)
 - Sortides (1719 - 1740)

Arxiu Família Comalrena de Sobregrau (AFCS):

- Carta de Pere Sobregrau i Presseguer, batlle de Gallifa, a Juan Manuel de la Chica, fiscal de la Sala del Crim de la Reial Audiència (23 d'agost de 1722)

Biblioteca Nacional de España (BN):

- MSS/9328

Biblioteca Nacional de Catalunya (BNC):

- Fons Bonsoms

Congreso de los Diputados:

- Servicios documentales:
<http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/Diputados/BusqForm?_pir ef73_1333155_73_1333154_1333154.next_page=/wc/fichaP residente?idPresidente=117100&codHistorico=H> [Data de consulta: 10/03/2018]
- Diario de las sesiones de las Cortes. Congreso de los Diputados. Sessió del 26 de març de 1847. Apèndix n. 69. Dictàmens de la comissió de peticions

Service Historique de la Défense (SHD):

- Microfilm: 2014 SA 2974
- Microfilm: 2014 SA 2975
- Microfilm: 2014 SA 2976

Universitat Pompeu Fabra (UPF):

- Fons Guerra Successió

ÍNDEX

RELACIÓ D'ABREVIATURES I SIGLES	9
PRÒLEG.	11
I. INTRODUCCIÓ METODOLÒGICA I ESTAT DE LA QÜESTIÓ	17
II. EL FALS DEBAT SOBRE L'ORIGEN DELS MOSSOS D'ESQUADRA	25
III. UN CONFLICTE INTERNACIONAL: LA GUERRA DE LA QUÀDRUPLE ALIANÇA	53
IV. L'ORIGEN DE LES ESQUADRES DE PAISANS ARMATS.	63
4.1 El procés de creació	65
4.2 Reglamentació	71
4.2.1 Retribució i finançament	72
4.2.2 Armament i municions	74
4.2.3 Comandància.	74
4.2.4 Normes operatives de les Esquadres	75
4.2.5 Ordenació i funcions	76
4.3 El desplegament territorial durant la guerra	76
4.3.1 Corregiment de Vic	76
4.3.2 Corregiment de Vilafranca del Penedès.	91
4.3.3 Corregiment de Mataró	103
4.3.4 Corregiment de Manresa.	114
4.3.5 Corregiment de Cervera	134
4.3.6 Corregiment de Lleida	144
4.3.7 Corregiment de Tortosa.	148
4.3.8 Corregiment de Tarragona	153
4.3.9 Corregiment de Girona	163

4.3.10	Corregiment de Puigcerdà.	170
4.3.11	Corregiment de Barcelona.	172
V.	ESTUDI SOCIODEMOGRÀFIC I IDEOLÒGIC DELS ESQUADRISTES: DEL MOVIMENT GORRETA AL FELIPISME	179
5.1	Fons socioideològic dels integrants de les esquadres	193
VI.	LES ESQUADRES DE PAISANS ARMATS I LA GUERRA DE LA QUÀDRUPLE ALIANÇA.	209
6.1	El desenvolupament de la guerra al Principat	211
6.1.1	Preparatius francesos i guerrilla austriacista (gener-abril de 1719)	216
6.1.2	Ofensiva francesa generalitzada (maig-agost de 1719)	220
6.1.3	Fracàs de l'ofensiva francesa i estabilització dels fronts de batalla (setembre-novembre de 1719)	253
6.1.4	Contraofensiva espanyola i retirada francesa del Principat de Catalunya (desembre de 1719–febrer de 1720)	275
6.2	Anàlisi del paper militar de les esquadres de paisans armats durant la Guerra de la Quàdruple Aliança	293
VII.	ESQUADRES DE PAISANS ARMATS A LA POSTGUERRA (1720-1736)	303
7.1	Les Esquadres de Paisans Armats a la fi de la Guerra de la Quàdruple Aliança	305
7.2	La manca de control de les Esquadres per part de la Reial Audiència durant la Guerra de la Quàdruple Aliança.	310
7.3	La reforma de les Esquadres de 1720	314
7.4	La pesta de Marsella i el control del territori de Catalunya (1721-1724).	320
7.5	La reforma de les Esquadres de 1721	327
7.6	La reforma de les Esquadres de 1725	337
7.7	La reforma de les Esquadres de 1729	343
7.8	Pere Màrtir Veciana: nou comandant de les Esquadres (1736)	348

VIII. CONCLUSIONS	351
IX. ANNEX DOCUMENTAL	361
9.1 Documents rellevants	363
<i>Document 1.</i> Reglament de les Esquadres de Paisans Armats del 8 de juny de 1719	363
<i>Document 2</i>	366
9.2 Índex d'imatges	369
9.3 Índex de taules	370
9.4 Índex de figures	373
9.5 Índex de mapes	374
X. FONTS DOCUMENTALS	375
10.1 Bibliografia	377
10.2 Articles	385
10.3 Hemeroteca	388
10.3.1 Diaris	388
10.3.2 Revistes i altres publicacions	389
10.4 Arxius	389

Aquest és un llibre imprescindible per conèixer un dels episodis més notables de la història de la Catalunya setcentista. Un llibre que constitueix un estudi complet de la gènesi d'una institució bàsica per comprendre la trajectòria de la instauració borbònica a Catalunya al llarg del primer terç del segle XVIII. Però també per establir de forma fefaent la vinculació de les Escuadras de Paisanos Armados amb el principal cos policial específicament català, el Cos de Mossos d'Esquadra, fundat amb el nom primitiu per una Reial ordre de Felip V i no per la voluntat d'un grup de partidaris dels Borbons. D'aquesta forma, l'obra és una aportació fonamental a la història de les forces d'ordre públic de l'Espanya i de la Catalunya de l'Antic Règim.

